

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
Министерство образования и науки Республики Казахстан

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы
Национальная академия образования им. И. Алтынсарина

**«Қазақстандағы балалар мен жасөспірімдер қозғалысы: тәжірибе,
бастамалар, әлеуметтендіру» («Жас Ұлан», «Ұлы Дала скауттары», жас
патриоттар академиясы және т.б.)
әдістемелік ұсынымдамалары**

**Методические рекомендации
«Детско-юношеское движение в Казахстане: опыт, инициативы,
социализация» («Жас Ұлан», «Скауты Великой Степи», Академия юных
патриотов и др.)»**

**Астана
2018**

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы Ғылыми кеңесімен баспаға ұсынылды (2018 жылғы 12 наурыздағы №3 хаттама)

Рекомендовано к изданию Ученым советом Национальной академии образования им. И. Алтынсарина (протокол №3 от 12 марта 2018 года)

«Қазақстандағы балалар мен жасөспірімдер қозғалысы: тәжірибе, бастамалар, әлеуметтендіру» («Жас Ұлан», «Ұлы Дала скауттары», жас патриоттар академиясы және т.б.) әдістемелік ұсынымдамалары, – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2018. – 96 б.

Методические рекомендации «Детско-юношеское движение в Казахстане: опыт, инициативы, социализация» («Жас Ұлан», «Скауты Великой Степи», Академия юных патриотов и др.), – НАО им. И. Алтынсарина, 2018. – 96 с.

Әдістемелік ұсынымдамаларда Қазақстандағы балалар мен жасөспірімдер қозғалыстарының қалыптасу және даму кезеңдері талданады. «Жас Ұлан», Ұлы дала скауттары», Жас патриоттар академиясы және т.б. тәжірибесі, бастамалары, әлеуметтендірілуі қарастырылады.

«Рухани жаңғыру» бағдарламасының адамгершілік бағдарларын қалыптастыруды жетілдіру жөнінде әдістемелік ұсынымдамалар беріледі.

Аға вожатыйларға, мектеп директорларының тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасарларына, сынып жетекшілеріне, әдіскерлерге, мұғалімдерге, жетекшілер мен ұйымдастырушыларға, сондай-ақ балалар қозғалыстары жүйесінде жұмыс жасайтын басқа да мамандарға арналады.

В методических рекомендациях анализируются этапы становления и развития детско-юношеского движения в Казахстане. Рассматриваются опыт, инициативы, социализация детско-юношеских организаций «Жас Ұлан», «Скауты Великой степи», Академия юных патриотов и т.д.

Предлагаются методические рекомендации по актуализации формирования нравственных ориентиров программы «Рухани жаңғыру».

Адресовано старшим вожатым, заместителям директоров школ по воспитательной работе, классным руководителям, методистам, учителям, руководителям и организаторам, а также другим специалистам, работающим в системе детского движения.

© Ы. Алтынсарин атындағы
Ұлттық білім академиясы, 2018

© Национальная академия
образования им. И. Алтынсарина, 2018

Кіріспе

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың 2018 жылғы 10 қаңтардағы «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» атты Қазақстан халқына Жолдауында Төртінші өнеркәсіптік революция әлеміне бейімделу мен жетістікке жету жолын табу үшін не істеу қажет екені айтылды. Басым бағыттарының қатарында Елбасы барлық жастағы азаматтарды қамтитын алдыңғы қатарлы жеке білім жүйесін құруды атап өтті.

Ұлт әлеуетін жетілдіру біздің мәдениетіміз бен идеологиямызды одан әрі дамытуды талап етеді.

«Рухани жаңғыру» мәні дәл осы тұрғыдан.

Біздің қоғамның идеалы өз тарихын, тілін, мәдениетін білетін, сонымен бірге заманауи, шет тілдерін меңгерген, алдыңғы қатарлы және жаһандық көзқарастағы қазақстандық болуы тиіс [1].

Осыған байланысты балалар мен жасөспірімдерді әлеуметтендіру үшін жағдай жасауға бағытталған балалар қоғамдық ұйымдары қызметінің өзектілігі мен әлеуметтік маңыздылығы барынша артып келеді.

Әлеуметтендірудің астарында тұлғаны әлеуметтік жүйеге біріктіру, әлеуметтік ортаға, оның әлеуметтік нормаларын, ережелері мен құндылықтарын, оның қоғамда табысты қызмет етуіне себепші болатын білімді, дағдыларды меңгеру арқылы әлеуметтік ортаға ену процесі ұғымы жатыр.

Өскелең ұрпақты әлеуметтендіруде **тәжірибе** рөлін асыра бағалау қиын. Балалар қозғалыстарына қатыса отырып, бала ерекше әлеуметтік тәжірибеге ие болады, оның негізінде қоғамда адам болып қалыптасудың қажетті дағдыларын меңгереді, қоғамда қабылданған жораларды, салт-дәстүрлерді, мінез-құлық нормалары мен қағидаларын меңгереді. Тек тәжірибенің көмегімен тіл, көзқарас, дүниетаным және т.б. беріледі.

Тұлғаны табысты әлеуметтендірудің маңызды факторы **бастама** болып табылады, ол – адамның өз бетімен шешім қабылдауы, оның қоғамдық белсенділік таныту түрі.

Балалар қозғалысы – балалар қатысатын және ерікті түрде, өз күштерімен қайсарлық негізде құрылған барлық балалар қоғамдық бірлестіктерінің жиынтығынан тұратын әлеуметтік қозғалыстар түрлерінің бірі [2].

Балалар ұйымдары – көзқарастар, қажеттіліктер немесе жеке мүдделер мен қабілеттер бірлігіне негізделген 7-14 жастағы балалардың өз күштерімен құрылатын ерікті қоғамдық бірлестігі [3].

Балалар қозғалысы **балалардың қоғамдық бірлестіктеріне** – бірлесіп қызмет жасау үшін біріктірілген 18-ге дейінгі жастағы балалар мен кәмелетке толған жастар кіретін азаматтар бірлестігіне сүйенеді. Балалар қоғамдық бірлестігі мен қосымша білім беру жүйесінде мүдделері бойынша оқитын балалардың бірлестігін табиғаты мен міндеттеріне қарай ажырату қажет. Сондай-ақ балалар қоғамдық бірлестігі мен білім беру ұйымдары оқушыларының өзін-өзі басқаратын органын ажырату да маңызды.

Балалар қоғамдық ұйымының мақсаты – қызықты өмір сүрудің бастамасы ретінде балалардың өздері қабылдайтын баланың әлеуметтік қалыптасуы мен өздігінен іске асыруына қолайлы жағдай жасау.

Формальды емес топтардан айырмашылығы балалар ұйымдарында бала құқық пен әлеуметтік қызметтің субъектісі болу, әлеуметтік қатынастар жүйесіне ену, жаңа әлеуметтік рөлдердің мүдделері мен қажеттіліктерін ескере отырып ұғыну мүмкіндігіне ие болады. Кез келген қоғамның даму жолы балалар бойында қандай құндылықтардың қалыптасатынына, олардың әлеуметтік қатынастардың жаңа түріне қаншалықты дайын болатынына байланысты.

Балалардың қоғамдық бірлестіктерінің **классификациясы** – әлеуметтік кеңістік субъектілері негізіне: балалар бірлестіктері қызметінің мақсаты, міндеттері, негізгі бағыттары жатады:

а) көбінесе бала тұлғасын әлеуметтендіруге, оның азаматтық қалыптасуына, жеке және қоғамдық (әскери-патриоттық, пионерлік, тимуровшылар, әлеуметтік-оңалту) үйлесіміне бағытталған;

б) әлеуметтік-жеке бағыттылық (скауттық);

в) алғашқы кәсіби бағыт және дайындық («Бизнес-клубтар», бейіндік отрядтар);

г) мәдениеттанушылық, тарихи-ізденушілік;

в) экологиялық қозғалыстар;

г) спорттық, салауатты өмір салты үшін туристік-өлкетану қозғалыстары;

д) бос уақытың болуы.

Өзара байланыстар, өзара қарым-қатынастар, өзара іс-қимыл бойынша балалардың қоғамдық бірлестіктерінің:

– мемлекеттік құрылымдардан: мектептерден, қосымша білім беру ұйымдарынан, балалар үйлері-интернаттардан, мәдениет, ғылым мекемелерінен және т.б.;

– ересектер мен жастардың қоғамдық бірлестіктерінен, қозғалыстарынан;

– жеке, коммерциялық құрылымдардан айырмашылығы бар [4].

Заманауи ұйымдарға тән сипат жарғылық ережелердің, құрылымдардың, басқару жүйелерінің, басшылық пен өзін-өзі басқарудың болуы. Бұл ережелерде мүшелік талаптары, мүшелердің өзін-өзі басқаруы, материалдық база және қаржыландыру көздері көрсетілген.

1. Қазақстанда балалар-жасөспірімдер қозғалыстарының қызмет етуі және дамуы

Балалар қозғалыстарының қалыптасуының және дамуының негізгі кезеңдері

- 1886 жылы Бельгияда алғаш рет «Жас гвардия» жұмысшы жастар одағының және Голландияда социалистік жастар ұйымының пайда болуы
- 1907 жылы Роберт Баден-Пауэл, британдық офицер, Англияда ұлдарға арналған алғашқы эксперименталдық шатырлы лагерь ұйымдастырады.
- 1908 жылы Р. Б.-Пауэл «Scouting for boys» кітабын шығарады, сөйтіп бүкіл дүниежүзілік скауттық қозғалыстың басталуына себепші болады.
- 1909 жылы 30 апрель. О.И. Пентюхов алғаш рет «Бобр» ресейлік скауттардың патрулін жинады. Бұл күні Ресей скаутингісінің пайда болған күні болып есептеледі.
- 1910-1917 жылдары Ресей скаутингісінің қарқынды өсуі.
- 1917-1918 жылдары кәсіпқой, кластық немесе партиялық белгісі бойынша балалар, жастар бірлестіктері жаппай пайда бола бастады.
- 1917 жылы Мәскеу (Замоскворецкий), Тула (Детпролеткульт), Пермь (Муравейник), Қазан (Қызыл гүл), Екатеринославский (Балалар комсомол ұяшықтары) қалаларында алғашқы пионер жасақтары пайда болды.
- 1921 жылы Н.К. Крупская «РКСМ и бойскаутизм» брошюрасында комсомолдықтарға түрі жағынан скауттық және мазмұны жағынан коммунистік балалар ұйымын құруға кеңес берді.
- 1922 жылы 19 мамыр – Кеңес Одағында пионерлер ұйымдарының пайда болған күні.

Отандық балалар қозғалыстарының қалыптасуы мен дамуының негізгі кезеңдері:

1-кезең – ХХ ғасырдың 10-жылдары – спецификалық әлеуметтік ақиқат ретінде балалар қозғалыстарының пайда болуы;

2-кезең – ХХ ғасырдың 20 және 30-жылдарының басы – пионерлік-әлеуметтік-педагогикалық ақиқат мақсатты әлеуметтік тәрбиенің жаңа құралы түріндегі балалар қозғалыстарының қалыптасуы;

3-кезең – 30-80-жылдар – жаппай монопольдік қоғамдық балалар ұйымдары – спецификалық тәрбие жүйесі, өскелең ұрпақтың коммунистік тәрбиесі жүйесінің бөлімі ретінде пионерлер қозғалыстарының дамуы;

4-кезең ХХ ғасырдың 90-жылдары – балалар мен жастарды әлеуметтендіру субъектісі ретінде қазақстандық қоғамның жаңа әлеуметтік-экономикалық, тарихи жағдайларындағы отандық балалар қозғалыстарының формаларының, түрлерінің, мақсатты және мазмұндық бағыттылығының әртүрлілігі жағынан өзіндік дамуы және өзін-өзі анықтауы[4].

Ғылыми-педагогикалық ортада мектептегі және мектептен тыс мекемелердегі пионерлер жұмысының негізгі объектісі ретінде балалар қозғалыстары саласындағы зерттеу жұмыстары Н.К.Крупскаяның, С.Т.Шацкийдің, П.Блонскийдің, В.Луначарскийдің, А.С.Макаренконың,

В.С.Сухомлинскийдің, В.Лебединскийдің, З.А.Ходоровскийдің, Н.И.Болдыревтің, В.М.Коротовтың еңбектерінде кеңінен ашылған.

Қазақстанда олар қоғамдық құбылыстар ретінде пионерлік қозғалыстардың жоғары педагогикалық миссиясы мен тарихи мәні аталып өтетін Р.Д.Иржанованың, К.Құнантаеваның, З.Байназаровтың, Н.Б.Абаеваның, Н.Л.Татаурованың, М.Көпжасарованың, Б.И.Мұқанованың және басқа да авторлардың еңбектерінде жарияланған.

Көптеген ғалым-педагогтар (С.К Қалиев, К.Ж Қожахметова, Е.А.Дмитриенко, Т.Н. Ескендірова, К. Қабдыразақұлы, Р.К. Дүйсембинова, С.К. Мұхамбетова, А. Сәдуақасов, В.И. Загайнова, С.Т. Иманбаева, Ж. Өтеев) проблемалардың өзектілігін атай отырып, мектептегі және мектептен тыс мекемелердегі тәрбие жұмыстарының қажеттілігі мен жүйелендіру туралы ұқсас нұсқаларды ұсынды [5;6].

Е.А. Дмитриенко, М.К. Құрсабаев, А.Н. Тесленко, Д.В. Лепешев, А.К. Жұмашев, Л.В. Алиева, А.В. Волохов және тағы басқалардың зерттеулерінде қазіргі замандағы балалар қозғалыстарының жаңа үлгісінің негізі болып гуманистикалық идеалдар принциптері анықталды: ұлттық дәстүрлер, патриотизм, толеранттылық, ынтымақтастық, сондай-ақ өз істері үшін жеке жауапкершілік принциптері.

Пионерлер заңдары, «КСРО – Менің Отаным» экспедициясы, тимуровшылар қозғалысы, салтанатты ант, пионерлер қатарына қабылдау, «Артек», «Орленок», «Океан» балалар мен пионерлер қозғалыстарының лидерлері мен белсенділерін даярлайтын мектептер және басқа да пионерлер ұйымдарының қозғалыстары тек Кеңес Одағына ғана емес, оның сыртындағы елдерге де жарқын үлгі бола алды.

Сонымен қатар, мемлекеттің пионерлер ұйымдарының ішкі жұмысына кедергі жасауы балалар қозғалыстарының саясаттануына әкеп соқтырды. ХХ ғасырдың 80-жылдары ғана көптеген одақтас республикаларда (Эстония, Украина, Өзбекстан) вожатыйлар мен пионерлер арасында республикалық ұйымдардың Бүкілодақтық ұйымдар құрамынан шығуы туралы қоғамдық пікір қалыптасты. Қазақстанда, атап айтқанда, Павлодар облысында пионервожатый Қаниев Арманның басшылығымен 1969 жылы «Жас ұлан» дербес балалар ұйымын құруды қолға алады. Бұл қадам 1985 жылы Шығыс-Қазақстан облысы Үржар ауданының Қаракөл ауылында қабылданған болатын.

«Ұлан» республикалық газет беттеріне шықанда (18.03.1990) «Атамекен» бағдарламасының негізгі бағыттары (автор М.Қ. Құрсабаев) Қазақстанның жалпы білім беретін мектептерінің жартысынан көбін қамти отырып, алғашқы «Атамекен» ұйымының құрылуына күш берді. Сол сәттен бастап «Атамекен» балалар ұйымы үшін бұл кезең бір жағынан балалар ұйымының жаңа ұрпағының қалыптасуын қамтамасыз ете отырып танымал болса, екінші жағынан, өскелең ұрпақтың бойында патриотизм, ұлттық өзін-өзі тану, тәуелсіздік және ұлттық мақтаныш сезімдерін танып білуді қалыптастыруға ықпал етті.

«Атамекен» I Республикалық Құрылтай (1991 жылғы 7 желтоқсан) нарықтық экономика жағдайында балалардың қоғамдық бірлестіктерінің үлкен әлеуетін және тәрбиелік мәнін көрсетті. 1992 жылғы мамырдан кейін барлық балалар бірлестіктерін біріктіруге, «Атамекен», «Жұлдыз», «Кәусар бұлақ» балалар ұйымдарының бағдарламаларын қабылдауға қатысты көптеген сұрақтар қарастырылған пионерлердің кезектен тыс Слеті шақырылады. Мұндай дәстүрлер басқа да балалар ұйымдарында: “Жас лидерлер қауымдастығы” (Н.И.Бахмутова), “Жұлдыз” РСДО (Е.А.Дмитриенко), “Қазақстан скауттарын ұйымдастыру” (В.Деймунд), “Мың бала” (З. Нұрқаділов, К.Ахметов), “Болашақ” (С.Т.Иманбаева), «Жас ұрпақ», «СМид», Ұлттық дебат орталығы (Б.З.Отарбаева) және тағы басқалар қабылданған болатын.

Педагогикалық зерттеулерде «Атамекен» бағдарламасының негізгі бағыттары К.Б. Болеев, С.К.Қалиев, К.Ж Қожахметова., Ж.Ж. Наурызбай, Р.К. Дюсембинова докторлық диссертацияларында, С.К.Мухамбетов, А.Ашайұлы., А.Садуқасұлының кандидаттық диссертацияларында және тағы басқалардың еңбектерінде қарастырылған болатын.

Оқу құралдарының авторлары Ж. Қоянбаев («Педагогика»), З. Абилова («Этнопедагогика»), С.К. Қалиев, А. Кенжан, М.К. Бұлақбаева, А.Т. Имашева, И.Б. Юсупова («Этнопедагогика»).С.Ш. Абенбаев («Методика воспитательной работы в школе») өз еңбектерінде «Атамекен» бағдарламасы мен балалар ұйымдарының қызметін ерекше атап өтті.

«Балдәурен» Республикалық оқу-сауықтыру орталығы "Атамекен", "Жұлдыз" және РС СДОК сияқты Қазақстан балалар ұйымдарының лидерлері мен басшыларын, сондай-ақ балалардың әлеуметтік бастамаларын біріктіру орталығына айналды. "Балдәуренде" өткен балалар ұйымдарының алғашқы Слеті (27.08.2006) Қазақстандағы балалар қозғалыстары тарихында өзгерісті кезең болды. Көптеген ардагерлер мен ғалымдар (Б. Жаңабаев, Е.А. Дмитриенко, М.К. Құрсабаев, А. Штроо, К.Е. Үсембаева, Д.В.Лепешев, Т.Н. Ескендинова, В.Шкарупин, Г.А. Баймухамбетова, А.Т.Дюсембаева), сондай-ақ мемлекеттік қайраткерлер Б.С. Әйтімова, Г.А.Алтынбекова, М. Айсина және басқалар белсенді қатысты [5; 6].

2011 жылғы 11 ақпанда «Нұр Отан» ХДП XIII Съезінде Елбасы Н.Ә. Назарбаев **«Жас Ұлан»** біртұтас қозғалысын және «Жас қыран» балалар ұйымының жаңа жүйесін құру арқылы еліміздің жастарын біріктіру қажеттілігін атап өтті.

Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 20 жылдығын мерекелеген жылдары жастар ұйымдары лидерлерінің бастамашылық тобы 2011 жылғы 6 шілдеде «Жас ұлан» бірыңғай балалар-жастар ұйымы» Республикалық Қоғамдық бірлестігін құрды.

Ұйымның мақсаты – өскелең ұрпақтың Қазақстан халқына, мәдениетіне деген сүйіспеншілігі мен адалдығы, толеранттылық дәстүрлері мен бітімгершілік, ұлттық құндылықтар, білімге, өзін-өзі жетілдіруге ұмтылыс негізінде өз Отанының патриоттары етіп тәрбиелеу. «Жас Ұлан» аға буын

мүшелері 5-10-сынып оқушылары, «Жас қыран» кіші буын мүшелері 1-4-сынып оқушылары болып табылады.

2011 жылғы 1 қыркүйекте Астана қаласының №66 мектебінде Елбасы Н.Ә.Назарбаев «Жас ұлан» бірыңғай балалар-жастар ұйымының алғашқы мүшелерін салтанатты түрде қабылдады.

2011 жылғы қазанда еліміздің барлық өңірлерінде балалар қозғалыстарының өзекті мәселелерін талқылау үшін жолға шығып, мәжілістер ұйымдастырылды. Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 20-жылдығына орай 20 жұлдызды күндер шеңберінде 3 желтоқсанда Қазақстанның барлық өңірлерінде «Жас ұлан» қатарына бір мезетте 20 000 оқушы ілесті.

2012 жылғы 26-29 қаңтарда «Балдәурен» республикалық оқу-сауықтыру орталығында «Жас ұлан» бірыңғай балалар-жастар ұйымының өңірлік үйлестірушілеріне арналған кеңейтілген семинар өткізілді [7].

«Жас Ұлан» және «Жас Қыран» қатарында 1 млн.артық оқушы есептелді (2015жг.)

«Ұлы Дала скауттары»

«Қазақстандық скаутизмнің» пайда болуы туралы толық ақпарат табылмады [8].

Қазақстандағы алғашқы скауттар жасағын 1989 жылғы қарашада Виктор Деймунд және Олег Можейко құрған болатын. Кейіннен В. Деймундтың жетекшілігімен Қазақстан Скауттық қозғалыстар (ҚСҚҰ) ұйымы құрылып, ол өзі ҚСҚҰ-ның бірінші президенті болып сайланған. Скаутинг жас буын арасында танымал болып, тез дами бастаған қозғалыс болды.

1990 жылы Мәскеуде скаутингпен айналасып жүрген тұлғалардың Бүкіл дүниежүзілік съезі өтеді. Съезд АвоРС – ресейлік скаутинг қайта даму қауымдастығын тағайындайды. Павлодар қаласында Скауттық жасақтар Орал өңірінің құрамына кіреді.

1991 жылы Павлодар қаласында скауттықтар жасағының жұмысы туралы республикалық баспасөзде алғаш рет жарияланады. Павлодарлық скаут – лидерлері барлық ниет білдірушілерге әдістемелік әдебиеттер сериясын шығарып, Қазақстанның әр қалалары мен аймақтарына таратады, скауттық жасақтар ұйымдастырылады.

1992 жылы 28 желтоқсанда ҚСҚҰ ҚР Әділет министрлігінің тіркеуінен өтеді.

1993 жылы бастаушы скаутлидерлерге арналған алғашқы оқу курстары ұйымдастырылды, жазда «Жасыбай жебесі» I Республикалық скаут лагері жұмыс жасады.

1994 жылы Қазақстан өкілдері Қырымда Дүниежүзілік скаут комитеті өткізген ТМД елдеріне арналған Ақпараттық мәжіліс жұмысына қатысады. ҚСҚҰ президенті В. Деймун мен Дүниежүзілік скаут ұйымының Бас хатшысы доктор Жако Морейльон арасында кездесу өтіп, Қазақстандағы скаутингтің дамуы туралы сөз болады.

1995 жылы Германия VdP скаут ұйымымен ынтымақтастық туралы шартқа қол қойылады. Нидерландыдағы 18-ші Дүниежүзілік Джамбори жұмысына қатысады.

1996 жылы Павлодар және Алматы облыстарында скаут лагерлері ұйымдастырылады. Республикалық конференция өткізіліп, онда қызметтің әртүрлі мәселелері бойынша Жарғы мен Ереженің жаңа рекдакциясы қабылданады.

1997-1999 жылдары дәстүрлі скауттық лагерь ұйымдастырылады. Біздің скауттар делегациясы Германия, Англия және Ресей халықаралық лагерлеріне қатысады.

VdP скаутлидерлері Павлодарда Қазақстан-Германия семинарын өткізеді. «Скаутингке енгізу» республикалық семинары ұйымдастырылды.

2000 жылы Қостанайда Республикалық лагерь ұйымдастырылды. ҚР Білім және ғылым министрлігі, Мәдениет, ақпарат және қоғамдық келісім басшыларымен кездесу өтті, онда скауттық қозғалыстар мен бірлескен қызметті қолдау мәселелері талқыланды.

Павлодар қаласында Республикалық семинар, Алматы, Астана, Қарағанды қалаларында өңірлік семинарлар өтті. 2 облыстық филиал және 4 өкілдік құрылды.

2001 жылы скауттар делегациясы Қазақстанның I Жастар Конгресіне қатысты. Қазақстанның түрлі облыстарында бірқатар лагерлер ұйымдастырылды. Күзде республикалық нұсқаушы лагерь ұйымдастырылды. «Шаңырақ» жастар лагері өткізілді.

2002 жылы – Бурабайда I Республикалық Ұлттық Джамбори өткізу осы жылдың басты оқиғасы болды. Ақпанда ҚСҚҰ скауттар делегациясы Омбы облысының Седельников ауылында Халықаралық Сібір скаут семинарына қатысты. Скауттар делегациясы Қазақстан Жастарының II Конгресіне қатысады.

2003-2004 жылдары ВНСО, VdP басшылығымен ҚСҚҰ Омбыда (Ресей) ынтымақтастықты одан әрі дамыту мақсатында кездесу болды. «Скаутингке енгізу» жол жүру семинарлары мен тренингілері өткізілді. ҚСҚҰ филиалдары Скауттық шатырлы лагерлерді ұйымдастырды. «Жасыбай жебесі» лагері дәстүрлі лагерге айналды.

ҚСҚҰ басшылары VdP скауттық тренингілік орталығында 2 апталық германдық-қазақстандық «Достық» курсына қатысты. ҚСҚҰ үнемі дамып отырады, оның құрылымдары Қазақстан өңірлерінде 10 облыстық филиал жұмыс жасайды. 4 облыста өкілділік құрылған.

ҚСҚҰ Германиядан VdP скауттар ұйымымен табысты ынтымақтасады, VdP тарапынан семинарлар өткізуге көмек көрсетіледі, скауттық делегациялармен алмасады, осының барлығы оң дәстүрге айналды. ҚСҚҰ көптеген акциялардың бастамашылары және ұйымдастырушылары («XXI ғасырға дені сау бала», «Жастар есірткіге қарсы», «Қамқорлық»).

Қазақстанның әр көркем бұрышында өткізілетін лагерлер дәстүрге айналған.

2008 жылы ұйым Дүниежүзілік Скауттар Қозғалысы ұйымына ресми қабылданған.

2017 жылғы наурызда ҚСҚҰ Кеңесінде «Қазақстан Скауттары» Қазақстан Скауттар Қозғалысы ұйымын "Ұлы Дала скауттары" (ҰДС) атауына өзгерту туралы шешім қабылданды.

2016 жылы Ұлы Дала скауттары Жастар Бағдарламасын әзірлеуді аяқтады [9].

2017 жылғы 28-29 сәуірде «Жас буынның формальды емес білімі» I Евразиялық скауттық білім форумы өтті. Екі күндік іс-шара Ұлт көшбасшысы кітапханасының қолдауымен Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігімен, Дүниежүзілік скауттар қозғалысы ұйымымен бірлесіп ұйымдастырылды.

Форум алаңы Қазақстан Республикасының Бірінші Президенті – Ұлт көшбасшысының Кітапханасы болды. Кітапхана үлкен білім беру орталығы және Қазақстан балалар қозғалыстары мен жастар саясатының дамуына ықпал етеді.

Форумға 200-ден астам адам қатысты. Оған Қазақстан мемлекеттік органдарының өкілдері және әлемнің 18 елінен: Армения, Әзірбайжан, Беларусь, Грузия, Ресей, Тәжікстан, Өзбекстан, Молдова, Украина, Қырғызстан, Швеция, Швейцария, Франция, Португалия, Польша, Оңтүстік Корея, Малайзия, Жапония Дүниежүзілік скауттар қозғалысы ұйымының мүшелері қатысты.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым вице-министрі Б. Асылова республикамыз халықтарының мәдениеті мен дәстүрлерін ескере отырып, Қазақстанда Скауттар ұйымын дамытуды қолдау қажеттілігін атап өтті.

Форум шеңберінде әлемде ұлттық құндылықтар негізінде жас буынның азаматтылығын қалыптастыру, жастар көшбасшылығы мен волонтерлікті дамыту, XXI ғасырда өмірлік және қоғамдық табысқа жету үшін қажетті негізгі құзыреттілікке ие болу үшін практикада қолданылатын заманауи инновациялық әдістер талқыланды.

Форум шеңберінде Жапония, Малайзия, Оңтүстік Корея және Польша өкілдері өз елдеріндегі формальды (мектептер мен институттар) және формальды емес (қоғамдық ұйымдар) білім беру құрылымдарының өзара іс-әрекеттері тәжірибесімен бөлісті.

Басты мақсат – жастардың ішкі өзектерін қалыптастыру. Тәрбие Ұлы дала құндылықтарына негізделуі тиіс. Бағдарламада 3 білім деңгейі анықталған. Скауттық ынта баспалдағы қолданылатын болады. Бағдарлама нәтижесі өз бетінше әрекет ететін, мақсатқа сай, өмірлік қиындықтар мен дағдарыстық жағдайларға қарсы тұра алатын жастарды қалыптастыруға көмектеседі [10; 11].

2016 жылғы 22 ақпанда «Балдәурен» РБО мектеп оқушыларының тиімді патриоттық тәрбиесі үшін жағдай жасау жөнінде мақсатқа сай ұйымдастырушылық іс-әрекет жүргізуге арналған, әр оқушының бойында

Отанға деген адалдықты, қоғамға және Қазақстанға пайда келтіруге дайын болуды дамытуға оңтайлы жағдайды қамтамасыз ететін **«Жас патриоттар - қазақстандықтар академиясы»** жаңа балалар-жастар ұйымы құрылған болатын [12].

«Жұлдыз» балалар қоғамдық бірлестігі одағы

Барлығы 1991 жылы С. Сейфуллин атындағы Целиноград педагогикалық институтының педагогика кафедрасында (қазіргі Л. Гумилеватындағы Евразия ұлттық университеті) педагогика ғылымдарының кандидаты Елена Александровна Дмитриенко «Жұлдыз» бағдарламасын әзірлеген уақыттан басталды. Енді пионерлер қозғалысының орнына жаңа «жұлдызды» толқын келді. Бағдарлама Қазақстанның 7-ші балалар және пионерлер ұйымдарының слетінде қабылданды, Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі мақұлдады және енгізуге ұсынды.

Бағдарлама Ақмола, Павлодар, Солтүстік Қазақстан облыстары мен басқа да республика өңірлерінде кеңінен таралды.

2001 жылы «Жұлдыз» балалар қоғамдық бірлестіктерінің облыстық одағы құрылды, оның құрамына Ақмола облысында бір атаудағы бағдарламамен жұмыс жасайтын барлық балалар қоғамдық құрылымдары енді.

2004 жылдың тамызында Қазақстанның ондаған өңірлерінде өз өкілеттіктері бар «Жұлдыз» Республикалық Одағы тіркелді.

Бүгінде Одақ 500 мыңнан астам оқушыларды, 2 мыңнан астам әртүрлі балалар мен жастар қоғамдық құрылымдарын біріктірген [13].

Балалар мен жастар қозғалысының ғасырға жуық тарихы бар. Қоғамдық тәжірибеге ұмтылу, оның қайта пайда болуына қатысу, өз құқықтарын және әртүрлі балалар тобының мүдделерін қорғауы арқылы жастар қазақстандық қоғамдық өмірдің факторына айналды.

2. «Жас Ұлан», «Ұлы дала скауттары», Жас патриоттар академиясы және т.б. балалар-жастар ұйымдарының тәжірибесі, бастамалары, әлеуметтендіру

Біз жаңа ғасырға қадам бастық. Тәуелсіз Қазақстан дамуының қоғамдық процесінде жас ұрпақ айрықша орын алды және ала береді. Жастар максимализмі және идеалдық талпыныстар күшінде жас қазақстандықтар қайырымды идеалдар мен ақталудың, жана интеграциялық процестердің демократиялық айнамастықтың белсенді тасымалдаушылары бола алды.

Жаңа ұрпақ келді, жана идеяларды өзінің қалыптасуымен байланыстыра білді. Осылайша, жастар – елдің болашағы және болашақ солардың қолында.

Елдің, қоғамның, мемлекеттік ілгерлеуі жас ұрпақты әлеуметтендіруге, оларды қоғамдық практикаға жұмылдыруға байланысты.

Қазақстанда ХХІ ғасырдың қызу басталуы жас ұрпақты әлеуметтендіру мәселесіне назарды күшейтті, бұл балалар, жастар қозғалыстарының дамуына объективті себеп болды.

Қозғалыстың негізін құрайтын жастар ұйымдарында балалар мен жасөспірімдер жалпыадамзаттық гуманистік құндылықтарға негізделген өз құқықтарын қорғауға және іске асыруға әрекеттенеді.

Жас ерекшеліктеріне байланысты балалар қозғалысы олардың қатысушылары мемлекет пен қоғамның, саяси институттар мен қоғамдық ұйымдардың көмегімен пайда болады.

Өткенге деген қызығушылық үнемі тарихтың күрделі бетбұрыстарында күшейе түседі. Қазақстандық қоғамның саяси жүйесінің құрылымдық процесі, оның қайта құрылуы тарихи тәжірибенің мәнін түсінумен, бүгінгінің сұрақтарына өткен тарихтан жауап табуға әрекеттенумен байланысты. Жастардың әлеуметтік бейімделу түрлері, әдістері, тетіктері жалпыадамзаттық ұғымдармен ғана түзетілмеген, сондай-ақ адамдардың әлеуметтік мүдделерімен де түзетілген. Түрлі саяси күштер арасындағы идеялық күрес түрлі қоғамдық күштердің көзқарастарында және бір ұрпақтан екіншісіне әлеуметтік тәжірибенің берілу партиясында да, балалар мен жастар қозғалыстарының мақсаттарында да көрініс тапқан [14].

Елдегі жастар саясаты өзгеріссіз қалуы мүмкін емес, себебі ол ел дамуының объективті жағдайларына сәйкес қайта қалыптасты. Сонымен бірге жалпыадамзаттық, ұлттық, әлеуметтік мүдделер шиеленісі де болды. Балалар қозғалысы қоғам жағдайына байланысты, бірақ қоғамның болашағы балалар, жастар қозғалысының бүгінгі күні қалай болатынына, балалар, жастар өзара әрекеттесе оқитынына байланысты.

Балалар бірлестігі – әр ұжым мүшесінің өз рөлдері бар, мазмұны топ ішінде өзара іс-қимылды қалыптастыратын еркін ұйымдық құрылыммен, «ересек – бала» демократиялық иерархиялармен әлеуметтік ұйымдастыру ретінде қызмет жасайтын шағын топтардың әртүрлілігі тұлғаралық қатынастарды жетілдіреді.

Балалардың қоғамдық қозғалысы – қоғамның әлеуметтік-саяси саласының және оның педагогикалық жүйелерінің қиылысында орналасқан

әлеуметтік-педагогикалық құбылыс; қоғамның дамуының нақты кезеңінде әрекет ететін түрлі типтегі және әртүрлі балалар қоғамдық ұйымдарының (қозғалыстар, ұйымдар, ұжымдар) жиынтығы.

«Балалар қозғалысы» ұғымы «балалар бірлестігі» және «балалар ұйымы» ұғымдарынан кең. Балалар қозғалысы бірлестіктерді, ұйымдарды құрайды. Бірлестіктер құрамына, өз кезегінде, жеке атауы бар ұйымдардан тұратын ұйымдар кіре алады. Балалар ұйымдары Қазақстанда бар, олар скауттық ұйымнан, пионерлер ұйымынан және т.б. тұрады [15].

Кез келген елдің жағдайын бағалаудың маңызды критерийлерінің бірі әртүрлі қоғамдық институттар, ұйымдар арқылы іске асырылатын азаматтық танымның болуы және оның даму дәрежесі болып табылады. Ондай бағыт мемлекеттік құрылымның нұсқауы бойынша емес, «төменнен» пайда болады, ресми желілер мен бағдарламаларға тәуелсіз жеткілікті әрекет етеді [16]. Сол себептен қоғамдық институттар мен ұйымдар жеке әлеуметтік топтар да, сондай-ақ жалпы қоғам да пікірлер мен мүдделерді көрсетудің шынайы тетіктері болуға қабілетті болады. Балалар мен жасөспірімдер үшін осы кезеңде тек құрдастары тарапынан ғана емес, сондай-ақ үлкендер тарапынан да олардың әрекеттері мен істерін бағалауды өсіру өте маңызды [17].

Тәуелсіз Қазақстанның даму серпіні және қазіргі қоғамда дағдарыс құбылыстарын жеңіп шығу тәжірибесі барлық бұрынғы өмір сүрген қазақстандықтарға ХХІ ғасыр өткеннің сабақтарын сызып тастауға болмайтынын дәлелдеді.

Бүкілодақтық пионерлер ұйымы мен комсомол тарағаннан кейін әлеуметтік институттың осылай бұзылуының нәтижесін болжай алатын көрнекті саяси қайраткерлерден, ғалымдардан ешкім табылмады. Балалар, жасөспірімдер мен жастар ешкім бағыттамаған және ешкім басқармаған толық еркіндікке ие болды. Мемлекеттің осындай дамуы мен қалыптасуының күрделі кезеңінде балалардың сауықтыру лагерлері сатыла бастады, ауладағы клубтар, балалардың шығармашылық үйлері, мектепке дейінгі мекемелер, жас техниктердің станциялары және т.б. жабыла бастады.

Қоғамның талап етпеуінен және төмен еңбекақының әсерінен көптеген кәсіби жұмысшылар бір кезде басым болған тәрбие саласынан кетіп қалды. Бұл санатпен тек педагогикалық білім қызметкерлері ғана айналысты, оқытты, ал көше, дискотека, ойын және бейне салондар тәрбиеледі. Рухани, эстетикалық тәрбиемен тез дамушы діни секталар, әртүрлі бағыттағы фильмдердің түрлерін көрсететін теледидар айналыса бастады. Ата-аналар комитеттері, шефтер – өндірісшілер сияқты қоғамдық тәрбие институттары қоғамдық ықпалдар процесінен және өскелең ұрпақтың тәрбиесін бақылаудан өз бетімен жойылып кетті. Тәрбиеге деген сондай қарым-қатынастың нәтижесінде біз бүгін аянышты нәтижелерге ие болдық.

Өткен жылдардың басты қорытындысы уақыт үлесінің балалар мен жастар ұйымдарының әрекетсіздігіне әкелген жастардың бүтін ұрпағының өсуінен тұрады. Осының нәтижесі ұрпақтың ескі түрі – «нигилистердің» пайда болуы болды. Ұрпақтың бұл түріне: жаңа күрделі жағдайларға ену, тек

білімінің жоқтығы ғана емес, сондай-ақ ең бастысы – тұлғалық сапалы қасиеттердің: өз еңбегінің нәтижелеріне деген жауапкершіліктің және ауқаттылық деңгейлері, еңбекке деген сүйіспеншіліктің жоқтығы тән болды. Темекі өнімдері мен алкоголь сусындарын қабылдаудың артуы, балалар мен жасөспірімдер ортасында нашақорлықтың өсуі; балалар мен жасөспірімдерді қылмыстық топтарға кіргізу; тыйым салынған діни бағыттардың тарапынан рухани құндылықтарды қалыптастыруға ықпалды күшейту; үлкендер мен кұрбы-кұрдастарына агрессиялық мәнез-кұлық көрсету; қоғамның құндылықтарына немқұрайды қарау жоқтығы.

«Сөз еркіндігі» терминін жиі қолданатын бұқаралық ақпарат құралдары бүгінгі күні өскелең ұрпақтың құндылықтарын жоюшы болып отыр. Қарым-қатынастың интерактивтік әдісіне жаппай ортақ қолжеткізу психофизикалық денсаулыққа ғана емес, сондай-ақ өмірдің мәнін, қоғамдық мораль нормалары мен ережелерін дұрыс түсінбеуді қалыптастыруға жиі қайталанбас залал келтіріп отыр.

Қоғамдық процестер өскелең ұрпақты тәрбиелеу және олардың бойында еңбек мәдениетіне деген дағдыларды қалыптастырудың жаңа түрлерін, әдістері мен тәсілдерін дамытуды қарастырмайды. Өз еңбегінің сапасын бағалау деңгейі дамымайды.

Тәрбиелеу процесінде экологиялық және еңбек тәрбиесінің арасындағы шек толығымен жойылды, экологиялық даму деңгейлерінің дағдыларына баулу жоқ.

Бүгінгі күні біздегі үлкен проблемалар балалардың агрессивті мінез-кұлық бір-біріне ғана емес, сондай-ақ айналасындағыларға да көрсетуінің артуымен байланысты. Моральдық, этикалық нормалардың, қоғамдық құндылықтардың қазіргі заманғы балалар субмәдениетінің өнегелігімен шектігі жоқ. Медицина қызметкерлері мен психологтар жасөспірімдердің компьютер ойындарына психологиялық тәуелділігі бойынша байқалып отырған үрдісті айрықша атап өтті. Ойын түрлерінің бұл категориясы тек балалардың денсаулығына ғана емес, бастысы психикалық дамудың кері айналмайтын процестеріне де кері әсері бар. Ұсынылатын ойындарды ешкім де реттеп, талдап жатқан жоқ. Қозғалатын «жартылай адамдар, құбыжықтар, әскерилер», бір-бірін көз алдында аяусыз жоятын көгілдір экранның иллюзорлы әлемі психикасы әлі қалыптаспаған жас ойыншыға кері әсер етеді [18].

Педагог-дефектологтар қазіргі замандағы балалар мен жасөспірімдердің сөйлеу тілінің дамымай қалуының қауіпті құбылысын атап өтті, себебі олар экраннан бұйрық ала отырып, «үнсіз» «қарым-қатынас жасайды».

Бүгінгі күні біздің қоғамда жаһандық демографиялық проблема бар. Некеге енді отырған жастардың көпшілігі «отбасының жаңа мүшелеріне» деген моральдық және әлеуметтік жауапкершілікті алып жүруге дайын емес. Ажырасу нәтижесінде балалар күйзеліске ұшырайды, себебі толық емес отбасы баланың құрдастары ортасында толыққанды араласуына жасқаншақтығы, біздің қоғамда жалпыға ортақ деңгейден бөлектікті тудырады [18].

Танымал педагог В.П. Бедерханова қазіргі уақытта саяси партиялар мен бағыттардың тарапынан жастар үшін айқын күрес үрдістерінің байқалғанын атап өтті [19]. Бұл үрдістің тек Ресейге ғана емес, біздің тәуелсіз Қазақстан үшін де сипаты бар.

Аталған дағдарысты проблемаларды жеңіп шығуда кең әлеуметтік-педагогикалық мүмкіндіктер айрықша әлеуметтік институттан тұратын қоғамдық ұйымдар қызметіне де енген.

Балалардың қоғамдық бірлестіктері, ұйымдар процеске қатысушылардың өзара гуманистік қарым-қатынастарының арқасында балалардың адамзат өмірінің кез келген салаларына деген қызығушылықтарын бейімдей отырып, балаларды құқықтық және азаматтық тәрбиелеуге жағдайлар туғызады. Балалар бірлестіктерінің, ұйымдардың тәрбие жүйесі аталған екі міндеттен басқа тағы бір қосымша міндеті – балаларға практикалық қарым-қатынаста тұлғалық жағынан өсудің өзара іс-қимылдары нұсқаларын көрсетеді және түрлі буын өкілдерінің бірлескен қызметінің әртүрлі тәсілдеріне үйретеді.

А.В. Волоховтың пікірі бойынша: «...Бала әртүрлі құрбыларымен, әртүрлі адамдармен қарым-қатынас жасайды. Оның ересек адамдармен қарым-қатынасына ерекше мән беру керек. Егер ол – ересектер тарапынан авторитарлық сипат алатын болса, онда бұл тұлғаның өздігінен дамуына кері ықпал етеді. Басқа қыры – баланың өмірі мен іс-әрекетіне толық кедергі жасамаушылық көп сөйлеудің, ұйымдаспаушылықтың, бәріне ерік берушіліктің дамуына ықпал етеді. Балалар мен жасөспірімдердің айналасындағы тек қалыпты атмосфера ғана олармен дұрыс өзара қарым-қатынасты қамтамасыз етеді....» [20].

Уақыт талап ететін және әлеуметтік-экономикалық жағдайларда өзгермейтін білім саласындағы парадигмалдық өзгерістер тұлғаның өзінің дамуындағы және қалыптасуындағы аспектілеріне – тұлғаның бейімделу идеясынан бағыттаушы тұлғаға ауысады. Дәл осы процесте ерекше рөл балалардың қоғамдық бірлестігіне тиесілі болатынына сенуге болады. Олар мыналарды:

- ✓ баланың еркін таңдауын;
- ✓ күрделі заманауи әлемге бағытталуды;
- ✓ оның мүмкіншіліктерін, оның қабілеттерін таңдау;
- ✓ қоршаған ортаны және өзін тануды іске асырады.

Жағдайдың өзгеруі, білім жүйесін жаңарту қазіргі замандағы балалар қоғамдық бірлестіктерінің, ұйымдардың, одақтардың, қауымдастықтардың және т.б. даму проблемалары бойынша конструктивті пікірталастар жүргізуді, олардың қызметінің мазмұнына, құндылықтар жүйесіне өзгерістер енгізуді, мақсатын анықтауды, іс-әрекет процесін ұйымдастыру технологияларын жетілдіруді талап етеді.

Балалар қозғалысы – объективті әлеуметтік процесс, ол кез келген мемлекетке тән. Бүгінде – соңғы онжылдықта Қазақстан үшін жаңа – балалар қозғалыстарының дамуындағы үрдістерді анықтап алу үшін халықаралық балалар қозғалыстарының тарихына үңілу қажет.

Балалар қозғалысы ертеде пайда болды. Оның алғашқы өсуі ежелгі Спартада, жасөспірімдер мен жастардың арасынан әскерлендірілген құрылымдар құру кезеңінде аталады. Балаларға арнап шешендік өнер, математика негіздері, жазба және ауызша сөйлеу дағдыларын дамытатын алғашқы мектептер құрылды.

XIX ғасырдың соңында Францияда, Голландияда, Данияда және ағылшын доминиондарында ағылшын, әдістемелік, баптистик шіркеулер жанында «Қыздар бригадасы» құрылады. Бұл ұйымға қатысушылардың жасы 8-ден 21 жасқа дейін. Сондай-ақ жас христиан әйелдер мен жас христиан ерлердің шіркеуаралық Қауымдастықтары құрылады [21].

1891 жылы «Жас жігіттердің шіркеулік бригадасы», «Еврей жастарының бригадасы» (1895 ж.), «Ұлдардың каталикалық бригадасы» (1896 ж.) және т.б. пайда болды.

Аталған діни бірлестіктердің негізгі миссиясы азаматтарды рухани-адамгершілікке тәрбиелеуге, дені сау адамдарға бағытталған. Ұйымдарда өтетін сабақтарға оған қатысатындар діни білімнен басқа мінез-құлық мәдениеті дағдыларын, шаруашылық жүргізу мен үй салудың практикалық дағдыларын да үйренеді. Ұл балаларға саптық дайындық және дене жаттығулары негіздерін үйретеді.

Бұқаралық балалар қозғалыстарының тарихы XIX ғасырдың екінші жартысында, Еуропа елдерінде қоғамды қайта құру үшін күресте барлық топтардың, тұрғындардың қатысуымен төңкерісті жағдаяттар туған кезде дамыды.

1887 жылы Германияның әскери ведомосының бастамасы бойынша «Жыл құстары» балалар ұйымы құрылды. Бұл ұйымда өткен ғасырлардағы герман рыцарьларының ғұрпы орныққан. Балаларды көрнекті жерлерде қыдырту әскери ойындармен үйлестірілген. Тарих сабақтарынан басқа ұйымға қатысушылар қарудың тарихын зерделеген және оларды меңгеруді үйренген, болашақ Отан қорғаушылардың спорттық дайындығына баса мән берілген. Бұл ұйым «Сұңқарлар» және «Бүркіттер» бұқаралық қозғалыстарының бастау алуына ықпал еткен [21]. «Сұңқар» – бұл әлеумет-демократиялық бағыттағы балалар мен жастар ұйымдарының халықаралық бірлестіктерінің атауы. 1953 жылдан бастап ол «Сұңқарлар» Халықаралық қозғалысы – тәрбиенің социалистикалық интернационалы» деген жаңа атауға ие болады.

Қозғалыс міндеттері – социализм, бейбітшілік, бостандық, ұлттық тәуелсіздік үшін, фашизмнің жандануына, қолға қару алуға қарсы күрес. Бүгінде бұл – 6-дан 30 жасқа дейінгі 200 мыңнан астам адамды біріктірген ұйымдардың қауымдастығы. Жас ерекшелік топтары:

- ✓ 6-дан 15 жасқа дейін – «Сұңқарлар»;
- ✓ 15 жас және одан жоғары – «Социалистік жастар».

Баланың рухани және жан-жақты дамуына ықпал ететін тәрбиелік қозғалыс ретінде туындап, бүгінгі күні аталған ұйым әр елге балалардың тәрбиесі мен оларды қорғауға қатысты сұрақтар тапсырған саяси тәрбие қауымдастығы болып отыр. «Сұңқарлардың» саяси тәрбие жұмысының негізгі мақсаттары жас ұрпақты өзін-өзі айқындауға дайындау, өзінің болашақ қызметтерін атқаруға, қоғамдағы өзгерістер үшін белсенді күресуге, балалар мен жастарды «Сұңқарлар» саяси

акцияларына жұмылдыруға, болашақ социалистік қоғамның үлгісі балалар республикасын құруға бағытталған [21].

«Сұңқарлар» бұқаралық тәрбиенің заманауи принциптері: балалардың тәрбиесін бақылау; балалар мен жастардың қоғамдық танымын қалыптастыру; балалар тәрбиесіндегі ата-аналардың рөлін арттыру; әртүрлі әлеуметтік топтар мен ұйымдардың арасындағы өзара байланыстарды дамыту, балалар құқықтарын қорғау; эксплуатацияға қарсы белсенді күрес; білім мен тәрбие институттарын, оларды әрі қарай демократияландыру жолымен кеңейту; балалар мен жасөспірімдердің сыни танымын қалыптастыру.

«Сұңқарлар» ұйымдарындағы тәрбие жүйесінің теориялық негіздері плюралистикалық сипатқа ие. Әлеуметтендіру теориясының, гуманистік және этикалық теорияның үлкен ықпалы бар. Баланың жеке басына баса назар аударылады. Педагогтердің қызметіндегі маңызды әрекеттер баланың тұлғасын, оның жас ерекшелігін зерделеу болып табылады.

«Сұңқарлар» балалар ұжымы жұмысының негізі – клубтық жұмыс. «Сұңқарлар» идеологтары ойдағыдай іске асатын, атап айтқанда, жазғы лагерлердің жұмыс практикасында ойындардың жетекші әдісін тандап алады. Шынайы өмірлік мүдделерді елестететін іскери ойындар практикада кеңінен қолданылды.

Олардың бағдарламасының негізі шешімдер қабылдау еркіндігіне, өз бетінше әрекеттенуге, қайсарлыққа, өзіндік сана-сезімге ұмтылуға тәрбиелеу болып табылады.

XX ғасырдың басында балалар қозғалыстарының төрт қанаты белгілі болды: діни, коммунистік және социалистік бағыттар, социал-демократиялық бірлестіктер, скауттық ұйымдар.

Балалар қозғалысындағы осы төрт қанат әртүрлі партиялар мен қозғалыстарға біріктірілген ересектер қажеттілігімен, өз қатарларын құрумен, жас ұрпақты өз идеялары рухында тәрбиелеумен анықталды.

Дамыған елдерде ірі саяси партиялардың өз балалар ұйымы бар, оларды өздері қаржыландырады. Мысалы, ХДО (христиан – демократиялық одағы), «Германияның мектептік одағы» ресми жастар ұйымының басшылығымен жұмыс жасайды. Австрия халықтық партиясы «Халықтық партияның жас буыны» болып табылады. Дамыған елдердің компартиялары жанындағы пионерлер ұйымдары 6-дан 14-15 жасқа дейінгі балаларды біріктіреді. Балалардың коммунистік қозғалыстары айналадағы өмірдің жандануына, оны жақсартуға түсуге белсенді түрде ұмтылуға, ашық эмоционалдық романтикалық-ойын атмосферасына, ересектерге шынайы көмек көрсетуге назар аударуды көздейді [21].

Ресейде саяси сипаттағы балалар мен жастардың бірлестіктері пайда болды. Бұл ЛДПР партиясы жанындағы «Түлек», бүкілресейлік «Аққу» жастар қозғалысы және т.б. [22].

Балалар қозғалысында олардың мемлекетпен өзара қарым-қатынастарында бірнеше үрдістер байқалды. Мысалы, Германияда, балалармен және жастармен әлеуметтік-педагогикалық жұмыс төмендегідей жолға қойылған: оларды дамытуға алдымен, қоғамдық топтармен, яғни «еркін тасымалдаушылармен» және

жастар істері жөніндегі мемлекеттік ведомстволармен («ресми тасымалдаушы») одақтармен көмек көрсету керек.

Саяси, діни, қоғамдық-мемлекеттік ұйымдардан басқа мемлекеттік балалар ұйымдары да құрылады. Оған мысалға АҚШ-тағы «4 Н» ұйымын атауға болады. Бастапқыда ол ауылдық балаларға арналған. Ұйымның ұзақ тарихы бар, мүшелерінің саны көп және әлемнің 80-нен астам елдеріне таралған. Ұйымның атауы – бір әріптен басталатын 4 сөзден тұратын аббревиатура: «Менің басым дұрыс ойлайды, жүрегім адал, қолым көп қызмет көрсетеді, менің өмір салтым менің денсаулығымды жақсартады, менің клубым, менің қарым-қатынасым, менің елім және менің әлемім үшін!» «4 Н» ұйымы 1907 жылдан бастап АҚШ Ауыл шаруашылығы департаментінің патронажымен жұмыс жасайды. Ұйымның мақсаты – жастарға өмірлік іскерліктерді дамытуға, қарым-қатынас жасауға, ұйым мүшелерінің өз бетінше әрекеттенуіне және қоғамның толық мүшесі ретінде қоғам өміріне араласуға көмектеседі. АҚШ балалары мен жастарына дамуда үлкен мүмкіндіктер берілген: «Табиғаттың балалар лигасы», «Балалар алаңқайлары қауымдастығы», «Болашақ үй иесінің клубы», «Жалынды қыздар» [21].

Қоғамдық бірлестіктерді мемлекеттік емес және партиядан тыс қолдау тетігі бүкіл әлемде үздіксіз жетілдірілуде. Оның басты назарында – маңызды демалысты, балалар мүдделері мен қажеттіліктерін іске асыру үшін жағдайлар жасау.

Чехияда, мысалы, бұл балаларды шынайы өмірлік рөл атқаруға даярлайтын әртүрлі бағыттағы жақсы дамыған клубтар жүйесі. Чехияда 6-10 жасар балалар келетін «мектеп дружинасы» сияқты балалармен жұмыс түрі дамыған [21].

Венгрияда Венгер Ғылым академиясымен белсенді ынтымақтаса жұмыс жасайтын түрлі үйірмелер (зерттеушілік, шығармашылық және т.б.) кең таралған.

Австралияда ресми (мемлекеттік) балалар бірлестіктері жоқ, себебі олар өз жарғылары мен мүдделері болмаса ғана қолданыста болады. Бұл мемлекетке тәуелсіз «балалар лигасы». Балалар лигасы тұратын жерлері бойынша клубтарға біріктіріледі. Лигада толық марапаттау жүйесі бар. «Қолөнер лентасы» қандай да бір қолөнерді меңгергендерге беріледі. Ал «Арнайы лента» - өз жолдасын үйреткендерге беріледі.

Шетелдегі көптеген балалар ұйымдарының мүдделері қалыптасқан жүйе шеңберінен шығып кететінін және жалпыадамзаттық құндылықтарды (әлем, экология және т.б.) қозғайтынын атап өту қажет. Мұндай ұйымдарға мысал ретінде «Табиғаттың жас достары» ұйымын келтіруге болады. Бұл – Батыс Еуропаның барлық елдерінде таралған халқаралық қозғалыс. Жасөспірімдер мен 14-25 жастағы жастарды – жұмысшылар, студенттер, мектеп оқушылары және басқа да туризммен, музыкамен, халық билерімен, әнмен, фотографиялармен және т.б. айналысатын жастарды біріктіреді. Ол 1895 жылы Австрияда жас жұмысшыларды біріктірген бос уақыт бірлестігі ретінде құрылған [21].

Балалар бірлестіктерін құру жөніндегі балалар мен қоғамдастықтың бастамалары олардың әдеттегіден басқа нұсқаларының тууына әкелді.

Мысалы, Ұлыбританияда жуықта «есептен шығарылған автобус» сияқты балалармен жұмыс түрі пайда болды. Оның атауы әлі жоқ, бірақ оның мәні

төмендегідей. Қала бойынша 15.30-дан 18.00-ге дейін автобус жүреді және балаларды мектептен кейін жинап алады. Онда 14 жасқа дейінгі балалар ойнайды, оқиды, педагог-жүргізушінің қарауымен шеберлік өткізеді, оның әйелдері үй шаруасында және жақын орналасқан мектептерден екі жоғарғы сынып оқушысы. Автобуста буфет, дәретхана, демалыс орны, кітаптар, ойыншықтар және т.б. бар. Автобуска 25 балаға дейін сыйып кетеді [21].

Нидерландыда 1970 жылы қала шетінде «Балалардың крестьяндық қонысы» пайда болды, оның аумағы 0,5,-0,8 га. «Қоныстың» мақсаты, ұйымдастырушылардың өздері анықтағандай, балалар мен жасөспірімдердің бос уақыттағы іс-әрекетін жоспарлаудан, еңбекпен қамтамасыз етуден, экологиялық тәрбиеден, жаратылыстану білімдерін тереңдетуден тұрады. «Қоныс» қызметкерлерінің штаты 2-3 адамнан (бірі - мұғалім, қалғандары - тәрбиешілер) құралған. Алаңқайда - ферма, онда балалар өздері жеміс-жидек өсіреді, кейін өздері бірге жейді, жануарларға қарайды, күтеді. «Қоныстың» жұмыс уақыты күн сайын 7-ден 17 сағатқа дейін. Мұнда 4-тен 15 жасқа дейінгі балалар өз еркімен келеді, басқа балалармен, жануарлармен және өсімдіктермен қарым-қатынас жасайды, олардың жанында тұруға үйренеді [21].

«Халықаралық балалардың жазғы ауылдары» (СИВС) – пацифистік қозғалыс, оны американдық педагог Дорис Аллен бастаған. Ол балалар – адам бойында әлемді сүйуге талпынушылықты қалыптастыру үшін ең жақсы «материал» деп есептейді, ол үшін ең жақсы жас шамасы – 11 жас.

СИВС қозғалысы өз алдына мынадай міндеттер қойған: әлем елдері мен олардың халықтары арасында адамдармен жеке байланыс орнату арқылы достықты тарату. «Ауылдарда» скауттық қозғалыстағы сияқты спортпен, музыкамен, қолөнермен айналысады, табиғатты зерттейді және саясаттан кетуге ұмтылады. Қозғалыс лидерлері мұндай лагерде достасқан балалар, өскенде бір-бірлерімен соғыса алмайды деп санайды [21].

Бірақ балалар қозғалыстары дамуының негізгі үрдістерінің талдауы заманауи балалар ұйымдарының дамуына ықпал етудегі принципіалды маңызы бар, бірақ сұлбада есептелмейтін балалар ұйымдарының үлгісіз толық болмас еді. Бәрінен бұрын бұл Польша харцерлер ұйымы.

Бұл 1910-1911 жылдары құрылған жастардың қоғамдық-тәрбиелік қозғалысы, ол польша скауттары мен харцерлік ұйымдардың іс-әрекетіне негізделген харцерлік (польша рыцарлығы) тұжырымдамамен қалыптасқан польша жастарымен алғашқы үстіртін байланыс уақытында белгілі болды.

Өз тарихында харцерлер қозғалысы бірнеше кезеңнен өтті: әскерилікке дейінгі харцерлік, «Қызыл сап», еркін харцерлік, «Пионер», «Қызыл харцерлік». Идеологтардың айтуы бойынша бұл қозғалыс балалар, жасөспірімдер мен жастар өз мүдделерін қанағаттандырып, белсенділігін, қажеттілігін, күтетін нәтижелерін, ұмтылыстарын дамытып отыратын бір жағынан ұйым және қоғамдық жүйе. Мазмұны бойынша талдау харцерлер ұйымының өз тәуелсіздігі мен дербестігін жариялау кезінде саяси емес сипатқа ие болғанын көрсетеді, солай болса да скаутизмнің де, балалар коммунистік қозғалысының да ықпалына ілінген. Алғашқы жағдайда, іс-әрекеттің ашық көрінетін қолданбалы сипатына ие,

іскерлікті қалыптастыру жұмысы, шағын ұжымға тірек болу, өзін-өзі тәрбиелеуге бағытталу, дінмен (католикалық шіркеу) тығыз байланысты.

Екінші жағдайда харцерлер ұйымының саяси бағыты мен қоғамдық-саяси әрекеттерге белсене араласуы байқалады. «Поляк харцерлерінің одағы» - бұл елдегі ескі балалар ұйымы. Ол шамамен 1911 жылы әртүрлі аудандарда пайда болды. Одақ жас ерекшелігіне қарай топтастырылған 3 топтан тұрады: зухтар (батылдар) 7-10 жастағылар, харцерлер 10-15 жас, ересек харцерлер 15-18 жас аралығында. Олардың ересек бақылаушылары болған. Скауттардан аздаған ерекшелігі бар, харцерлердің қабылдайтын анттары мен әрекеттеріндегі ұстанымдарында өз заңдары сақталған. Харцерлердің пионерлер мен басқа да скауттар сияқты ұлттық-мемлекеттік ұйымдардан өзгеше негізгі айырмашылығы - халықаралық бірлік қағидаты мен ынтымақтастық қағидаты арқылы Отанға қызмет ету және патриоттық тәрбиеге басымдылық беру.

XIX ғасырдың аяғында балаларға арналған алдын-ала сауықтыру мақсатында ұйымдастырылған ресейлік алғашқы лагерьлер (жаздық колониялар) құрылды. Санкт-Петербуркте балаларды сауықтыру үшін ұйымдастырылған форумның алдында қоғамдық құрылым тұрды. Қоғамдық құрылыммен халықтың денсаулығын сақтаудың қауіпсіздігі ретінде денсаулығы нашарлаған гимназистерге арналған сауықтыру колониялары ашылды.

Олар алғашында 1886 жылы мектептің вакациялық колониялар қоғамының араласуымен Мәскеуде ашылды. 1905 ж. танымал педагог С. Т. Шацкий Мәскеу маңында кішігірім ұлдарға арналған вакациялық колонияларды ұйымдастырды. Сол жылдардағы ресейлік колониялардың негізгі ерекшелігі мыналар: балаларға арналған өзіне қызмет жасау еңбегінің бар болуы, қалалық жастарды ауылшаруашылығы еңбегіне тарту, кеңейтілген білім беру бағдарламалары (табиғатты бақылау, ұжымдық оқулар және танымдық кітаптарды талдау, үстел үстілік ойын түрлері, күнделік жүргізу түріндегі есеп беруі және т.б.) [22].

Кеңестік кезеңде, 1918 жылдан бастап, РКФСР-дың Халық ағарту комитеті балаларды жазғы уақытта жаппай еңбекке тарту мәселесін қарастырды. Халық ағарту комиссариатының оқушылармен жүргізген алғашқы жылдардағы жұмыс нәтижесі нұсқаулықта көрсетілді. Циркулярлық жүйеде сол уақыттағы мектептегі білім берудің орнын ауыстыру үшін, жазда, ашық аспан астында немесе балалар колонияларында сабақтар ұйымдастырған аса қажетті деп көрсетілді. 1918 жылдың 15 маусымында Мәскеу қаласында Сокольник халықтық білім беру бөлімінің жас натуралистерге арнаған Биостанция алғашқы балаларға арналған мектептен тыс мемлекеттік мекемесі ашылды. Сол жылы РКФСР-дың Халық ағарту комиссариаты алғашқы мектептен тыс туристік-экскурсиялық бағыттағы оқушылардың экскурсиялық Орталық бюросы мекемесін ұйымдастырды. 1919 жылы ақпанда Петроград қаласында Халық ағарту комиссариатының жалпыға ортақ еңбек ету бөлімінде мектептің экскурсияға бағытталған жұмысын ұйымдастыру үшін экскурсиялық станциялар ашылды. Петроградтың жан-жағынан алты экскурсиялық станция

құрылды. Ағарту ісі ұйымдарының алдында мектептегі экскурсия ісін жандандыру тұрды, сол үшін тәжірибелі педагогтардың басшылығымен оқушыларға экскурсия жүргізу мақсатында қала сыртынан тарихты дәріптейтін станциялар ашылды [23].

Жаңа тәрбиелік тәжірибе, XX ғасырдағы яғни, өткен ғасырдағы балалардың каникул кезіндегі демалысы мен сауықтыруын түрлі формада ұйымдастыруды мақұлдау: тәжірибелі мектептерде, еңбек артельдерінде, жазғы балалар колониясында, жасөспірімдер мен үлкендердің өзара әрекеттері ұстанымына негізделді; сауықтыруды біріктіру, білім беру бағдарламаларын, жалпы еңбекке баулуды қарастырды. Осы жүйеде балаларды сауықтыру лагерлерінің негізгі жұмысы кіріктірілген формада іске асты: пайдалы (еңбектік) жұмысбастылық, жасөспірімдер мен балалар туризмі және сауықтыру немесе кәсіби іс- шаралардың жүйесі.

Пионерлер ұйымдарын құру алғашқы палаталық лагерьлердің пайда болуына әсер етті. Сол кезде, 1925 жылы РКФСР-дың халық комиссарларының шешімімен Халық комиссариатының денсаулық сақтау бөлімінің жанынан «Артек» атты сауықтыру-демалыс лагері құрылды. Осы уақыттан бастап, балалар мен жасөспірімдер ұйымдарында тәрбие ісі жөніндегі мемлекеттік жүйе қалыптаса бастайды. Сексен жылдан астам уақытта осы жүйе бірнеше рет өзгертілді: алғашында мемлекеттіктен қоғамдық-мемлекеттікке, 50-жылдары бюрократиялық-қоғамдыққа, кейіннен қайтадан қоғамдық-мемлекеттікке ауыстырылды, қай кезеңде де ол қоғамдық ортаны тәрбиелеудегі жұмыстың дамуындағы маңызды жүйе бола білді.

Ресейдегі мектептен тыс жұмыстардың көбі балалар клубынан, спорттық алаңқайлардан, жаздық сауықтыру колонияларынан айтарлықтай тәжірибені алды, бұл олардың арасында жолдастық қатынасты біріктіру мақсатында ынтымақтастықта және жауапкершілікті түсінуге жетеледі. Бұл идеялар С.Т. Шацкий ұйымдастырған «Сетлемент» (1906) балалар клубы, «Балалар еңбегі және демалыс» (1908) қоғамдастығы, «Сергек өмір» (1911) колониясы тәжірибесінде іске асты. [24].

Сол уақыттағы педагогтер мектептен тыс ұйымдарды ұйымдастырудағы негізгі мәселе баланың тұлға ретінде қалыптасуы деп есептеп, оған жанына жайлы іспен айналысуына көмектесуге тырысты, оның ойлау қабілетін дамытуға жағдай жасады.

Кеңес Одағының белгілеуінен кейін мектептен тыс жұмыстар оқушыларды саяси - қоғамдық түрде тәрбиелеудің орталығы болған клубтар да өткізілді. Клуб базасында мектептен тыс одақтар, бауырластық ұйымдар құрылды. 1922 жылы пионерлер ұйымының ұйымдастыруымен құрылған лагерьлер мектептен тыс жұмыстың орталығы болды. Лагерьлер құру идеясын скауттар ұйымының жұмысымен жақсы таныс болған Н.К. Крупская ұсынды. Қазан төңкерісінен кейін коммунистік жүйедегі балалар мен жасөспірімдер қозғалысының басты міндеті жас жеткіншектерді ұсақ буржуазиялық ортадан аластату болды, оған қарсы тұра алатын жаңа сапалы өмір сүрудің түрі ретінде ұжымдастыру идеологиясы ұсынылды. Осы жаңа түрдің бірі ретінде жеткіншек

- бойскауттардың ұйымы маңызды жұмыстар жүргізді, бірақ жана идеологиялардың міндеті қолданып жүрген жұмыс түрін түбегейлі өзгертті.

Кеңестік Ресейдегі балалар коммунистік немесе пионерлер қозғалыстарында дамыған бойскауттар қозғалысының көп жұмыс түрлері мен атрибуттарын сақтаудағы олардың негізгі міндеті балаларды коммунистік идеяны іске асыруға арналған күреске дайындау еді.

Бұл дайындық сауықтыруға негіделген көп жұмысты, 20 - жылдары қажет болған балалардың физикалық тұрғыдан мықтылығын дамытты. XX ғасырда 1925 жылы ашылған алғашқы «Артек» пионер лагерінің негізгі міндеті азамат соғысының зардабын шеккен, аштық пен қиыншылықтың кесірінен денсаулығынан айрылған көптеген балаларды сауықтыру болды. «Артек» пионер лагері Балалар қозғалысы комитеті институты жанынан пионерлерді сауықтыра отырып, жаңа қоғамға белсене атсалысуға дайындау үшін құрылды. Балалар мен жасөспірімдерді жаңа социалистік ортаға бейімдеу кезінде бірқатар дүниелер ескерілді, жаңа идеологиялық атмосфера оларды жан- жақты жаңа саяси өкіметке мықтап бекітеді, алғашқы күннен бастап лагерьде балалар халықаралық ұжымдармен араласуда тәжірибе жинайды. Лагерь Кеңес елдері арасындағы бейбітшілік пен халықтар достығын дәріптеп отырған партияның ұлттық саясатының нақты іске асуына атсалысты.

Алғашында лагерьді құру кезінде, өзіндік тәрбиелік әлеуеттің ортаға әсері ескеріле отырып дамыды, негізгі ұстанған маңызды идеясы бүгінгі күні өзекті болып отырған жас жеткіншектің социологиялық табиғи сауығуын және дұрыс тәрбиеленуін қадағалау. Лагерьдің ең маңызды идеясы ұжыммен жұмыс жасау, ұжымдасуды сіңіруде ол таптырмас орын болды, педагогикалық жұмыстың көп жылғы жемісі осы лагерьлерде іске асты. Интернационалдық тәрбиенің идеясы іске асты, жасөспірімнің лагерьде жүріп ұлтаралық қатынас мәдениетін құруға қатысуы, балалар ұжымында ондаған жылдар бойында күні бүгінге дейін негізгі іс болып саналады, бұл идея балалар ұйымдары мен тәжірибесін кіріктіруге арналған лагерь шеңберінде іске асатын жұмыстарды қарастырды, аймақаралық балалар ұйымдарының қарым –қатынасының бірігуі, «Артекке» баратын өкілдердің ауысуымен толықтырылып отырды.

«Пионер лагері» деген алғашқы түсініктің бірі- «жас пионерлер коммунасымен» мазмұндас. Лагерь деген сөздің өзі «скауттар ұйымының ескі жұмыс түрімен» мазмұндас болды. Пионерлер лагерінің алдына қойған негізгі міндетінің бірнеше ерекшелігі бар, олар:

- 1) пионерлердің физикалық тұрғыдан сауығуы;
- 2) қала мен ауылды байланыстыру мақсатындағы қоғамдық-еңбекті ауылды жерде өткізу.

Сонымен бірге, сөзсіз, пионерлер ұйымдарының жұмысын жан-жақты жүргізу: пионерлерді ұжымдық түрде тәрбиелеу және олардың жалпы дамуын қарастыру [25].

30-жылдардың ортасында мектептен тыс кәсіби ұйымдардың жүйелері пайда болды, олар оқушылардың қызығушылығын қанағаттандыруға бағытталған білім салалары еді. Осы мектептен тыс ұйымдардың ішінде

кешенді орталықтар ерекшеленді. Мектептен тыс тәрбие ұйымдарының негізін қалаған Н.К. Крупская мен А.В. Луначарский олардың қоғамдағы орнын анықтап, былай атап көрсетті :

- қоғамдық пайдалы іске араласуға бағытталған балалардың жаппай, жалпыға қолжетімді, ерікті түрде жұмысқа арласуы;
- әр баланың қызығушылығы мен қабілетіне қарай дамыту мүмкіншілігі;
- жеке және жас ерекшелігіне қарай жеке тұлғаның шығармашылығын дамыту;
- балалардың тың бастамаларына ерекше мән беру;
- өмірде саналы түрде кәсіби шеберлегін көрсетуге дайындау;
- мектептен тыс ұйымдарда ұжыммен, жаппай немесе жеке жұмыс түрлерін жүргізу; органикалық байланыс, мектеппен байланыса отырып, комсомол, пионер ұйымдарымен, отбасымен, қоғаммен келісім жүргізу [26].

Аштық пен қиыншылықтан келген кедергілерден құтылу үшін пионерлер қозғалысын дамытып, оның жаңа қызметі мен мазмұнын ашуда лагерьлердегі тәрбие ісін жандандыру қажеттілігі туындады. Лагерьдегі балалар кезегін ауыстыруда мереке ұйымдастыру мүмкіншілігі туды, онда олар өздерінің лагерьдегі әр күні көңілді өткенін, ондаған жылдар бойы сол күндердің өзі маңызды болғанын анықтайтын іс-шаралар өткізді.

Сонымен бірге, 30-жылдары жаңа ұжымдық жұмыс түрлері қалыптаса бастады, әскери- патриоттық тәрбиені шешуге бағытталған әскери-қолданбалы мамандықтарға арналған (ату, БГТО нормасын тапсыру), тағы түрлі спорт секциялары, эстетикалық көркем бағытқа, техникалық шығармашылыққа арналған үйірмелер ашылды.

XX ғасырдағы «хрущевтік жылымық» атты педагогтер идеясының дәуірі шетелдік теория мен тәжірибеге негізделген жаңа бағытта дами бастады. 60-жылдар ішінде пионерлер жұмысы жаппай орталықтандырылған жүйеде жұмыс істеді, оны жалпыодақтық байқауларда, жалпы еңбек компанияларында, мемлекеттік-партиялық жұмыстарда қадағалап отырды. Бір уақытта гуманистік негізде пионерлермен жазғы уақытта жұмыс жүргізуге әрекеттер жасалды.

50-жылдардың тәрбие ісіне талдау жүргізу кезінде тәрбие ісінің жаңа түрін жүргізуде тәрбие әлеуетінің көтерілуі байқалды: клубтық («Олимпия» СК, жас өнердегі достар клубы, әртүрлі галстуктер клубы), бұл ұйымдардың негізінде пионер-ұйымдастырушыларды барлық пионер ұйымдарының жұмысына бағыттап, дайындау идеясы жатты. Лагерьлерді дамыту жұмысы еліміздің пионер белсенділерінің мектебі арқылы әдістемелік орталық ретінде жалғасын тапты.

Сонымен бірге, құрылып жатқан лагерьлер пионерлер мен комсомолдар жұмысының әдісі мен теориясына негізделген ғылыми педагогиканың жаңа салаларына арналған эксперименттік база болды [27].

«Педагогикалық сөздікте»(1960) «пионер лагері» деген ұғым «мектептен тыс ұйым, 1-8 сынып оқушыларының демалыс кезіндегі белсенді жұмысын ұйымдастыру. Өмір, еңбек, демалыс және лагерьдегі пионерлердің ойын-сауығы балалардың көркемөнерін іске асыру» деген түсінікпен анықталады.

Балалармен жұмыс жасау барысында дене шынықтыру мен спортқа көңіл бөлінді, туған өлкенің табиғаты мен ауыл шаруашылығын да оқушыларға жақын таныстырды. Коммунистік тәрбиені дәріптей келе, олардың денсаулығын нығайту үшін балаларды пайдалы еңбекке және өзін қамтамасыз етуге белсенді түрде баули бастады» [28]. Бұндай лагерьлерді «пионер лагері» деген бірыңғай атаудан гөрі «туристік лагерь» немесе «комсомол-жастар лагері», «белсенді пионерлер лагері», «еңбек және демалыс лагері», «спорттық лагерьлер» деп түрлендіріп атаған жөн.

Осы бағыттағы тәрбие жұмыстарының дамуы көбінесе коммунистік бағдарламаның идеясына сай: саяси-идеялық, еңбекке баулу, адамгершілікке, интернационалдық тәрбиеге, эстетикалық-көркем мазмұнына назар аудару сияқты істерге бағытталған. 60-жылары ұжымда коммунарлық қозғалысты белсенді таратуға байланысты жаңа идеяларды ұсынған ерекше леп пайда болды.

1960 жылы БЛКЖО ОК шешімімен пионерлер мен комсомолдарға арналған «Орленок» Жалпыреспубликалық жаңа пионер лагері құрылды. «Орленок» ЖРБО алғашқы күннен бастап өздеріне бірнеше елдің озық тәжірибелерін таңдап алды. Құрылған педагогтық ұжымда өздерінің вожатыйлары мен «Орленоктың» басқарушылары өзіндік тәрбие жүйесін құра алатын шығармашылық шеберхана, яғни тұлға ретінде жеке және ұжымдық түрде жаппай тәрбиелеу жүйесін іске асырды, қазіргі тәрбие жұмысында іске асып жатқан біраз жүйесі ысылып шыққан жанды шығармашылық атмосфера жасалды [29].

Сол уақыттағы тәрбиелеу жүйесі өздерінің қоршаған ортаға әсер ете алатын тұрақты құрамындағы педагогтер мен оқушылардың, жалпы және ерекше тәрбиенің тұтастығы болып саналады. Бір жағынан, бұл психологиялық-педагогикалық, екінші жағынан, әлеуметтік-педагогикалық жүйе. Ол оқушыларға педагогикалық фактор (оқу үрдісі, тәрбие үрдісі, жеке іс-шаралар арқылы) ретінде ғана әсер еткен жоқ, сонымен бірге, әлеуметтік фактор (қоршаған ортаны қамти отырып; балалар арасындағы, педагогтер мен ата-аналардың арасындағы қарым-қатынасты нығайту); ұжымдағы психологиялық ахуалды жөндеу арқылы да іске асты.

80-жылдардың аяғында пионерлер ұжымының алдында БЛКЖО ОК лагерьлерінің істері мен Жалпыодақтық пионер ұйымдарында болып жатқан бір сарындылық пен формалдылықты жою қажеттілігі тұрды. Осы аралықта, 80-жылдардағы база, «Орленок» ЖБО-сы және тағы басқа лагерьлер қоғамдық талаптар мен ата-аналардың, балалардың талаптарына сай болмады. Сонымен, балалар лагерьлерінің статусы анықталмады. Балалар мен жеткіншектердің ұйымдарын қадағалайтын біртұтас мемлекеттік орган болмады. Тағы басқа да кемшіліктері байқала бастады, олар:

- лагерьдегі балаларға жасалған жағдайдың әртүрлілігі;
- мектептің жұмысы мен мектептен тыс жұмыстардың, комсомол, пионер ұйымдарының арасындағы сабақтастықтың болмауы, отбасымен байланыстың үзілуі;

- кадр саясаты біртұтастығының жойылуы;
- лагерь қызметкерлерінің балалардың қызығушылығы мен жас ерекшелігін ескермеуі;
- лагерь жұмысын тек әдемілеп көрсетудің жұмысқа кедергі келтіруі;
- тәрбие жұмысы мен т.б. шаруалардың формалды саясаты [29].

Қоғамда болып жатқан социалистік идеяның шығуына үңіліп, оларға талдау жүргізгеннен кейін балалар мен жасөспірімдер ұйымдарының жаңа даму жолын тапты: социализмнің дамуындағы дәуірдің жаңаруы алдында балалар қозғалысының жаңа парадигмасы туралы сұрақ тұрды.

Еліміздегі жаңа бетбұрыстық жағдайлар педагогикалық коллективті жасөспірімдер мен балалар ұйымдарының тәрбие жұмысының мазмұнына пионерлер мен комсомолдардың белсенділеріне арналған лагерьдегі жұмыстар сияқты жаңаша қарауды міндеттеді, заман лебіне қарай жұмыс жүргізу талап етілді [30].

1991 жылдың күзінде Жалпыодақтық пионер ұйымы өз жұмысын тоқтатты.

Халықаралық жаппай балалар скаут ұйымының өзіндік үлкен тарихы бар. Ол қазір де ықпалды балалар ұйымы болып саналады.

Скауттардың «Әкесі» ағылшын генерал лорды Роберт Стефенсон Смит Баден - Пауэлл (1859-1941). Скаут (ағыл.) – атты шолғыншы деп аударылады.

Романтика мен құпияға құмар жастарды, адамгершілікке, батылдыққа тәрбиелейтін жасөспірімдерге арналған арнайы тәрбие жүйесін құру идеясы бұдан біраз уақыт бұрын ұйымдастырылды. 1901 жылдардың өзінде танымал американдық жазушы Эрнст Сетон-Томпсон, Коннектикут (АҚШ) штатында қорық құрған, көршілес ауылдардың 12 жастан асқан ұлдары үшін үндістердің ауылын ұйымдастырған. Осылай американдық «Орман тапқырлары» атты қозғалысы құрылған, ол қазір де АҚШ-та экологиялық қозғалыс ретінде қызметін атқаруда. Ресми құжаттардың айтуынша, скаутизм – «жастарды тәрбиелеу мақсатындағы ерікті, саяси емес, шығу тегіне, нәсіліне бөлмейтін, дұрыс жолдағы, негізін салушылар жасаған өз әдісі мен ұстанымы бар, бәріне есігі ашық қозғалыс». Бұл жерде қозғалыс ұйымдасқан акция ретінде түсіндіріледі.

Скауттар өздеріне социализмнің белгілі бір бөлігінің ішінен мемлекетін қорғай алатын белсенді, өзіне сенімді қорғаушыларын дайындауға арналған аспектілерін алды. Скауттардың заңдары жалпыгуманистік тәртіп нормасынан көрінеді, жалпыға ортақ қызығушылықтың біртұтастығына тәрбиелейді.

Скаутизм үш принципке негізделген: Құдай алдындағы парыз, басқа адамдар алындағы парыз, өз алдындағы парыз. Бұл принциптердің заманауи түсіндірмесі мынадай: Құдай алдындағы парыз «рухани принциптерге жақындықты, осы міндеттен шығатын дінге деген қарым-қатынастың адалдығын» білдіреді. Қозғалыстың конфессионалдық шектеуі жоқ. Бастысы – адам алдында тұрған күшті мойындау, бұл жастарды өмірде материалдық құндылықтардан жоғары тұруға көмектесу.

Басқа адамдар алдындағы парыз жергілікті, ұлттық және халықаралық келісім, өзара түсіністік пен ынтымақтастық әрекеттерімен үйлесетін өз еліне деген адалдықты білдіреді. Тұлға мен қоғамның үйлесімі, қоғамның әр мүшесінің табысты болуы оның, тіпті, бар әлемнің табысты болуына әкелетін міндет қойылады. Бұл жерде скауттық ұйымы бар қатысушы елдер санының көптігі, кең халықаралық байланыстарды көруге болады. Бұл принцип соңғы кезде бүкіл жаһандық, биосфералық және ғарыштық ұғымда адам мен әлемнің үйлесімі туралы ұғымға айналды. Сондықтан скауттар - негізінен экологтар.

Өзіне қатысты парыз адамзаттық даралықты толық ашуға ұмтылатын скаутизмнің тәрбиелік және білімдік бағыттылығына сәйкес өзінің қабілеттерін дамытуға деген жауапкершілікті білдіреді.

Скаутизм әдістері педагогикалық жүйе сияқты ант пен заң, іске үйрету, шағын топта жұмыс жасау, прогрессивтік және ынталандырушы бағдарламалар арқылы өзін-өзі тәрбиелеу жүйесінен тұрады.

Халықаралық деңгейде скауттар үкіметтік емес сипаттағы, ұлттық ұйымдардан тұратын дүниежүзілік ұйымға біріктірілген. Басқарушы орган – дүниежүзілік конференция. Скауттардың дүниежүзілік бюросының штаб-пәтері Женевада орналасқан. Скаутизм Дүниежүзілік скауттар қорынан (президенті - Швеция королі), сондай-ақ жеке демеушілер мен ұйым үлестерінен қаржыландырылады.

Негізгі заңдар мен принциптер түсіндірмесін өз елінің ерекшелігіне қарай ұлттық ұйымдар береді.

Скауттар өз өмірін қатерге тіге отырып адамдардың өмірін құтқаруға, су тасқынында жұмыс істеуге, жазғы өрттермен күресте көмек көрсетуге, қоршаған ортаны қорғау күзетінде жұмыс жасауға тартылады.

Скауттық тәрбие – бұл формалды емес тәрбие, белгіленген формалды тәрбие жүйесінен тыс ұйымдастырылатын тәрбиелік іс-әрекет.

Алғаш пайда болған жылдан бастап скауттық ұйымдар өз жұмысын тұлғаға, оның даралығына, жыныстық жасына, ұлттық ерекшелігіне, қолданбалы іс-әрекет бағытына дауыс бере отырып социумда бастады. Скаутизмнің басты қасиеттері ретінде мыналарды атауға болады:

- қозғалысты тура саясаттандырудан бас тарту;
- мазмұндық сынды ұйымдастырушылық жоспардағы көпдеңгейлі дифференциация (жынысы, жасы, ұлттық-мәдени, әлеуметтік-экономикалық және т.б.);
- ұйымға толықтай өз еркімен кіру, оның мүшелігіне байланысты қандай бір артықшылықтардың жоқтығы;
- скауттық бағдарламалардың идеялық сипатының нақтылығы, олардың зияткерлік, адамгершілік, еңбек және дене тұрғысынан гармониялық үйлесімі;
- көтермелеу мен марапаттаудың анық жасалған жүйесі (150-ден астам айрықша белгі),
- романтикалық, дәстүрлер мен салт-жоралардың мерекелік көрнекілігі;
- балалар мен жасөспірімдердің табиғатпен ерекше қарым-қатынасы.

«Жас Ұлан»

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Назарбаевтың тапсырмасымен, «Жас Отан» ЖҚ лидерлерімен, жастар мен балалардың ҮЕҰ, «Назарбаев университеті» студенттерімен құрылған «Жас Ұлан» балалар-жастар ұйымы бүгінгі күні тек құрылым ғана емес, сондай-ақ баланың тіршілік қарекетінің ерекше педагогикалық ортасы; социуммен қайта құрылған педагогикалық ұйым.

«Жас Ұлан» балалар қозғалысының жаңа жүйесі жалпы мәдениетті қалыптастыру аймағын кеңейтеді, балалардың ішкі жан дүниесін, жаңа құнды бағыттарды қалыптастыруға ықпал етеді, баланың әлеуметтік дамуын ынталандырады.

Құндылықтар балалар-жастар ұйымында балаларды тәрбиелеу мен әлеуметтендірудің мәні болып табылады. Олар баланы іс-әрекет арқылы қабылдауға және іс-әрекетті бағалауға, оны адамгершілікке, қоғамда мақұлданған ұстанымдар арқылы бастамашылық етуге және қолдауға үйрету үшін құрылған. Сонымен бірге тұлғаралық өзіндік құны бар іс-әрекет ретінде тәрбиелеу баланың құндылық дамуын қолдауды қамтамасыз етеді, әлеуметтендіру оны қоғамдық, мәдениеттік, экологиялық, өндірістік және басқа да міндеттерді шешуге жұмылдыру арқылы бастапқы әлеуметтік-адамилық тәжірибеге ие болуға ықпал етеді.

«Жас Ұлан» бірыңғай балалар-жастар ұйымы» балалар мен жасөспірімдерді жоғары рухани-адамгершілік құндылықтар, ізгілік, толеранттылық және демократизм принциптері негізінде өскелең ұрпақтың бойында қазақстандық патриотизм рухын қалыптастыратын Қазақстан Республикасының балалар мен жасөспірімдердің бірыңғай қоғамдық ұйымы болып табылады.

«Жас Ұлан» өз қызметін шығармашылық, спорттық, қоғамдық, үкіметтік емес ұйымдармен және мемлекеттік мекемелермен бірлесіп жүзеге асырады. «Жас Ұлан» өз қызметінде Қазақстан Республикасының Конституциясын, заңнамалық және басқа да нормативтік-құқықтық актілері мен Қазақстан Республикасында ратификацияланған халықаралық актілерді басшылыққа алады.

Аталған балалар-жастар ұйымының мақсаты – өскелең ұрпақтың бойында отан сүйгіштік сезімін, білімге және өзін-өзі жетілдіруге ұмтылуды; іске деген жауапты қарым-қатынасты; еліміздің тарихына, Тәуелсіз Қазақстанның бүгіні мен болашағына ортақтықты қалыптастыру [30] (А; В қосымшалары).

«Жұлдыз» одағы.

«Жұлдыз» балалар қоғамдық бірлестігінің одағы, ол - Одақтың жарғысы мен бағдарламалық құжаттарын мойындайтын, балалар мен жастардың барынша түрлі құрылымдарын ерікті негізде біріктіретін үкіметтік емес қоғамдық ұйым. Одақтың өз рәміздері: туы, эмблемасы, ұраны, галстугі, жалаушалары, ленталары, белгілері, түрлі айырмашылық белгілері және тағы

басқа нышандары бар (С қосымшасы). Баланың отбасындағы, қоғамдағы, мемлекеттік маңыздылығы мен қайталанбастығы, өзіндік құқығын тану, баланың жеке басын құрметтеу жарғы мен бағдарламалық құжаттардың негізіне алынған.

Қызмет бағдарламасы жеке тұлғаның өзін-өзі таныту механизмдері мен мәдениет жасаушы қағидаларды кеңінен пайдалана отырып ойын технологияларының жас ерекшеліктері тәсілдері негізінде құрылады. Жұлдыз бағдарламасы логикасы үйлесімділік принципі бойынша кемпірқосақ гаммасының түсіндей жұлдыздың жеті сәулелерінің түрінде құрылған.

Одақтың жоғарғы органы, екі жылда кемінде бір рет шақырылатын Слет болып табылады. Слеттер арасындағы үзілістерде барлық ағымдағы мәселелер бойынша шешімдерді, 2 палаталардан (балалар және ересектер) тұратын Кеңес қабылдайды. Кеңесті слётте сайлайтын төраға басқарады. Одақты слётте сайланатын президент басқарады. Ағымдағы басшылық атқарушы директорға жүктеледі. Шығармашылық жобаларды жүзеге асыру бойынша негізгі жұмыс көлемін үйлестірушілер, тәлімгерлер және балалар ұйымдарының көшбасшылары орындайды.

Одақ, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігімен, атқарушы билік органдарымен, қоғамдық ұйымдармен, оқу орындарымен, басқа облыстардағы әріптестерімен, балалар қозғалысының мамандарымен, Қазақстан Республикасы ғалымдары және қоғам қайраткерлерімен, ТМД елдерімен және тағы басқалармен тығыз байланыс жасайды [31].

Одақтың 2018 жылға жоспарлаған іс-шаралары назар аударады.

«Жұлдыз» Одағының іс-шаралар жоспары

Оқиғалар	Өткізу күні	Өткізу орны
«Жұлдыз INFORM» баспасөз орталығының жұмысы	01.01.2018 - 31.12.2018	Қазақстан Республикасы
«Жас тілші- 2018: Рухани жаңғыру - біздің құндылықтар мен межелер!» Республикалық сырттай байқау	15.01.2018 - 10.03.2018	Қазақстан Республикасы
Балалар хореографиясы және вокалдық шеберлігі бойынша курстар	22.01.2018 - 25.01.2018	Келісім бойынша
«Мектеп Одиссеясы» Гуманитарлық және жаратылыстану-математикалық пәндер және Оқушылардың Кіші академиялық Ғылымы (ОКА F) бойынша жас алғырлардың профильді мектебі	01.02.2018 - 10.12.2018	Келісім бойынша
«Дені сау бала - табысты Қазақстан!»	10.02.2018 -	Ақмола облысы,

балалар санитариясы мен есірткі хабарламалар бойынша СӨС конкурсы.	20.02.2018	Көкшетау қаласы
Ақмола облысының балалары мен жастары арасындағы «Рухани жаңғыру: жастар - болашақ энергиясы!» атты Қазақстан Республикасының «Жұлдыз» БҰ-ның кубогына КТК – фестиваль.	10.02.2018 - 12.05.2018	Келісім бойынша
«Сәлем, Наурыз!» - ақындық және қолданбалы шығармашылық бойынша балалардың Республикалық сырттай байқауы.	15.02.2018 - 27.03.2018	Қазақстан Республикасы
Мәдениеттердің жақындасуының онжылдықтарына арналған БҚҰ О ҚБ - ның ЮНЕСКО бағдарламасы аясында «Жас Өнер: музыка мен қозғалыстың үйлесімі» атты балалар мен жастардың жеңіс және хореографиялық республикалық фестивалі.	13.03.2018 - 15.03.2018	Көкшетау
«Бақытты жұлдыз астында: Біз жаңа әлемде өмір сүреміз!» атты балалар мен жасөспірімдердің Республикалық Медиа Фестивалі.	27.03.2018 - 30.03.2018	Астана
«Технолэнд: жас өнертапқыштар – сүйікті Отан үшін!» атты балалардың техникалық шығармашылық бейне-презентацияларының республикалық сырттай сайысы	02.04.2018 - 15.05.2018	Қазақстан Республикасы
«Менің мектебім - тарихта және жетістіктерде» атты Республикалық сырттай конкурсы	05.04.2018 - 20.05.2018	Қазақстан Республикасы
«Балалық шақ штурманы: Рухани Жаңғыру - білім берудің негізгі бағыттары» тәлімгерлердің шеберлік конкурсы	09.04.2018 - 12.04.2018	Ақмола облысы
Мәдениеттерді жақындастырудың онжылдығы бойынша ЮНЕСКО, Біріккен Ұлттар Ұйымының бағдарламасы аясында Жас Өнер: әлем мәдениеті жолында» атты жас бишілер,	23.04.2018 - 25.04.2018	Астана қаласы

әншілер мен аспапта ойнаушылар үшін халықаралық байқауы.		
«XXI балалары: Рухани жаңғыру - табысқа бастар жолымыз!» - балалар мен жастар қоғамдық қозғалысының Республикалық көшбасшылары саммиті	10.05.2018 - 13.05.2018	Бурабай ауданы, Қатаркөл кенті, «Звездный» ДОК
«Алақай! Демалыс» халықаралық балалар дипломатиясы корпусына қатысу жобасы «Біз - әлемнің балалары!», «Достықта жоқ шекара» және басқалар.	01.06.2018 - 31.08.2018	Келісім бойынша
«Біздің құқықтар мен мүмкіндіктер ХХІ ғасырдың балалары» атты Халықаралық балаларды қорғау күніне арналған «Жас заңгер» жас заңгерлердің республикалық форумы.	05.06.2018 - 15.06.2018	Ақмола облысы, Бурабай ауданы, Катарколь ауылы, «Звездный» медициналық орталығы.
«Сенің стилін-2018» жас дизайнерлер, стилистер, сәнқойлар, визажистер, шаштараздар, тігіншілер байқауы.	01.09.2018 - 22.09.2018	Ақмола облысы Көкшетау қаласы, №1 сервистік-техникалық колледжі
«Алтын күз» балалар шығармашылығының республикалық сырттай байқауы	10.09.2018 - 20.11.2018	Қазақстан Республикасы
Атам мен әжем - алтын дәуір, отбасымның мақтанышы!» атты балалар шығармашылығының республикалық сырттай сайысы.	01.10.2018 - 01.11.2018	Қазақстан Республикасы
«Жас аграршылардың жетістіктері - Сүйікті Отанға!» атты жастар агрофорумы	24.10.2018 - 26.10.2018	Ақмола облысы (келісім бойынша)
«Біз Қазақстанның балаларымыз, біз жаңа әлемде өмір сүреміз!» атты Қазақстан Республикасының балалардың әлеуметтік қозғалысын біріктірудің республикалық форумы	07.11.2018 - 10.11.2018	Ақмола облысы, Бурабай ауданы, «Звездный» сауықтыру орталығы.
«Жұлдыз» әрқашанда бізбен бірге» жобаның іс-әрекеті. (жыл қорытындысы)	10.11.2018 - 20.12.2018	Көкшетау қаласының Ақмола облысы

«Гурман: ас дәмдіболсын!» PROF.KZ-аспаз мамандары, кондитерлер, бармендер, официанттардың Республикалық конкурсы. -	15.11.2018 - 16.11.2018	Ақмола облысы (келісім бойынша)
«Жұлдыз достарды шақырады: әлемді музыка билесін!» -атты «Жас өнер» жас әншілер мен орындаушы – аспапшылардың Республикалық байқауы.	28.11.2018 - 30.11.2018	Көкшетау қаласының Ақмола облысы, Біржан сал атындағы музыкалық колледж.
Балалар мен жасөспірімдер театр ұжымдарының «Мельпомен: 21 ғасырдың балалары - бейбітшілік мәдениетіне жол» атты республикалық фестивалі	03.12.2018 - 05.12.2018	Көкшетау қаласының Ақмола облысы
«Қысқы ертегі» балалар қозғалысы көшбасшыларының жаңа жылдық балы	20.12.2018 - 26.12.2018	Ақмола облысы (келісім бойынша)
Мүмкіндігі шектеулі балаларға арналған қайырымдылық балы	22.12.2018 - 23.12.2018	келісім бойынша

«Ұлы дала скауттары»

«Жас ұрпаққа бейресми білім беру» I Еуразиялық скауттық білім беру форумы аясында Қазақстанның скауттары өздерінің «Қазақстан Республикасы жас азаматының мінезқұлқын қалыптастыру» атты Жастар бағдарламасын таныстырды. Бағдарлама ел Президенті Н.Ә. Назарбаевпен тұжырымдалған Қазақстанның ұлттық құндылықтарына негізделген. Бұл бағдарлама 11-ден 17 жас аралығындағы балалар мен жастарға есептелген (D-қосымшасы).

«Жас патриоттар академиясы»

«Жас патриоттар академиясының» міндеттері балаларды өз Отанына, оның өткеніне, бүгіні мен болашағына саналы тұрғыдан қарауға оқыту; әр балаға өз азаматтық ұстанымын іске асыру үшін жағдай жасау; борыштық және жауапкершілік сезімін дамыту; әр баланың қоғамға және Қазақстанға пайда келтіруге дайындығын, Отанға деген адалдығын дамытуда оңтайлы жағдайларды қамтамасыз ететін тиімді патриоттық тәрбие жүйесін қалыптастыру болып табылады.

Конкурстық комиссияның мүшелері түрлі іс-шаралар, конкурстарды дайындау және өткізуге байланысты құжаттарды қарастырады, келіп түскен құжаттарды қарайды (құжаттарды сынып жетекшілері мен педагог-ұйымдастырушылар береді). Қорытынды бойынша комиссия одан әрі жұмыс істеу стратегиясын айқындау бойынша ұсыныстар қалыптастырады. Комиссия жұмысының нысаны отырыс болып табылады. Конкурстық комиссияның шешімі хаттамамен ресімделеді және комиссия төрағасы мен хатшысының

қолы қойылады. 787 бала (3-12 ауысымның қатысушылары) Академияның мүшесі болу құрметті атағына ие.

Соңғы жылдары патриоттық тәрбиенің мәнін қайта пайымдау жүріп жатыр. Тәрбиені дамыту мәселелері аса ерекше назар аударуды қажет ететіні күмәнсіз, өйткені әңгіме Қазақстанның ертеңгі күні туралы болып отыр.

Қазақстан халқы Ассамблеясының он екінші сессиясында, «Нұр Отан» партиясының «Менің Қазақстаным» атты республикалық жастар форумында, Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә. Назарбаев жаңа буын қазақстандықтар білімді және білікті мамандар ғана емес, Қазақстанның шынайы патриоттары болуы тиіс деп ерекше атап өтті. Шынайы патриотизм, өз еліне деген терең сүйіспеншілік сезімі болмай нағыз азамат, нағыз адам болмайды.

2016 жылғы 14 желтоқсандағы Президенттің Қазақстан халқына Жолдауында: «Өзіміздің және балаларымыздың бойында жаңа қазақстандық патриотизмді тәрбиелеу керек. Бұл, ең алдымен еліміздің және оның жетістігі үшін мақтаныш» деп айтылған.

«Нұр Отан» партиясының «Баршаға бірдей осы заманғы мемлекет: Бес институттық реформа» атты XVI съезінде Президент Н.Ә. Назарбаевтың сөзінде «Жалпы азаматтық құндылықтар жүйесі, мемлекеттің аса маңызды құжатында ресімделген «Мәңгілік Ел» идеясы болуы тиіс. Жалпықазақстандық «Мәңгілік Ел» идеясының құндылықтарын мектептердің оқу бағдарламасына енгізу қажет» деп айтылған.

«Балдәуренге» Қазақстанның түкпір-түкпірінен балалар демалуға келіп жатады. «Балдәурен» РОСО-да «Жас патриоттар академиясын» құру өскелең ұрпаққа патриоттық тәрбие берудің тиімді жүйесін қалыптастыруда маңызды рөл атқарады.

**"Балдәурен" Республикалық оқу-сауықтыру орталығының
2017 жылғы
ауысымдар жоспар-кестесі**

№	Тақырыбы	Мерзімі	Ұзақтығы/қатыс ушылар саны	Ауысымның қатысушылары	
1	«Ұлттық дәстүрлер оюы» этномәдени жобасы	19.03 - 07.04	20/288	Этнографиялық үйірмелердің, студиялардың, клубтардың қатысушылары, халық әндерін орындаушылар, жас ақындар, халық аспаптарының шығармашылық ұжымдары, Абай және Махамбет оқуларының	Өтінім қалдыру

				жеңімпаздары	
2	«IT-CLUB» Балалар жаңалықтарын ың академиясы	11.04 - 30.04	20/288	Жас техниктер - рационализаторлар, зерттеушілер, ғылыми жұмыстар, шығармашылық сайыстардың жеңімпаздары, жас программистер	Өтінім қалдыр у
3	«Отаныма қызмет етемін!» атты Республикалық әскери- патриоттық клубтардың байқауы	04.05 - 23.05	20 / 288	Әскери-патриоттық клубтар мен бірлестіктердің аймақтық слеттерінің жеңімпаз командалары	Өтінім қалдыр у
4	«Жаз. Балалық шақ. Балдәурен» атты Республикалық КТК Юниор- Лигасы	06.06 - 20.06	15 / 288	КТК командалары - Көңілді тапқырлар клубтарының аймақтық сайыстарының жеңімпаздары, кино, телевизиялық бағдарламалардың актерлері, сценаристер, режиссерлер	Өтінім қалдыр у
5	«Туған күніңмен, Астана!» Республикалық шығармашылы қ бастамаларын ың кездесуі	23.06 - 07.07	15 / 288	Шоу жобалардың облыстық, республикалық қатысушылары мен қоғамдық зерттеу жұмыстарының белсенді қатысушылары, шығармашыл балалар	Өтінім қалдыр у
6	«Күшті, епті, батылдар планетасы»	10.07 - 24.07	15 / 288	«Президенттік көпсайыстың» жеңімпаздары мен	Өтінім қалдыр у

<p>атты Республикалық спорттық эстафетасы</p>			<p>жүлдегерлері, халықаралық, республикалық, облыстық спорт жарыстарының жеңімпаздары</p>	
---	--	--	---	--

Батыс Қазақстан облысы әкімінің қолдауымен «**Жас Өркен**» (БҚО) балалардың қоғамдық ұйымының қызметі жандана түсті. Ұйымға қатысушылар балалар газеті арқылы өз қызметін белсенді насихаттауда, «Қазақстан-1» телеарнасының қолдауымен облыстық теледидарда эфирге шығатын жеке уақыты бар, «Шексіз балалық шақ» атты халықаралық балалар фестивалінің қатысушылары болып табылады, балалардың әлеуметтік жобаларының дамуын жандандырады, мысалы, әр түрлі уақытта келесілер жүзеге асырылды: мүмкіндігі шектеулі балаларға арналған «Біз – біргеміз! – Мы вместе!» жобасы, балаларға арналған "Үлкен үзіліс" телехабар жобасы; «Жас АРТ» балалардың оқу-әдістемелік, танымдық газетінің жобасы; «Көшбасшылар Мектебі» жобасы.

«**Тұлға**» балалар мен жасөспірімдер бірлестігі (Қарағанды облысы) келесі бастамаларды жүзеге асыруда: «Қоқысқа тыйым», «Қоқысты контейнерлерге таста», «Тұраққа жол жоқ, алаңға – иә!», «Балалар әкесімен, анасымен бірге өмір сүрулері керек», «Жылы подъезд – жылы үй», «Қала бойынша саяхат».

«**Жас ұрпақ**» балалар мен жасөспірімдер қоғамдық бірлестігі (Қызылорда облысы) келесі жобаларды жүзеге асыру бойынша жұмыс істеуде: жалғыз басты зейнеткерлерге көмек ұйымдастыру үшін жоғары сынып оқушылары арасында мейірімділік отрядтарын құру; мейірімділік қоғамдық орталықтарын құру, аула клубтарын ұйымдастыру.

«**Жан достар**» балалар бірлестігі Солтүстік Қазақстан облысы әкімінің қолдауымен, «Есіл жағалауын тазалаймыз» атты балалар әлеуметтік жобасы арқылы қызметінің экологиялық бағытын белсенді дамытуда. Осы балалар бастамаларын жүзеге асыру үшін ЖАО-мен 500 мың теңге бөлінді.

«**Мұрагер**» балалар қоғамдық бірлестігі, Қазақстан Республикасы мен ТМД елдерінің балалары белсене қатысатын «Менің ауызша әлемім» балалар халықаралық акциясына қатысу арқылы ұйымның қатысушыларының қызметін жандандырады.

Сөйтіп балалар мен жасөспірімдер бірлестіктері мен ұйымдары, мемлекеттің қоғамдық-азаматтық, әлеуметтік институттарына жастардың кіруі мен қатысуын әлеуметтік бейімдеуді дамыту мен қолдауға бағытталған, өскелең ұрпақтың демократиялық қоғамға қатысу дағдыларын дамыту мен тәрбиелеудегі әлеуметтік институт болып табылады.

3. «Рухани жаңғыру» бағдарламасының адамгершілік бағдарларын қалыптастыруды өзектендіру бойынша әдістемелік ұсыныстар

3.1 Балалар мен жасөспірімдер ұйымдарының қызметін әдістемелік қолдау

Балалар мен жасөспірімдер ұйымдары жағдайында құндылықтарды тәрбиелеудің теориялық және әдістемелік негіздерін талдау балалар қозғалысының ертеден бар екенін көрсетіп отыр және балаларды біріктіретін балалар қозғалысы идеясы бар (БҰҰ-ның бала құқықтары туралы Конвенция бойынша бұл 7-ден 18 жасқа дейін [31]) – жеке тұлғаны дамыту, оны әлеуметтендірудің маңызды факторы, себебі ол заманауи қозғалыстардың нақты өзге түрлері бола отырып, бүкіл әлемде қоғамдағы шығармашылық әлеуетті дамытудың, азаматтықтың қайнар көзі, демократияның бастапқы сатысы болып табылады.

Е.Е. Чепурныхтың айтуы бойынша балалар бірлестіктеріне үш негізгі функциялар тән: дамытушылық (тұлғаның азаматтық, адамгершілік тұрғыда қалыптасуын, оның әлеуметтік шығармашылығының дамуын, адамдармен қарым-қатынас жасай білуін, қоғамдық және тұлғалық маңызды мақсаттарды ұсыну және жете білуін қамтамасыз етеді), бағдарлаушылық (балалардың адамгершілік, әлеуметтік, саяси, мәдени құндылықтар жүйесінде бағдарлануына жағдай жасау), теңгерушілік (қарым-қатынас тапшылығын және оған қатысты болуын жою үшін, қажет емес басқа да ортақтықта балалардың мүмкіндіктерін, мүдделерін, қажеттіліктерін іске асыру үшін жағдай жасау) [32].

Балалардың, әсіресе жасөспірімдер мен жастардың біліктіліктерін дамытуда құрдастар қоғамы маңызды болып табылады. Бала табиғатынан жоғары мағынада әлеуметтік жан: құрдастарымен қарым-қатынас жасағаннан ол қосымша білім алады (ғылыми және тұрмыстық - күнделікті), өзінің өмірлік тәжірибесін байытады, бағдарланудың әлеуметтік нормалар мен құндылығын меңгереді, бағалау критерийлерін тудырады, құрдастарымен қарым-қатынас жасаудан тәжірибе алады, достық және жолдастық сезімі сыналады, өзін-өзі жетілдіру мен өзін-өзі танытуы мүмкіндігін табады, құрдастарымен бірігудің жалынды-жағымды жай-күйін сезінеді.

О. В. Якубенко балалар бірлестігі жағдайындағы теңестіруді әр түрлі ұрпақтар өкілдерімен мәдени лайықты қарым-қатынас жасауда тәжірибе алумен байланыстырады [33]. Автор, төменгі сынып оқушыларын балалар бірлестігіне қосу, балаларды бейімсіздендірудің түрлі формаларын түзетуге бағытталған тәрбиелеуші ортаны құруға ықпал етеді дейді [34].

Балалар бірлестіктерінің қызметтері арасынан П. И. Фролова мыналарды атап көрсетеді: әлеуметтік қорғау, әлеуметтік сауаттылықты қалыптастыру, әлеуметтік мінез-құлық пен әлеуметтік байланыстарды түзету, тәртіп бұзушылықтың алдын алу, балаларды әлеуметтік оңалту [35].

А. Н. Тесленко, Е. А. Дмитриенколар Отанға деген сезімін дарытуға, оның жетістіктеріне патриоттық көзқарасына, өз елінің тарихын және оның

аумағында тұратын халықтарды құрметтеуге деген балалар мен жасөспірімдер ұйымының жетекші роліне назар аудартады[36].

Базалық құндылықтарды тәрбиелеу Е. В. Чердынцеваның пікірі бойынша мәдениеттану, әрекеттік және тұлғалық-бағдарлы сияқты тәсілдерді іске асырудан басталады [37].

Тәрбие жұмысы келесі әдіснамалық негіздерге сүйенеді:

Құндылықты (аксиологиялық) көзқарас – адамзаттың түсінігімен және рухани-адамгершілік мазмұнымен анықталатын адамның әлемге, өзге адамдарға, өз-өзіне және т.б. қатынасы, жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтардың диалектикалық бірлігіне сүйену.

Антропологиялық көзқарас – тәрбие тақырыбы ретінде адам туралы білімнің барлық деректерін және олардың есебін біртұтас педагогикалық процесті құруда және іске асыруда жүйелі қолдану.

Тұлғалық-бағдарлы көзқарас – өзара байланысты түсініктер, іс-әрекет идеялары мен тәсілдер жүйесіне сүйену, тұлғаның өзін-өзі тану, өзін-өзі жетілдіру және өзін-өзі жүзеге асыру процесін қолдау, оның дербестігін дамыту.

Қызметтік көзқарас – педагог өз тәрбиеленушілерін мақсат қоюға және іс-әрекетін жоспарлау, оны ұйымдастыру және реттеу, бақылау, өзіндік талдау және іс-әрекет нәтижелерін бағалауға үйретуі үшін қажет болатын баланың іс-әрекетін қалыптастыру, таным, еңбек және қарым-қатынас субъектісі позициясына ауыстыру бойынша арнайы жұмысты талап етеді.

Құзыреттілік көзқарас – тәрбие мақсаттарын анықтаудың, тәрбие процесін ұйымдастыру мен оның нәтижелерін бағалаудың, оқушыларда құзыреттіліктерді қалыптастыру мен олардың табысты әлеуметтенуін қамтамасыз ететін ортақ ұстанымдар жиынтығын ескеру.

Әлеуметтік көзқарас – тұлғаның мақсаты мен міндеттеріне әлеуметтік шынайылықтың ықпалын ескеру, осы ықпалдың адам және қоғамға тигізер педагогикалық салдарлары.

Жүйелілікті көзқарас – нысанды оны құрайтын бөліктердің жиынтығына қосылмайтын және иерархиялық құрылымы бар күрделі құрылыс ретінде қарастыруды көздейді. Жүйелі қарастыру құрылымдық компоненттерді, олардың қызметін бөліп көрсетуді, қызметтік-иерархиялық байланыстар орнатуды, жүйекұраушы факторларды анықтауды, сыртқы байланыстар талдауын қажет етеді.

Тұтастық көзқарас – білім алушы тұлғасының зияткерлік және рухани-адамгершілік дамуының бірлігін анықтайтын педагогикалық процестің мәнін көрсетеді.

Синергетикалық көзқарас тәрбиені тура себеп-салдарлы байланыстарға негізделмеген, белгілі бір деңгейде өздігімен ұйымдастырылатын процесс ретінде емес, керісінше бір мағыналы емес, заңды және кездейсоқ, болжанған

және стихиялы, ретті және ретсіз сияқты көптеген ішкі және сыртқы ықпалдармен келісілген процесс ретінде қарауға мүмкіндік береді.

Балалар мен жасөспірімдермен жұмыс тәрбие процесінің келесі **принциптерін** іске асыруды қажет етеді:

Гуманистік бағыт принципі – педагогтің тәрбиеленушіге өз дамуына жауапты және дербес субъект ретінде бірізді қарым-қатынасы, оның тәрбие процесінде тұлғамен және ұжыммен ізгілікті қарым-қатынас негізіндегі өзара әрекет стратегиясы.

Жалпыадамзаттық құндылықтар принципі – тәрбие рухани-адамгершілік дәстүрлер мен ұлттық және әлемдік мәдениет нормаларына негізделуі қажет деп санайды.

Мәдени сәйкестілік принципі – тәрбие мәдениеттің жалпыадамзаттық құндылықтарына негізделуі және жалпыадамзаттық құндылықтар мен ұлттық мәдениеттер нормаларына сәйкес құрылуы тиіс.

Үздіксіздік принципі – тұлғаны тіршілік әрекетінің барлық кезеңінде жан-жақты дамыту, оның күші мен қабілетін, кәсіби және жалпымәдени өсуін барынша толық жүзеге асыруда шығармашылық әлеуеті мен мүмкіндіктерін байыту.

Табиғи сәйкестілік принципі – табиғат дамуының ортақ заңдарының басымдығы; табиғи және әлеуметтік процестердің өзара байланысы; тәрбие жұмысында білім алушылардың жынысы мен жас ерекшеліктерін ескеру.

Тұтастық принципі оқу және оқудан тыс қызметтердің кіріктірілуімен қамтамасыз етіледі: оқу қызметі когнитивті құрамдасты қалыптастыру; сабақтан тыс қызметте эмоционалды-құндылықты мінез-құлықтық құрамдас дамыту.

Этникалық принцип – тәрбиені ұлттық сана қалыптастыруға бағытталған ұлттық мазмұнмен толтыру, барлық азаматтар үшін ана тілінде білім алуына және қарым-қатынас жасауына, салт-дәстүрлерді, әдет-ғұрыптарды, рәсімдерді зерттеуіне жағдай жасау.

Біздің елімізде барлық оқу, сыныптан тыс және тәрбиелік қызмет тәсілдерімен «Мәңгілік Ел» идеясы құндылықтарын жүзеге асыру бойынша үлкен жұмыстар жүргізілуде [38].

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: Рухани жаңғыру» атты мақаласы соңғы стратегиялық бағдарламалық құжаттардың бірі болып табылады, мұнда мемлекет басшысы экономикалық өсуге немесе технологиялық жетілдіруге деген жаңғырту мәліметі – ол тек жалпы өзгерістер жобасы ғана екеніне назар аударта отырып, жаңғырту процесі аясында елдегі рухани жаңарудың тұжырымдамалық пайымдауын ұсынады [39].

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаев үшінші жаңғыртуын Қазақстан-2050 стратегиясы мақсаттары қарсаңындағы сенімді көпір деп атады. Және ол «100 нақты қадам» атты Ұлт жоспары базасында өткізілетінін атап өтті.

Қазақстанның алғашқы жаңғыруы нәтижесінде жоспарлы экономикадан нарықтық экономикаға көшу жүзеге асырылды. Бұл толқулар, азаматтық

соғыстар мен экономикалық күйзеліс, Кеңес Одағының ыдырауы сияқты қиын кезеңде басталды. Бірақ дәл сол кезде, сол кезеңнен ең аз шығындармен және ең жоғары табыспен шыққан, әлем картасында болмаған жаңа мемлекет дүниеге келді.

Қазақстан-2030 стратегиясы қабылданғаннан басталған екінші жаңғыртудың нәтижесі – ол Астана атты жаңа астананың дүниеге келуі және Қазақстанның бәсекеге қабілетті 50 экономика әлеміне енуі.

Егер, Қазақстанның алғашқы екі жаңғыруы жас мемлекет саяси және экономикалық жайластырумен байланысты болса, үшіншісі өзінің ойы мен өзінің ауқымы бойынша қазақстандық қоғамның неғұрлым күрделі даму қарқынын білдіреді. Ол ең жас ел азаматтарын қоса алғандағы әрбір қазақстандыққа тікелей қатысты. Сөз ұлттың рухани жаңғыруы туралы болып отыр.

«Рухани жаңғыру» бағдарламасының негізгі бағыттары:

1. Бәсекеге қабілеттілік.

25 жыл бұрын әлемдік қауымдастыққа Қазақстан өзінің тәуелсіздігі туралы жариялады. Қазақстан 25 жыл тәуелсіз даму барысында әлемдегі ең дамыған 50 елдің қатарына қосылды, Қазақстан-2030 стратегиясын мерзімінен бұрын жүзеге асырды, Қазақстан-2030 стратегиясын, «100 нақты қадам: баршаға бірдей заманауи мемлекет» Ұлт жоспарын іске асыруды бастады.

Бүгінде Қазақстанның алдында енді жаңа міндет тұр – әлемдегі бәсекеге қабілетті 30 елдің қатарына ену. Ол үшін Қазақстанның барлық мүмкіндіктері бар: инвесторларды қызықтыратын үлкен жер көлемі, ресурстары, пайдалы қазбалары, шетелдік капитал мүдделерін, Қазақстан бизнесі субъектілерінің құқықтары мен бостандықтарының қорғалуын қамтамасыз ететін заңнамасы.

Осындай мақсатты индикаторды Елбасы «Қазақстанның әлемдегі бәсекеге қабілетті 50 елдің қатарына ену стратегиясы. Қазақстан өз дамуында жаңа серпіліс жасау қарсаңында» атты 2006 жылы жарияланған жолдауында алғаш рет қолданды.

Әлемдегі түрлі елдердің бәсекеге қабілеттілігін бағалаумен көптеген жылдар бойы Бүкіләлемдік экономикалық форум (WIF/ДЭФ), менеджментті дамытудың Халықаралық институты (IMD), Дүниежүзілік банк (World Bank) сияқты ұйымдар айналысып келеді.

Әлем елдерінің бәсекеге қабілеттілігінің әлемдік жетекші рейтингі «Жаһандық бәсекеге қабілеттілік Индексі» (GCI/БЖИ) ДЭФ-тің жыл сайынғы баяндамасы болып табылады.

Дүниежүзілік экономикалық форум 35 жылдан астам уақыттан бері, жыл сайынғы жаһандық бәсекеге қабілеттілік туралы есебінде жарияланатын, елдердің жыл сайынғы бәсекеге қабілеттілік рейтингін жасап келеді.

Дүниежүзілік экономикалық форумның жаһандық бәсекеге қабілеттілік индексі (ДЭФ ЖБИ) беделді халықаралық рейтингтердің бірі және оған қатысу аса маңызды болып табылады, өйткені ол әлем мемлекеттерінің экономикалық дамуын тәуелсіз бағалауын білдіреді.

Елдер саны жылдан жылға өзгеріп отыратынын атап өту керек. Сонымен ЖБИ-де 2016-2017 бағаланатын елдер саны саны 138-ді құрады (өткен жылы рейтингте 140 ел) [40]. Бұл ретте рейтингіде қатысу критерийлері сауалнама деректерінің нәтижелері мен олардың репрезентативтілігі болып табылады, сондай-ақ жеке секторды білдіретін респонденттердің қатысуы айтарлықтай маңызды фактор болып табылады.

Экономикасы бәсекеге қабілетті 10 елдің – НКК[39].

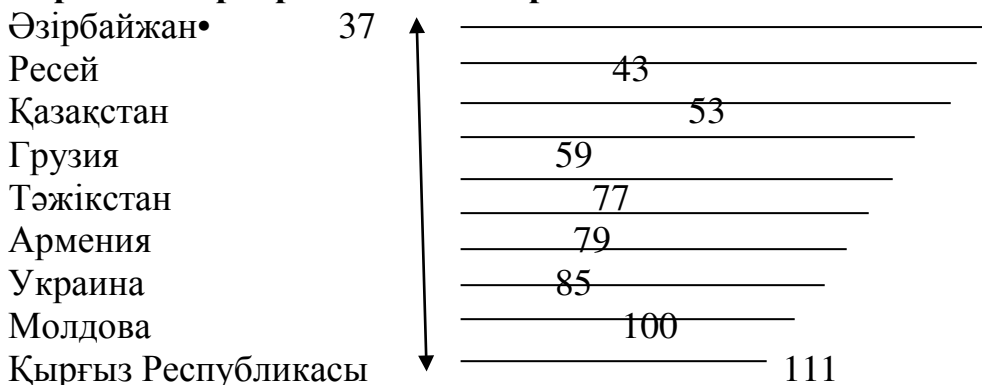
ЖБИ 2016-2017	Елдер/экономика	ЖБИ 2015-2016	Нәтиже
1	Швейцария	1	→
2	Сингапур	2	→
3	АҚШ	3	→
4	Нидерланды	5	→
5	Германия	4	↓
6	Швеция	9	↑
7	Ұлыбритания	10	↑
8	Жапония	6	↓
9	Гонконг	7	↓
10	Финляндия	8	↓

Қазақстан 2006 жылдан бері ДЭФ ЖБИ рейтингісіне қатысады. Соңғы бес жыл ішінде ДЭФ рейтингісінде елдің ең әлсіз бағыты байқалды 2010, 2011 жылдары – 72 орын. Қазақстанның бағыттары кейінгі үш жылда жақсарды және салыстырмалы түрде тұрақты сақталып келеді – 50-орын деңгейінде. 2015 жылдың рейтингі нәтижелері бойынша Қазақстан серпіліс жасады және 2014 жылмен салыстырғанда өз рейтингісін 8 тармаққа арттыра отырып жоғары 42-орынға иеленді.

Алайда, 2016-2017 жылдардың ғаламдық бәсекеге қабілеттілік туралы кезекті жыл сайынғы есебі 2016 жылғы 28 қыркүйекте жарияланған болатын, осыған сәйкес Қазақстан 2016-2017 ДЭФ ЖБИ рейтингінің нәтижесі бойынша рейтингте 11 тармаққа төмендеп 53-орын алды [40].

Бұл ретте Қазақстан ТМД елдері арасында Әзірбайжанды (37-орын) және Ресейді (43-орын) алға жіберіп қойып үшінші орында қалып отыр. Қалған елдер келесі ретте орналасты:

Европа елдері арасында ЖБИ рейтингі

Мәселен, соңғы 3 жылда Қазақстанның бағыттары ДЭФ ЖБИ рейтингінде статистикалық емес:

- 2014 жылы – 50-орын;
- 2015 жылы – 42-орын (8 орынға жақсару);
- 2016 жылы – 53-орын (11 орынға нашарлау) [38].

Сөйтіп, 2016 жылы бәсекеге қабілеттіліктің 12 факторларының 5 факторлары бойынша Қазақстанның бағыттарының жақсаруы, 7-уі бойынша нашарлауы байқалады.

Бұл ретте, 2016 жылғы рейтингінде соңғы 8 жыл бойы тұрақты бағыттарды ұстап келе жатқан Швейцария тағы көшбасшы бағытты иеленді. Сондай-ақ, көшбасшылар үштігінде Сингапур және АҚШ орналасты.

ЖБИ 114 көрсеткіштен есептеледі, олардың 34-і (1/3) статистикалық мәліметтер негізінде есептеледі, ал қалғандары (2/3) – орта және ірі кәсіпорындардың басшыларының бағалауы бойынша [38].

Қазақстан бойынша ДЭФ жаһандық бәсекеге қабілеттілік туралы есептерін талдау, тұтастай алғанда өткізіліп жатқан шаралар Дүниежүзілік экономикалық форуммен оң бағаланатынын көрсетіп отыр.

Қазіргі уақытта «Бес институционалдық реформаларды жүзеге асыру бойынша 100 қадам – Ұлт жоспарын» және 2015 – 2020 жылдарға «Нұрлы Жол» инфрақұрылымдық даму жөніндегі Мемлекеттік бағдарламасын іске асыру бойынша жұмыс жалғасуда. Сонымен қатар, экономиканы дамыту үшін кәсіпкерлік бастамалар мен бизнесті дамытуды қолайлы жағдайлармен қамтамасыз етуге назар аударылуда. Заманауи инфрақұрылымды дамытуға, елдегі сыбайлас жемқорлық деңгейін төмендетуге, сот және құқық жүйесін жетілдіруге, білім мазмұнын жаңартуға, сондай-ақ мемлекеттік басқару тиімділігін арттыруға бағытталған барлық мүмкін болатын шаралар Үкіметпен қабылдануда.

Нәтижесінде Қазақстан инвестицияларды тартумен инвесторларға қызмет етуге ең қолайлы жағдайлар жасалатын, серпінді экономикасы бар ел ретінде әлемде танылып отыр.

Сонымен қатар, Қазақстанның ДЭФ ЖБИ рейтингінде одан әрі ілгерілеуі елдердің дамуымен бәсекелестіктің күшеюіне байланысты кем қарқынды болады, өйткені біз рейтингіде жоғары болған сайын, біздің бәсекелестеріміз маңыздырақ болатынын атап өту қажет.

Бұл сандардың барлығы түсініксіз, тым алыс болып көрінуі мүмкін. Бірақ олар біздің әрқайсымызға, әрбір қазақстандықтың білімділігіне және бәсекеге қабілеттілігіне байланысты. Міне, осы ұлттың жетістігінің факторы.

Бүтіндей ұлтқа сияқты кез-келген қазақстандыққа ХХІ ғасырға лайықты қасиеттер жиынтығына ие болу қажет. Сондықтан «Сандық Қазақстан» бағдарламасы да, үш тілділік бағдарламасы да, мәдени және конфессионалдық келісім бағдарламасы да – ол, ХХІ ғасырда өмір сүруге ұлтты (барлық қазақстандықтарды) дайындаудың бөлігі. Бұл біздің бәсекеге қабілеттілігіміздің бір бөлігі.

2. Прагматизм

Қазіргі қоғамда жас адамның жеке басын өзін-өзі анықтау және өзін-өзі таныту проблемасы мемлекеттің тым маңызды және басым міндеті болып табылады. Қазақстан жастарына өзінің зияткерлік және инновациялық әлеуетін көрсету үшін кеңістігін нақты белгілеуіне көмектесу қажет. «Жаңа онжылдық - жаңа экономикалық өрлеу - Қазақстанның жаңа мүмкіндіктері» атты Қазақстан Президенті Н.Ә. Назарбаевтың жолдауында, «жастар - келешектің негізі, өз болашағын құрудың жаңа мүмкіндіктеріне ие болады» деп анықталған.

Қазіргі уақытта меншікті адами капиталға инвестицияларды ұлғайту, адамның өзіне капитал салу жүріп жатыр. Адами капитал адамның білім беру, әлеуметтік ресурсы, оның мәдени әлеуеті ретінде анықталады. Тез өзгеретін әлемде стратегиялық басымдық, адами капиталды, сондай-ақ жастар негізгі таратушысы болып табылатын дамудың инновациялық әлеуетін нәтижелі пайдалана және тиімді жинақтай алатын қоғамда ғана болады. Жастар, бойындағы құндылық ресурстарын – білім алу, өз білімін жетілдіру, практикалық әрекет ету процесі де алынған ақпараттар өнімін, қабылдау дағдыларын, ынталандыру, қабілеттерін, білімдерін нақтылы түрде көрсету жинағы ретінде көрінеді.

Балалар мен жасөспірімдер ұйымында оқушылардың әлеуметтенуі мен тәрбиесіндегі ерекше рөлді «жеке тұлғаның өсу» технологиясы алады, оның мақсаты - баланың балалар қоғамдық бірлестігіне қосылуы барысында өз орнын, рөлін және ондағы өмір салтын түсінуіне көмектесу.

Технологияның негізі жасөспірімнің ұйымдағы айқындамасының «моделін өзгерту», мысалы: қатысушы – белсенді қатысушы - нұсқау беруші, көшбасшы; юнга – матрос- капитан; «ұшқын» - пионер – аға пионер – нұсқау беруші және т.б. Әрбір сатының меңгерілуі құқықтардың кеңеюіне, міндеттердің қиындай түсуіне, құзыреттіліктердің тереңдеуіне, бірлестік қатысушыларының білімдері мен біліктері деңгейінің артуына байланысты. Көп жағдайда жасөспірімнің жеке басының өсуіндегі жаңа сатыға өтуі оған жаңа бір ерекшелік белгілердің, куәліктің, қиын тапсырманың берілуімен және т.б. қолдау табады.

Қазіргі заманғы балалар мен жасөспірімдер ұйымындағы *бірлікті ұйымдастырудың технологиясы* жас аралықтарындағы тік байланысты дамытуға бағытталған, олар бүгінгі күні әлсіздігімен немесе толық жойылуымен ерекшеленеді. Осындай бірлікті орнатуға негізгі қарама-қайшылық жасөспірімдер мен жастар арасындағы жас мәселесінің проблемалары мен олардың әлеуметтік қажеттіліктерінің әртүрлі болуы аясында жатыр: егер жасөспірімдер үшін табысты әлеуметтенуі мен дамуы үшін жасы үлкен балалармен (жасөспірімдермен) араласа түсу қажетті болса, жастарға ересектердің көңіл аударғаны аса қажет. Бұл жағдайда бірлікті жеке тұлғаның табысты әлеуметтенуі мен тәрбиесі үшін қажетті болатын дүниетанымдық, құндылықты-әрекеттік, іс-жүргізушілік, ақпараттық, теңгермелік, ұрпақаралық және т.б. байланыстардың кешені ретінде шығады. Жасөспірімдер мен жастар ұйымы арасындағы байланыстардың орнатылуына оң ықпалды келесі шарттар тигізеді: жастар жағынан жасөспірімдермен

әріптестік қарым-қатынастарды «теңі» ертіңде қабылдау; жасөспірімдердің жастардың «аға жолдас», сарапшы, кеңесші ретіндегі айқындамасын қабылдау. Ондай жағдайда бірізділікті ұйымдастырудың технологиясы келесі кезеңдердің басын біріктіретін болады:

- үлкені мен кішісінің жас аралық араласу қажеттілігін белсендендіру (қызметті талдау, басқа бірлестіктердің тәжірибесін зерделеу, заманауи дәстүрлер мен тарихи факторларды салыстыру);

- үлкендерді өз еңбегінің өнімін сақтап қалуға, бірлестік қызметінің үздіксіздігіне ынталандыру (кішілер алдында баяндамамен шығу, көрмелер, болашаққа жолдаған хат, жоспарлау жағдайы, «келешек қуаныш» перспективалары);

- әлеуметтік серіктесті іздестіру (хат алмасу, форумдарға, фестивальдарға және конференцияларға, шығармашылық кездесулерге қатысу);

- үлкендер және кішілер арасындағы байланыстардың кешенін орнату (диалог жүргізу, әрекеттесу барысында оқыту, арнаулы рәсімі);

- белгіленген байланыстарды нығайтатын құқықтық актілерді құру (Жарғыға, Ережелерге өзгертулерді енгізу, жалпы бағдарламаны немесе инновациялық жобаны құру, дәстүрді енгізу).

Әлеуметтік жобалау технологиясы барлық жас аралығындағы балалардың өз қаласының, облысының ауданының қоғамдық өміріне белсенді араласуды қамтамасыз етеді. Бұл жағдайда оқушылар өздерін белгілі құқықтарымен қатар міндеттері де бар азаматтар ретінде сезінеді. Ал әлеуметтік жоба олар үшін үлкен бір оқиға. Мектеп оқушылары, балалар және жасөспірімдер ұйымының қатысушылары, мысалы, шынайы билік құрылымдарының, әлеуметтік қызметтердің, түрлі қоғамдық институттардың қызметімен танысуға мүмкіндік алады.

Жасөспірімдердің аға буыны мен жоғары сынып оқушыларына арналған әлеуметтік жоба ерекше өзекті.

Жобалық қызмет олардың өзін жеке тұлға ретінде сезінуіндегі, өзін осы өмірге сәйкестендірудегі, өз орнын бекіту мен өз орнын табудағы, бір топқа қатыстылығының, жетістіктері мен табысындағы, көшбасшылығындағы, әлауқаты мен беделіндегі әлеуметтік қажеттіліктерін іске асыруда көмектеседі. Әлеуметтік жобалау технологиясы жақсы белгілі. Оның балалар мен жасөспірімдер ұйымындағы қолданыс ерекшелігі – әлеуметтік-түрлендіруші мақсаттарға бағдарлануында. Бұл жағдайда жобаларды әзірлеуде және жүзеге асыруда дәстүрлер, балалардың жасы ескеріліп, түрлі жас аралығындағы балаларға арналған топтар құрылады; қаржыландыру көздерін іздестіру мен қатысушылардың нәтижелері мен әсерлерін бағалау бойынша қызметке қосуға дейінгі ресурстық қамтамасыздық мәселелері қосылады.

Бағдарламалар (ұзақ мерзімді және қысқа мерзімді, жалпы немесе жергілікті) баланың өзін мақсатты тұжырымдауға, қызметті іріктеп оны іске асыруға, мүшелердің және қатысушылардың рөлдерін анықтауға, мақсаттардың, міндеттердің ұжыммен және әрбір жасөспіріммен іске асыру жағдайын бағалау қосудың кешенді әдісі болды. Жасөспірімдерді

бағдарламаны әзірлеу мен жүзеге асыру ісіне тартудың нұсқалары, әдістері, құралдары мен амалдары баланың жаңа айқындамасын меңгеруін диагностикалаудың; жеке басының өсу динамикасын анықтаудың табиғи жүйесі болып табылады.

Балалар қоғамдық ұйымының, бірлестіктердің бағдарламалары - бірлестіктің, ұйымның мақсаттарын, міндеттерін, негізгі мазмұнын іске асырудың; әрбір мүшесін ұжымның тіршілігіне белсенді қосудың кешенді әдісі.

Бұл қатарда ерекше орынды әдеттегідей, балалардың, жасөспірімдердің және жастардың білімдегі, демалыстағы, релаксациядағы (тынығудағы) қажеттіліктерін олардың бос уақытын қызығушылықтарын, дамуындағы жеке және жас ерекшеліктерін ескерумен, мәдени демалу қызметінің түрлі бағыттары арқылы мазмұнды ұйымдастыруға бағытталған мәдени демалу бағдарламалары алады.

Бос уақытқа арналған бағдарламалардың міндетті бір шарты – оларда білімділік аспект міндетті түрде орын алуы тиіс, яғни оны меңгерудің нәтижесінде бала белгілі бір білімдерді, біліктерді және дағдыларды алып, сонымен қатар әлеуметтік тәжірибе жинақтауы тиіс.

Жаһанданған әлемде заманауи тұрмыстың әлемдік тәртібінің іргетасы ізгілікті-бағдарланған мәдениет болып табылады. Қазіргі жағдайда Қазақстанның жастары өзінің даралығы, өзінің ізденуі, әлем құндылықтарына қатысты үлкен ұтқырлығымен және өнертапқыштығымен ерекшеленеді. Құндылықтардың заманауи шкаласы таңдау молшылығымен күрделене түседі, құндылықтық бағытталу жүйесінде жастарды жағдаяттық және ұзақ мерзімді таныстыру көрсетіледі. Жастар әлеуметтік табыстың өмірлік стратегияларының танымалдылығын бірінші орынға қойып қабылдады: жастардың мақсатты жорамалдаушылық құндылықтар арасынан сатылылықтың ең жоғарғы сатысында болатын білім, сондай-ақ адамның өз өмірін жеке жоспарлау принципі, жеке бастама, жеке бас бостандығының құндылығы, оның егемендігі, еркін бәсекелестік, плюрализм, ықпалды таныстары мен достарының маңыздылығы, «қажетті адамдардың» көмегі, гедонистикалық құндылықтар, прагматизм басым. Экономикалық, рухани дағдарыс жас адамдар арасында терең дүниетанымдық бағдардан жаңылдыру жағдайын тудырды, жағдай өзінен-өзі шешіледі деп ойлауға болмайды, мұндай жағдайларда Қазақстан жастарын қауымның қоғамдық өміріне тарту қажет, қоғам жаңа идеяларға, өмірлік күштерге зәру. Қазақстандық қоғамда заманауи жастардың бұрынғы ұрпақтардан айтарлықтай өзгеше көрінетін, мүлдем жаңа мәдени түрі қалыптасты: ұтымды экономикалық мінез-құлықты, табысқа жетуде құнды мақсаттары бар жастардың қатары қалыптасқан. Бұл тұрғыда, өзінің жастармен өткізген көптеген кездесулерінде Н.Ә. Назарбаев: «Әрбір адамды істей білу, білім ала білу, өмір сүре білу, заманауи өмірде бірге өмір сүре білуге дағдыландыру керек», деп атап айтты [41].

Заманауи Қазақстан жастарының мәдениеті мен ойлау қалпы бірнеше жылдардан кейін біздің әлеуметтік-мәдени шындыққа тән болады. Жастар өз табиғаты бойынша қоғам үшін маңызды, ол адами капиталы, қоғамның

инновациялық, стратегиялық ресурсы. Қазіргі уақытта жастар, қоғамның меншікті дамуының әрбір келесі кезеңінде өзін елестетін тарихтың субъектісі ретінде қабылданады. Оған оң рөл бере отырып, оны прогрессивті өзгерістермен байланыстыра отырып, ол әлеуметтік тұрақсыздықты таратушы болып табылатынына көңіл аудармауға болмайды, оның әлеуеті әртүрлі бағытта болуы мүмкін: оң-жасампаз, конструктивтіден, экстремистік-революциялыққа дейін. Бұл тұрғыда жас ұрпаққа нені меңгеру пайдалы, таңдау маңызды, практикалық әрекетте жүзеге асыруға рұқсат етілген, өмірдің жағымсыз жағын көрсету, денсаулыққа, тұтастай алғанда өмірге не зиянды болып табылады, жеке жағдайда жүзеге асыруға тыйым салынғандар туралы дүниетанымдық түсініктерді меңгеруге көмектесу қажет.

Адамдар арасындағы күрделі қарым-қатынас, үлкен ақпараттар ағыны, қоғамның жоғары динамизмі, білім беру процесінде заманауи жастар меңгеруге тиіс құзыреттер туралы мәселенің қойылуын талап етеді.

XXI ғасырдың жас адамы, өзіне өмірге араласып кетуіне, өзіндік құндылықтар деңгейін, тәуір көретін иерархиялық сатысын құруда көмектесетін өзіне деген трендтер, құндылығы басым мақсаттарды анық айқындауы керек. Әрқайсысына бойында бар қабілетін, тұлғалық әлеуетін іске асыру қажет, қоғамның толыққанды мүшесі болу тиіс, бұл арада жас адам өзін қауымның бөлігімін деп сезіну соңғы рөлді атқармайды.

Батыстан келіп жеткен бірінші әлеуметтік трендтер көптеген музыкалық стильдерімен және бағыттарымен негізінен айқындалғандары субмәдени институттары болды.

Одан әрі жастар ортасында «кулхантинг» деп аталған жаңа сәнді түсінік пайда болды – жастардың талғамы мен қалауларына сай келетін жаңа, бірегей, креативті трендтер мен стильдерді анықтау. Заманауи кулхантерлер көпшіліктің арасында пайда болатын жаңа құбылыстар, ағымдардың өсуін талдап, анықтайды.

Әлеуметтік-экономикалық өзгерістердің басталуымен қазақстандық жастардың алдында жаңа міндеттер тұрды, оларды шешу әрбір жас адамнан тұлғалық дүниетаным мен өз өмірінде оларды ұстануды талап етеді.

1. **«Тамаша, сапалы білім»** тренді – қазақстандық қоғамның ұлттық жобасы. Білім – жас ұрпақтың дүниетанымдық мақсаттарының басымдылығы, жоғары құндылығы, қауымның мотивациялық және мәдени құрамдасы, адами капитал, қаржылық және рухани дағдарысты еңсеру жолы.

2. **«Креативті, ұтқыр тұлға»** тренді – Қазақстанның табысты, динамикалық, инновациялық экономикасы, адамның ішкі ресурстарын шығармашылықпен өздігінен танытуға ықыласы бар, олардың тіршілікте жүзеге асыру, стандартты емес шешімдер тауып және қабылдай алатын, жаңа құзыретті идеяларды тудыру мен іске асыруға қабілетті, креативті, ұтқыр тұлғаларды тәрбиелеу негізінде құрылатын болады.

3. **«Бәсекеге қабілетті, кәсіби тұлға»** тренді – мемлекеттің стратегиялық міндеті. Бұл тренд табысқа жетуді көздейтін жаңа формациялы адамдарды тәрбиелеуді көздейді. Нарықтық қатынастар жағдайында – кәсіби және өмірлік

мансабының дамуына мүмкіндік туғызатын, неғұрлым тиімді және өнегелік ақталған жолды таңдай алатын, нұсқаларды болжай алатын, іс-әрекеттің мақсатын анық айқындай алатын белгілі бір салада кәсіптенген, жоғары бәсекеге қабілетті тұлға.

4. **«Жоғары ақпараттық мәдениет»** тренді – жаңа ақпараттық технологияларды меңгерудің заманауи деңгейі, ХХІ ғасырдың адамына қол жетімді зор ақпараттық базасын адамның қайта өңдей, талдай, жүйелей алуы, оның деректерін жеке тұлғалық және кәсіби өсу үшін моральдық - этикалық аспектіде пайдалану.

5. **«Нақты өмірлік стратегиясы»** тренді – жеке тұлғаның дүниетанымдық бағдарларын құруға қажетті компоненттерді тұтас және көп қырлы түрде құрауы, ол келесілерді қамтиды: негізгі бағдарларды өмірлік мақсаттарға жору, адамның белгілі бір өмірлік тұжырымдамасын құруы, нақты құндылық бағдарларының болуы, өмірлік қайшылықтар мен қиындықтарды еңсеруге дайын болуы, уақытша сәтсіздіктерден сабақ алуға ынталы болуы мен нәтижелерді барабар бағалауға бастама білдіруі және т.б.

6. **«Жоғары құзыреттілік»** тренді: бұл трендінің мазмұнында келесі аспектілер қамтылады: әрбір адамның жағдайды проблемалық-практикалық - барабар түсінуі, белгілі бір кәсіптік салада мақсаттарды, міндеттерді, нормаларды қою және орындау; мағыналы-мазмұнды – жеке тұлғаның өмірлік стратегиясын мазмұнды іске асыру қабілеті, тұлғалық өсуі үшін өзінің шексіз мүмкіндіктерін үздіксіз анықтауға ықыласы; аксиологиялық – меншікті және жалпыға маңызды құндылықтар тұрғысынан өмірлік жағдайларды жеке тұлғаның барабар бағалауға қабілеті.

7. **«Тұлғалық өсу»** тренді – ішкі өзгерістер процесі, өзін-өзі жетілдіру, қақтығыстарды еңсеру (сыртқы, ішкі), логикалық аяқталмаған тұлғалық әлеуетті анықтау, белгіленген міндеттерді жүзеге асыру.

Мемлекеттің бәсекеге қабілеттілігі басқа мемлекеттермен салыстырғанда айтарлықтай дәрежеде оның мүмкіндігі және қабілетімен анықталады: жастардың бойында озық, қоғамдық мәні бар құндылықтарды және өмірдегі өмірлік стратегиясын өзі құрылымдауға басым құндылықты бағдарларын, өзін-өзі жетілдіру мен өзіндік менеджментті қалыптастыру.

Осыған байланысты заманауи жастар саясатының басты міндеті жас ұрпақтың қоғам өміріне қатысуын кеңейту үшін жағдайлар жасау және жастар әлеуетін Қазақстанның дамуына, оның бәсекеге қабілеттілігінің тиісті деңгейін қамтамасыз етуге бағыттау болуға тиіс. Заманауи жастардың прагматикалылығы жастардың жұмысына инновациялық тәсілдерді талап етеді. Жастарға мансаптық-тұтынушылықтан өз-өзіне және қоғамға деген шығармашылық-жасампаздық қарым-қатынасқа құндылықты нұсқаманы қайта бағдарлауды болжайтын әдістерді әзірлеу қажеттілігі болып тұр.

Өмірге енді қосылып жатқан буын ретінде жастар, өз болашағына ерекше қызығушылық танытады. Жас ұрпақ өз мүмкіндіктеріне сенеді, болашақта оған қандай білімдер мен біліктіліктер пайдалы болуы мүмкін екенін анық біледі.

Қазақстанның заманауи жастары тарих субъектісі болып табылады, Қазақстан қоғамы оны өзіне ерекше түрдегі әлеуметтік құндылық ретінде ашты. Қазіргі жастар өзгерістердің ерекше әрі маңызды факторы, жаңа идеялар таратушысы. Осыған байланысты, ХХІ ғасыр сұраныстарына жауап беретін мемлекеттік заманауи жастар саясаты қажет.

Қазақстанның жастар мемлекеттік саясатының жаңа философиясын қалыптастыру заманауи шынайылықтан негіз алады.

Қазақстанның жастар мемлекеттік саясаты үшін басым болуы тиістілер: қоғамдық маңызы бар әлеуметтік рөлдерді орындауға арналған жастардың жеке қабілеттерін ашу; жастарды отбасын құруға, жастарды отбасылық өмірге, ана болуға дайындауда оң қарым-қатынас әзірлеу; заманауи жастардың зияткерлік, адамгершілік хал-жағдайына әсер ететін жаңа демалыс практикаларын дамыту.

Қазіргі уақытта прагматизм өзінің ұлттық және жеке ресурстарын, оларды үнемді жұмсауды, өзінің болашағын жоспарлай білуді білдіреді.

Біздің ата-бабаларымыз ғасырлар бойы Ұлы Даланың ресурстарын прагматикалық және үнемді жұмсай отырып, оның экологиялық дәстүрін сақтап келеді.

Өткен ғасырдың ортасында небәрі бірнеше жыл ішінде ресурстарды тиімсіз пайдалану Арал теңізінің із-түзсіз жоғалуына, мыңдаған гектар құнарлы жерлерді экологиялық апатты аймаққа айналуына алып келді.

Бұрынғы ұлттық прагматизм ысырапшылдық айналды.

Прагматизм ысырапшылдық, дандайсушылық, көрмек үшін өмірге қарама-қарсылық. Заманауи қоғамның мәдениеті – ол, ұстамдылық мәдениеті, салтанатты емес молшылық мәдениеті, ол ұтымдылық мәдениеті. Және бұл заманауи әлемде тұрақты дамудың жалғыз ғана табысты моделі.

Бұл арада бірқатар таптаурын мен әдеттерді өзгерту өте маңызды. Ең алдымен, отбасы бюджетімен экологияға әсер ететіндерді.

3. Ұлттық бірегейлікті сақтау.

Жаһандану бүгіндегі ең қуатты және маңызды жалпы дүниежүзілік процесс болып табылады. Қазақстан Республикасы әлемдік қоғамдастыққа кіріп және одан өз орнын алуы, жаһандану бағыттары бойынша барынша терең және үлкен көлемдегі әсерді бастан өткізуде [42].

Кез келген ұлттық қоғамдастықтың ұлттық бірегейлігі көптеген факторлармен анықталады – тарихи, саяси, мәдени, тілдік аумақтық, өркениеттік және өзге де. Қоғам дамуындағы күрделі және өзекті мәселе оның мүшелерін сәйкестендіру және өзін-өзі сәйкестендіру болып табылады. Өйткені ол, адам өзін қоғаммен қаншалықты теңдестіреді немесе теңдестірмейтінін білдіреді. Бұл тиістілік сезімі, индивидтің өзін сыртқы қоршаған ортаның қасиеттері мен ерекшеліктерін өзіне көшіруде, өздерінің нормалары мен құндылықтарын оған ойдағыдай меңгеруге көмектесетін, индивидті кіммен немесе немен (топ, ұжым) теңдестіру. Бірегейлік яғни күштеушілік емес, өзінің қандай қасиеттерін, дағдылар мен құндылықтарды меңгергісі келгенін еркін таңдауға еліктеу процесіне негіз болады. Әрбір адам қандай да бір этникалық

топқа тиесілі екені жалпыға мәлім. Этникалық бірегейлік, адамдардың этникалық мүдделерін іске асыру жөніндегі топтық іс-әрекетті этностық белгісі бойынша біріккен адамдардың дайындығы ретінде қарастыру керек болатын, этносаяси жұмылдырылудың психологиялық негізі ретінде танылады [43].

Бірегейлік ұлттық-тарихи, әлеуметтік-психологиялық, әлеуметтік-мәдени, саяси-мәдени және т. б. салалар қиылысында, тиісті ұлттық парадигманың негізінде қалыптастырылады. Оның мазмұнына ұлттық мәдениеттің орныққан ерекшеліктері, этникалық сипаттамалары, әдет-ғұрып, наным, аңыздар, адамгершілік тегеурінді талаптар және т. б. кіреді. Ол «ұлттық сипаты» түсінігімен тығыз байланысты. Бұл жерде әңгіме адамдардың өзі туралы түсініктері, әлемдегі өз орны туралы. Ұлттық бірегейлік ішкі және сыртқы құрамдаушыларды өзіне кіріктіреді. Ол үшін сыртқы және ішкі сәйкестігі, нысаны мен мазмұны, көріністері және мәні, жалпы негізді, біріңғай бастаманы білдіреді [44].

Этникалық өзін-өзі бірегейлендіру – адамның этникалық өзін-өзі анықтаудағы саналы актісі, өзін-өзі белгілі бір этностық бірлікке жатқызуы. Ұлттық бірегейлік маңызы зор факті, кез келген қоғамның ішкі ықпалдасу шарты болып табылады. Ұлттық бірегейлік ұлттық мемлекеттің тірегі, басқалардың арасында оның айрықша белгісі болып табылады [45].

Томас Магстадтың пікірінше кез-келген елде саяси құрылымының төрт маңызды элементі бар: тарих, тіл, мәдениет және дін, олар күшті сезім тудырады және елдің немесе ұлттың бірегейлігінің символдары болып табылады [46].

Қазақстан Республикасында соңғы жылдары ұлттық - мемлекеттік құрылыстың екі негізгі стратегиясы және оларға сәйкес ұлттық бірегейліктің үстеме моделі аңғарылды. Бірінші стратегия, азаматтық ортақтығы негізінде қоғамның құрамы бойынша полиэтникалықтан бірыңғай қазақстандық ұлтты қалыптастыруға бағытталған, екінші стратегия қазақтардың өздерінің ұлттық бірегейлігіне байланысты болуы тиіс [47].

Бұл жағдайда, заманауи қоғамда бірқатар елдерде ұлттық бірегейлігіне ізденістер жүріп жатыр, бұған жаңа біріктіруші құндылықтар кіретін еді. Осы қасиеттерге патриотизм, халықтықты, моральді (дәстүрлі) жатқызуға бола ма? Бірегейлік ізденістеріне сол уақыт қолайлы ма? Басты көңіл аударатынымыз – жаһандану, ол бірегейліктің дәстүрлі нысандарын өшіріп, бұрынғы салт-дәстүрлердің, бірегейліктің құрылымдық элементтерінің ділі, тарихи ұжымдық жады, рухани мұрасы, тілі және т. б аясында қалыптастырылған адам мен этностардың өзін өзі бірегейлендіруіне субъективті сезіміне күмән келтіреді. Бірегейлікті бастапқыда индивидке тән қасиет ретінде емес, әлеуметтік өзара іс-қимыл процесінде қалыптасатын қатынасы ретінде қарастыру керек. Көптеген зерттеушілер атап көрсеткендей бірегейлік, сөздің қатаң мағынасында индивидтермен ғана атрибутталуы мүмкін, өйткені тек индивидтар ғана субъектіліктің сапасына ие және тиісінше өзіне белгілі бір сипаттамаларды қабылдауға немесе қабылдамауға қабілетті [48].

Мемлекеттік, ұлттық, азаматтық бірегейлік, оның тұтастығын бұзбай, оны сақтау және одан әрі дамыту мәселелері – Қазақстанның әлемдік қоғамдастығы және жаһандандудың тегеурінді талаптарына ең тиімді енуді өндіру үшін қажет талдау, негізгі мәселелердің бірі.

Ұлттық бірегейліктің көптеген әртүрлі аспектілері бар – саяси, мемлекеттік-құқықтық, әлеуметтік-экономикалық, идеялық-идеологиялық, мәдени-өркениеттік, тарихи және т. б., мұнда философияға да орын керек және табуға болады. Ол, осы бірегейлік қазақ халқының тарихы мен мәдениетіне, мемлекеттіліктің өзі осыдан туындайтын салдары, мәні бойынша және мазмұны бойынша, қазақ, өз жерінде ұлттық тегінде, оның ажырамас құқықтарын құруға негізделген өзіндік қазақстандық мазмұнды болжайды. Бұл тұжырымда теріс мағынада осы сөзді қолдануда ешқандай ұлтшылдық жоқ. Оның үстіне, ол тек заттардың нақты жағдайын білдіреді, яғни лайықтылығын, заңдылығын ғана білдіреді.

Ұлттық бірегейлік этносқа қиын сәттерде жақсы байқалады, мұнда негіздер іздеу мен тәсілдерді нығайтуға немесе ұлттық бірегейлікті қалпына келтіруге, бізді біріктіретін не екенін табуға, не үшін өмір сүруге немесе өлуге тұратын құндылықтарды тұжырымдауға күш беріледі. Әлбетте ұлттық бірегейлік, әр халықтың өзіндік "Мен" сөзін сезінуде халықтың санасын қалыптастыратын қоректік орта болып табылады, өткен тәжірибе және болашақ мүдделерін түсіну негізінде, өз тарихы, оның қаһармандық немесе қайғылы оқиғаларынан тыс немесе тәуелсіз қарау мүмкін емес.

Ұлттық құрылыс тәжірибесі көрсетіп отырғандай, әр түрлі мемлекеттерде бұл қарама-қайшылықты шешуде «немесе – немесе» емес, «мен-мен» принципі басым. Қазақстанның жалпы ұлттық идеясын әзірлеуде ұлттың екі тұжырымдамасын да пайдалану қажет – азаматтық және этномәдени, біреуін сырып тастап, біреуіне ғана сүйенбеу керек. Энтони Смит ұлтты құрудың бұл тәсілін әлемде кеңінен таралғандардың бірі деп айтады – «басқарушы этнос» моделі [49].

Әлемде байқалатын бүгінгі жаһандану мен өзгерту процестері бірегейліктің дәстүрлі нысандарын бұзады, бұрынғы салт-дәстүрлер аясында қалыптасқан адам мен этностардың субъективті сезімдеріне күмән келтіреді.

Бірқатар жаһандану процестері бірегейлік дағдарысының шиеленісуіне тікелей әсер етеді.

Бұл процестер – демократияландыру, экономикаландыру, ақпараттандыру, мәдени стандарттау, құндылықты әмбебаптандыру және т. б.– өзінің табиғи дамуының кедергісі сияқты, мыңжылдықтар бойы жинақталған. Сондықтан әр түрлі этноұлттық қауымдастықтар өздері туралы неғұрлым берік көріністер, анағұрлым орнықты сақталған орталық ядро сияқты сөзсіз ұшырасады [50].

Ақпараттық қоғамның тууы үйреншікті бағдарларды ғана емес, бірегейлікті қолдаудың әлеуметтік және мәдени тетіктерін де өзгертеді. Әлеуметтік және тұлғалық бірегейлікті қалыптастыру үшін шекара кеңейеді. Жаһандық экономика, коммуникацияның дамыту мен кеңеюі, бұқаралық мәдениет билігі, батыс адамы көптеген мінез-құлық модельдерін өзіне сіңіріп,

осылайша бағалаулар мен идеялар диапазоны кеңейте отырып, бірегейлік вариативтілігіне негіз жасауына алып келеді. Осыдан келіп, жаһандану дәуірінің жеке бірегейлігінің айрықша белгілері болып динамизм, аморфты және тұрақсыздығы шығады.

Жаһандану дәуірі құбылыстарының тағы бір этникалық бірегейлікке қауіп төндіретіні бұқаралық көші-қон мәселесі деп атауға болады. Өткен ғасырдың соңында жаһанданған әлемнің саяси, экономикалық және мәдени әлеуеті сепаратизмнің және ксенофобия, нәсілшілдікті еңсеру үшін тиімді пайдалану мүмкіндігі және саяси нақтылықтың алдағы сапалық өзгеруі кеңінен сенімділікке ие болды. Бірақ батыс елдеріне лимиттелмеген көші-қон көбінесе өзінің ауқымы бойынша алдын-ала болжанбаған қыр көрсетулер тудырды. Бұл қыр көрсетулер мигранттардың да, сондай-ақ қабылдаушы қоғамдардың алдынан да шықты. Өзге өркениетті дәстүрлерге тиесілі адамдарды батыс қоғамына біріктіру перспективалары туралы мәселе бүгінде саяси күн тәртібіндегі маңыздылардың біріне айналып отыр [51].

Бір жағынан, қазіргі уақытта этникалық қозғалыстар мен көңіл-күйдің қарқынды жаңғыртуы байқалады. Жаһандану- мәдениетті біртекті және үндестіріп қана қоймай, адамдардың жергілікті және этникалық өзіндік санасын соншалықты ынталандырып және талаптандырады.

Екінші жағынан, бірқатар жаһандану процестері ішкі және сыртқы жағынан да бірегейліктің дағдарысының шиеленісуіне тікелей әсер етеді. Түптеп келгенде, халқының бірегейлігін бұзу оның «тұлғалық» бастауының таусылуына, халықтың өзінің өзіндік терең мәдени-тарихи, геосаяси, рухани-діни негіздерге сүйенген тарихи тағдыры, өздігінен өмір сүруін және жасампаздық ретінде өзінің тарихи экзистенциясын жоғалтуына айналып отыр [52].

Осылайша, ұлттық бірегейлік бүтіндей ұлттың және оның әрбір өкілінің лайықты өмір сүруінің қажетті шарты. Жаһандану жағдайында бірегейліктің беріктігі объективті (ұлттық мінез) және субъективті (менталитет) компоненттерге байланысты. Ұлттық бірегейлікті нығайтудың ең пәрменді тәсілі индивидтің өзін-өзі анықтауы және өзін-өзі бағдарлау, ұлттық сана-сезімді айқындауы деп есептеу керек [53].

Бүгінде әлемде мәдени жаһанданудың екі сценарийінің қаупі бар:

- олардың біріншісі мәдениеттердің жаһандық бірігу бейнесін көрсетуі;
- екіншісі мәдениеттердің жаһандық бәсекесін әлемге алдын-ала болжауы.

Бірақ үшінші сценарийі де бар – әр елдің және аймақты дамытудың меншікті модельдерінде құрылған мәдениеттердің жаһандық диалогі.

Мәдениеттер диалогінің тұжырымдамасы жеке адамға жаңа мәдени шарттарын жатсынбай өз мәдениеті аясынан шығуға, басқа да мәдени топтармен өзара әрекеттесуде жаңа өздігінен бағалауды табуға көмектесе алады. Бірақ бұл ретте мәдени айырмашылықтар құқығы сақталуға тиіс.

Бұл біздің ұлттық рухымыз, біздің төлтума мәдениетіміз бізбен бірге мәңгілік қалуы тиіс екенін білдіреді.

Бірақ жаңғырту деген, бірқатар архаистік және жаһандық әлемге енгізілмейтін әдеттер мен талғамдарды өткенге қалдыру.

Міндет, екі мызғымас ережені түсінуде.

Бірінші. Ұлттық мәдениетті сақтамай, ешқандай жаңғырту орын алуы мүмкін емес.

Екінші. Алға жылжу үшін, ұлттың дамуына мүмкіндік бермейтін өткеннің элементтерінен бас тарту керек.

4. Білімнің салтанат құруы.

Біздің білім беру жүйеміз әзірге әлі түпкі мақсат ретінде, нәтиже ретінде білімге, біліктілікке және дағдыларға бағытталған. Білім деңгейі мектеп бітіргенде, ЖОО-ға және басқа да оқу орындарына түскенде негізгі критерий қызметін атқарады. «Білімнің салтанат құруы» мектеп ұмтылатын идеал болып қала береді. Бұл, алайда, дұрыс емес. Ежелден айтып отыратын: көп білу дөп білу емес. Біздің оқушыларымыз ЮНЕСКО-ның соңғы деректері көрсетіп отырғандай, пәндік білімі мен біліктіліктері бойынша әйтеуір екінші ондықтың соңынан орын алуда. Бұған қатысты біз Оңтүстік Корея, Тайвань, Швейцария, Венгрия, басқа да бірқатар елдерден артта қалып отырмыз, бірақ АҚШ, Англия, Франция, Германия және басқа да дамыған елдерді айтарлықтай басып оздық. Онша жаман емес болып көрінеді. Алайда, шығармашылық ақыл ойды дамыту бойынша сарапшылар бізге тым қарапайым орын беріп отыр. Бір қарасаң парадокс. Бірақ іс жүзінде, барлығы түсінікті. Білімдері өз-өзінен әлі дамуды қамтамасыз етпейді, тіпті зияткерлікті де. Ал қазіргі оқыту мақсаттары интеллектіні дамытуды ғана емес, ерік, жігерді дамытуды да, қажеттіліктерді, мүдделерді, мінезқұлық белгілерін, арман құруды қалыптастыруды да қамтиды. Білім – дамыта оқытудың негізі, аралық плацдармы, бірақ ол оның қорытынды нәтижесі емес. Барлық оқыту тұлғамен өсіп келе жатқан адамның өзіндік қасиетінің дамуына, ондағы мүмкіндіктерді іске асыруға бағытталуы тиіс. Біздің білім беру саламыз білімге бағыттылықтан адамаға бағытталыққа, даму басымдылығына, әрбір тәрбиеленушінің «тұлғаның мәдениетіне» сай келуі керек [54].

Заманауи әлеуметтік бағдарларға және ізгілікті-тұлғалық бағыттарға сай келетін, заманауи білім берудің табыстылық критерийлері мен шынайы мақсаты - өз мүмкіндіктерін жүзеге асыруға қабілетті, дені сау, әлеуметтік тұрақты және сонымен қатар ұтқыр, бейімделгіш, өмірдің өзгермелі жағдайларында өз стратегиясын өзгертуге және бақытты болуға қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру. Осы жағдайда білім берудің стратегиялық мақсаты, дәлірек айтқанда бір жағынан әлеуметтік (қоғамдық, мемлекеттік, жалпы адамзаттық), екінші жағынан – тұлғалық-жеке даралық құндылықтарды үйлесімді байланыстыруға бағдарланған. Педагогикалық процеске, мұғалімдерге, ұстазбен оқушылардың қарым-қатынас тәсілдері мен мазмұнына, ұжымдағы балаларға тікелей қатысты айтсақ, онда психологиялық білімдер мен тәсілдер ерекше рөл атқаратын жеке бағыттылыққа, дамыта оқытуға басымдық беріледі.

Білім беру мазмұны, оның мәдениеттанулық базасы өзгереді, әрі бұл өзгеріс бірнеше бағыттар бойынша жүргізіледі:

- базасы идеологиялық сүзгіленген емес, оның «мақұлданған» бөлігі, барлық әлемдік және отандық мәдениет болатын, білім берудің мәдени көлемділігін айтарлықтай ұлғайту, басқаша айтқанда, білім мазмұны алған білім ғана емес, ғылым аясынан тыс шығатын адамзаттың жетістіктері саласы өнер, дәстүр, шығармашылық қызмет тәжірибесі, дін, таза мағынадағы жетістіктер де болады;

- жеке тұлғаның мазмұнды «ядросы» ретінде, дамытудың негізі ретінде гуманитарлық білімнің рөлін арттыру;

- барлығына міндетті, бірдей мазмұннан вариативтік және сараланған, шекті жағдайда – дараланған; ресми түрде бекітілген бірыңғай мемлекеттік мазмұннан (мемлекеттік стандарттармен және міндетті минимуммен айқындалатын, бірыңғай білім беру ядросын міндетті түрде сақтай отырып) түпнұсқалық авторлық бағдарламалар, курстар мен оқулықтарға бағыт.

Білім алушылардың бойында әлемнің ғылыми бейнесін, азаматтық санасын, тұлғаны әлемдік және ұлттық мәдениеттер жүйесіне біріктіруді, адамдар арасындағы өзара түсіністік пен ынтымақтастыққа көмекті қалыптастыруды қамтамасыз етуге қабілетті, білім берушілік және дамытушылық әлеуеті тұрғысынан мазмұнын іріктеу және бағалау тәсілі бекітіледі. Оқушының бойында біртұтас әлем бейнесін қалыптастыру, оған жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтар негізінде оқып білетін материалдағы тұлғалық мағыналарды анықтауға көмектесу, шығармашылық қабілеттерді, осы дәстүрді дамыту үшін үздік дәстүрлерді жас ұрпаққа жеткізу [54].

Сондай-ақ, біріздендірілген білім беру ұйымдары нысандарынан (жалпы білім беретін орта мектеп, колледж) білім беру мекемелерінің типтері мен білім беру нысандарының түрлілігіне: гимназиялар, лицейлер, колледждер, жеке меншік мектептер, жоғары колледждер, балабақша—мектеп, лицей—колледж - жоо типті кешенді білім беру мекемелері және тағы басқаларға қозғалыс мүлдем анық айқындалды. Әсіресе, түрлі санаттағы оқушылардың қажеттіліктері мен даму мүмкіндіктеріне, сондай-ақ әр түрлі бейіндегі оналту, білім беру-сауықтыру және мамандандырылған мекемелерді дамыту проблемаларына бейімделген, жаппай білім беретін мектепті жаңарту мен жаңғыртудағы ізденістер өзекті болады.

Мектепте өте жасқанса да оқытуды ұйымдастырудың формасы ретінде сабақты басымдандыруды еңсере бастады. Сабақ өткізумен қатар, семинарлар, дәрістер, практикалық сабақтар, диспуттар, оқыту ойындары да жүргізіледі.

Бірте-бірте ұжымдық жұмыс түрінен бас тарту мағынасында емес, дербестендіру және әдістер мен бағдарламаларды деңгейлеп саралау, әр оқушының қажеттіліктері мен мүмкіндіктерін ескеру мақсатында жаппай оқытудан сараланған түрге көшу қажеттілігін ұғынады. Сондай-ақ, бұл проблеманы жекелеген мектеп аясында шешу мүмкін емес болса да кешіктіріп білім беруден алдын-ала оқытуға көшу қажеттілігі ұғынылады. Ол әлеуметтік

сала ретінде білім берудің өспелі көп функционалдығымен және оның әрбір ұяшығы – білім беру ұйымдарымен байланысты.

Білім беру мен оның институттарына білім беру, тәрбиелеу және дамытушылық сынды жетекші дәстүрлі функциялармен қатар, мәдени сабақтастық және мәдени шығармашылық, ұстаздар мен тәрбиеленушілерді әлеуметтік қорғау, әлеуметтік-экономикалық дамуды әлеуметтік тұрақтандырушы және катализаторы рөлін атқару міндеттері тұр. Ақырында (талқылағандай) соңғы жылдары іздестіру-зерттеу қызметі аса маңызды рөл атқарады.

Білім беру мен тәрбиелеудің бірте-бірте диагностикалық негізге көшуі басталады, оған білім беру ұйымдарында психологиялық қызметтің қалыптасуы септігін тигізеді. Талаптарды міндетті түрде біріздендіру ретінде емес, бірыңғай базис, білімнің міндетті минимумы, талаптардың минималды деңгейі және оқу жүктемесін шектеу ретінде білім беру саласында стандартты жаңаша түсіну бекітіледі.

Білім беру саласында аймақтық және жергілікті факторлардың рөлін арттыру үрдісіне жол ашты. Көптеген өркениетті елдердің тәжірибесі және отандық дәстүр көрсетіп отырғандай, қауым – адамдардың тұрғылықты жері бойынша бірлестігі (көршілестік қағидаты бойынша), шағын аудан әлеуметтік орталықтың, мектептің, мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының ең мүдделі және қамқор иесі болып табылады. Әрине, мемлекеттік және жалпы адамзаттық құндылықтарының басымдығы жағдайында жалпы адамзаттық, қазақстандық (мемлекеттік), аймақтық және жергілікті құндылықтар мен нұсқамалар және аймақтың мүддесінің балансы әрқашан қажет.

Өмірі күйреген регламенттелген, авторитарлық тәрбиеден қызмет нысандарын ерікті таңдауға, ынта және тәрбиешілер мен тәрбиеленушілердің өзара сеніміне негізделген ізгіліктік, зорлық-зомбылықсыз, еркін тәрбиелеуге көшу қарқынды жүреді. Тәрбие жалпы адамзаттық құндылықтарға, ізгілік пен мейірімділіктің идеялары мен идеалдарына қайта бағдарланады. Бұл идеялардың діни нысанда көрсетілуі мүлдем міндетті емес. Бала кез келген идеологияны күштеп бойына сіңіруден қорғалуы тиіс. Заманауи білім беру жүйесінде оның педагогикалық және материалдық ресурстарын пайдаланатын және шағын ауданның өміріне белсене араласатын, әлеуметтік ортаға ашық, мектептің өзінде тұйықталмаған идеялары көбірек жол тауып, таралуда. Мектептік білім беру және тәрбие беру жүйесі отбасына, адамға, гуманитарлық құндылықтарға бағдарланған қосымша (мектептен тыс) білім берумен белсенді түрде өзара әрекет жасайды.

Заманауи жастардың түйінді құзыреттіліктері: өмір бойы оқу қабілеттілігі:

- «үздіксіз білім беру моделі», «өмір бойы білім алу»;
- тұлғалық өсуі: өздігінен білімін жетілдіру, ішкі ресурстарын жандандыру, өмірлік стратегиясын құру;
- өзінің бойында жоғары коммуникативтік деңгейді дамыту: командасында әріптестік қарым-қатынас, әр түрлі мәдениеттердің, діндердің, кәсіптердің өкілдеріне құрмет және т. б.;

- ана тілін және шетел тілдерін жетік меңгеру;

- ақпараттық технологиялар дағдыларын меңгеру: жаңа технологиярды, ақпараттарды пайдалана білу, құжаттармен жұмыс, оларды реттеу, топтастыру, моделдеу және есептеу аспаптарын пайдалану.

Білімнің салтанат құруы, білімге ұмтылу – заманауи жас адамның құндылықтар сатылығының жоғарғы сатысы. Білім, заманауи қоғамда басты құндылықтардың бірі ретінде танылады, уақыт эталоны – жоғары білімді, бәсекеге қабілетті тұлға. Бұл жерде мемлекет пен жастардың мүдделері айқын, өйткені бұдан әрі ұлт білімі қауымның міндеттерін табысты шешетін болады. Бұл туралы Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінде Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаев актілі дәрісінде тұжырымды баяндаған болатын «Қазақстан постиндустриалды әлемде: болашаққа зияткерлік серпін»: «Заманауи білім беру жүйесінің басты міндеті – ол, сыни тұрғыдан ойлауды меңгерген және ақпараттық ағындарда бағдарлануға қабілетті адамдар дайындау» [55]. Қазіргі уақытта Қазақстанда білім беру саласында «Зияткерлік мектептер» жобаларына, «Балапан», «Ауыл жастары» бағдарламаларына ерекше басымдық беріледі. «Н.Ә. Назарбаев атындағы жаңа Халықаралық университет» тиімді академиялық ортасын құруға, білім беру, ғылым және өндіріс біріктірілген заманауи моделін елде қалыптастыруға ықпал етеді.

5. Қазақстанның революциялық емес эволюциялық дамуы.

Неге кейбір қоғамда прогрессивті өзгерістер жылдам қарқынмен өсуде, ал басқалары сол экономикалық, саяси және рухани деңгейде қалып қалған. Адамзат әрқашан экономиканы және тұтастай алғанда қоғамды дамытуды қалайды.

Бірақ әр түрлі елдерде бұған түрлі жолдармен жетуде – біреулері жаулап алу соғыстары жүргізу арқылы, басқалары қоғам мен шаруашылықты қайта құруға бағытталған прогрессивті реформалар жүргізу арқылы. Адамзаттың дамуы тарихы барысында қоғам дамуының екі жолы анықталды – революциялық және эволюциялық.

Эволюциялық жолы («эволюция» сөзі, «қанат жаю» мағынасын білдіретін латын сөзінен тарайды) – қоғамды күштеусіз түрлендірудің бейбіт жолы, «уақыттан секіріп өту» әрекеті мен жұлқыну жасамай ілгерілеуіне көмектесуден тұрады, яғни оның негізгі бағыттарын сезіну және оларды жан-жақты қолдау, басқа мемлекеттердің озық тәжірибесін тез үйрену.

Революциялық жолды жақтаушылар, «жарқын болашақ» (жер үстіндегі жұмақ) ізгі мақсаттар үшін зорлық-зомбылықты да қоса алғанда барлық тәсілдер жақсы деп санады. Бұл ретте, олардың сенімі мен пікірлері бойынша прогресс жолында тұрғандардың барлығы дереу шегеріліп тасталуы, жойылуы тиіс. Революция деп кез келген қоғамның басқару сипатының өзгеруі (әдетте, күштеп) ұғынылады. Революция – ол, белгілі бір уақыт ішінде (әдетте қысқа) болатын, барлық тыныс-тіршіліктің, әлеуметтік қарым-қатынастар сипатындағы түбегейлі өзгерістер.

Революция (ежелгі латын терминінде «бұрылу», «төңкеріс», «біртіндеп серпіну» дегенді білдіреді) – ол, жүйенің дамуында екі эволюциялық сатыны байланыстырушы болатын жүйенің ішкі құрылымындағы өзгеріс, бұл түбегейлі сапалы өзгеріс, яғни кенет өзгеру. Сонымен қатар реформа эволюцияның бөлігі, оның бір реттік біржолғы әрекеті болып табылады. Демек, эволюция және революция қарама-қарсы бірлік құра отырып, қоғамдық—тарихи дамудың қажетті компоненттеріне айналады. Әдетте эволюция сандық өзгерістер ретінде, ал революция – сапалық ретінде түсініледі.

Біз тарихтың революциялық сабақтарын ұмытпаймыз! XX ғасырдың басында Қазақстан аймағы Ресейдің отарларының бірі болды, ал XX ғасырдың соңында Қазақстан тәуелсіздікке қол жеткізді.

Осы жүзжылдықтың тарихы қайғылы оқиғаларға қанық, басынан өткерген ауыртпалықтары бірнеше ғасырларға жетер еді. Адамдардың қаны, көз жасы мен азап көруі араласқан көмескі фонда Қазақстанның тәуелсіздігі (1991 ж.), отаршылдық және большевизмнің ауыр қанауын бастан өткерген халқына тағдырдың тартуы. Белгілі болғандай, этникалық дамудың табиғи ағыны отарлық кезеңде тоқтатылды. Қазақтардың саяси құрылымы жойылды, аумақтық тұтастығы бұзылып, ұлтын қалыптастыру мен мәдениетін дамыту қиындады. Жалпы экономиканы құру мүмкін болмады, оның инфрақұрылымы метрополияның мүдделерін көздей отырып қалыптасты. Отаршылдықтағы мемлекет этностың қоғамдық дамуын тоқтатты, дәстүрлі әлеуметтік институттар құлдырады.

Зиялылардың шағын үйірмелерін басқарған, XIX ғасырдың соңындағы XX ғасырдың басындағы отаршылдыққа қарсы қозғалыс ұлттық дамудың ең үлкен ынталандырушысы болды, ол қазақ этносының барлық әлеуметтік топтарын қамтыды. Ұлттық жаңғырудың қажеттілігі мәдениеттің қайта дамуымен діни сенім бостандығымен байланысты. Қоғамдық қызметке қысым жасау мен отарлық шенеуніктердің озбырлығына қарсы күрес қатайтылды.

Осы қозғалыстың өсіндісі жаңа әлеуметтік қарым-қатынастармен, саяси және мәдени өмірдің орталықтары ретінде қалалардың өсуімен, ұлттық интеллигенция санының өсуімен және сана-сезімнің қалыптасуына байланысты. Қазақ халқының рухтық жағдайда ұлттық оянуын Қазақстанды былық күйге сендірген Октябрь революциясымен үзіліп қалды.

Содан кейін қазақ этносын қорқынышты трагедияға әкеп соқтырған террор мен геноцид онжылдықтары басталды. Сонымен қатар, Қазақстан үлкен концентрациялық лагерьге айналдырылды, мұнда империяның түкпір-түкпірінен әлеуметтік қалаусыз адамдар, жазықты болған халықтар жіберілді.

Қазақстан аумағы Кеңес өкіметі жылдарында ядролық полигонға айналды, жантүршігерлік жүйемен бос жер қалған жоқ. Қазақстанның XX ғасырдағы тарихының негізгі кезеңдерінің КСРО тоталитарлық империясына енген мұндай басқа да халықтардан айырмашылығы жоқ (одақ ұғымы — дербестіктің белгілерімен тіпті аз болса да нығайтылмаған таза бақылау): 1916 жылғы көтеріліс, Ақпан, одан кейін Қазан төңкерісі, ұжымдастыру мен индустрияландыру, Ұлы Отан соғысы, тың игеру, «волюнтаризм» онжылдығы,

брежневтік «тоқырау», қайта құру, 1986 жылғы желтоқсан оқиғасы, одан кейін тәуелсіздікке қол жеткізу.

Н.Ә. Назарбаев жазғандай: «Биылғы жылы 1917 жылы қазанда, Еуразияның үлкен бөлігінде болған радикалды өзгерістердің басталғанына 100 жыл толады. Бүкіл XX ғасыр революциялық сілкіністер белгісімен өтті. Әрбір халық тарихтан өз сабақтарын алады. Бұл оның құқығы және оның өз көзқарасын басқа деуге болмайды. Сондай-ақ, ешкім бізге өзінің тарихты субъективті елестетуін міндеттеуге құқы жоқ». Қазіргі уақытта Қазақстанда тепе-тең жағдайда 130-дан астам ұлттар мен ұлыстар тұрып жатыр, сондықтан республикамызда көрші мемлекеттерде және ТМД-ның бірқатар елдерінде орын алып жатқан ұлтаралық қақтығыстар мен шиеленістер жоқ. Қазақстанда өз салты мен дәстүрін жандандырып қана қоймай, республикада бейбітшілік пен өзара ықпалдастық, ұлтаралық бірлік пен келісімді нығайту ісіне сүбелі үлесін қосатын, ұлттық мәдени орталықтар 90-шы жылдардың басында құрылды және үйлесімді жұмыс істеуде. Мұның жарқын үлгісі Қазақстан Президенті Н.Ә. Назарбаев басқаратын халықтардың Ұлттық Ассамблеясы болып табылады. Оны құру идеясын алғаш рет Қазақстан халықтарының Форумында 1992 жылдың желтоқсан айында Н.Ә. Назарбаев жариялады. 1995 жылғы наурызда құрылған Ассамблея 33 ұлттың өкілі 320 адамды қамтиды. Ассамблея мемлекет басшысы жанынан консультативтік-кеңесші орган ретінде құрылған. Республикалық және жергілікті ұлттық-мәдени орталықтар «Қазақстан халықтары Ассамблеясының стратегиясы туралы» Жарлығында жария еткен ұлттық келісім, қауіпсіздік, азаматтық әлемі идеяларын басшылыққа алады.

Қазақстандықтардың тарихы ортақ, оларда ауырпалықпен өткен және игілікті жады бар беттер аз емес. Мұнда Наурыз мейрамы, Рождество және Хануку бірге атап өтеді және түсінеді, ең бастысы – бұл, алтын байлығымыз — мемлекет халқының бірлігін сақтау және нығайту. Және бұл үшін барлық жағдай жасалуда. Мысалы, еліміздің Президентінің соңғы идеяларының бірі – Астанада ұлттар Сарайының және мәдениет пен дін Сарайының салынуы — «біздің еліміздің халықтары бірлігінің өзіндік символы». Бірегей ғимараттар мешіт, шіркеу, бүкіләлемдік және буддистік храм, сондай-ақ әрбір ұлттық-мәдениетті орналастыруға арналған орталығы ғимараттын қамтиды. Екінші бастама – Ассамблеядан Парламент Мәжілісіне депутаттарын сайлау, сондай-ақ қазақстандықтар өз Отанының шексіз кеңістігінде әрі қарай да бірыңғай отбасында өмір сүруге қызмет ететініне тағы бір кепілі екендігін білдіреді.

Бүгінгі күні республикада 350-ден астам республикалық және жергілікті ұлттық-мәдени орталықтар жұмыс істейді: «Қазақ тілі» республикалық қоғамы, Дүниежүзі қазақтар қауымдастығы, Орыс қауымы, Орыс одағы, «Согласие» орыс ұлттық-мәдени орталығы, «Истоки» славян мәдени-ағарту қоғамы, Республикалық татар мәдени орталығы, Қазақстан немістерінің Кеңесі, «Вайнах» шешен және ингуш халықтарының мәдениетін дамыту Қауымдастығы, румындық және молдаван Қауымдастығы және т. б. Алматыда 1994 жылы 25 тамызда Неміс үйі ашылды. «Простор», «Нива», «Мысль»,

«Жұлдыз», «Ақиқат», «Тамыр», «Евразия», «Нұрбах», журналдары, «Дидар», «Литературная Азия» альманахы, «Книголюб» кітапқа шолу, татар және орыс тілдерінде «Фикер» республикалық бюллетені, «Феникс» альманах, «Дойче альгемайне цайтунг», «Уйгур авазы», «Коре ильбо» газеттері және басқалар шығарылады.

Жалпыұлттық ауқымда құндылық бағыттарды анықтайтын басты құбылыстар мәдениет, тарихи жады және руханилық болады. Олар ұлттық және мемлекеттік құндылықтарды қалыптастырып, қоғамның одан әрі бірігуін анықтайды және бағыттайды. «Жібек жолының тарихи орталықтарын жаңғырту» бағдарламаны іске асыру барысында түрік тілдес мемлекеттердің мәдени мұрасын дамытуды сақтау және сабатастыққа, туризм инфрақұрылымын құруға, Жібек жолының қазақстандық учаскесіндегі тарихи қалалар мен басқа да елді мекендердің әлеуметтік-экономикалық дамуының перспективалы бағыттарын есептеу және талдауға баса назар аударылады.

Елорданы Астанаға 1998 жылы көшіру мемлекетті тереңірек басқару үшін және өңірлік дамудағы ауытқуларды деңгейлестіруде елдің географиялық жүрегінде алғышарттар құруға мүмкіндік берген ірі саяси-экономикалық қадам болды. Орталық Қазақстан мен Солтүстік Қазақстан аймағы астананы көшірумен екінші рет дүниеге келгендей шақты бастан кешіруде: облыс орталықтары өзгерді, оларда қарқынды құрылыс жүруде, мыңдаған жаңа жұмыс орындары ашылады, аралас өндірістер дамуда. Осылайша, Қазақстан Республикасы өз тәуелсіздігін алып, сапалы түрде қайта өмірге келе отырып, сыртқы әлемнен бөлектеген жоқ, керісінше жалпы әлемдік әлеуметтік-мәдени процесске белсене кіріге бастады.

Әрине, тарихта тек қара және ақ түс болмайды. XX ғасыр Қазақстанға жағымды істерді аз әкелген жоқ. Біз өз Тәуелсіздігімізге ие болдық. Қазақстанның өркендеуінің символы Астана болды. Бізге біздің қоғамда бірлік, бейбітшілік пен келісім сақтауға мүмкіндік туып отыр. XXI - ғасырдың басындағы біздің жетістіктеріміз – ол, индустрияландыру, өндірістік және әлеуметтік инфрақұрылымды құру, жаңа зиялы қауым қалыптастыру. Біз әлемдегі 50 дамыған елдер қатарына кірдік, ал біздің экономикалық, саяси және әлеуметтік бағдарламаларымыз Қазақстанның әлемдегі ең табысты 30 елдердің қатарына жету мақсатында одан әрі ілгерілеуге бағытталған.

Ұлттың өркендеуі эволюциялық дамуына мүмкіндік береді. Бұл мәңгілік консервациялау дегенді білдірмейді, тарих сабақтарын да, заманауи мысалдарды да, келешектің белгілерін де түсіну маңызды. Эволюциялық даму әрбір қазақстандық үшін бағдарлардың бірі болуы тиіс [56].

6. Сананың ашықтығы

Ашықтық туралы айтқанда олар көбінесе ұйымдық ашықтықты, яғни еркін сөйлеу құқығы мен ашықтықты ескереді. Себеп - басқаруға қатысу идеологиясын таратуда, адамдарды шешімдер қабылдау процесіне тарту.

Санадағы ашықтық тек қана жақсы ниетті ғана емес, белгілі бір дағдыларды да талап етеді. Ойлау және зерттеу біліктерін қажет етеді. Диалог

жүргізіп, қорғаныстық реакциялармен күресу керек. Тікелей бақылаудан алынған фактілерді жалпылаудан ажырата білу керек.

Сана ашықтығы көптеген дағдыларды меңгеруді қамтиды, бірақ бұл одан да көп зерттеу мен басқалар сияқты ұтымды дағдылардың жиынтығы. Ашықтық - бұл басқа адамдармен қарым-қатынас, сонымен қатар рухтың өзгеруімен байланысты әдістер мен дағдылар. Бұл жеке адамның ерекшелігі емес, өзара қарым-қатынастың сипатын білдіреді.

Қазіргі заманғы қазақстандық қоғам оны одан әрі дамыту үшін құндылықтарды және саяси-стратегиялық баламаларды таңдауды көздейді. Елдің үздік басшылары үнемі мемлекетті жаңғыртудың қажет екенін мәлімдейді. Осыған байланысты қоғамның саяси өміріндегі саяси сана рөлі артып келеді. Әлеуметтік өзгеріс кезеңінде саяси сана трансформация процесінің маңызды бөлігі болып табылады және оның өзгеруі әлеуметтік өмірдің барлық салаларында өзгерістерге әкеледі. Бұл проблема әсіресе, дағдарыс жағдайында маңызды екенін байқаймыз.

Қазақстан қоғамы өз өмірінің барлық салаларын қамтитын жаңғыру үрдістеріне барған сайын көбірек ұшырайды. Нәтижесінде қоғамның іргелі, өркениеттік іргетасы үлкен жүктемені сезінеді. Қоғамдағы жаңғырту жағдайында, олардың дамуындағы келесі тарихи дәстүрлермен бірге сырттан жаңғырту тәжірибесін қарастыруға қарсы өздерінің бағыттарын бекітеді.

Бұл жағдай болашақ дамудың стратегиялық векторы тәуелді болатын жастардың саяси сана-сезімін сақтау мәселесін және оны одан әрі реформалау бағытын дамыту мәселесін өзекті етеді. Бұл кезеңде қоғамымыз күрделі кезеңді бастан өткеруде, ол қоғамдық сипаттағы әлеуметтік өзгерістердің қайшылықты процестерімен ерекшеленеді, олар қоғамдық санада және ең алдымен жастардың саяси санасында көрініс табады.

Біздің елде болып жатқан саяси үдерістердің сипаты мен мазмұны жастардың болашақ азаматтық қоғамының белсенді құрамдас бөлігі ретінде болашақ әлеуметтік топ ретінде жастардың рөлі мен маңызын сапалы түрде өзгерткенін көрсетеді. Жастар қазақстандық қоғамды жаңғырту үдерісінің локомотиві болуға тиіс, оның алдында бүгінгі Қазақстан тұр. Осыған байланысты жастардың саяси санасын қалыптастыру үдерісіне саяси үдерістерді қабылдаудың негізі ретінде мақсатты мемлекеттік әсер ету маңызды.

Жастардың саяси сана-сезімін қалыптастыру процесі қазіргі қазақстандық қоғамды реформалау мен жаңғыртудың маңызды заңдылықтарының бірі болып табылады. Жастардың саяси санасын қалыптастыру негізінен оның объективті және субъективті алғышарттарына жетуіне, сондай-ақ демократиялық қоғамды дамыту мен жетілдіруге арналған ғылыми негізделген жоспарларды субъективті фактордың қызмет дәрежесіне байланысты жүзеге асыруда. Саяси сана - бұл бүкіл қоғамның рухани өмірінің негізі, әрбір адамның адамгершілік негізі. Саяси әлемді оның барлық алуан түрлілігімен, барлық күрделілігімен және қайшылықтарымен зерттеуге мүмкіндік береді, сондай-ақ әлеуметтік-

саяси даму тенденцияларын дұрыс түсінуге, адамның қызметіне мақсаттылықты қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Саяси сананы қалыптастыру қоғамның тарихи дамуының объективті үдерісі болып табылады. Бүгінде демократиялық, өркениетті және ашық қоғам құру жаңа саяси ойлауды дамыту үшін маңызды алғышарттар жасайды. Әлеуметтік-экономикалық, идеологиялық және саяси мәселелерді шешудің қосымша шешімі жастардың саяси санасын қалыптастыру үдерісінің тиімділігі мен сапасын арттыруға үлкен ықпал етеді. Қоғамда салауатты моральдық-психологиялық ахуалды қалыптастыру жастардың саяси санасын одан әрі дамытудың іргелі факторы болып табылады.

Біздің қоғамның дамуындағы әр кезеңде өмір жаңа және күрделі міндеттерді жасайды, оның шешімі негізінен халықтың, әсіресе жастардың әлеуметтік шығармашылығын жандандыруына, олардың жоғары санасына және сенімділігіне байланысты. Демократиялық қоғамның құрылысы объективті түрде жастардың санасы мен психологиясын жетілдіруге жағдай жасайды, өзгерістердің мәнін түсінуге өз қажеттіліктерін дамытады және сананың, психологияның және дүниетанымның түбегейлі өзгеруінің міндеттерін алға тартады. Мұндай жағдайларда жастардың саяси санасы теріс құбылыстармен күресу процесінде қалыптасады, бұл демократиялық қоғамның антиподы деп аталады. Саяси бағдарлардың қалыптасуы саяси сананың маңызды бөлігі болып табылатын саяси стереотиптердің тұрақтылығымен немесе әлсіздігімен тікелей байланысты. Стереотиптердің дағдарыстық жағдайы саяси бағдарларды жоғалтуға әкеледі. Сонымен бірге саяси сананың идеологиялық позициялардың жарамдылығына және олардың қоғам деңгейі мен мазмұнына сәйкестігіне деген талаптары артып келеді. Мұндай жағдайларда саяси қайраткерлер, бірінші кезекте саяси көшбасшылар мен саяси элита, әлеуметтік қажеттіліктерге, қоғамның зияткерлік және саяси дамуына сенімді және тек саяси балама ғана жастардың саяси сана-сезімін дамытуға үлес қосуы мүмкін екенін ескеруі керек.

Біздің еліміздегі әлеуметтік-экономикалық және саяси өзгерістер жастардың саяси санасын қалыптастыруға түбегейлі әсер етеді.

Жастардың саяси санасын қалыптастыру үшін барлық мүмкін ресурстарды пайдалану керек. Кешенді талдау заманауи жастардың саяси сана мазмұнын оны одан әрі қалыптастырудың тиімді жолдарын айқындай алады, оның құнды құрылымын нығайтады:

біріншіден, қазақстандық жастардың саяси санасын қалыптастыру үдерісінің тиімділігін қамтамасыз ету үшін рухани-идеологиялық институттардың (бұқаралық ақпарат құралдары, мәдени және білім беру мекемелері, сондай-ақ қоғамдық-саяси ұйымдар) практикалық қызметін күшейту қажет;

екіншіден, жастардың саяси санасын қалыптастыру процесі жағымсыз құбылыстарға қарсы күресте жүреді. Сондықтан теориялық және тәжірибелік конференцияларда, форумдарда, жастар деңгейіндегі кездесулерде және басқа да қоғамдық ұйымдардағы баяндамаларда мұғалімдер осы (бюрократиялық,

догматизм, реакционизм, экстремизм, паракорлық, сыбайлас жемқорлық және басқа да антиподыларда жалпы адамазаттық моралдар) бұл жағымсыз құбылыстардың сәйкессіздігі мен зияндылығын көрсету үшін талдауларды нақты қарастыру керек;

үшіншіден, жастардың саяси санасын қалыптастыру үдерісі барлық факторлардың өзара іс-қимылын, ең алдымен, тәрбие, білім беру және еңбекпен өзара байланысты қамтитын тұтас үдеріс болып табылады. Оларды отбасында, оқу орындарында және еңбек ұжымдарында жүзеге асыруға бағыттау керек.

Мұнда, біздің ойымызша, жастардың саяси санасын қалыптастыру процесінде жастардың әр адамның мақсаттары мен міндеттерінің жалпы қоғамның мақсаттары мен міндеттеріне қатынасына баса назарын аудару қажет;

төртіншіден, жастардың саяси санасын қалыптастыруға кешенді көзқарас енгізу кезінде келесі ұсыныстарға назар аударған дұрыс:

- саяси, теориялық және саяси-практикалық мәселелерді зерттеуде жастардың қажеттіліктерін ескеру;

- жастардың мәдени-ағартушылық қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін жүйені әртараптандыру және мақсатты түрде ұйымдастыру;

- білім беру ұйымдарында білім беру нысандары мен құралдарын үнемі жетілдіру;

- патриотизм, интернационализм, халықтар достығы мен болашаққа деген сенім рухында жастарды тәрбиелеу жолдарын, құралдарын және нысандарын жетілдіру.

бесіншіден, жастардың саяси санасын қалыптастыру үдерісінің тиімділігін арттыру үшін идеологиялық жұмыстың теориясы мен практикасындағы тоқырауды еңсеру, бірінші кезекте бүкіл қоғамның рухани өмірге қатысын қайта қарау, саяси шындықтың құбылыстарын түсіндіруде догматикалық тәсілден бас тарту және барлық прогрессивті күшті әрбір адамның саяси санасын қалыптастыруға бағыттау қажет;

алтыншыдан, догматизм көріністеріне, мешандық мораль, әлеуметтік тәуелділік және ресми теріс қылықтарға төзімсіз қарым-қатынасты, рухани және адамгершілік даму саласындағы гуманистік дәстүрлер мен критерийлерді жандандыру, саяси ойлаудың негізгі принциптерін шығармашылық пайдалану және дамыту.

Осы көрсетілген ұсынымдар мен ұсыныстар, әрине, жастардың саяси сана-сезімін тиімді қалыптастыру үшін барлық мүмкіндіктерді жоққа шығармайды.

Бұл олардың біліміне, кәсіптік даярлығына, моральдық құндылық бағдарларына және т.б. байланысты өмірдің, еңбегі мен тіршілігінің жалпы әлеуметтік және нақты жағдайларының әсерінен қалыптасады, тікелей бекімейді. Саяси сананың барлық компоненттері өздігінен емес, болжанатын заңды және табиғи процесс ретінде қалыптасуы маңызды. Мұның бәрі қазақстандық қоғамды жаңғырту жағдайында жастардың саяси санасын қалыптастыру мәселелерін әрі қарай шешуге тиімді мүмкіндіктер береді.

Көптеген проблемалар ғаламдық әлемнің тез өзгеруі, ал жаппай сананың «үй шеңберінде» қалуынан туындайды

«Ашық сана» деген не? Сананың ашықтығы:

- бұл үлкен әлемде не болып жатқанын, сіздің еліңізде не болып жатқанын, ғаламшардың өзінде болып жатқан нәрсені түсіну;

- бұл өзгеруге дайындық, жаңа, ерекше, стандартты емес нәрсені қабылдау мүмкіндігі;

- бұл қызығушылық пен оқуға деген ұмтылыс;

- бұл яғни кәсіби тәжірибе мен білімнен жоғары болу;

- бұл дәстүрлі «дұрыс» деп саналатын әдеттегі стереотиптер мен санаттардан арылу мүмкіндігі;

- бұл басқалардан үйрену, жақсы тәжірибе қабылдау.

Әрине, байланыс соқыр кейіпке түспеуі, мағыналы болуы, жалған сенімге құрылмауы керек.

Сананың ашықтығы әрдайым руханилықпен түйіскен - адамгершілік дамудың ең жоғары сатысы. Руханият зияткерлік, этикалық, эстетикалық құндылықтармен анықталады, олар нақты мақсаттарға айналады. Бұл жерде тоқырау болмауы керек.

Осылайша сіз өзіңіздің туған жеріңізге деген сүйіспеншіліктің жоғары сезімін біле аласыз. Осы қағидаттарды сақтау арқылы біз аясы кеңіп «Туған елге» айналатын «Туған жер» бағдарламасын қабылдай аламыз [56].

3.2. «Рухани Жаңғыру» бағдарламасы аясында балалар мен жастар ұйымдарының қызметін ұйымдастыруды қамтамасыз ету

Мәдени құндылықтар мен рухани нұсқаулармен бірігу, патриотизмді ұлттық идеяны қалыптастырады. Осыған байланысты патриотизм мемлекеттің ұлттық стратегиясының бір бөлігі ретінде қарастырылады, оның бір негізі кіші Отанына, туған жеріне деген сүйіспеншілікпен бірге қаланады.

Балалар мен жасөспірімдер ұйымдарының мақсаты өскелең ұрпақтың бойына патриотизм сезімін қалыптастыру, білім мен өздігінен жетілдіруге талпыну; жұмысқа деген жауапкершілік; ел тарихына, Тәуелсіз Қазақстанның бүгіні мен болашағына ат салысу.

«Рухани жаңғыру» бағдарламасын жүзеге асыру аясында оқушыларды тәрбиелеудің басым бағыттары мыналар:

- жаңа қазақстандық патриотизм және азаматтық тәрбие
- рухани-адамгершілік тәрбие
- ұлттық тәрбие
- зияткерлік тәрбие
- еңбек тәрбиесі және кәсіби өзін-өзі анықтау
- экологиялық тәрбие
- көпмәдениетті тәрбие
- көркем-эстетикалық тәрбие
- көшбасшылық қасиеттерді дамыту

Балалар мен жасөспірімдер ұйымдарының қызметін жоспарлау кезінде «Рухани Жаңғыру» бағдарламасының құрамдас бөлігі болып табылатын

«Туған жер» бағдарламасын жүзеге асырудың негізгі бағыттарына назар аудару ұсынылады.

«Туған жер» бағдарламасының басты мақсаты - өз ауылы, қаласы, жеріне, оның тарихына, мәдениетіне, салт-дәстүріне деген махаббат, мақтаныш пен адалдық, адамгершілік борыш, Отан алдындағы борыш, қазақстандықтардың сезімін шынайы патриотизм ретінде қалыптастыру.

«Туған жер» бағдарламасы төрт мақсатты бағдарламадан тұрады, олардың әрқайсысы осы мақсатқа жетуге бағытталған:

- 1) «Тәрбие және білім» – жан-жақты және үйлесімді дамыған жеке тұлғаны қазақстандық патриотизм рухында тәрбиелеу;
- 2) «Атамекен» - қазақстандықтардың азаматтық белсенділік пен жауапкершілік сезімін нығайту, кіші отан тағдырына араласу;
- 3) «Рухани Қазына»– сыйластық дәстүрлеріне, жер мен ел тарихына қызығушылықты жаңғырту;
- 4) «Ақпарат толқыны» – Бағдарламаны іске асыру барысы туралы халықты ақпараттандыру, азаматтардың қоғамдық мониторингі жүзеге асырылатын жобаларға қатысу үшін ақпараттық инфрақұрылымын құру.

«Тәрбие және білім» кіші бағдарламаның мәні саяси, әлеуметтік және экономикалық салалардың дамуы қоғамдық сананы жаңғыртумен қатар жүреді. Қоғамдық сананы қайта құру үшін, жаһандық сын-қатерлері жоқ және салт-дәстүрлерді сақтайтын жобаларды іске асыру мүмкіндігін қарау керек. Басты шарттарының бірі – мәдениет және меншікті ұлттық мәдени-генетикалық кодының сақталуы. Туған жер, оның мәдениеті, әдет-ғұрпы, салт-дәстүрі арқылы ерекше қарым-қатынастар, халықтың Ұлттық коды қалыптасады. Патриотизм өз жеріне, кіші Отанына деген махаббаттан басталады. Кіші отанымызға деген махаббаттан үлкен отанымыз – туған елімізге деген махаббат басталады.

Ішкі бағдарламаның мақсаты – бәсекеге қабілетті, прагматикалық, мықты, жауапты, шығармашыл Тұлғаны - Біртұтас ұлттың жетістік іргетасы болып білімге деген табынушылықты және білім беру ұйымдарын, отбасы және басқа да институттардың тәрбие мен оқытудың күшін жұмылдыру арқылы Ұлттық жүйені дамыту болып табылады.

Ішкі бағдарламаның түпкілікті нәтижелеріне қол жеткізу үшін келесі базалық жобалар жүзеге асырылады:

- 1) «Өлкетану»;
- 2) «Отаным – тағдырым»;
- 3) «Саналы Азамат».

1. «Өлкетану» базалық жобасы.

Өлкетанулық білім беру білім алушылардың рухани - құндылық және практикалық бағдарының қалыптасуына мүмкіндік береді және оқу пәндері, сондай-ақ, әр түрлі сабақтан тыс факультативтік сабақтар, үйірмелік жұмыс арқылы іске асады.

«Рухани жаңғыру» бағдарламасы бойынша міндеттер жүйесіндегі өлкетану жұмысы мектептерде келесі бағыттар бойынша іске асуы мүмкін:

- Тарихи өлкетану (әскери-тарихи, тарихи-мәдени, тарихи-мұрағаттық, археологиялық және т.б.);
- Жаратылыстану ғылыми өлкетану (географиялық, экологиялық, биологиялық, геологиялық және т.б.);
- Этномәдени және әлеуметтік-демографиялық өлкетану (фольклорлық, көркемдік, әдебиеттік және т.б.);
- Туристтік-өлкетанулық қызмет (туристік жорықтар уақытындағы өлкетанулық зерттеулер);
- Спорттық туризм (өлкетанулық бақылау жүргізуге және жорық жасалатын аймақты жан-жақты зерделеуге сәйкес спорттық туристік жорықтар жасау);
- Сауықтыру туризмі (өлкетанулық бақылау, зерттеу және жорық жасалатын аймақтың жеке ерекшелігін зерделеумен байланысты туған жерге санатсыз жорықтар жасау);
- Мұражайлық өлкетану (туған жерді мектептік өлкетанулық мұражай базасында зерделеу);
- Экскурсиялық өлкетану (туған жерді өз бетімен немесе жоспарлы экскурсияға қатысу уақытында зерделеу);
- Отбасылық өлкетану.

Сонымен, қойылған міндеттер және қызмет бағыттардың әртүрлілігі педагогтерді оқушыларда сабақта және сабақтан тыс уақытта өзінің «кіші отанына» құндылық қатынасын қалыптастыратын, «жақыннан-алысқа», «белгіліден - белгісізге», «қарапайымнан - күрделіге» дидактикалық принциптерін іске асыратын олардың әртүрлі жоспарлы әрекетінің құралдарын, түрін, тәсілдерін таңдау бойынша ұйымдастыруға бағыттайды.

«Рухани жаңғыру» бағдарламасын жүзеге асыру қазақстандық мәдениет құндылықтарын көбейтуге, оның өзіндік ерекшеліктерін сақтауға, өз халқының мәдениетін білу және тереңдету арқылы балалық шағынан әр баланың өзін-өзі жетілдіруін қалыптастыруға, оның рухани әлеуеті үшін мақтанышына ықпал етеді. Тек өзінің кіші Отанының, өз өлкесінің патриоты бола отырып қана Қазақстанның азаматы бола алады, ұлттық мәдениетін және оның аумағында тұратын халықтардың мәдениетін меңгере алады, әлемдік өркениеттің үздік құндылықтарын түсінеді.

- «Рухани жаңғыру» бағдарламасы Қазақстан Республикасындағы жаңа экономикалық қарым-қатынастарға байланысты жаңа құндылықтарды, нормаларды, мінез-құлық пен жаңа іс-әрекеттерді меңгеруде аймақтық өлкетанулық компоненттің білімдік және тәрбиелік рөлін арттыруға бағытталған әр аймақтың білім беру ұйымдарындағы оқушылардың өлкетанулық қызметін әдістемелік қамтамасыз етудегі ерекше тәсілге бағыт береді.

– Нормативтік талаптарға сай тәрбиенің бұл бағыттары мектепте жүргізілген өлкетанулық жұмыстардың тәрбиелік мазмұнын құрайды.

2. «Отаным – тағдырым» базалық жобасы.

«Отаным – тағдырым» базалық жобасы жастардың бойында азаматтықты, патриоттықты, рухани-адамгершілік және әлеуметтік құндылықтарын қалыптастыру, кәсіби маңызды қасиеттерін және біліктерін қоғамның түрлі салаларында белсенді көрсетуге мүмкіндік береді.

3. «Саналы Азамат» базалық жобасы.

"Саналы Азамат" базалық жобасы даму перспективаларын және еңбек нарығы мүмкіндіктері, қабілеттері мен талаптарын ескере отырып, оқушыларды бағдарлы қолдау, қызмет аясын таңдау еркіндігі, өзін-өзі кәсіби анықтауға бағытталған.

Аталаған жағдайдағы балалардың және жасөспірімдер ұйымдарының басым міндеттері:

- Қазақстан халқының тарихын, мәдениетін, тілін білу негізінде жас ұрпақтың рухани-адамгершілік әлеуетін қалыптастыру;
- балалар мен жасөспірімдердің азаматтық белсенділігі мен санасын арттыру; танымдық белсенділікті ынталандыру;
- балалар мен жасөспірімдердің зияткерлік, шығармашылық және әлеуметтік дамуы үшін оңтайлы жағдайлар жасау;
- жауапкершілікті және еңбекқорлықты қалыптастыруға, көшбасшылық әлеуетті және ұйымдастырушылық дағдыларды ашуға бағытталған баланың тұлғалық қасиеттерін дамыту.

Аталған ұйымдардың жетекші принциптері:

- жалпыға ортақ құндылықтар мен азаматтық сана-сезімнің басымдығы;
- еріктілік пен қолжетімділік;
- ұрпақтар сабақтастығы, дәстүрлердің сақталуы;
- ұйымның негізгі мақсаттары мен міндеттерін жүзеге асыру барысындағы ересектер мен балалардың бірлігі;
- патриотизм, төзімділік және іс-әрекеттің рухани-адамгершілік бағыттылығы.

Балалар мен жасөспірімдер ұйымы қуатты тәрбиелеу мүмкіндігіне ие бола отырып, өз қызметтерін «Рухани Жаңғыру» құндылықтарын дамытуға бағыттауы қажет:

- тәрбиелік қызмет - өмір салтын, өзін-өзі ұстау ережелерін тарату, құндылықтарды, әлемге, адамдарға, өзіне деген қарым-қатынасты насихаттау және т.б.

- танымдық қызмет – білімдік құндылықтар (әлем туралы (бай түсінік) баға жетпес білім) және бірнеше ұрпақтың әлеуметтік тәжірибесінде тасымалдауы;

- коммуникативтік қызмет – қарым-қатынастың әлеуметтік нормалары, сөйлеу мәдениетінің құндылық нормалары және оларды оңтайлы коммуникативтік үдеріс арқылы тасымалдау (тиімді ақпарат алмасу, коммуникативтік мінез-құлық);

- әлеуметтік қызмет - балалар мен жасөспірімдер ұйымдарының кең әлеуметтік байланыстарға қосылуына және әлеуметтік ортадағы өз орнын

анықтауына мүмкіндік беретін жалпы адамзаттық құндылықтар, ұлттық жүйе мен құндылықтар;

- ақпараттық - білім беру, рухани және мәдени қажеттіліктерді, сонымен қатар, ақпараттық мінез-құлық пен тұлғалық құндылықтық қызығушылықтарды үлгілеуді қамтамасыз ететін, жинақталған, өңделген және анықталған ақпараттың құндылықтары (өзекті, объективті, толық);

- шығармашылық - баланың жеке шығармашылық әлеуеті, оның табиғи дарыны, шығармашылық жасампаздық еңбек құндылығы.

«Рухани Жаңғыру» бағдарламасының бағыттары тұлғаның тәрбиеленуіне және әлеуметтенуіне арналған кеңістіктің мағыналық негізін құрайды. Бұл кеңістікте жекелеген пәндер арасындағы, мектеп пен отбасы арасындағы, мектеп пен қоғам, мектеп пен шынайы өмір арасындағы кедергілер жойылады. Сонымен қатар, «Рухани Жаңғыру» бағдарламасы балалар мен жасөспірімдікті біріктіруге бағытталған. *«Рухани Жаңғыру» бағдарламасының негізгі бағыттарын енгізудегі басты рөл ұйымдастырушыларға және қоғамдық ұйымдардың басшыларына беріледі. Аталған тұлғалар жаңғыруды жүзеге асыруға бағытталған:*

- іс-әрекет мазмұны - балалар мен жасөспірімдердің өзін-өзі жүзеге асыру нысандары;

- балалар мен жасөспірімдердің қабілеттері мен қажеттіліктерін шығармашылық дамытудың әдістері;

- Оқушылар мен мұғалімдер, бірлестіктегі оқушылар, мұғалім мен ата-аналар, балалар мен әлеуметтік орта арасындағы тұлғааралық өзара қарым-қатынас пен іс-әрекеттің жаңа жүйесін құру. Педагогикалық өзара әрекеттестік баланың деңгейді, қарқын мен көлем, таным мен даму нәтижесін ерікті түрде таңдау құқығын сөзсіз мойындауға негізделуі керек.

Барлық ұстанымдар «Рухани Жаңғыру» бағдарламасының адамгершілік бағдарларын меңгеруге, дамытуға және бекітуге мүмкіндік беретін, бағдарламаларда, жұмыс жоспарларында, Ережелерде, балалар ұжымдарының Жарғысында көрініс табуы қажет.

Сонымен қатар, ұстаздарға адамгершілік құндылықтар мен нормаларды оқушыларға ресми өтініш деңгейінде беру мүмкін еместігін түсіну маңызды. Кез келген адамгершілік норманы жеткілікті меңгермеу, адамның барлық тұлғалық саласының өзгерісіне әкелуі мүмкін. Тұлға – жеке еңбекпен ізденістің нәтижесі. Сондықтан, балалар мен жасөспірімдер ұйымдары жағдайындағы ұстаздарға балалардың өз ісін, рөлін, орнын, мақсатын, қызығушылығын, қоршаған ортасын, мәртебесін, келешегін табуына көмектесу міндеті қойылады. Тек белсенді тәжірибелік іс-әрекет барысында жеке тәжірибе қалыптасады және рухани құндылықтар беріледі.

«Рухани Жаңғыру» бағдарламасының негізгі бағыттары балалар мен жасөспірімдер ұйымдарының қызметі үшін негіз болуы және бірлестік мүшелері дамуының келесі бағыттары бойынша жүзеге асырылуы тиіс: патриоттық, интеллектуалдық, шығармашылық, қоғамдық қызмет, ақпараттық-құқықтық.

Қоғамдық қызмет - бұл балаларда жеке тұлғаның сапалық қасиеттер, наным-сенімдер жүйесін қалыптастыруға бағытталған мақсатты іс-әрекет. Аталған бағыттың міндеті - қоғамдық бірлестік қатысушыларының түрлі әлеуметтік белсенділіктерін балалар мен жасөспірімдер ортасында демонстрациялауға жағдай жасау.

Балалардағы әлеуметтік бастамаларды дамыту принциптеріне қойылатын талаптар:

- Міндеттілік. Іс-әрекет принциптері - балаларды нақтылыққа және тапсырмаларды уақтылы орындауға тәрбиелеу;

- Кешенділік. Принциптер бір мезгілде және белгілі бір реттілікпен қолдануды білдіретін кешенділік талаптарын қамтиды. Түрлі деңгейдегі іс-шараларды ұйымдастыру және өткізу бойынша оқыту жүргізіледі.

- Бір мәнділік. Балаларды жақынына көмек беруге және еңбекті сүйеге тәрбиелеу принципі.

Түрлі іс-әрекеттердің қоғамдық маңызы бар мақсаттары оқушылармен қабылдануы және оларды өз мақсаттарына айналдыруы үшін келесілер қажет:

- барлық оқушылардың іс-әрекеттің қоғамдық маңызды және пәндік мақсаттарын қабылдауын қамтамасыз ету;

- әлеуметтік маңызды мақсаттар қойылып, жүзеге асырылатын белгілі бір іс-әрекетке қосылуға деген оқушылардың ынтасын ояту; өзі қосылған іс-әрекет барысында әрбір оқушының жетістігін қамтамасыз ету;

- оқушылар іс-әрекеттері нәтижелерінің қоғам тарапынан қабылдануын және бағалануын қамтамасыз ету; жаңа қоғамдық маңызды мақсаттарды жүзеге асыруға бағытталған «жақсы істер» ауқымын өз бетінше кеңейтуге деген қажеттіліктерін ояту.

Бағыттың жетекші нысандары - жобалық қызмет, еріктілер қызметі, әлеуметтік жобалау. «Рухани Жаңғыру» бағдарламасының құндылық бағдары аталған бағытта терең меңгеріледі, себебі, мектеп оқушылары өздерінің әлеуметтік жобаларын, бастамаларын әзірлеу және енгізу мүмкіндігіне, табысты болашақтың және өзін-өзі жүзеге асырудың маңызды алғышарты болып табылатын қоғамдық қатысудың қайталанбас тәжірибесіне ие болады.

Қоғамдық қызметтегі балалар ұйымының өзектілігі нақты әлеуметтік-педагогикалық қызмет - әлеуметтік тәжірибе алу болып табылады. Әлеуметтік тәжірибе тұлғаның құндылықтары мен көзқарастарының жиынтығы ретінде адамның басқа да адамдармен, қоршаған әлеммен, өмірінің экономикалық, саяси және рухани салаларындағы өзара әрекеттесуінің нәтижесінде қалыптасады. Әлеуметтік сынақтар әлеуметтік тәжірибені қалыптастырудың негізі болып табылады. Балалар проблеманы шешуі керек жағдайлар: адамгершілік таңдау, іс-әрекетті ұйымдастыру жолдарын таңдау, әлеуметтік рөлді және т.б. Белгілі бір жағдай барысында бала үшін проблема туындаған кезеңде, өзін-өзі тәрбиелеу тәсілі ретінде әлеуметтік сынақ мүмкіндігі қалыптастырылады [57].

Әлеуметтік сынақтар адам өмірінің барлық салаларын және оның әлеуметтік байланыстарының басым бөлігін қамтиды. Аталған жағдайларға

қосу процесінде балаларда әлеуметтік ортаға әрі қарайғы енуіне негіз болатын анықталған әлеуметтік көзқарас пен әлеуметтік жауапкершілік қалыптасады.

Әлеуметтік тәжірибе әлеуметтік беріктендіру принципі арқылы жүзеге асырылады, яғни, балаларды шынайы және имитациялық жағдайларға қосу, ол келесілерді қажет етеді:

- әлеуметтің теріс әсерін еңсеру үшін ерікті күш;
- әлеуметтік иммунитет;
- рефлексиялық позицияның күйзеліске төзімділігі;
- қиын өмірлік жағдайлардағы мінез-құлықтың вариативті жобалануы.

Балалар ұйымдарының әлеуметтік маңызы бар іс-әрекеттеріне жағдай жасау, балалардың өзін-өзі басқаруын дамыту арқылы мүмкін болады. Балалардың өз іс-әрекеттерінің мазмұнын анықтау, аталған іс-әрекеттерді жоспарлау, шешімдерді қабылдау және жүзеге асыру барысында, мүмкіндіктерін ашуға, әлеуметтерін дамытуға жағдай жасалынады. Өзін-өзі басқару балалардың түрлі әлеуметтік пайдалы және шығармашылық іс-әрекеттерді ұйымдастыру арқылы өзін-өзі жүзеге асырудағы қажеттіліктерін біріктіреді.

Балалар ұйымындағы өзін-өзі басқаруды дамыту, көп жағдайда балалардың қоғамдық маңызды қызметін ұйымдастыру тәсілдерімен байланысты [57]. Балалар ұйымдары мүшелерінің өмірлік іс-әрекеттерін ұйымдастыру тәсілдері мен олардың қол жеткізген нәтижелерге қанағаттануы арасында тікелей байланыс пен тәуелділік бар. Осы ретте, өзін-өзі жүзеге асыру нәтижелерінің жүзеге асырылу процесіндегі тәсілдерге тәуелділігі туралы айту заңдылық болып табылады. Тәжірибе көрсеткендей, балалардың түрлі іс-әрекеттері жақсы ұйымдастырылған жағдайда, іс-әрекет тиімділігі жоғарылап, өздерін жүзеге асыру мүмкіндіктері арта түседі.

Ақпараттық-құқықтық даму - қоғамдық бірлестіктің өмірлік белсенділігін қамтамасыз етудегі маңызды бағыттардың бірі болып табылады.

Аталған бағытта оқушыларға журналистика негіздері, журналистика теориясы, жанрлық теория, редакциялау негіздері, балалар ұйымының веб-сайттарымен жұмыс істеуді үйретуге баса назар аудару қажет.

Ақпараттық іс-әрекеттер жастардың өзекті іс-шараларға (өз құзыреттіліктерін анықтай алатын түрлі деңгейдегі конкурстарға, фестивальдерге) қатысуына, өзгерістерді таратушы ретіндегі рөлдері туралы ақпараттану деңгейін арттыруға мүмкіндік береді. Бұл ХХІ ғасыр адамы үшін қоршаған әлемді түсінуге мүмкіндік беретін біліктіліктердің әр алуандылығы болып табылады. Бірақ, тәжірибе көрсеткендей, ересектердің өз көзқарастарын өзгертіп, балаларға ортақ мәселелерді шешуде серіктес ретінде қараулары үшін көп нәрсе жасалынуы қажет.

Бүгінгі күні білім алған балалар болашақта әлемді қалыптастырады деген болжамға сүйене отырып, жасөспірімдік шақта ақпараттану деңгейін арттыру, болашақта мемлекеттік проблемаларды шешудің тиімді жолы болып табылатынын айтуға толық негіз бар.

Бірақ, балалар мен жасөспірімдердің ақпараттану деңгейін арттыру жеткіліксіз. Олардың қоғам өміріндегі өзгерістерді тиімді таратушы болулары үшін алған білімдерін балалар бірлестіктерінде іс-әрекеттер мен ақпараттық-насихаттауға айналдыру жолдарын қамтамасыз ету, жергілікті, ұлттық және жаһандық даму процестерінің шеңберінде өз пікірін білдіруге, балалардың өз әлемін қалыптастыру бойынша әлеуетін жүзеге асыру жолдарын ашуға мүмкіндік беру.

Адамзат жинақтаған ақпараттық ресурстарды тиімді пайдаланудың кең перспективасын аша алатын тұлғаның ақпараттық мәдениетін қалыптастыру маңызды болып табылады.

Ақпараттық мәдениет - білім беру, ғылыми-танымдық және өзге де іс-әрекет түрлері барысында туындайтын білім алушылардың ақпараттық қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталған, жекелеген ақпараттық қызметті оңтайлы жүзеге асыруды қамтамасыз ететін білім, білік және дағдылардың жүйеленген жиынтығы.

Жеке тұлғаның ақпараттық мәдениетін қалыптастырудың біртұтас тұжырымдамасының болмауы, сондай-ақ, ақпараттық қоғамда жас ұрпақты өмірге дайындау міндетінің ғаламдық сипаты бұл проблемаға жалпы мемлекеттік маңыз береді. Аталған проблеманы шешу барысында балалар мен жасөспірімдер ұйымдары ерекше орын алуы қажет.

Балалардың ақпараттық дамуы бірнеше кезеңде жүреді.

Білім алушылар танымының белсенді қалыптасуы бастауыш мектепте басталып, білім алушының барлық өскелең кезеңдерінде жалғасады.

Бастауыш мектеп жасында білімді сіңіру және жинақтау процесі жүреді, бұл білімдерді белгілеріне сәйкес меңгеру кезеңі: білімдер неғұрлым қызықты, ерекше, бейнелі болған сайын, білім алушылардың білімдерді игеруге деген қызығушылығы соғұрлым арта түседі.

Оқытудың орта кезеңінде ақпарат алу, оны үнемі пайдалану әдеті қалыптасып, ақпаратқа ие болу қажеттілігі туындайды. Оқытудың орта кезеңінде білім алушылар үшін ақпараттық өрісті барынша арттыруға, ақпараттық мәдениетті қалыптастыруға жағдай жасау қажет [58].

Өскелең ұрпақта тұлғаның азаматтық сапаларын қалыптастырмай құқықтық мемлекет құру мүмкін емес. Сондықтан, *оқушылардағы құқықтық сананы тәрбиелеу, балалар мен жасөспірімдер ұйымдарының маңызды міндеттерінің бірі болып табылады.*

Құқықтық, адамгершілік нормалар мен мінез-құлық ережелерінің үйлесімі жағдайында ғана халық заңға бағынушы, тәртіпті және атқарушы болып табылады.

Ұйымның маңызды міндеттері:

- білім алушыларды мемлекеттің құқықтық актілерімен таныстыру;
- «Рухани Жаңғыру» бағдарламасының негізгі бағыттарымен таныстыру;
- Ел заңдарына құрметпен қарауға үйрету және оларды жүзеге асыру қажеттілігіне сендіру;

- заңға бағынушы мінез-құлық дағдыларын дарыту, белгіленген тәртіппен өз құқықтары мен бостандықтарын қорғау қабілеттерін дамыту;

- Бала құқықтарына қатысты негізгі нормаларды игеру, белгілі бір жағдайларда алынған білімді қолдану қабілетін қалыптастыру.

Құқықтық тәрбиелеу мен азаматтық борыштарды орындаудың мазмұны мемлекетке, еңбекке, отбасына, қоғамға деген құқықтық қатынасты қамтиды. Мектептің әрбір түлегі ата-аналардың балалармен, балалардың ата-аналарымен қарым-қатынастарын реттейтін қоғамдағы мінез-құлық нормалары мен ережелерін, өз құқықтары мен міндеттерін, еңбек туралы негізгі ережелерді игерулері қажет.

Құқықтық тәрбиелеу бойынша жұмысқа деген қажеттілік Қазақстан азаматтарының құқықтары мен міндеттерін нашар білетіндігімен байланысты. Жасөспірімдердің азаматтығы – балалар қоғамдық бірлестіктерінің қатысушыларының құрылымдық компоненттерімен топтарға біріктірілген азаматтық қасиеттерді анықтайды: азаматтық-патриоттық, рухани-адамгершілік, адамгершілік-еріктік және іскерлік, құқықтық және когнитивтік-құндылықтық қасиеттер [59]. Азаматтықты қалыптастыру мониторингі критерийлер бойынша анықталады:

- қоғам мен мемлекет туралы білімді, азаматтық құқықтар мен міндеттерді, қоғамдық нормаларды, азаматтық пен патриотизмді, олардың толықтығы мен тереңдігін және т.с.с. білдіретін когнитивті критерий;

- әлеуметтік маңызды қызметке қызығушылығын және саналы себептерін білдіретін ынталандырушылық-құндылықтық критерий; азаматтық қасиеттерді қалыптастырушылық, азаматтық бағыттағы қызметтің (іс-әрекеттің) мақсатын түсіну және т.б.;

- меңгерілген білімді тәжірибе жүзінде қолдану біліктілігін, азаматтық мінез-құлық тәжірибесін, коммуникативтік дағдыларды, әлеуметтік белсенділіктің даму деңгейін, азаматтық бағыттағы бастамашылдықты және т.б. қамтитын когнитивті критерий;

- эмоционалдық критерий, оның көрсеткіштері - Отанға деген сүйіспеншілік, азаматтық проблемаларына қызығушылықтық қарым-қатынас, азаматтық бағыттағы іс-әрекеттің мақсатын түсіну, іс-әрекеттерді дұрыс бағалау.

Балалар қолдау білдіретін және өз ойлары ретінде қабылдайтын іс-әрекетті жүзеге асыру - бұл жоғары кәсіби шеберліктің көрсеткіші. Тек аталған жағдайда ғана жоспарды іске асыру барысында балалардың белсенділігі мен субъективтілігіне сенім артуға болады.

«Рухани Жаңғыру» бағдарламасының шеңберінде, балалар мен жасөспірімдер ұйымдарының қызметін жоспарлау, оның ішінде, мақсаттарды, міндеттерді анықтау және жоспарды құрастыру кезінде келесі компоненттерді қосу ұсынылады:

1. Патриоттық тәрбие, өлкетануды, тарих пен туған өлкенің әдет-ғұрыптарын зерттеу.

2. Жергілікті бюджет есебінен фестиваль-байқаулардың аймақтық (мектепішілік, аудандық/қалалық) кезеңдеріне қатысушылардың санын арттыру арқылы білім алушыларды музыкалық өнерге баулу.

3. Жергілікті бюджет қаражаты есебінен фестиваль-байқаулардың аймақтық (мектепішілік, аудандық/қалалық) кезеңдеріне қатысушылардың санын арттыру арқылы білім алушыларды театр өнеріне баулу.

4. Жарыстың аймақтық кезеңдеріне қатысушылардың санын арттыру арқылы балалардың техникалық шығармашылығы мен өнертабысын дамыту.

5. Білім алушылардың би өнеріне қызығушылығын дамыту.

6. Білім алушыларды көркемдік және сәндік - қолданбалы шығармашылыққа баулу.

7. Білім алушылар арасында түрлі қолөнер кәсібін дәріптеу.

8. Білім алушылар арасында өлкетануды және туған өлке тарихын зерттеуді дәріптеу, білім алушылардың рухани - құндылықты және тәжірибелік бағдарлануы.

9. Балалар мен жасөспірімдер туризмін және өлкетануды дамыту.

10. Мектеп оқушыларын экологиялық білімге баулу.

11. Мектеп оқушыларын тарихи және өлкетанулық білімге баулу.

12. Рухани-адамгершілік және әлеуметтік құндылықтар ретіндегі білім алушылардың азаматтық, патриоттық сезімдерін дамыту, қоғам өмірінің маңызды салаларында белсенді көрініс табуы үшін кәсіби маңызды қасиеттерді және біліктіліктерді қалыптастыру

13. Балалардың бастамаларын дамыту.

14. Жастардың әскери борышын өтеуге қызығушылығын арттыру.

15. Әскери-қолданбалы спорт түрлерін дәріптеу.

16. Балалар мен жастардың музыкалық мәдениетінің деңгейін арттыру, өз білім беру ұйымдарының құрамында болуын және мақтаныш сезімдерін қалыптастыру, республиканың білім беру ұйымдарының беделін арттыру.

17. Мемлекеттік тілді білу деңгейін арттыру.

18. Оқушыларды рухани және зияткерлік дамудың қажетті құралы ретінде оқуға ынталандыру; оқуды насихаттау.

Балалар орталығы жағдайында білім беру - тәрбиелеу ортасын құру маңызды мәселе балып табылады.

Балалар орталығының тиімділігін арттыруға педагогикалық және балалар ұжымы арасындағы ресми және бейресми қарым-қатынастардың эмоционалдық моральдық атмосферасын құру, педагогтардың білім беру сабақтарын, шығармашылық дамуы мен дарындылық мүмкіндіктерін ұйымдастыру, педагогикалық және балалар ұжымының шығармашылық әлеуетін көрсетуге жағдай жасау жолымен қол жеткізеді.

Сонымен, мысалы, «Балдаурен» РОСО-ның педагогикалық ұжымы өз қызметінде келесі бағыттар бойынша жұмыс жасайды: 1. Баланың рухани әлемін байытуға, қызығушылығы мен қабілетін дамытуға, денсаулығын нығайтуға, танымдық қызығушылығын қанағаттандаруға бағытталған педагогикалық бағдарламаларды әзірлеу және жүзеге асыру; 2. қоғамның

қазіргі заманғы шынайылығын ескере отырып, жасөспірімдерді әлеуметтендіру, балалар орталығында әлеуметтік өзара әрекеттесу үшін жағдай жасау; 3. баланың интеллектуалды, психофизиологиялық, эмоционалды-моральдық әлемін дамытуға бағытталған ең өнімді инновациялық педагогикалық технологияларды модельдеу және апробациялау; 4. педагогикалық жұмыстың нәтижелілігін арттыру мақсатында балалар орталығының қызметін жекешелендіру және саралаудың педагогикалық әдістерін іздестіру және меңгеру; 5. жасөспірімдерді табиғи климаттық жағдайларды пайдалана отырып, кең мағынада физикалық, моральдық оңалту және балалармен өзара әрекеттесудің оңтайлы әдістерін іске асыру; 6. педагогикалық кадрларды балалар орталығында жұмыс істеу үшін даярлау және қайта даярлау; 7. ғылыми, әдістемелік жалпылау, практикалық тұрғыдан түсіну және жеке педагогикалық тәжірибесі мен жетістіктерді тарату [64, 53-54б.].

Қорытынды

Балалар қозғалысы - бұл әлеуметтік жүйенің шынайылығы. Балалар қоғамдық бірлестіктерінің әлеуметтену субъектісі ретіндегі позитивті дамуы, өскелең ұрпақты тәрбиелеу, қоғамдық құрылымдардың рөлі мен жағдайына, олардың мемлекетпен өзара әрекеттестігіне тікелей байланысты.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаев 2011 жылдың 11 ақпанында «Нұр Отан» партиясының XIII съезінде сөйлеген сөзінде: «Болашақ қазақстандықтарды» өзін-өзі қамтамасыз ететін тұлға ретінде тәрбиелеу және ата-аналарға қамқорлық жасау, мемлекеттің жастар саясатының мақсаты болып табылатынын атап өткен болатын. Ол азаматтық позициясы қалыптасқан, әлеуметтік белсенді, жоғары білімді, қазақ, орыс және ағылшын тілдерін меңгерген маман болуы керек. Жаңа буын өзгерістерден қорықпай, керісінше, серпінді жобаларды ұсынуы қажет.

Партияға жас қазақстандықтар арасындағы жұмысты дамыту керек. Ел жастарын біріктіру, «Жас Ұлан» бірыңғай қозғалысын құру қажет. Партияға, «Жас-Қыран» деп аталатын балалар ұйымдарының жаңа жүйесін әзірлеуді тапсырамын.

Мен Қазақстанның қазба байлықтарымен ғана емес, Отан мен бүкіл әлемнің игілігіне бағытталған өзінің ізгі рухымен, мәдениетімен танымал болғанын қалаймын.

Жас қазақстандықтар осы жоғары мақсат үшін өмір сүріп, оқып, жұмыс істеулері қажет!

Біз сіздердің армандарыңызбен жоспарларыңызды жүзеге асыруға және болашақтарыңызды құруға барлық жағдай жасадық » [65].

Халықаралық балалар қозғалысының даму тарихы мен жинақталған тәжірибе көрсеткендей, іс жүзінде кездесетін балалар бірлестіктерінің қызметін жете бағаламау тәрбиелеу дәстүрлерін жоғалтумен байланысты. Социокинетик ғалымдармен бірігуге ұмтылу балалықтың табиғи қажеттілігі екендігі дәлелденді. Сапалы педагогикалық басқару барысында ерікті бірлестік қызметінде құрдастарының тобында болу, ортақ іс-әрекеттерінің болуы, өзін-өзі анықтау және ұйымдастыру сынды маңызды балалық шақ қажеттіліктері жүзеге асырылады.

Педагогикалық ұйымдастырылған балалар қозғалысының басты құндылығы бала – тіршілік әрекетінің ортасы саналатын балалар қоғамдық бірлестігінің мүшесі - баланың субъективтілігін қалыптастыру кеңістігі болып табылады. Балалар қоғамдық бірлестігі - формалары, өзін-өзі ұйымдастыру тәсілдері, түрлері, қызмет бағыттарының көптүрлігімен баланы қоршаған нақты қоғамның тәрбиелік кеңістік субъектісі.

Балалар қоғамдық бірлестігі субъектісінің ерекшелігі ересектер мен балалардың ұстанымдарымен, олардың шынайы табиғи-әлеуметтік және жеке маңызды қызметіндегі ерекше қарым-қатынастарымен анықталады. Мектептер, қосымша білім беру мекемелері мен балалар қоғамдық ұйымдары, еріктілік, өзара байыту, серіктестік негізінде бірлестіктердің өзара әрекеттестігі- балаға

оң әсерін арттыратын, ерекше мүмкіндіктерді, әр субъектінің құндылықтарын біріктіретін тәрбиелік кеңістік құрудың маңызды шарты.

Мемлекеттік білім беру құрылымдары мен балалар қоғамдық бірлестіктерінің серіктестігі оңтайлы тәрбиелік субъект ретінде қазіргі заманғы жағдайда ерекше маңызы бар [66].

Балалар қоғамдық бірлестігінің, ұйымының, одағының, қауымдастығының және т.б. тұрақтылығы көп жағдайда ұлттық мәдени дәстүрлер, «Рухани Жаңғыру» бағдарламасының адамгершілік бағдарларын қалыптастыруды өзектілендіру негізіндегі тәрбиелеу жүйесінің болуымен анықталады.

Қоғамдық тәжірибеге қосылуға, оны түрлендіруге қатысуға, аталған іс-әрекеттер бойынша құқықтарын және балалар мен жастардың түрлі топтарының мүдделерін қорғауға деген ұмтылыс, Қазақстанның қоғамдық өмірінің факторына айналды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н. Назарбаевтың 2018 жылғы 10 қаңтардағы «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» атты Қазақстан халқына Жолдауы». – akorda.kz
2. О государственной поддержке детских организаций: Сборник / Под. ред. Э. Соколовой. - М., 1991. - С. 9.
3. Основы духовной культуры. Энциклопедический словарь педагога. Составитель: В.С. Безрукова, Екатеринбург-2000,937 с.
4. Данилин И.А. Детское общественное объединение - среда социализации подростка / un-museum.ru/peacelib/internet/articles/danilin.doc
5. Құрсабаев М.Қ. Республикалық «Атамекен» балалар ұйымының тарихы / Жасstar.- №3(29). - 2011.
6. Курсабаев М.К. Детская организация «ЖасҰлан»: возрождение казахской пионерии / <https://yvision.kz/post/261119>
7. Республиканская «Единая детско-юношеская организация «ЖасҰлан» / <http://www.zhasulan.kz/ru/page/view?id=2>
8. Курсабаев М.К. История детского движения как объект научно-педагогического исследования / Қ
9. <http://scouts.kz/>
10. Никитина Е. 1 евразийский скаутский образовательный форум / <http://belscout.by/news.html?id=196>
11. 28-29 апреля 2017 года в Астане состоится I Евразийский Скаутский Образовательный Форум на тему: «Неформальное образование молодого поколения» / http://edurk.kz/ru/news/5881-28_29_aprela_2017_goda_v_astane_sostoitsa_i_jevrazijskij_skautskij_obrazovatelnyj_forum
12. <http://baldauren.kz/akademiya-yunyh-patriotov/>
13. <http://zhuldyz.kz/>
14. Лихачев Б.Т. Философия воспитания — М., 1995. – 184 с Крапивина Л.А. Воспитательная система разновозрастного объединения как условие стабильного взаимодействия детско-молодежной организации с органами государственной власти и СМИ. Там же. С.25.
15. Волохов А.В. Поле самореализации как движущая сила самореализации ребенка в детской организации. Там же. С. 30.
16. Детское движение: Цели, ценности, проблемы становления. Сборник статей / Сост. Э.А. Мальцева, Н.М. Костина. – Ижевск: Изд. дом «Удмуртский университет», 2004. – 217 с.
17. Мальцева Э.А., Костина Н.М. Педагогика детского движения. – Ижевск: Изд. дом «Удмуртский университет», 2000, - 516 с.
18. Бедерханова В.П. Наша задача – научить ребенка делать свой выбор! Там же. С. 34.
19. Коваль М.Б. Становление и развитие системы воспитательной деятельности внешкольных объединений: Автореф. дисс. ... докт. пед. наук — М., 1991. – 42 с.

20. Волохов А.В. Поле самореализации как движущая сила самореализации ребенка в детской организации. Там же. С. 47
21. Сорочинская Е.Н. Детское движение в современном обществе: учебное пособие. – Ростов н/Д.: РГПУ, 1993. – 118 с.
22. Кудинов В.А. Детское и молодежное движение в России в XX веке. – Кострома, 2000. – 145 с.
23. Жуков И.Н. Русский скаутизм. – Ереван: Нанэ.1991.
24. Лебединский В.В. Теоретические основы воспитательной деятельности пионерской организации. Дисс. ... докт. пед. наук — М., 1976. – 276 с.
25. Сорочинская Е.Н. Детское движение в современном обществе: учебное пособие. – Ростов н/Д.: РГПУ, 1993. – 118 с.
26. Кочергин В.Н. Педагогические условия формирования коммуникативной культуры подростков в деятельности детских организаций. Автореф. дисс. ... канд. пед. наук. Казань, 1993. — 18 с.
27. Иванов И.П. Творческое сотрудничество поколений юных общественников. Автореф. дисс. ... докт. пед. наук. — Л., 1972. — 35 с.
28. Титов Б.А. Социализация детей, подростков и юношества в сфере досуга — СПб., 1997.
29. Бондаревская Е.В. Воспитание как возрождение гражданина, человека культуры и нравственности. (Основные положения концепции воспитания в изменяющихся социальных условиях): науч. – метод. пособие. — Ростов н/Д.: РГПУ, 1995. – 32 с.
30. Иванов И.П. Воспитывать коллективистов. В кн.: Педагогический поиск / Сост. Л.И. Бажкова — М.: Педагогика, 1987. – С. 363-441.
31. Конвенция о правах ребенка ООН
32. Чепурных Е.Е. Детские общественные организации в новом веке// Воспитание школьников. - 2004. - N 3. - С. 2-9.
33. Якубенко О.В. Технологии развития межличностных отношений у детей младшего школьного возраста во внеурочной деятельности// NovaInfo.Ru. 2016. – Т. 4. – № 56. – С. 365-368.
34. Якубенко О.В. Профилактика психодезадаптивных расстройств учащихся // Наука и образование: вектор трансграничного развития. Материалы международного форума. – Омск: ОмГПУ, 2015. – С. 108 – 113.
35. Фролова П.И., Горина А.В., Дубынина М.Г. Психология и педагогика: учебное пособие.– Омск, Изд-во СибАДИ, 2015. – 429 с.
36. Тесленко А.Н., Дмитриенко Е.А. Педагогика детского движения: теория и практика воспитательной работы. – Астана-Кокшетау: НИИ СПИ КУАМ, ОФ «Центр ювенологических исследований», 2014. – 272 с.
37. Чердынцева Е.В. Воспитание ценностного отношения к малой родине у младших школьников в детском объединении // Педагогические науки.- 2017.- № 58. -С. 5.
38. <http://ulttykmuragat.kz>(внешняя ссылка)

39. Мемлекет басшысының «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласы. – 12 сәуір 2017 // <http://www.akorda.kz/kz/>

40. www.weforum.org (внешняя ссылка) - к 12 факторам конкурентоспособности относятся следующие: институты, инфраструктура, макроэкономическая среда, здоровье и начальное образование, высшее образование и профессиональная подготовка, эффективность рынка товаров и услуг, эффективность рынка труда, развитость финансового рынка, технологический уровень, размер рынка, конкурентоспособность компаний и инновации.

41. Назарбаев Н.А. Актовая лекция Президента РК. Казахстан в посткризисном мире: интеллектуальный прорыв в будущее. - Алматы: Казак университеті, 2009. - С. 20.

42. Казахстан в глобальном мире: вызовы и сохранение идентичности. Институт философии и политологии КН МОН РК. Алматы, 2011.

43. Кортунов С.В. Глобализация и национальная идентичность. М., 2009.

44. Бадмаев В.Н. Феномен национальной идентичности: социально-философский анализ. Автореферат. дисс. д. ф. н. Волгоград 2011.

45. Семенов И.С. Глобальный кризис идентичности: личность, общество, культура /Глобализация и Россия. М., 2004.

46. Хелд Д., Гольдблат Д., Макгрю Э, Перратон Д. Глобальные трансформации: Политика, экономика, культура /Пер. с англ. В. В. Сапова и др. Москва, 2004.

47. Нысанбаев А., Малинин Г. Нурсултан Назарбаев: Казахстан - территория мира и согласия. Алматы, 2005.

48. Гаджиев К.С. Национальная идентичность: концептуальный аспект // Вопросы философии 2011 №10

49. Оспанов Т.Т. Вестник КазНПУ, 2013 г., Алматы

50. Казахстан в глобальном мире: вызовы и сохранение идентичности. Институт философии и политологии КН МОН РК. Алматы, 2011.

51. Загвязинский В. И., Атаханов Р.. Методология и методы психолого-педагогического исследования: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. -2-е изд., стер. — М.: Издательский центр «Академия».. 2005

52. Бадмаев В.Н. Феномен национальной идентичности: социально-философский анализ. Автореферат. дисс. д. ф. н. Волгоград 2011.

53. Яновская М.Г. Теория и методика эмоционального стимулирования в нравственном воспитании подростков: Автореф. дисс. ...докт. пед. наук – Ленинград, 1991. – 46 с.

54. Назарбаев Н.А. Статья «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания»

55. Нысанбаев А., Малинин Г. Нурсултан Назарбаев: Казахстан - территория мира и согласия. Алматы, 2005.

56. Алиева Л.В. Детские общественные объединения в воспитательном пространстве социума // Педагогика. -2000. - №7. - С.50.

57. Информационная культура учащихся. Формирование информационной культуры у учащихся / <http://ped-kopilka.ru>
58. Петрич О. И. Роль современных детских общественных объединений и организаций в воспитании гражданственности у подростков // Известия 160 Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. -2011.- № 129. – С. 208-215.
59. Алиева Л. В. Детское общественное объединение в системе социального воспитания детей и юношества. Учебно-методическое пособие. М., 2007. 72 с. 20. Назначение, функции плана. Требования к планированию.
60. <http://www.eduneeed.ru/ededs-842-1.html>
61. Лепешев Д.В., Жумашев А.К. Организационно-методическое сопровождение деятельности «Единой детско-юношеской организации «ЖасҰлан». – Костанай, 2012. – 108 с.
62. Назначение, функции плана. Требования к планированию. <http://www.eduneeed.ru/ededs-842-1.html>
63. Байбородова Л.В., Кириченко Е.Б., Паладьев С.Л., Харисова И.Г. Технологии педагогической деятельности. 2 часть: Организация деятельности: учебное пособие / под ред. Л.В. Байбородовой. - Ярославль: Изд-во ЯГПУ, 2012. – 316 с.
64. Тесленко А.Н., Лепешев Д.В. Социализация личности подростка в условиях детского центра: Монография. Астана: Институт управления, ЦЮИ, РУОЦ «Балдаурен». – 2009.
65. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Назарбаевтың «Нұр Отан» ХДП XIII съезінде сөйлеген сөзі. 2011ж. 11 ақпан.–akorda.kz
66. Алиева Л.В. Становление и развитие отечественного детского движения как субъекта воспитательного пространства. — дисс... доктора педагогических наук. — М., 2002 / <http://www.dissercat.com/content/stanovlenie-i-razvitie-otechestvennogo-detskogo-dvizheniya-kak-subekta-vospitatelnogo-prostr#ixzz58ZEX1C7i>

«ЖАС ҰЛАН» БАҒДАРЛАМАСЫ

Құрметті дос!

Сен тәуелсіз Қазақстанның жас азаматысың!

Ежелгі қазақ жерінің тарихына, ең бай мәдениетіне, оның даңқы шыққан дәстүрлеріне, Қазақстан халықтарының ынтымақты отбасының рухани-адамгершілік мұрасына ортақ болу – үлкен бақыт!

Бақытты және өз достары арасында танымал болу, отбасың, достарың, ересектерді өз жетістіктерімен, табыстарымен қуанту, өз Отанына пайдалы бола білу – қарапайым да, жауапты іс!

Ең бастысы, әрдайым қоршаған тіршілікте күнделікті жаңалық аша білу, дүниенің танымынан және таусылмас тылсым дүниеге таңырқап таңданудан, өз қабілеттерін мейірімді де сүйсінерлік істерде мейлінше іске асыруға тырысу, жақсыға бейім болу, өзінің терең талабың, шығармашылық қабілеттерін дамытуға күш салу, дені сау және төзімді, білімқұмар, зерделі және мейірбан болу керек!

Қоғам мен мемлекеттің терең ойлы, салауатты, бастамашыл және шығармашыл өміріне Отан, Мейірімділік пен Әділеттілік игісіне қатысу құқығы саған БҰҰ-ның «Бала құқықтары туралы» Конвенциясымен беріліп, Қазақстан Республикасының Конституциясымен кепіл етілген!

Қазақстан балаларының сүйікті Отанының қоғамдық өміріне едәуір табысты қатысуы үшін, Елбасы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың тапсырмасы бойынша «Бірыңғай «Жас Ұлан» республикалық балалар мен жасөспірімдер ұйымы» қоғамдық бірлестігі құрылған.

«Жас Ұлан» – бұл Қазақстан Республикасы жас азаматтарының еркін қоғамдастығы, олардың бет алған басты мақсаты – өз Отанына пайдалы болу, адамзаттың ең таңдаулы деген идеалдарына, өз халқының және отбасының, достық пен адалдықтың, мейірімділік пен әділдіктің дәстүрлеріне сенімді болу!

Егер сен жоғары мақсаттарға, табысқа, танымал болуға ұмтылсаң және өз бетінше және еліктеуге тұрарлық ересек өміріндегі жолда қиыншылықтардан қорықпасаң – нағыз жасұландық, Отанының адал ұлы мен қызы, өз отбасыңның, ұстаздарыңның, барлық отандастарыңның мақтанышы бол!

Бұл «Жас Ұлан» ұйымының әрбір мүшесінің жоғары рухани парызы!

- Отан алдындағы парыз!
- Туыстары мен жақындары алдындағы парыз!
- Өзінің алдындағы парызы!

Сенің кіші інілерің мен сіңлілеріңе, яғни 6-10 жас аралығындағы мектептің төменгі буынындағы балаларға арнап «Жас Қыран» қоғамдық бірлестіктері құрылып отыр, онда жасұландықтар өзінен кішілерге өз әлеуетін ерте кезеңнен-ақ ашуда, сонымен қатар балалардың «Жас Ұлан» қатарына қосылуына көмектесіп, қызықты да белсенді жұмыс жүргізеді.

Нағыз жасұландық болуда саған «Жас Ұлан» ұйымы қызметінің Бағдарламасы мен көптеген әлеуметтік маңызы бар жобалар көмектеседі, олар бой көтеруі мен дамуындағы даңқты көп жылдық тарихы бойында Қазақстанның алуан жүзді балалар қоғамдық қозғалысындағы балалар бастамаларымен туындаған. Оған қоса сенде өзіңнің жаңа жобаларыңды немесе қоршаған тіршілікті жақсарту бойынша қоғамға пайдалы бастамаларыңды ұсынуға мүмкіндігің бар!

Жақсы жасұландық болып шығу үшін, ұйым тарихын, оның дәстүрлері мен ішкі корпоративтік мәдениетін жетік меңгеру қажет.

Ұранымыз: «Біздің ойымыз, біліміміз, ісіміз – Отан, Ізгілік және Әділдік үшін!» Бұл ұранды тәуелсіздік пен егемендік басында туындаған Қазақстан балалар қозғалысы адалдықпен және мақтанышпен 20 жылдан астам уақыт бойында алып жүріп, оны әрдайым, әр жерде және әр ісінде өзінің өмірлік басты құбылнамасы ретінде танып келеді!

Сәлемдесу белгісі: басын изеп, жүрегіне сәлемдесу нышаны ретінде қойылған оң қолдың алақаны (ежелгі қазақтардың дәстүріндегі сый-құрмет білдіру белгісі).

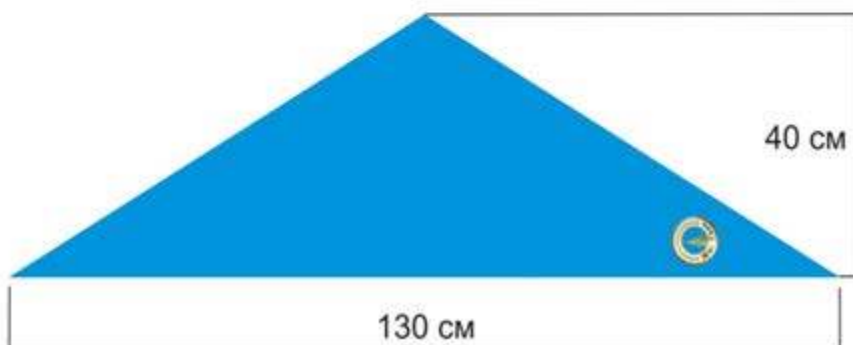
ЛОГОТИП

БЕЛГІ

ГАЛСТУК

Ерекшелік белгілері:

- ұйымның төменгі буын мүшелеріне арналған «Жас Қыран» төсбелгісі;
- ұйым мүшелеріне арналған «Жас Ұлан» төсбелгісі;
- ҚР Мемлекеттік Туының бір бөлігі ретінде көгілдір түсті «Жас Ұлан» галстугі;
- ұйым көшбасшыларына арналған белгіленген үлгідегі айырмашылық белгілері (шеvronдар);
- ұйымның ерекшеленген көшбасшыларына арналған «Ұланбасы» 3-дәрежелі төсбелгісі (қола белгісі);
- ерекше аталған жасұландықтарға, ұйымның аудандық, облыстық немесе аймақтық көлеміндегі көшбасшыларына арналған 2-дәрежелі төсбелгі (күміс белгісі);

- балалар бірлестіктерінің көшбасшыларына, елдегі балалар қозғалысының дамуына қомақты үлес қосқан тәлімгерлерге, педагогтерге арналған 1-дәрежелі төсбелгі (алтын белгісі).

«Жас Ұланның» қатарына кімдер қабылданады:

«Жас Ұлан» қатарына орта білім беру ұйымының кез-келген оқушысы, қоғамның дамуына үлес қосуға ниет білдірген, ұйымның ережелері мен қағидаларын қабылдайтын, оны құрметтеп, оның талаптарына сәйкес әрекет ететін ұл немесе қыз, ер бала немесе бойжеткен қабылдана алады.

Ұйым екі буыннан құрылған:

- «Жас Қыран» төменгі буыны — 6-10 жас аралығындағы балалар;

- «Жас Ұлан» аға буыны — 11-16 жас аралығындағы балалар.

«Жас Ұлан» қатарына қосылу үшін төмендегілер қажет:

- қатарға қосылатынның анық жазылған жеке қолтаңбасымен ұйымға қабылдау туралы толтырылған, ата-аналарымен ұлының немесе қызының «Жас Ұлан» ұйымының қатарына қосылуына келісім берілгені куәландырылған өтініші;

- «Жас Ұлан» мүшесінің салтанатты антын беру;

- «Жас Ұлан» ұйымының мақсаттарын, міндеттерін, рәміздерін білу;

- барлық өзінің істерінде және әрекеттерінде берілген Салтанатты Антын, ұйымның ұранын, «Жас Ұлан» ұйымы мүшесінің жүріс-тұрысына қатысты ережелерді түсінуге, оны ұстануға.

Салтанатты Анты:

Біз «Жас Ұлан» ұйымына кіре отырып Қазақстан Республикасының патриоты болуға;

Мемлекеттік рәміздерді құрметтеуге, дәріптеуге;

Туған еліміз, жеріміз, Отанымызды мақтаныш етуге уәде береміз.

Ата-анамызды қадірлеп;

Үлкенге — құрмет, кішіге ізет көрсетеміз.

Оқуда озат, еңбекте адал болып;

Салауатты өмір салтын ұстанамыз.

Тәуелсіз еліміздің білімді, жігерлі, парасатты, отансүйгіш азаматы боламыз деп сендіреміз!

«Жас Ұлан» қызметінің негізгі бағыттары:

1. «Зерде» – білім алушылардың құзыреттіліктерінің, зияткерлігінің және шығармашылық қабілеттерінің, проблемаларды шешу икемдерінің қалыптасуына және дамуына, балаларды зияткерлік ойындарға, пікірталастарға, олимпиадаларға, конференцияларға, жобаларға және зерттеулерге қатысу үшін тартуға ықпал етеді.

Жасұландық үнемі өзінің танымдық белсенділігін, зияткерлік деңгейін, ақыл-ой еңбегінің мәдениетін, жеке тұлғасының әлеуетін дамытып отырады, түрлі шығармашылық бастамаларына ұмтылады және қоршаған өмірді жақсарту бойынша өзінің шығармашылық қабілеттерін жауапкершілікпен танытады.

2. **«Руханият»** - ұйым мүшелері өмір тіршілігіндегі рухани, моральдық-этикалық, көркемдік-эстетикалық негіздердің дамуына және қалыптасуына, өз отбасының, балалар қоғамдастығының, өзінің және өзге халықтардың мәдени мұрасын меңгеруге және оны көбейтуге, өз ниеттерін басқа адамдар мен әлеуметтік топтардың мүдделеріне сай келтіру икемдерін, қоғамның қазіргі құрылымын түсіну және онда рухани-адамгершілік құндылықтар мен әлеуметтік бағыт-бағдарларға сүйене отырып өздігінен әрекет ету қабілеттерін дамытуға ықпал етеді.

Жасұландық өзіне қатысты адал және шыншыл болып, жалпы адамзаттық нормалар негіздеріне сәйкес әрекет етуге тырысып, кішілерді қамқорлыққа алып, жақындары мен достарының пікірлеріне құрметпен қарауы тиіс.

3. **«Отан»** — ұйым мүшелерінің бойында қазақстандық сана-сезімнің және мәдени сәйкестіктің, азаматтық жауапкершіліктің, толеранттылықтың және патриоттық, өз халқы үшін мақтаныш, мемлекеттік рәміздер мен мемлекеттік тілді құрмет тұту сезімдерінің қалыптасуына, Отан игілігі, Мейірімділік пен Әділдік үшін өзінің орнын тауып, қабілеттерін мейлінше жүзеге асыруға ұмтылысын қалыптастыруға ықпалын тигізеді.

Жасұландық өз Отанын сүйіп, мемлекеттік рәміздерді құрметтеп, мемлекеттің, өз өлкесінің тарихын, туған жеріндегі құрметті азаматтардың және батырлардың өмірі мен ерлігін білуі, белсенді туристік, ізденіс-экспедициялық және өлкетанушы жұмысты жүрзіп, өз Отанын шетелде абыроймен танытуы керек.

4. **«Жеті жарғы»** Қазақстан жас азаматтарының құқықтық мәдениетін, БҰҰ-ның «Бала құқықтары туралы» Конвенциясы, өзінің азаматтық құқықтары, міндеттері бойынша, Заң алдындағы жауапкершілік сезімі білімдері арқылы саяси сауаттылығын қалыптастырады.

Жасұландық Қазақстан Республикасының абыройлы азаматы болып, Қазақстан Республикасының Конституциясын, қолданыстағы заңнамасын, жасұландықтың Салтанатты антын құрметтеуге және ұстануға, жалпыға бірдей жүріс-тұрыс ережелері мен нормаларын қолдануға, парыз, намыс пен ар-ожданын пір тұтып өмір сүруі тиіс.

5. **«Салауат»** — ұйым мүшелерінің бойында және қоршаған әлеуетте салауатты өмір салтын қалыптастыруға, көпшілік дене мәдениеті мен спортты түрлі денсаулық сақтауға бағытталған бастамалар, спорттық, туристік, ізденіс-экспедициялық және өлкетану бағдарламаларын іске асыру арқылы дамытуға ықпалын тигізеді.

Жасұландық салауатты өмір салтын белсенді жүргізіп, оны насихаттайды, өз денсаулығының қамын ойлайды, жақсы физикалық формасын қолдайды, түрлі спорттық-көпшілік іс-шараларына қатысады.

6. **«Еңбек»** — ұйым мүшелерінің ерте бастан кәсіби бағдар алуына және кәсіп таңдауына, жас техниктер, өнертапқыштар мен оңтайландырушылар, бизнес-мектептер, холдингтер, қоғамдық академиялар, кәсіби шеберлік байқауларын, форумдарын құру арқылы құзыреттіліктер мен функционалдық сауаттылықты дамытуға ықпал етеді.

Жасұландық жалпы еңбекті және адамдар еңбегін құрметтейді, өзі еңбекті сүйіп, үй шаруашылығында өз отбасына көмектеседі, қолданбалы өнермен айналысады, конструкцияларды модельдейді, кәсіптік таңдауға жауапкершілікпен қарайды, еңбек және кәсіби акцияларға, балалар мен жасөпірімдердің техникалық, ауылшаруашылық, шығармашылық жетістіктерінің көрмелеріне қатысады, отбасының, өз ауылының, қаласының, облысының, ұйымының, елінің еңбек дәстүрлеріне екіпін қосады.

7. «Экоәлем» - балаларда экологиялық мәдениетті, қоршаған ортаға материалдық құндылықтарды қорғауға, табиғи ресурстардың ұтымды пайдаланылуына, табиғатқа ұқыптылықпен қарауға бағытталған қамқорлықпен саналы көзқарасты, қалыптастырады.

Жасұландық табиғатпен, қоршаған шындықпен, өзімен үйлесімділікте өмір сүріп, табиғатты сүйеді және оны құнттап ұстап, табиғи ресурстарды сақтайды және үнемді пайдаланады.

Жас дос! Сен өз жолыңа таңдау жасадың! Нағыз жасұландық бол: мақсатты, өз сөзіңе, ісіңе және әрекеттеріңе жауапты, ежелгі қазақ жерінің, жалпы Қазақстан халқының достығы мен толеранттылығы, тұтас Әлемнің идеалдарына, Мейірімділік пен Әділдік идеалдарына адал бол!

Ақ жол, Жас Ұлан!

**БІРЫҢҒАЙ «ЖАС ҰЛАН», «ЖАС ҚЫРАН»
РЕСПУБЛИКАЛЫҚ БАЛАЛАР МЕН
ЖАСӨСПІРІМДЕР ҰЙЫМЫНЫҢ ЖҰМЫСЫ ТУРАЛЫ
ЕРЕЖЕ**

1. ЖАЛПЫ ЕРЕЖЕЛЕР

1.1. «Бірыңғай «Жас Ұлан» балалар мен жасөспірімдер ұйымы» республикалық қоғамдық бірлестігі (бұдан әрі – «Жас Ұлан») Қазақстан Республикасы балалар мен жасөспірімдердің Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың бастамасы бойынша құрылған қоғамдық ұйымы болып табылады.

1.2. «Жас Ұлан» - өскелең ұрпақты жоғары рухани-адамгершілік құндылықтар, гуманистік, толеранттылық пен демократиялық ұстанымдарға негізделген қазақстандық патриотизм рухында қалыптастыратын ұйым.

1.3. «Жас Ұлан» өзінің шығармашылық, спорттық, қоғамдық қызметін үкіметтік емес ұйымдармен және мемлекеттік мекемелермен бірлесіп жүзеге асырады.

1.4. «Жас Ұлан» өз қызметінде Қазақстан Республикасының Конституциясын, заңнамасын, Қазақстан Республикасында ратификацияланған халықаралық актілерді және басқа да нормативтік-құқықтық актілерін басшылыққа алады.

2. МАҚСАТЫ, МІНДЕТТЕРІ

2.1. «Жас Ұлан» мақсаты:

- өскелең жас ұрпақтың бойында патриоттық, білім мен өзін-өзі жетілдіруге деген құштарлық; ісіне деген жауапкершілік көзқарасын; Отан тарихына, Тәуелсіз Қазақстанның бүгіні мен болашағына деген ортақ сезімін қалыптастыру.

2.2. «Жас Ұлан» міндеттері:

- Қазақстан халқының тарихын, мәдениетін, тілін білу негізінде өскелең жас ұрпақтың бойында рухани-адамгершілік әлеуетті қалыптастыру;

- балалар мен жасөспірімдердің азаматтық белсенділігі мен сана-сезімін арттыру;

- танымдық әрекетін ынталандыру;

- балалар мен жасөспірімдердің зияткерлік, шығармашылық және әлеуметтік дамуы үшін қолайлы жағдай жасау;

- баланың бойында жауапкершілік пен еңбексүйгіштікті қалыптастыруға, көшбасшылық және ұйымдастырушылық қабілеттерін дамытуға бағытталған жеке тұлғалық қасиеттерін дамыту.

3. Функциялары мен қағидалары

3.1. «Жас Ұлан» төмендегі функцияларды атқарады:

- тәрбиелік;

- танымдық;

- коммуникативтік;

- әлеуметтік;
- ақпараттық;
- шығармашылық.

3.2. «Жас Ұлан» қызметінің қағидалары:

- жалпы адами құндылықтардың және азаматтық сана-сезімнің басымдылығы;
- еріктілік және қол жетімділік;
- ұрпақтар сабақтастығы, «Жас Ұлан» ұйымының дәстүрлерін сақтау;
- ұйымның негізгі мақсаты мен міндетін жүзеге асырудағы ересектер мен балалардың ынтымақтастығы;
- қызметтің патриоттық, толеранттық, рухани-адамгершілік бағыты.

4. Мүшелік, мүшелікті алудың (одан айырылудың) шарттары мен тәртібі

4.1. «Жас Ұлан» ұйымына мүше болудың екідеңгейлі жүйесі бар. «Жас Ұланның» қатарына оның мүшесі болуға, «Жас Ұланның» дамуына өз үлесін қосуға ерікті ниет білдіргендер қабылданып, 5-10 - сынып оқушылары - «Жас Ұлан» аға буынына, ал 1-4 - сынып оқушылары - «Жас Қыран» кіші буынына жатады.

4.2. Мүшелерді ұйымға қабылдау «Жас Ұлан» бастауыш ұйымының жалпы жиналысының шешімімен іске асырылады. Ұйымға көптеп қабылдау жылына 3 рет өткізіледі (одан басқа, өз аймағындағы атаулы күндері де жасауға рұқсат): 1 мамыр – Қазақстан халқының бірлігі күні, 6 шілде – «Жас Ұлан» құрылған күні, 16 желтоқсан – Тәуелсіздік күні.

4.3. «Жас Ұлан» қатарынан өз еркімен шығу үшін, ұйымның мүшесі «Жас Ұлан» бастауыш ұйымының жетекшісі атына жазбаша өтініш береді.

4.4. «Жас Ұлан» Ережесін бұзған ұйым мүшелеріне келесідей сөгіс шаралары қолданылады: ұйымның жалпы жиналысында талқылау, ескерту жасау, сөгіс беру, ұйымнан шығару туралы ескерту жасау. Ең қатаң шара – ұйымнан шығару.

4.5. Ұйымнан шығару мәселесі бастапқы ұйымның жалпы жиналысында шешіледі. Шығару туралы шешім Мектеп комитеті мүшелерінің кемінде 2/3-і дауыс берген жағдайда ғана қабылданған болып саналып, бекітілгеннен кейін күшіне енеді.

5. «Жас Ұлан» құқықтары мен міндеттері:

5.1. «Жас Ұлан» мүшелерінің құқықтары:

- «Жас Ұлан» қызметіне белсенді қатысуға;
- «Жас Ұлан» басқару органының құрамына сайлануға және сайлауға;
- «Жас Ұлан» жұмысының бағдарламаларын жүзеге асыру барысындағы табыстары және ерекше жеке жетістіктері үшін мақтаулар мен мадақтаулар алуға (грамоталар, дипломдар, сауықтыру және жазғы лагерлеріне жолдама алуға, «Жас Ұлан» Алтын Кітабы) және т.б.);
- «Жас Ұлан» органдарына өтінішпен, арызбен, сұрақтармен, бастамалармен және ұсыныстармен жүгінуге;
- Ұйымның барлық деңгейлерінде оның қызметі туралы ақпаратқа қол жетімділік.

5.2. «Жас Ұлан» мүшелерінің міндеттері:

- Қазақстан Республикасының мемлекеттік рәміздерін сыйлау (Ту, Елтаңба, Әнұран), өз елінің патриоты болу;
- «Жас Ұланның» негізгі Ережелерін және басқару органдарының шешімдерін орындау;
- «Жас Ұланның» өзге мүшелерінің құқықтары мен мүдделерін мойындау және құрметтеу;
- оқуда, қоғамдық жұмыстарда, еңбекте үлгілі болу; қоғамдық мүлікті сақтау, мәдениетті мінез танытуда өнегелі болу;
- салауатты өмір салтын ұстану және оны өз құрдастары арасында насихаттау;
- үлкенге құрмет, кішіге ізет көрсету.

6. РӘМІЗДЕРІ МЕН ЕРЕКШЕЛІК БЕЛГІЛЕРІ

6.1. «Жас Ұлан» балалар ұйымының рәміздері болып табылатындары: ұран, салтанатты әні (әнұран), ту, галстук, төсбелгі, эмблема, жалауша.

6.2. Ту балалар мен жасөспірімдер бірлігін білдіретін нышан. Ол республикалық ұйымда және оның барлық (мектептік, аудандық/қалалық, облыстық) бөлімшелерінде болуы қажет.

Ту – бұл тік төртбұрышты 200x100 см өлшемдегі ортасында ұйым белгісі бейнеленген ақ түсті желкен. Ұйым белгісі кестелік тігіспен, бояумен немесе мата бастырмасымен жасалады. Ту сабында — ұлттық оюлармен кестеленген тік жолақ өрнектелген. Тудың желкені бойлап алтын түстес шашақтармен көмкерілген.

Ту ағаш сабына түтік (төлке) арқылы бекітіліп, оның әшекейі болып табылады. Түтік ұлттық өрнек нақышындағы найза түрінде жасалынған. Металл (пластмасса) найзасы бар тудың ағаш сабының ұзындығы 2 м 20 см құрайды. Оған шашақты бау (алтын түстес) байланады.

Ту салтанатты рәсімдерде, шерулерде, мемлекеттік мерекелерде шығарылады. Ол қаптаулы түрде арнайы тіреуде сақталады немесе бөлменің ортасындағы ұйымның салттық қабырғасында, мөлдір жабынды астында тұрады.

Ерекше жағдайларда туға құрметті қарауыл қойылуы мүмкін, ол ту көтеруші мен екі атқосшыдан тұрады. Қарауыл кезегі әр 10-15 минут сайын ауысады. Алыс жолдарға туды қапталған күйде иыққа салып тасымалдайды. Ту көтерушілердің киімі ұйым киімі нұсқасының элементтеріне сәйкес келеді. Міндетті түрдегі ерекшелік белгілер: ленталар (аксельбант), бас киім (пилотка), ақ қолғап болып табылады. Лентаның, бас киімнің түсі – бір түсті (көгілдір).

6.3. Галстук – бұл балалар ұйымына қатыстылардың ерекшелік нышаны. Түсі – көгілдір. Галстук өлшемі 40 x 130 см. Галстуктың оң жақ бұрышында «Жас Ұлан» логотипі орналасқан. «Жас Ұлан» логотипі диаметрі 4 см шеңбер түрінде жасалған.

6.4. Ұран – ұйымның нышаны. Ол ұйымның ең басты идеясын білдіреді.

6.5. «Жас Ұланның» ерекше белгілері болып ұйымның идеясын айқын жеткізетін төсбелгілер, барабан, айырмашылық белгілері (шеvronдар) сияқты белгілі заттар мен белгілер саналады.

7. ҚҰРЫЛЫМЫ

7.1. «Жас Ұланның» негізі «Жас Ұлан» бастауыш ұйымы болып табылады;

7.2. Бастауыш ұйым мектептің құрылымында еріктілік қағидасы бойынша құрылады;

7.3. «Жас Ұланның» бастауыш ұйымы ретінде «Жас Ұлан» Мектеп комитеті шығады;

7.4. «Жас Ұланның» бастапқы ұйымдары (бұдан әрі – Мектеп комитеті) Мектеп комитетінің Жалпы жиналысының шешімімен құрылады. Мектеп комитеті Жалпы жиналысының шешімі, оған барлық сыныптардың көшбасшылары, ұйым қызметіндегі барлық бағыттардың жетекшілері қатысқанында ғана әрекетті саналады;

7.5. «Жас Ұланның» барлық деңгейдегі көшбасшысы «Ұлан басшысы» деп аталады, ол 9-10 сынып оқушылары арасынан Жалпы жиналыста ашық дауыс беру жолымен бір оқу жылы мерзіміне сайланады;

7.6. Атқарушы орган – Мектеп комитетін атқарушы хатшы басқарады (педагог, тәлімгер, ұйымдастырушы-әдіскерлерінің қатарынан), оны аудандық кеңесі және мектеп әкімшілігінің келісуі бойынша Мектеп комитетінің жалпы жиналысында бекітеді;

7.7. Аудандық/қалалық кеңестің атқарушы хатшысын аудандық/қалалық Кеңестің шешімімен аудандық/қалалық білім басқармасы және Облыстық Кеңестің келісімі бойынша бекітеді;

7.8. Облыстық кеңестің атқарушы хатшысын облыстық Кеңестің шешімімен облыстық білім басқармасы және республикалық кеңестің келісімі бойынша бекітеді;

7.9. Аудандық/қалалық кеңес құрамына Мектеп комитеттерінің атқарушы директорлары және «Ұлан Басшылары» кіреді.

7.10. Облыстық кеңестің құрамына аудандық/қалалық кеңестердің атқарушы хатшылары және «Ұлан Басшылары» кіреді.

8. ЖЕТЕКШІ ОРГАНДАР

8.1. Жоғары кеңесші орган Республикалық «Жас Ұлан» Құрылтайы болып табылады, ол жылына бір рет өткізіледі;

8.1.1. Құрылтай шақырылымы, күн тәртібі, регламент, өкілеттілік нормалары мен делегаттарды сайлау тәртібі Республикалық кеңесте, төтенше және кезектен тыс шақырылымдарды есептегенде, өткізілу күнінен екі ай мерзімінен кешіктірмей анықталып, жарияланады;

8.1.2. Төтенше және кезектен тыс Құрылтай Кеңес төрағасының немесе Кеңес мүшелерінің жалпы санының 1/3-інің бастамасымен Кеңес шешімі негізінде шақырылады;

8.2. Басқару органы - Республикалық кеңес;

8.2.1. Республикалық кеңес жылына үш реттен кем болмайтындай шақырылады, соның ішінде күнтізбелік жыл соңында Кеңестің есеп беру мәжілісі өткізіледі. Кеңес төрағасы өзінің бастамасымен немесе Кеңес мүшелерінің жалпы санынан 1/3-інің бастамасымен кезектен тыс Кеңес отырысын шақырта алады. Кеңес шешімі оның мүшелерінің көпшілік дауысымен қабылданады. Кеңесті өткізу тәртібі мен дауыс беру түрін Кеңес мүшелері алдын ала оның жұмысының басында белгілейді;

8.2.2. Кеңес құзіретіне келесілер кіреді:

- «Жас Ұлан» Кеңесі туралы ережесін бекіту;
- ұйым бюджеті мен жылдық қаржылық есептерін бекіту;
- ұйым Жарғысына өзгертулер мен толықтыруларды енгізу бастамасы;
- ұйым қызметінің бағдарламасы мен негізгі бағыттарын анықтау және оларды «Жас Ұлан» Құрылтайына ұсыну;
- «Жас Ұлан» Құрылтайының күн тәртібін бекіту;
- төтенше және кезектен тыс Құрылтайды өткізу туралы шешім қабылдау;
- Кеңес төрағасын 2 жыл мерзімге сайлау;
- «Жас Ұланның» құрметті мүшелері қатарына қабылдау;
- Бірлестік бөлімшелерін құру және қысқарту туралы шешім қабылдау, Бірлестік бөлімшелері туралы ережені бекіту;

- «Жас Ұлан» қызметіне байланысты басқа да мәселелер.

8.2.3. Кеңестің құрамы делегаттар қатарынан анықталып, сайланады (әр облыстан, Алматы және Астана қалаларының атқарушы хатшылары мен «Ұлан басшысын» қосқанда, 2 адамнан);

8.2.4. Кеңестің өкілеттілік мерзімі – екі жыл;

8.3. Кеңестің жалпы қызметіне жетекшілікті Кеңес төрағасы атқарады;

8.3.1. Кеңес төрағасының өкілеттігі Құрылтайдың сәйкес шешімі қабылданғанда, мерзімнен бұрын тоқтатылады;

8.3.2. Кеңес төрағасы төмендегі қызметтерді атқарады:

- Құрылтайда есеп береді;
- Кеңестің төтенше және кезектен тыс отырысын өткізу туралы бастамасымен шығады;
- Кеңес отырыстарына басшылық етеді және Кеңестің қызметін үйлестіреді;
- «Жас Ұлан» қызметін ұзақ мерзімді жоспарлау барысына басшылық етеді;
- мемлекеттік және басқа да мекемелер мен ұйымдармен қарым-қатынаста «Жас Ұланның» ресми өкілі болады;
- Атқарушы директордың ұсынуымен ұйым қызметін басқару құрылымын, штаттық кестені және лауазымдық нұсқаулықтарды бекітеді;
- ұйым атынан сенімхатсыз әрекет етеді.

8.3.3. Кеңес төрағасының орынбасарлары болады. Орынбасарларды «Жас Ұлан» кеңесі сайлайды.

8.4. Атқарушы орган ретінде Атқарушы директорат шығады. Атқарушы директоратты Атқарушы директор басқарады

8.4.1. Атқарушы директорды Төрағаның ұсынымы негізінде Республикалық кеңес тағайындайды.

8.4.2. Атқарушы директор ұйым қызметін оперативті басқаруды жүзеге асырады, ол Құрылтайға, Кеңеске, Кеңес төрағасына есепті, олардың шешімдерінің орындалуын ұйымдастырады. Атқарушы директор ұйым алдында қызметтің нәтижелері мен заңдылығы үшін жауапты.

8.4.3. Атқарушы директор құзіретіне кіретіндер:

- өзінің меншікті құралдары шегінде ұйым қызметін қажетті материалдық-техникалық жабдықтармен қамтамасыз ету;

- жарғыдағы қызметті жүзеге асыру үшін қосымша қаржы мен материалдық құралдар көздерін тарту;

- Кеңес пен Құрылтайдың кезекті және кезектен тыс отырыстарын ұйымдастыру және өткізу;

- бекітілген бюджетке сәйкес мүлік пен қаражатты басқару;

- кадрлық мәселелерді шешу, бұл жағдайда орынбасарлары мен аппарат құрылымының жетекшілерін тағайындау Кеңес төрағасымен келісіледі;

- Бірлестік қызметкерлеріне қатысты, олардың лауазымға тағайындалуы, ауысуы мен жұмыстан шығуы туралы бұйрықтарды; өз құзіреті шеңберіндегі мәселелер бойынша Атқарушы директораттың барлық қызметкерлеріне орындауға міндетті ұйғарымдарды шығару; сонымен қатар келісім шарт негізінде қызметкерлерді қабылдау;

- еңбек ақысының төлену жүйесін анықтайды, сыйақы беру мәселелерін шешеді, мадақтау шараларын қарастырады және тәртіптік сөгістерді береді;

- Бірлестік атынан келісім-шарттарды жасайды;

- Кеңестің және делегаттар Құрылтайының ерекше құзіретіне кірмейтін басқа да өкілеттіктерді жүргізеді;

- ұйым атынан сенімхатсыз әрекет етіп, оның мүдделерін білдіреді.

8.4.4. Атқарушы директор өз өкілеттігін немесе оның бір бөлігін өзінің орынбасарына беруге құқылы.

8.4.5. Атқарушы директордың өз қызметін жүзеге асыруы мүмкін болмағанында, жаңа директор сайлағанға дейін оның қызметі уақытша орынбасарына өтеді.

8.4.6. Атқарушы директордың өкілеттігі, Кеңестің сәйкес шешімі қабылданған жағдайында, мерзімнен бұрын тоқтатылады.

9. ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚЫЗМЕТ

9.1. «Жас Ұлан» қызметі «Бала құқықтары туралы» Конвенциясына және Қазақстан Республикасының заңнамасына қайшы келмейтін халықаралық үкіметтік емес ұйымдармен өскелең ұрпақты тәрбиелеу саласында өзара әрекеттеседі.

9.2. «Жас Ұлан» жасөспірімдер мен балалардың азаматтық белсенділігін арттыруға; зияткерлік, шығармашылық және әлеуметтік дамуына қолайлы жағдайлар жасауға бағытталған халықаралық үкіметтік емес ұйымдардың жобаларына қатысады.

«Жұлдыз» Одағының символикасы мен атрибуттары балалар қоғамдық құрылымдарының өміріне белсенді енгізілуде: байрақ, эмблема, ұран, тулар, галстуктер, шеврондар, жалаушалар, ленталар (мемлекеттік ту түстес), төсбелгілер.

«Жұлдыз» балалар ұйымының Одағы келесі марапаттарды тағайындайды:

7. Балалар қозғалысын дамытудағы жетістіктер үшін Одақ мүшелері (балалар, ересектер, ардагерлер) дәрежелер бойынша айрықша белгілермен марапатталды:

1-дәрежелі (жоғары) – «Алтын жұлдыз»;

2-дәрежелі – «Күміс жұлдыз»;

3-дәрежелі – «Жез жұлдыз».

2. «Жұлдыз» белгісі - балалар бірлестігінің жұмысына белсенді ат салысқаны үшін Балалар ұйымдарының Одағына кіретіндігін білдіреді.

3. Құрмет лентасы – жекелеген көшбасшылар мен балалардың үздік қоғамдық бірлестіктері және ұйымдары марапатталады.

4. Дипломдар, грамоталар – түрлі конкурстардағы, көрсетілімдердегі, жарыстардағы жеңістері мен балалар қозғалысына қосқан үлесі үшін.

5. Алғыс хаттар - облыстық конкурстарға, жарыстарға белсен қатысқаны және балалар қоғамдық бірлестіктеріне қолдау, демеушілік көрсеткені үшін.

6. «Тәлімгер» белгісі - балалармен жұмыс істеуде және балалар қозғалысына белсене қатысқаны, адал еңбегі, кәсіби шеберлігі үшін.

7. «Аға тәлімгер» белгісі - балалар қоғамдық бірлестігінің жұмысындағы ерекше жетістіктері, жоғары кәсіби шеберлігі мен педагогикалық дағдылары үшін (Белгі 3 жылдан астам жұмыс істеген тәлімгерге) беріледі

«Жұлдыз» бағдарламасы, Одақ Жарғысымен қатар, «Жұлдыз» балалар қоғамдық ұйымдарының негізгі құжаты болып табылады.

«Жұлдыз» Одағының символикасы мен атрибуттары балалар қоғамдық құрылымдарының өміріне белсенді енгізілуде: байрақ, эмблема, ұран, тулар, галстуктер, шеврондар, жалаушалар, ленталар (мемлекеттік ту түстес), төсбелгілер.

«Жұлдыз» балалар ұйымының Одағы келесі марапаттарды тағайындайды:

7. Балалар қозғалысын дамытудағы жетістіктер үшін Одақ мүшелері (балалар, ересектер, ардагерлер) дәрежелер бойынша айрықша белгілермен марапатталды:

1-дәрежелі (жоғары) – «Алтын жұлдыз»;

2-дәрежелі – «Күміс жұлдыз»;

3-дәрежелі – «Жез жұлдыз».

2. «Жұлдыз» белгісі - балалар бірлестігінің жұмысына белсенді ат салысқаны үшін Балалар ұйымдарының Одағына кіретіндігін білдіреді.

3. Құрмет лентасы – жекелеген көшбасшылар мен балалардың үздік қоғамдық бірлестіктері және ұйымдары марапатталады.

4. Дипломдар, грамоталар – түрлі конкурстардағы, көрсетілімдердегі, жарыстардағы жеңістері мен балалар қозғалысына қосқан үлесі үшін.

5. Алғыс хаттар - облыстық конкурстарға, жарыстарға белсен қатысқаны және балалар қоғамдық бірлестіктеріне қолдау, демеушілік көрсеткені үшін.

6. «Тәлімгер» белгісі - балалармен жұмыс істеуде және балалар қозғалысына белсене қатысқаны, адал еңбегі, кәсіби шеберлігі үшін.

7. «Аға тәлімгер» белгісі - балалар қоғамдық бірлестігінің жұмысындағы ерекше жетістіктері, жоғары кәсіби шеберлігі мен педагогикалық дағдылары үшін (Белгі 3 жылдан астам жұмыс істеген тәлімгерге беріледі).

ДОСТИЖЕНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ЦЕЛЕЙ, НАПРАВЛЕННЫХ НА ФОРМИРОВАНИЕ ХАРАКТЕРА МОЛОДОГО ГРАЖДАНИНА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ МАТРИЦА

ТЕМЫ ПРОГРАММЫ И УРОВНИ СЛОЖНОСТИ

УРОВЕНЬ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ (ОПРЕДЕЛЯЮЩИЙ ВЫБОР) 15-17 ЛЕТ

ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ

- Купил знания – специально организованная в сотрудничестве со школой мотивация к обучению в течение всей жизни.
- Фирмность сознания. Сейчас Скаутские Движения единственное коммерческое международное движение объединяющее Ве-перевы, понимаяте того, что творится в большом мире, что происходит вокруг твоей страны, что происходит в твоей части планеты.
- Второе, остроты сознания – это готовность к переменам, формирующаяся через включенность молодых людей в проекты решений, затрагивающих их жизнь.
- Третье, масштабные возможности развития способности перенять чужой опыт, учиться у других.

УРОВЕНЬ ПРЕОДОЛЕНИЙ (РАЗВИВАЮЩИЙ) 13-15 ЛЕТ

КОЧЕВНИКИ

- духовная модернизация через личную и командную конкурентоспособность в среде приключений и вызовов.
- формирование прагматизма – точного знания своих командных и личных ресурсов, их экономное расходование, умение планировать свое будущее. Умение жить рационально, с акцентом на достижение различных целей, с акцентом на образовании, здоровый образ жизни и успех.

УРОВЕНЬ УМЕНИЙ (ВВОДНЫЙ) 11-13 ЛЕТ

ЗОЛОТАЯ КОЛЫБЕЛЬ

- сохранение своей культуры, собственного национального кода – сохранение национальной идентичности.
- национальные традиции и обряды, язык и музыка, литература и сказочные обряды – национальный дух.

СКАУТСКАЯ ЛЕСТНИЦА

ПРОГРЕССИВНАЯ СИСТЕМА СТИМУЛОВ И МОТИВАЦИЙ
ОСНОВАННАЯ НА СТАТЬЕ ГЛАВЫ ГОСУДАРСТВА
"ВЗГЛЯД В БУДУЩЕЕ: МОДЕРНИЗАЦИЯ
ОБЩЕСТВЕННОГО СОЗНАНИЯ"

За освоение каждой ступени Скаут получает соответствующий Знак/Нашивку. Это является мотивацией для освоения всех программ и получения Высшего Знака Мэтра Адам.

ЗНАКИ ОТЛИЧИЙ

АДЫН АДАМ
Высший Знак Мэтра Адам (Свердловская область)
СООБЩЕСТВО СОВМЕЩАЮ НАЦИОНАЛЬНУЮ ИДЕНТИЧНОСТЬ

БАТЫР
Командная «Голубая проблема»
СООБЩЕСТВО СОВМЕЩАЮ НАЦИОНАЛЬНУЮ ИДЕНТИЧНОСТЬ

НЕРГИ
Командная «Древостолетие»
СООБЩЕСТВО СОВМЕЩАЮ НАЦИОНАЛЬНУЮ ИДЕНТИЧНОСТЬ

НОБУ
Командная «Каникулы в лесу»
СООБЩЕСТВО СОВМЕЩАЮ НАЦИОНАЛЬНУЮ ИДЕНТИЧНОСТЬ

БАСИМ
Командная «Лидерство»
СООБЩЕСТВО СОВМЕЩАЮ НАЦИОНАЛЬНУЮ ИДЕНТИЧНОСТЬ

УЕБЕР
Командная «Взросление»
ФОРМИРУЕТ КУЛЬТ ЗНАНИЯ

ТАМБА
Командная «Знакомство и лидерство»
СООБЩЕСТВО СОВМЕЩАЮ НАЦИОНАЛЬНУЮ ИДЕНТИЧНОСТЬ

СПЕЦИАЛЬНОСТИ
Формирует основу при освоении определенной специальности

УРОВЕНЬ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ (ОПРЕДЕЛЯЮЩИЙ ВЫБОР) 15-17 лет

На данном уровне Скаут способен самостоятельно разрабатывать и реализовывать проект.

УРОВЕНЬ ПРЕОДОЛЕНИЙ (РАЗВИВАЮЩИЙ) 13-15 лет

Скаут активно применяет полученные навыки проектная работа, занятия в образовательной программе.

УРОВЕНЬ УМЕНИЙ (ВВОДНЫЙ) 11-13 лет

На этом уровне Скаут изучает вводный материал через освоение навыков и навыков. За освоение каждой специальности Скаут получает нашивку.

ТЕРМИНОЛОГИЯ СКАУТОВ ВЕЛИКОЙ СТЕПИ

 ТАУТАН СКАУТ ВОЗРАСТОМ 11 - 13 ЛЕТ	 НОМАД СКАУТ ВОЗРАСТОМ 13 - 15 ЛЕТ	 ТАРЛАН СКАУТ ВОЗРАСТОМ 15 - 17 ЛЕТ	
 ТОП МАЛАЯ СКАУТСКАЯ ГРУППА 6 - 8 ЧЕЛОВЕК	 ТӨРЕ ЛИДЕР ТОПА	 ТАЙПА СКАУТСКАЯ ОТРЯД - 4 ТИПА (по 22 человека)	 БАСТӨРЕ МОЛОДЫЙ ЛИДЕР ТАЙПА
 КЕРУЕН МАЛАЯ СКАУТСКАЯ ГРУППА ТАРТАНДЫ (10 - 15 человек)	 КӨШБАСШЫ ЛИДЕР КЕРУЕНА	 УЛУС ОБЪЕДИНЕНИЕ НЕКОТОРЫХ ТАЙПА	 ТӨРЕ КЕНЕСИ СОВЕТ ТӨРЕ ТАЙПА
 САРДАР ВОЗРАСТНОЙ НАСТАВНИК, КОORDИНИРУЕТ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ТАЙПА	 КОМИТЕТ ТАЙПА СОСТОИТ ИЗ РОДИТЕЛЕЙ СКАУТОВ И РАБОТНИКОВ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ	 ТӨЛЕМГЕР КОORDИНИРУЕТ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КОМИТЕТА ТАЙПА	 БАЙКЕР ПРОВодит МАСТЕР-КЛАССЫ

СХЕМА УЛУСА

Мазмұны

Кіріспе.....	3
1. Қазақстандағы балалар мен жасөспірімдер қозғалысының қызметі және оны дамыту.....	5
2.«Жас Ұлан», «Ұлы дала скауттары», Жас патриоттар академиясы және т.б. балалар мен жасөспірімдер ұйымдарының тәжірибесі, бастамалары, әлеуметтендіру	12
3. «Рухани жаңғыру» бағдарламасының өнегелік бағдарларын қалыптастыруды жетілдіру жөніндегі әдістемелік ұсынымдар	35
Қорытынды.....	71
Пайдаланылатын әдебиеттер тізімі.....	73
Қосымша.....	76

Введение

Послание Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева народу Казахстана от 10 января 2018 года «Новые возможности развития в условиях четвертой промышленной революции» определяет, что нам предстоит сделать для успешной навигации и адаптации в новом мире – мире Четвертой промышленной революции. В числе приоритетных направлений Глава государства называет создание собственной передовой системы образования, охватывающей граждан всех возрастов.

Наращивание потенциала нации требует дальнейшего развития нашей культуры и идеологии.

Смысл «Рухани жаңғыру» именно в этом.

Идеалом нашего общества должен стать казахстанец, знающий свои историю, язык, культуру, при этом современный, владеющий иностранными языками, имеющий передовые и глобальные взгляды [1].

В связи с этим значительно возрастает актуальность и социальная значимость деятельности детских общественных организаций, направленная на создание условий для социализации детей и подростков.

Под **социализацией** понимается процесс интеграции личности в социальную систему, вхождение в социальную среду через овладение её социальными нормами, правилами и ценностями, знаниями, навыками, позволяющими ей успешно функционировать в обществе.

Трудно переоценить роль **опыта** в социализации подрастающего поколения. Участвуя в детском движении, ребенок приобретает особый социальный опыт, на его основе получает необходимые навыки для существования в обществе, усваивает ритуалы, обычаи, нормы и принципы поведения, принятые в социуме. Только при помощи опыта передаются язык, взгляды, мировоззрение и др.

Важным фактором успешной социализации личности является **инициатива** — принятие человеком самостоятельного решения, форма проявления его общественной активности.

Детское движение — один из видов социальных движений, участникам и которого являются дети и которое представляет собой совокупность всех детских общественных объединений, созданных на добровольной, самодеятельной, подвижнической основе [2].

Детская организация — самодеятельное добровольное общественное объединение детей 7-14 лет, основанное на единстве взглядов, потребностей или индивидуальных интересов и способностей [3].

Детское движение опирается на **детские общественные объединения** — объединение граждан, в которые входят дети и юноши в возрасте до 18 лет и совершеннолетние граждане, объединившиеся для совместной деятельности. Необходимо различать по своей природе и предназначению детское общественное объединение и объединение детей–обучающихся по интересам в системе дополнительного образования. Важно также различать детское

общественное объединение и орган ученического самоуправления организации образования.

Цель детской общественной организации — создание условий для социального становления и самореализации ребенка, что самими детьми воспринимается как перспектива интересной жизни.

В отличие от неформальных групп в детской организации ребенок имеет возможность стать субъектом права и социальной деятельности, включиться в систему социальных отношений, постигать с учетом интересов и потребностей новые социальные роли. От того, какие ценности будут сформированы у детей, от того, насколько они будут готовы к новому типу социальных отношений, зависит путь развития любого общества.

В основу **классификации** детских общественных объединений — субъектов социального пространства положены: цель, задачи, основная направленность деятельности детских объединений:

а) ориентированных преимущественно на социализацию личности ребенка, его гражданское становление, гармонизацию личного и общественного (военно-патриотические, пионерские, тимуровские, социально-реабилитационные);

б) социально-индивидуальной направленности (скаутские);

в) начальной профессиональной ориентации и подготовки («Бизнес-клубы», профильные отряды);

г) культурологических, историко-поисковых;

в) экологического движения;

г) спортивного, туристско-краеведческого движения за здоровый образ жизни;

д) досуговые.

Различаются детские общественные объединения по взаимосвязям, взаимоотношениям, взаимодействию:

– с государственными структурами: школами, организациями дополнительного образования, детскими домами – интернатами, учреждениями культуры, науки и т.д.;

– взрослыми и молодежными общественными объединениями, движениями;

– с частными, коммерческими структурами [4].

Характерной чертой современной организации является наличие уставных положений, структуры, системы управления, руководства и самоуправления. В этих положениях отражены условия членства, самоуправления членов, материальная база и источники финансирования.

1. Функционирование и развитие детско-юношеского движения в Казахстане

Основные этапы становления и развития детского движения

- 1886 г. появление первого союза рабочей молодежи «Молодая гвардия» в Бельгии и организации социалистической молодежи в Голландии
- 1907 г. Роберт Баден-Пауэл, британский офицер, организывает первый экспериментальный палаточный лагерь для мальчиков в Англии.
- 1908 г. Р. Б.-Пауэл выпускает книгу «Scouting for boys», положив тем самым начало всемирному скаутскому движению.
- 1909 г. 30 апреля. О.И. Пентюхов собрал первый патруль российских скаутов «Бобр». Этот день считается днем рождения Российского скаутинга.
- 1910-1917 г.г. Бурный рост Российского скаутинга.
- 1917-1918 г.г. Началось массовое возникновение детских, молодежных объединений, как правило, по профессиональному, классовому или партийному признаку.
- 1917 г. Появление первых пионерских отрядов в городах Москве (Замоскворецкий), Туле (Детпролеткульт), Перми (Муравейник), Казани (Красный цветок), Екатерино-славске (Детские комсомольские ячейки) и т.д.
- 1921 г. Н.К. Крупская в брошюре «РКСМ и бойскаутизм» советовала комсомольцам создать детскую организацию, скаутскую по форме и коммунистическую по содержанию.
- 1922 г. 19 мая - День рождения пионерской организации в Советском Союзе .

Основные периоды становления и развития детского движения в Казахстане:

1 период – 10-е годы XX века – возникновение детского движения как специфической социальной реальности;

2 период – 20-е – начало 30-х годов XX века – становление детского движения в форме пионерства - социально-педагогической реальности, нового средства целевого социального воспитания;

3 период – 30-е – 80-е годы – развитие пионерского движения как массовой монополярной общественной детской организации – специфической воспитательной системы, звена системы коммунистического воспитания подрастающего поколения;

4 период – 90-е годы XX века – саморазвитие и самоопределение детского движения в Казахстане в многообразии форм, видов, целевой и содержательной направленности в новых социально-экономических, исторических условиях казахстанского общества как субъекта социализации детей и юношества (по И.А. Данилину) [4].

В научно-педагогической орбите исследовательские работы в области детского движения как основной объект пионерской работы в школе и во внешкольных учреждениях широко раскрыты в трудах Н.К. Крупской, С.Т. Шацкого, П. Блонского, В. Луначарского, А.С. Макаренко. В.С.

Сухомлинского, В. Лебединского, З.А. Ходоровской, Н.И. Болдырева, В.М. Коротова.

В Казахстане они освещены в трудах Р.Д. Иржановой, К. Кунантаевой, З. Байназарова, Н.Б. Абаевой, Н.Л. Татауровой, М. Копжасаровой, Б.И. Мукановой и в других авторов, где отмечается высокая педагогическая миссия и историческое значение пионерского движения как общественного явления.

Многие ученые-педагоги (С.К. Калиев, К.Ж. Кожахметова, Е.А. Дмитриенко, Т.Н. Искандирова, К. Кабдыразакулы, Р.К. Дюсембинова, С.К. Мухамбетова, А. Садуакассов, В.И. Загайнова, С.Т. Иманбаева, Ж. Отеев) отмечая актуальность проблемы, предлагали альтернативные варианты о необходимости и систематизации воспитательной работы школы и внешкольных учреждениях [5;6].

В исследованиях Е.А. Дмитриенко, М.К. Курсабаева, А.Н. Тесленко, Д.В. Лепешева, А.К. Жумашева, Л.В. Алиевой, А.В. Волохова и др. основой новой модели современного детского движения определен принцип гуманистических идеалов: национальных традиций, патриотизма, толерантности, сотрудничества. а также принцип личной ответственности за свои поступки.

Законы пионеров, экспедиция «Моя Родина - СССР», тимуровское движение, торжественная клятва, прием в ряды пионеров, школы подготовки лидеров и активистов детского и пионерского движения «Артек», «Орленок», «Океан» и другие достижения пионерской организации были яркими образцами не только в Советском Союзе, но и за ее пределами.

В то же время вмешательство государства во внутренние дела пионерской организации привело к политизации детского движения. Уже в середине 80- годов XX века во многих союзных республиках (Эстония, Украина, Узбекистан) среди вожатых и пионеров формировалось общественное мнение по поводу выхода республиканской организации из состава Всесоюзной организации. В Казахстане, в частности в Павлодарской области, под руководством пионервожатого Каниева Армана в 1969 году была предпринята попытка создания самостоятельной детской организации «Жас улан». Такая попытка в 1985 году была предпринята в с.Каракол Урджарского района Восточно-Казахстанской области.

Появление на страницах республиканской газеты «Улан» (18.03.1990) основных направлений программы «Атамекен» (автор М.К. Курсабаев) дал мощный толчок формированию первичных организации «Атамекен», охватив более половины общеобразовательных школ Казахстана. С этого момента для детской организации «Атамекен» этот период ознаменовался как ключевой, обеспечив формирование нового поколения детских организации с одной, с другой стороны повлиял формированию в сознании подрастающего поколения чувство патриотизма, национального самосознания, независимости и национальной гордости.

I Республиканский Курьлтай «Атамекен» (7 декабря в 1991 года) показал огромный потенциал и воспитательное значение детских общественных объединении, в условиях рыночной экономики. После в мае

1992 года созывается внеочередной Слет пионеров, где рассматривались многие вопросы, касающиеся объединения всех детских объединений, принятие программ детских организации «Атамекен», «Жулдыз», «Каусар булак». Такие традиции были приняты в других детских организациях: «Ассоциация юных лидеров» (Бахмутова Н.И.), РСДО «Жулдыз» (Дмитриенко Е.А.), «Организация скаутов Казахстана» (Деймунд В.), «Мың бала» (Нуркадилов З., Ахметов К.), «Болашак» (Иманбаева С.Т.), «Жас урпак», «СМиД», Национальный дебатный центр (Отарбаева Б.З) и др.

В педагогических исследованиях основные направления программы «Атамекен» были рассмотрены в докторских диссертациях Болеева К.Б., Калиева С.К., Кожаметовой К.Ж., Наурызбай Ж.Ж., Дюсембиновой Р.К., в кандидатских диссертациях С.К.Мухамбетова, А.Ашайулы., А.Садуакасулы и в других трудах.

Авторы учебных пособий Ж. Коянбаев («Педагогика»), З. Абилова («Этнопедагогика»), Калиев С.К., Кенжан А., Булакбаева М.К., Имашева А.Т., Юсупова И.Б. («Этнопедагогика»), С.Ш. Абенбаев («Методика воспитательной работы в школе») и другие ученые в своих трудах особо отметили деятельность детской организации и программу «Атамекен».

Республиканский учебно-оздоровительный центр "Балдаурен" стал центром интеграции лидеров и руководителей детских организации Казахстана, таких как "Атамекен", "Жулдыз" и РС СДОК а также детских социальных инициатив. Первый Слет детских организации который прошел в "Балдаурене" (27.08.2006) стал переломным моментом в истории детского движения в Казахстане. Многие ветераны и ученые (Жанабаев Б., Дмитриенко Е.А., Курсабаев М.К., Штроо А., Усембаева К.Е., Лепешев Д.В., Искандирова Т.Н., Шкарупин В., Баймухамбетова Г.А., Дюсембаева А.Т.), а также государственные деятели Айтимова Б.С., Алтынбекова Г.А., Айсина М. и другие принимали активное участие [5; 6].

11 февраля 2011 года на XIII Съезде НДП «Нур Отан» Глава государства Н.А. Назарбаев отметил необходимость объединения молодежи страны путем создания единого движения «Жас Ұлан» и новой системы детских организаций «Жас Қыран».

В год празднования 20-летия Независимости Республики Казахстан инициативной группой лидеров молодежных организаций 6 июля 2011 года было создано Республиканское Общественное Объединение «Единая детско-юношеская организация «Жас Ұлан».

Цель организации - воспитание подрастающего поколения патриотами Родины на основе любви и преданности к казахстанскому народу, культуре, традициям толерантности и миротворчества, национальных ценностей, неустанного стремления к знаниям, самосовершенствованию. Членами старшего звена - «Жас Ұлан» являются школьники 5-10 класса, членами младшего звена - «Жас Қыран» являются школьники 1-4 классов.

1 сентября 2011 года в школе №66 г. Астана Глава государства Н.А.Назарбаев торжественно принял первых членов Единой детско-юношеской организации «Жас Ұлан».

В октябре 2011 года во всех регионах страны были организованы выездные совещания для обсуждения актуальных вопросов детского движения. В рамках 20-ти звездных дней к 20-летию Независимости Республики Казахстан 3-декабря во всех регионах Казахстана одновременно 20 000 учеников вступили в ряды «Жас Ұлан».

26-29 января 2012 года в республиканском учебно-оздоровительном центре «Балдаурен» проведен расширенный семинар для региональных координаторов «Единой детско-юношеской организации «Жас Ұлан» [7].

В рядах «Жас Ұлан» и «Жас Қыран» насчитывается более 1 млн. учащихся (2015 г.)

«Скауты Великой Степи»

Подробной информации о существовании "Казахского скаутизма" как таковой не обнаружено [8].

Первые отряды скаутов в Казахстане были созданы в ноябре 1989 года Виктором Деймундом и Олегом Можейко. В дальнейшем под руководством В.Деймунда, была создана Организация Скаутского Движения Казахстана (ОСДК), где он же был выбран первым президентом ОСДК. Скаутинг среди молодого поколения был признан и стал быстро развивающимся движением.

1990 год - в Москве проходит Всероссийский съезд лиц, интересующихся скаутингом. Съезд учреждает АвоРС - ассоциацию Возрождения российского скаутинга. Скаутские отряды г. Павлодара вошли в состав Уральского региона.

1991 год - вышли первые публикации в республиканской прессе о работе скаутских отрядов г.Павлодара. Павлодарские скаут - лидеры выпускают и рассылают серию методической литературы для всех желающих, в различных городах и районах Казахстана, организовываются скаутские отряды.

1992 год - 28 декабря ОСДК прошла регистрацию в Министерстве Юстиции РК.

1993 год - первый учебный курс для начинающих скаутлидеров, летом состоялся I Республиканский скаутский лагерь «Стрела Жасыбая».

1994 год - представители Казахстана принимали участие в работе Информационного совещания для стран СНГ в Крыму, проводимого Всемирным скаутским комитетом. Состоялась встреча президента ОСДК В. Деймунда с Генеральным секретарем Всемирной скаутской организации доктором Жако Морейльоном, где шла речь о развитии скаутинга в Казахстане.

1995 год - был подписан договор о сотрудничестве со скаутской организацией Германии VdP. Приняли участие в работе 18 Всемирного Джембори в Нидерландах.

1996 год - организованы скаутские лагеря в Павлодарской и Алматинской областях. Проведена Республиканская конференция, на

которой была принята новая редакция Устава и Положений по различным вопросам деятельности.

1997-1999 годы - организованы традиционные скаутские лагеря. Делегации наших скаутов участвовали в международных лагерях в Германии, Англии и России.

Скаутлидерами VdP проведен Казахстано-Германский семинар в Павлодаре. Организован республиканский семинар «Введение в скаутинг».

2000 год - организован Республиканский лагерь в Костанае. Состоялись встречи с руководителями Министерства образования и науки РК, Министерства культуры, информации и общественного согласия, на которых обсуждались вопросы поддержки скаутского движения и совместной деятельности.

Республиканский семинар в городе Павлодаре, региональные семинары в г.г. Алматы, Астана, Караганда. Создано 2 новых областных филиала и 4 представительства.

2001 год - делегация скаутов приняла участие в I Конгрессе Молодежи Казахстана. Организованы ряд лагерей в разных областях Казахстана. Осенью прошел республиканский инструкторский лагерь. Проведен молодежный лагерь «Шанырак».

2002 год - главным событием этого года стало проведение I Республиканского Национального Джембори Казахстана в Боровом. В феврале делегация скаутов ОСДК приняла участие в Международном Сибирском скаутском семинаре в с. Седельниково Омская область. Делегация скаутов приняла участие в работе II Конгресса Молодежи Казахстана.

2003-2004 год - встреча руководства ВНСО, VdP, и ОСДК под Омском (Россия) с целью развития дальнейшего сотрудничества. Проведение выездных семинаров и тренингов «Введение в скаутинг». Скаутские палаточные лагеря организованы по филиалам ОСДК. Традиционным стал лагерь «Стрела Жасыбая».

Участие руководителей ОСДК в 2-недельном германо-казахстанском курсе «Дружба» в скаутском тренинговом центре VdP. ОСДК постоянно развивается, ее структуры работают в регионах Казахстана, действуют 10 областных филиалов. В 4 областях созданы представительства.

ОСДК успешно сотрудничает со скаутской организацией из Германии VdP, помощь со стороны VdP в проведении семинаров, обмен скаутскими делегациями, все это стало доброй традицией. ОСДК является инициатором и организатором многих акций («XXI веку здоровое детство», «Молодежь против наркотиков», «Забота»).

Стали традиционными лагеря, которые проводятся в живописных различных уголках Казахстана.

В 2008 году организация была официально принята во **Всемирную организацию Скаутского Движения.**

В марте 2017 года на Совете ОСДК было принято решение об изменении названия Организация Скаутского Движения Казахстана «Скауты Казахстана» на «Скауты Великой Степи» (СВС).

В 2016 году Скауты Великой Степи завершили разработку Молодежной Программы [9].

28-29 апреля 2017 г. в Астане прошел I Евразийский скаутский образовательный форум «Неформальное образование молодого поколения». Двухдневное мероприятие организовано совместно с Министерством образования и науки Республики Казахстан, Всемирной организацией скаутского движения при поддержке Библиотеки Лидера Нации.

Площадкой для форума стала Библиотека Первого Президента Республики Казахстан – Лидера Нации. Библиотека имеет большой образовательный центр и способствует развитию детского движения и молодежной политики в Казахстане.

В форуме приняли участие более 200 человек. Это представители государственных органов Казахстана и члены Всемирной организации скаутского движения из 18 стран мира: Армении, Азербайджана, Беларуси, Грузии, России, Таджикистана, Узбекистана, Молдовы, Украины, Кыргызстана, Швеции, Швейцарии, Франции, Португалии, Польши, Южной Кореи, Малайзии, Японии.

Вице-министр образования и науки Казахстана Б. Асыллова отметила необходимость поддерживать развитие Скаутской организации в Казахстане с учетом культуры и традиции народов республики.

В рамках форума состоялось обсуждение современных инновационных методов, которые применяются в мире для формирования гражданственности молодого поколения на основе национальных ценностей, развития молодёжного лидерства и волонтерства, приобретения на практике ключевых компетентностей, необходимых для достижения жизненного и общественного успеха в XXI веке.

В рамках форума представители Японии, Малайзии, Кореи и Польши поделились опытом взаимодействия структур формального (школы и институты) и неформального (общественные организации) образования в своих странах.

Главная цель – формирование внутреннего стержня у молодежи. Воспитание должно основываться на ценностях Великой степи. В программе определены 3 образовательных уровня. Будет применена Скаутская лестница стимулов. В результате программа позволит сформировать самостоятельных, целеустремленных, умеющих противостоять жизненным трудностям и кризисным ситуациям молодых людей [10; 11].

22 февраля 2016 года в РУОЦ «Балдаурен» была создана новая детско-юношеская организация «**Академия юных патриотов-казахстанцев**», призванная вести целенаправленную организаторскую деятельность по созданию условий для эффективного патриотического воспитания школьников;

способствовать формированию эффективной системы патриотического воспитания, обеспечивающую оптимальные условия развития у каждого ученика верности Отечеству, готовности приносить пользу обществу и Казахстану [12].

Союз детских общественных объединений «Жулдыз»

Начало всему было положено в 1991 году, когда на кафедре педагогики Целиноградского педагогического института им. С. Сейфуллина (ныне Евразийский Национальный университет им. Л.Н. Гумилева) кандидатом педагогических наук Еленой Александровной Дмитриенко была разработана программа «Жулдыз». На смену уходящему пионерскому движению пришла новая «звездная» волна. Программа была принята на 7 слете детских и пионерских организаций Казахстана, одобрена и рекомендована к внедрению Министерством образования Республики Казахстан.

Наибольшее распространение программа получила в Акмолинской, Павлодарской, Северо-Казахстанской областях и других регионах республики.

В 2001 году был создан областной Союз детских общественных объединений «Жулдыз», в состав которого вошли все детские общественные формирования, работающие по одноименной программе в Акмолинской области.

В августе 2004 года был зарегистрирован Республиканский Союз «Жулдыз», имеющий свои представительства в десяти регионах Казахстана.

Сегодня Союз объединяет более 500 тысяч школьников, более 2 тысяч самых разнообразных детских и молодежных общественных формирований [13].

Детское и юношеское движение имеет почти вековую историю. Стремление включиться в общественную практику, принять участие в ее преобразовании, отстаивать свои права на это и интересы различных групп детей, молодежи стали фактором казахстанской общественной жизни.

2. Опыт, инициативы, социализация детско-юношеских организаций «Жас Ұлан», «Скауты Великой степи», Академия юных патриотов и т.д.

Мы вошли в новый век. В общественном процессе развития суверенного Казахстана особое место занимало и занимает молодое поколение. В силу юношеского максимализма и идеальных устремлений именно юные казахстанцы становились активными носителями благородных идеалов и свершений, демократической приверженности новых интеграционных процессов.

Приходили новые поколения, подхватывали новые идеи, связывая с ними свое становление. Таким образом, молодежь - будущее страны, и будущее принадлежит молодежи.

От социализации молодых поколений, приобщения их к общественной практике зависит прогресс страны, общества, государства.

Бурное начало XXI века в Казахстане усилило внимание общества к проблеме социализации молодых поколений, что и стало объективной причиной развития детского, молодежного движения.

В молодежных организациях, составляющих живую ткань движения, дети и подростки добиваются защиты и реализации своих прав, базирующихся на общечеловеческих гуманистических ценностях.

Детское движение в силу возрастных особенностей его участников возникает при помощи и поддержке государства и общества, политических институтов и общественных организаций.

Интерес к прошлому всегда усиливается на крутых поворотах истории. Процесс структурной ломки политической системы казахстанского общества, его реформирования связан с осмыслением исторического опыта, попыткой найти ответы на сегодняшние вопросы в историческом прошлом. Формы, методы, механизм социальной адаптации молодежи корректировались не только общечеловеческими представлениями, но и социальными интересами людей. Идейная борьба между различными политическими силами отразилась и во взглядах различных общественных сил и партий на передачу социального опыта от одного поколения к другому, на цели детского, молодежного движения [14].

Молодежная политика в стране не могла быть неизменной, так как она реформировалась в соответствии с объективными условиями развития страны. При этом происходило переплетение общечеловеческих, национальных, социальных интересов. Следовательно, детское движение зависит от состояния общества, но и будущее общества зависит от того, каким является детское, молодежное движение сегодня, как дети, молодежь учатся взаимодействовать.

Детское объединение – разновидность малой группы, функционирующей как социальная организация со свободной организационной структурой, демократическими иерархиями «взрослый – ребенок», где у каждого члена коллектива есть свои роли, содержание которых и формирует взаимодействие внутри группы, активизирует межличностные отношения.

Детское общественное движение – социально-педагогическое явление, находящееся на пересечении социально-политической сферы общества и его педагогических систем; совокупность детских общественных объединений

разных типов и видов (движений, организаций, коллективов), действующих в обществе на конкретном этапе его развития.

Понятие «детское движение» шире понятия «детское объединение» и «детская организация». Детское движение составляют объединения, организации. В состав объединения могут входить организации, которые в свою очередь, состоят из организаций, имеющих собственные наименования. Детские организации, применительно к Казахстану, включают в себя скаутскую организацию, пионерскую организацию и т.п. [15].

Одним из важнейших критериев оценки состояния любой страны является наличие и степень развития гражданского сознания, которое реализует себя через различные общественные институты, организации. Такое направление возникает «снизу», а не по указке государственных структур, действует достаточно независимо от официальных линий и программ [16]. Именно поэтому общественные институты и организации оказываются способными стать реальным механизмом выражения мнений и интересов, как отдельных социальных групп, так и общества в целом. Для детей и подростков очень важна в этот период роста оценка их действий и поступков не только со стороны ровесников, но и взрослых [17].

Динамика развития суверенного Казахстана и опыт преодоления кризисных явлений в современном обществе еще раз доказывает всем ныне живущим поколениям казахстанцев XXI века то, что нельзя перечеркивать уроки прошлого.

После роспуска Всесоюзной пионерской организации и комсомола не нашлось никого из видных политических деятелей, ученых, кто бы смог спрогнозировать результат такого разрушения социального института. Дети, подростки и молодежь получили полную свободу, которую никто не направлял и не управлял. В этот сложный период времени развития и становления государства начинают продаваться с молотка детские оздоровительные лагеря, закрываются дворовые клубы, дома детского творчества, дошкольные учреждения, станции юных техников и т.д..

Из-за невостребованности обществом и низкой оплаты труда многие профессиональные работники ушли из сферы воспитания, когда-то приоритетной. Данной категорией занимались только педагогические работники образования – учили, а воспитывали – улица, дискотеки, игровые и видео салоны. Духовным, эстетическим воспитанием начали заниматься быстро развивающиеся религиозные секты, телевидение с широким ассортиментом фильмов разного направления. Общественные институты воспитания такие как – родительские комитеты, шефы - производственники самоустранились от процесса общественного воздействия и контроля за воспитанием подрастающего поколения. В результате такого отношения к воспитанию мы сегодня имеем негативные результаты.

Главный вывод прошедших лет состоит в том, что выросло целое поколение молодых людей, на долю которых выпало время бездействия детских и молодежных организаций. Результатом стало появление уже не

нового типа поколения – «нигилистов». Характерным для этого типа поколения являются: проблемы вхождения в сложные новые условия, отсутствие не только знаний, но, главное - личностно качественных характеристик: ответственность за результаты своего труда и уровня благосостояния, любовь к труду. Увеличение употребления табачных изделий и алкогольных напитков; рост наркомании в детской и подростковой среде; включение детей и подростков в преступные группировки; увеличение влияния на формирование духовных ценностей со стороны запрещенных религиозных направлений; агрессивное поведение к взрослым и сверстникам; безразличие по отношению к ценностям общества.

Средства массовой информации, которые подчас пользуется термином «свобода слова» - являются на сегодняшний день разрушителем ценностей подрастающего поколения. Всеобщий доступ к интерактивным методам общения часто наносит неповторимый ущерб не только психофизическому здоровью, но также формированию неверного толкования смысла жизни, норм и правил общественной морали.

Общественные процессы не подразумевают развития новых форм, методов и приемов по воспитанию и привитию у подрастающего поколения навыков культуры труда. Не развивается уровень оценки качества своего труда.

В процессе воспитания практически полностью стерлась грань между экологическим и трудовым воспитанием, отсутствует привитие навыков экономического уровня развития.

Большие проблемы у нас сегодня возникают в связи с увеличением агрессивного поведения детей не только друг к другу, но и к окружающим. Моральные, этические нормы, ценности общества практически не имеют границ с нравственностью современной детской субкультуры. Медицинские работники и психологи с озабоченностью отмечают наметившуюся тенденцию по психологической зависимости подростков от компьютерных игр. Данная категория игровой формы не только негативно сказывается на здоровье детей, но главное на необратимых процессах психического развития. Предлагаемые игры никем не регламентируются и не анализируются. Иллюзорный мир голубого экрана сдвигающимися «полулюдьми, монстрами, военными», безжалостно уничтожающими друг друга на глазах еще не сформировавшейся психики юного игрока [18].

Педагоги-дефектологи отмечают катастрофическое явление недоразвития речи современных детей и подростков, так как они «молча» «общаются» получая команды с экрана.

Сегодня в нашем обществе есть глобальная демографическая проблема. Молодые люди, вступая в брак чаще всего не готовы нести моральную и социальную ответственность за «своих новых членов семьи». В результате разводов вновь страдают дети, так как неполная семья вызывает комплекс неполноценности у ребенка в кругу сверстников, отчужденности от общепринятого уровня в нашем обществе [18].

Известный педагог В.П. Бедерханова отмечает, что в настоящее время наметилась тенденция серьезной борьбы за молодых людей со стороны политических партий и направлений [19]. Данная тенденция характерна не только для России, но и для нашего суверенного Казахстана.

Широкие социально-педагогические возможности в преодолении названных кризисных проблем заложены в деятельности общественных организаций, представляющих собой особый социальный институт.

Детские общественные объединения, организации благодаря гуманистическим взаимоотношениям участников процесса, создают условия для правового и гражданского воспитания детей, адаптируя их интересы к любой сфере человеческой жизни. Воспитательная система детского объединения, организации кроме двух названных задач выполняет еще одну дополнительную – показать детям в практическом общении варианты взаимодействия личностного роста и научить различным способам совместной деятельности представителей разных поколений.

По мнению А.В. Волохова: «...Ребенок общается со сверстниками, разными людьми. Особое значение имеет его общение со взрослыми. Если оно – со стороны взрослых – приобретает авторитарный характер, то это отрицательно сказывается на саморазвитии личности. Другая крайность – полное невмешательство в жизнь и деятельность ребенка, - способствует развитию разболтанности, неорганизованности, вседозволенности. Лишь нормальная атмосфера вокруг детей и подростков обеспечивает правильные взаимоотношения с ними....» [20].

Парадигмальные изменения в сфере образования, востребованные временем и изменившимися социально-экономическими условиями, перемещают аспекты в развитии и становлении самой личности – от идей адаптации личности к личности ориентирующей. Можно утверждать, что именно в данном процессе особая роль принадлежит детскому общественному объединению, реализующему:

- ✓ свободный выбор ребенка;
- ✓ ориентацию в сложном современном мире;
- ✓ выбор его возможностей, его способностей;
- ✓ познание окружающего мира и самого себя.

Изменившиеся условия, модернизация системы образования, требуют проведения конструктивной дискуссии по проблемам развития современных детских общественных объединений, организаций, союзов, ассоциаций и т.д., внесение изменений в содержание их деятельности, систему ценностей, уточнение целевых установок, совершенствование технологии организации процесса деятельности.

Детское движение – объективный социальный процесс, оно присуще любому государству. Для того чтобы разобраться в сегодняшней – новой для Казахстана последних десятилетий – тенденции в развитии детского движения, необходимо обратиться к истории международного детского движения.

Детское движение возникло давно. Первые его ростки отмечаются еще в древней Спарте, в период создания военизированных формирований из числа подростков и юношей. Для детей создавались первые школы, где прививались навыки ораторского искусства, азы математики, письменности и словесности.

В конце XIX века во Франции, Голландии, Дании и английских доминионах создаются «Бригады девушек» при английской, методистской, баптистских церквях. Возраст участниц данных организаций был от 8 до 21 года. Также создаются межцерковные Ассоциации молодых женщин христианок и Ассоциации молодых мужчин-христиан [21].

В 1891 году возникли «Церковные бригады юношей», «Бригады еврейских юношей» (1895г.), «Католических бригад мальчиков» (1896г.) и др.

Основная миссия данных религиозных объединений была направлена на воспитание духовно-нравственных граждан, физически здоровых людей. На занятиях в организациях помимо религиозного образования участники получали навыки культуры поведения, практические навыки по ведению хозяйства и домостроя. Мальчикам прививали основы строевой подготовки и физических упражнений.

История массового детского движения развивается во второй половине XIX века, когда в странах Европы возникла революционная ситуация, обусловившая участие всех слоев населения в борьбе за преобразование общества.

В 1887 году по инициативе военного ведомства Германии была создана детская организация «Перелетные птицы». В этой организации насаждался культ германских рыцарей прошлых веков. Прогулки детей по живописным местам сочетались с военными играми. Помимо уроков истории участники организации изучали историю оружия и отрабатывали навыки владения им, большое внимание уделялось спортивной подготовке будущих защитников Отечества. Данная организация положила начало массовому движению «Соколов» и «Орлов» [21].

«Соколы» – это название международного объединения детских и юношеских организаций социал-демократической ориентации. С 1953 года она получила свое новое название – «Международное движение «Соколов» – социалистический интернационал воспитания».

Задачи движения – борьба за социализм, мир, свободу, национальную независимость, против возрождения фашизма, за разоружение. Сегодня это – ассоциация организаций, объединяющих свыше 200 тысяч человек в возрасте от 6 до 30 лет. Возрастные группы:

- ✓ от 6 до 15 лет – «Соколы»;
- ✓ от 15 лет и выше – «Социалистическая молодежь».

Возникнув как воспитательное движение, содействующее духовному и всестороннему благополучию ребенка, сегодня данная организация является политической воспитательной ассоциацией, которой в каждой стране поручены вопросы, относящиеся к воспитанию и охране детей. Основные цели политической воспитательной деятельности «Соколов» сводятся к тому, чтобы подготовить молодое поколение к самоопределению, выполнению своих будущих

функций, к активной борьбе за изменения в обществе; приобщить детей и молодежь к политическим акциям «Соколов» [21].

Современными принципами массового воспитания «Соколов» являются: контроль за воспитанием детей; формирование общественного сознания детей и юношества; повышение роли родителей в воспитании детей; развитие взаимосвязей с разнообразными социальными группами и организациями, защита прав детей; активная борьба против эксплуатации; расширение институтов образования и воспитания по пути их дальнейшей демократизации; формирование критического сознания детей и подростков.

Теоретические основы системы воспитания в организациях «Соколов» носят плюралистический характер. Большое влияние оказывают теории социализации, гуманистическая и этическая теории. Большое внимание уделяется индивидуальности ребенка. Важным в деятельности педагогов является изучение личности ребенка, его возрастных особенностей.

Базой деятельности детского коллектива «Соколов» является клубная работа. Идеологи «Соколов» избрали в качестве ведущего метод игры, который успешно реализуют, в частности, в практике работы летних лагерей. Широко практикуются деловые игры, имитирующие реальные жизненные коллизии.

Основой их программ является воспитание у детей и молодежи стремления к свободе решений, самостоятельности, самоотверженности, самосознания.

В начале XX века обозначились четыре крыла в детском движении: религиозные, объединения коммунистической и социалистической ориентации, социал-демократические, скаутские организации.

Эти четыре крыла в детском движении определились потребностью взрослых, объединенных в различные партии и движения, воспроизвести свои ряды, воспитать поколение молодых в духе своих идей.

В развитых странах крупные политические партии имеют свои детские организации, финансируют их. Например, «Школьный союз Германии» работает под руководством ХДС (христианско-демократический союз), официальной молодежной организацией Австрийской народной партии является «Молодое поколение народной партии». Пионерские организации при компартиях развитых стран объединяют детей от 6 до 14-15 лет. В детском коммунистическом движении заслуживает внимания нацеленность на преобразование окружающей жизни, активное стремление сделать ее лучше, яркая эмоциональная романтически-игровая атмосфера, реальная помощь взрослым [21].

В России появились детские и молодежные объединения политического характера – это «соколята» при партии ЛДПР, всероссийское молодежное движение «Лебедь» и др. [22].

В детском движении наметилось несколько тенденций в их взаимоотношениях с государством. Так, например, в Германии, социально-педагогическая работа с детьми и молодежью построена таким образом: помощь в развитии оказывается им, прежде всего общественными группами, союзами, т.н. «свободными носителями», и государственными ведомствами по делам молодежи («официальный носитель»).

Кроме политических, религиозных, общественно-государственных организаций, создаются и государственные детские организации. Примером такой организации является организация «4Н» в США. Изначально она предназначалась для сельских детей. Организация имеет длительную историю, большое количество членов и распространена более чем в 80 странах мира. Название организации - аббревиатура от 4-х слов, которые начинаются с одной буквы: «Моя голова яснее думает, мое сердце становится преданнее, мои руки больше служат, мой образ жизни улучшает мое здоровье – для моего клуба, моей общины, моей страны и моего мира!» Организация «4Н» действует с 1907 года под патронажем Департамента сельского хозяйства США. Цель организации – помочь молодежи в развитии жизненных умений, формировании отношений, которые помогают членам организации стать самостоятельными и включиться в жизнь общества в качестве полноправных его членов. Большие возможности в развитии предоставлены детям и молодежи в США: «Детская лига природы», «Ассоциация детских площадок», «Клуб будущих домашних хозяек», «Девочки-костровые» [21].

Негосударственный и внепартийный механизм поддержки общественных объединений непрерывно активизируется во всем мире. В центре его внимания - создание условий для содержательного отдыха, реализации детских интересов и потребностей.

В Чехии, например, это хорошо развитая система клубов самой различной ориентации, подготавливающих детей к исполнению реальных жизненных ролей. Там же, в Чехии, развита и такая форма работы с детьми, как «школьные дружины», в которых пребывают дети в возрасте 6-10 лет [21].

В Венгрии распространены различные кружки (исследовательские, творческие и др.), которые активно сотрудничают с Венгерской Академией наук.

В Австралии нет официальных (государственных) детских объединений, т. к. все они действуют, исходя только из своих уставов и интересов. Это независимые от государства «детские лиги». Детские лиги объединяются в клубы по месту жительства. В лиге есть целая система награждений. Так, «Лента ремесла» присуждается тому, кто овладел каким-нибудь ремеслом. А «Лента специальная» – тому, кто еще научил своего товарища.

Необходимо отметить, что интересы многих детских организаций за рубежом выходят за рамки сложившихся систем и затрагивают общечеловеческие ценности (мир, экологию и т.п.). Примером таких организаций являются «Молодые друзья природы». Это международное движение, распространено практически во всех странах Западной Европы. Объединяет подростков и молодежь 14-25 лет – рабочих, студентов, школьников и др., увлекающихся туризмом, музыкой, народными танцами, пением, фотографией и т.д. Появилось оно еще в 1895 году как досуговое объединение молодых рабочих в Австрии [21].

Инициатива детей и общественности по созданию детских объединений привела к рождению необычных их вариантов.

Так, например, в Великобритании появилась такая форма работы с детьми, как «списанный автобус». По городу с 15.30 до 18.00 ходит автобус и собирает

детей после школьных занятий. В нем дети до 14 лет играют, читают, мастерят под присмотром педагога-водителя, его жены-домохозяйки и двух старшекласниц одной из близлежащих школ. В автобусе есть буфет, туалет, место отдыха, книги, игрушки и т.п. Он может вместить до 25 детей [21].

В Нидерландах в 1970 году появились «Детские крестьянские подворья» на окраине города, их площадь 0,5-0,8 га. Цели «подворий», как определяют сами организаторы, состоят в структурировании досуговой деятельности детей и подростков, трудовом, экологическом воспитании, углублении естественноведческих знаний. Штат сотрудников «подворий» 2-3 человека (один – учитель, остальные – воспитатели). На площадке – ферма, где дети сами выращивают продукты, которые потом сами вместе и съедают, сами ухаживают за животными. Время работы «подворья» с 7 до 17 часов каждый день. Приходят сюда дети с 4 до 15 лет по собственному желанию, общаются с другими детьми, животными и растениями, учатся жить рядом с ними [21].

«Международные детские летние деревни» (СИВС) – пацифистское движение, начатое американским педагогом Дорис Аллен, считавшей, что дети – лучший «материал» для формирования в человеке миролюбивых устремлений, лучший возраст для этого – 11 лет.

Движение СИВС ставит перед собой следующие задачи: распространение дружбы между странами мира и их народами через установление личных связей с людьми в них. В «деревнях» занимаются спортом, музыкой, поделками, изучают природу и стремятся уйти от политики, как и в скаутском движении. Лидеры движения считают, что, подружившись в таком лагере, дети, повзрослев, уже не смогут воевать друг с другом [21].

Но анализ основных тенденций развития детского движения был бы неполным, без модели детских организаций, которые не вписываются в схему, но тем не менее имеют принципиальное значение, оказывая влияние на развитие современных детских организаций. Прежде всего это организация харцеров Польши.

Это молодежное общественно-воспитательное движение, основанное в 1910-11 годах, и означавшее на первых порах спонтанную связь польской молодежи с формирующейся концепцией харцерства (польского рыцарства), положенной в основу деятельности польских скаутов и харцерских организаций.

В своей истории движение харцеров прошло несколько этапов: довоенное харцерство, «Красные шеренги», свободное харцерство, «Пионер», «Красное харцерство». По мнению идеологов этого движения, оно представляет собой одновременно организацию и общественную систему, в которой дети, подростки и молодежь удовлетворяют интересы и развивают свою активность, потребности, ожидания, стремления.

Содержательный анализ показывает, что организация харцеров, при декларировании своей независимости и самостоятельности, неполитического характера, тем не менее, подверглась значительному влиянию и скаутизма, и детского коммунистического движения. В первом случае, имеется ввиду ярко выраженный прикладной характер деятельности, работа по формированию

умений, опора на микроколлектив, ориентация на самовоспитание, тесная связь с религией (католической церковью).

Во втором случае, политическая ориентация организации, активное участие харцеров в общественно-политической деятельности. «Союз польских харцеров» – старейшая детская организация в этой стране. Она появилась в разных районах примерно в 1911 году. В Союзе три возрастные группы: зухи (смелые) – 7-10 лет, харцеры – 10-15 лет, старшие харцеры – 15-18 лет. В ней есть взрослые – инструкторы. Отличие от скаутов небольшое, оно сохраняется в законах харцеров, их клятвах, принципах их деятельности. Пожалуй, самое весомое отличие харцеров, пионеров и других подобных государственно-национальных движений от скаутов заключается в превалировании над принципом международного единения и сотрудничества принципа служения Родине, патриотическим идеям [21].

В конце XIX в. создаются первые российские лагеря для детей («летние колонии»), носящие, прежде всего, оздоровительно-профилактический характер. В Санкт-Петербурге у истоков организованных форм оздоровления детей стояли общественные структуры. Обществом охранения народного здоровья открываются лечебные колонии для гимназистов с ослабленным здоровьем. В Москве они возникли в 1886 г. при содействии Общества школьных вакационных колоний. В 1905 г. известный педагог С. Т. Шацкий организовал небольшую вакационную колонию для мальчиков в Подмоскowie. Спецификой российских колоний тех лет были: наличие самообслуживающего труда для детей, приобщение юных горожан к сельскохозяйственному труду, обширная образовательная программа (наблюдение за природой, коллективное чтение и обсуждение познавательных книг, настольная игротка, самоотчет в дневниковой форме и т. п.) [22].

В советский период, начиная с 1918 года Наркомпросом РСФСР рассматривались вопросы организации массовой работы с детьми в летний период. Результаты первого года работы с учащимися были обобщены в инструкции Наркомпроса. В циркулярном распоряжении подчеркивалось, что в летнее время необходимо организовать занятия с детьми под открытым небом и детские летние колонии, которые должны заменить на этот период школу. 15 июня 1918 году открывается первое государственное внешкольное учреждение для детей – Биостанция юных натуралистов при Сокольническом отделе народного образования г. Москвы. В том же году Наркомпросом РСФСР создается первое внешкольное учреждение туристско-экскурсионного профиля Центральное бюро школьных экскурсий. В Петрограде в феврале 1919 года при Отделе единой трудовой школы Наркомпроса открывается экскурсионная станция, в задачу которой входила организация экскурсионного дела в школах. В окрестностях Петрограда возникло шесть таких экскурсионных станций. Перед органами просвещения ставятся задачи организации экскурсионного дела в школах, для чего начали открывать загородные естественноисторические станции в целях проведения экскурсий со школьниками под руководством опытных педагогов [23].

Новый воспитательный опыт, апробированный в разнообразных формах организации каникулярного отдыха и оздоровления детей 20-х гг. прошлого столетия: опытных школах, трудовых артелях, детских летних колониях, базировался на принципах взаимодействия подростков и взрослых; объединения оздоровления, посильного труда и образовательных программ. Уже на этом этапе явно проявились в интегрированном виде основные формы воспитательной деятельности детских оздоровительных лагерей: полезная (трудовая) занятость, детско-юношеский туризм и система оздоровительных и профильных мероприятий.

Создание пионерской организации привело к появлению первых пионерских палаточных лагерей. Тогда же, в 1925 году решением Совета народных комиссаров РСФСР создается санаторно-оздоровительный лагерь «Артек» при Наркомате здравоохранения. Фактически с этого времени и начинает складываться государственная система воспитательной деятельности в детских и юношеских организациях. За восемьдесят с лишним лет эта система неоднократно трансформировалась: сначала из государственной в общественно-государственную, в 50-е гг. в бюрократическо-общественную, а, в дальнейшем - в государственно-общественную, оставаясь на всех этапах своего развития важной составляющей воспитательного пространства общества.

Значительный опыт внешкольной работы в России накоплен детскими клубами, спортивными площадками, летними оздоровительными колониями, что предполагало объединение детей в товарищества с целью развития у них чувства солидарности и ответственности. Эти идеи были реализованы в практике детского клуба «Сетлемент» (1906), общества «Детский труд и отдых» (1908) и колонии «Бодрая жизнь» (1911), организованных С.Т. Шацким [24].

Педагоги того времени считали главной задачей внешкольных учреждений развитие личности ребенка, стремление помочь ему выбрать занятие по душе, создание условий для его разумного досуга.

После установления Советской власти внешкольная работа проводилась клубами, которые были центром общественно - политического воспитания школьников. На базе клубов создавались внешкольные союзы, братства и т.п. С 1922 года центром внешкольной работы стали пионерская организация и организуемые в ней лагеря. Идея создания детских лагерей принадлежала Н.К. Крупской, которая хорошо изучила систему работы скаутских организаций. Развернувшееся после Октябрьской революции детское и подростковое коммунистическое движение одной из своих задач имело вывести подростков из-под влияния мелкобуржуазной среды, создать ей противовес в виде качественно новых форм жизни и коллективистской идеологии. В создании этих форм, как известно, большое значение имел опыт деятельности подростковых организаций – бойскаутов, но новые идеологические задачи сильно преобразили смысл использовавшихся форм работы.

При сохранении многих форм деятельности и атрибутики бойскаутского движения, развившегося в Советском Союзе в детское коммунистическое или пионерское движение, стали задачи идейно-политического воспитания,

подготовки детей к борьбе за коммунистические идеалы. Эта подготовка предполагала большую работу по оздоровлению, физическому развитию детей, что и стало в 20-е гг. XX века одной из ведущих задач открывшегося в 1925 г. первого пионерского лагеря «Артек», учитывая последствия гражданской войны, голода и разрухи, подорвавших здоровье многих детей. «Артек» был создан как Институт деткомдвижения, нацеленный на оздоровление пионеров и подготовку их к активному участию в строительстве новой жизни. Предполагалось, что погружение подростков и детей в новую социальную среду, новую идеологическую атмосферу позволит мировоззренчески прикрепить их к новой политической власти, тем более что с первых лет лагерь приобретает опыт жизни международного детского коллектива. Лагерь выступает конкретным практическим воплощением национальной политики партии, стремления советской страны к миру и дружбе между народами.

Изначально, при создании лагеря, его специфический воспитательный потенциал формировался за счет реализации средового подхода, основополагающее значение имела идея погружения подростка в воспитывающее и оздоровляющее социоприродное пространство, что актуально и сегодня. Ключевое значение имела и идея коллективного воспитания лагерь создавался как одна из форм коллективной работы, воспитания коллективизма, что также определило специфику его педагогической работы и доминировало на протяжении многих лет его деятельности. Идеи интернационального воспитания, формирования культуры межнационального общения подростков в условиях лагеря в процессе педагогически организованной межкультурной коммуникации в детском коллективе также останутся ведущими на протяжении всех десятилетий его существования до сегодняшнего дня, как и идея интеграции на базе лагеря передового опыта деятельности детских общественных организаций, обеспечении межрегионального взаимодействия детских объединений посредством участия их представителей в сменах «Артека».

Одно из первых понятие «лагерь пионерский» – в значении «коммуна юных пионеров». Сам по себе лагерь есть «старая форма работы еще скаутских организаций». Задачи, которые ставит перед собой пионерский лагерь, несколько отличны:

- 1) физическое оздоровление пионеров;
- 2) проведение общественно-трудовой работы в деревне с целью укрепления смывки города и деревни.

Попутно с этим, лагерь, безусловно, содействует более углубленному проведению основных задач пионерской организации: коллективистического воспитания пионера и продвижение его общего развития [25].

К середине 30-х годов сложилась сеть профильных внешкольных учреждений, стремившихся удовлетворить интересы школьников в одной из отраслей знаний. Среди внешкольных учреждений выделились комплексные центры. Определяя статус внешкольного учреждения, основоположники

внешкольного воспитания Н.К. Крупская, А.В. Луначарский отмечали его специфические особенности:

- массовый, общедоступный и добровольный характер участия детей в работе, имеющий общественно-полезную направленность;
- возможность развивать интересы и способности каждого ребенка;
- дифференцированный, возрастной и индивидуальные подходы к творческому развитию личности;
- широкий простор для детской инициативы и самостоятельности;
- подготовка к сознательной профессиональной деятельности на основе тесной связи с жизнью;
- сочетание массовых, коллективных и индивидуальных форм в зависимости от содержания и характера работы коллектива внешкольного учреждения;
- органическая связь, согласованность и взаимодействие со школой, комсомольской и пионерской организациями, семьей и общественностью [26].

С широким развитием пионерского движения и ликвидацией разрухи и голода появилась необходимость в новом обосновании специфики воспитательной работы лагеря, новой формулировке его задач и определении смысла деятельности. Появляется необходимость превращения лагерной смены в праздник, характеризующийся приподнятой эмоционально-психологической атмосферой проживания каждого дня, что оставалось актуальным на протяжении десятилетий и не утратило свое значение до сего дня.

Также в 30-е гг. происходит разработка и освоение новых организационных форм работы, направленных на решение задач военно-патриотического воспитания – кружков военно-прикладных специальностей (стрельба, сдача норм БГТО), а также спортивных секций, кружков технического творчества и художественно-эстетической направленности.

Идеи педагогов эпохи «хрущевской оттепели» развивались в контексте нового направления в зарубежной теории и практике воспитания XX века. На рубеже 60-х гг. пионерская работа приобрела массовый централизованный характер и сопровождалась общесоюзными смотрами, общественно-трудовыми компаниями и т.п., зачастую связанными с реализацией партийно-государственных установок. Одновременно предпринимались попытки вести работу с пионерами на гуманистической основе, что наиболее ярко проявлялось в летний период.

Анализ воспитательной деятельности в 50-е гг. показал, что повышение воспитательного потенциала было достигнуто за счет введения новых форм воспитательной работы: клубной (СК «Олимпия», клуб юных друзей искусств, клуб разноцветных галстуков), в основе которых лежала идея подготовки пионеров-организаторов по всем направлениям деятельности пионерской организации. Продолжалось развитие лагеря как школы пионерского актива страны, методического центра.

Одновременно, созданные лагеря начали использоваться как экспериментальная база новой отрасли педагогической науки теории и методики пионерской и комсомольской работы [27].

В «Педагогическом словаре» (1960) понятие «пионерский лагерь» определяется как «внешкольное учреждение, организующее активный отдых учащихся 1-8 классов в каникулярное время. Жизнь, труд, отдых и развлечение в лагере пионеров осуществляется на основе широкой самостоятельности детей. Большое место в работе с детьми отводится физкультуре и спорту, ознакомлению с родным краем и родной природой, с сельским хозяйством. Детей активно привлекают к самообслуживанию и посильному для них общественно полезному труду, содействующих коммунистическому воспитанию и укреплению здоровья» [28]. Типология лагерей начинает включать, помимо унифицированного названия «лагерь пионерский», такие модификации как «лагерь туристический», «лагерь комсомольско-молодежный», «лагерь пионерского актива», «лагерь труда и отдыха», «спортивный лагерь» и т.д.

Развитие данного направления было обусловлено организацией воспитательной работы в соответствии с идеями и программой коммунистического воспитания: идейно-политическим, трудовым, нравственным, интернациональным, физическим, художественно-эстетическим содержанием. В 60-е гг. получили новый импульс идеи воспитания в коллективе, связанные с активным распространением опыта коммунарского движения.

По решению ЦК ВЛКСМ создается новый детский лагерь и в 1960 г. открылся Всероссийский пионерский лагерь ЦК ВЛКСМ «Орленок». Родившись как лагерь пионерского и комсомольского актива, ВДЦ «Орленок» с первых дней стал вбирать в себя опыт многих воспитательных коллективов страны. Созданный педагогический коллектив представлял собой творческую мастерскую, где вожатые и руководители «Орленка» создавали свою воспитательную систему, сумели поставить на службу развитию личности и массовые, и коллективные, и индивидуальные формы воспитания, создали живую творческую атмосферу, из которой вышли многие сегодняшние системы деятельности воспитательной работы [29].

Воспитательная система того времени является единством не только общего и особенного, но единичного того специфического, что свойственно учреждению с постоянным составом педагогов и школьников, окружающей его средой. Воспитательная работа не сводилась только к системе педагогической. С одной стороны, она система психолого-педагогическая, с другой социально-педагогическая. Она влияла на школьника не только как педагогический фактор (через учебный процесс, процесс воспитания, отдельные мероприятия), но и как фактор социальный (через включение в окружающую среду; через те отношения, которые складываются между детьми, педагогами, родителями); через психологический климат в коллективе.

В конце 80-х годов становится очевидной необходимость преодоления формализма в жизни пионерских коллективов, демонстративности, однообразия и неоправданной массовости, заорганизованности деятельности лагерей ЦК ВЛКСМ наряду с работой Всесоюзной пионерской организацией в целом. Между тем, в конце 80-х годов база, типы и система деятельности ВДЦ «Орленка» и других лагерей уже не отвечали общественным требованиям, потребностям родителей и детей. Так, не был определен статус современного детского лагеря. Единого полномочного государственного органа, координирующего организацию отдыха детей и подростков, не было. Кроме того, негативные тенденции проявились в:

- неравенстве условий жизни детей в лагере;
- отсутствии преемственности с работой школы, внешкольных учреждений, комсомольской и пионерской организаций, прочных связей с семьей;
- отсутствии единой кадровой политики;
- неумении работников лагерей учитывать возрастные запросы и интересы детей;
- увеличении показной жизни лагеря в ущерб делу;
- формальной политизации воспитательной работы и др. [29].

Возвращение к истокам идей социализма, которое происходило в обществе, их анализ и размышления о новых путях развития общества создавали новую ситуацию для детско-юношеских организаций: фактически встал вопрос о новой парадигме детского движения на этапе обновления развивающегося социализма.

Новая перестроечная ситуация в стране, заставила педагогические коллективы детско-юношеских организаций по-новому посмотреть на содержание воспитательной работы как лагеря пионерского и комсомольского актива, начать строить ее в соответствии с духом времени [30].

Осенью 1991 года Всесоюзная пионерская организация прекратила свое существование.

Большую историю имеет международная массовая скаутская детская организация. Она и сегодня является одной из влиятельных детских организаций.

«Отцом» скаутизма является английский генерал лорд Роберт Стефенсон Смит Баден - Пауэлл (1859-1941). Скаут (англ.) - конный разведчик.

Идея создания специальной воспитательной системы для подростков, наполненной таинственностью и романтикой, тягой к благородству, мужеству, появилась несколько раньше. Еще в 1901 году известный американский писатель Эрнст Сетон-Томпсон, создавший заповедник в штате Коннектикут (США), организовал индейскую деревню для мальчиков старше 12 лет, учащихся в ближайшей сельской школе. Так зародилось американское движение «Знатоки леса», которое существует в США и по сей день, став экологическим.

Согласно официальным документам, скаутизм – «добровольное неполитическое движение в целях воспитания молодых людей, открытое для всех, вне зависимости от их происхождения, расы, вероисповедания в соответствии с

целью, принципами и методом, заложенными его основателем». Движение здесь понимается как серия организованных акций.

Скауты берут на себя тот аспект социализации, который связан с подготовкой убежденных и активных защитников своего государства. Законы скаутов в выражают общегуманистические нормы поведения, воспитывают общность интересов.

Скаутизм основан на трех принципах: долг перед Богом, долг перед другими людьми, долг перед собой. Современная трактовка этих принципов такова: долг перед Богом означает «приверженность духовным принципам, лояльность по отношению к религии, которая является их выражением, принятие вытекающих из этого обязательств». Конфессиональных ограничений в движении не существует. Главное - признание силы, стоящей над человеком, что должно помочь молодым людям встать выше материальных ценностей в жизни.

Долг перед другими людьми означает лояльность по отношению к своей стране, гармонично сочетающуюся с содействием местному, национальному и международному согласию, взаимопониманию и сотрудничеству. Ставится задача гармонизации личности и общества, поскольку благополучие каждого члена общества ведет к его благополучию в целом, во всем мире. Отсюда широкие международные контакты, большое количество стран-участниц, в которых есть скаутские организации. В этот принцип в последнее время включилось также понятие о гармонии человека и мира в целом в его глобальном, биосферном и космическом понимании. Поэтому скауты – практические экологи.

Долг по отношению к себе означает ответственность за развитие своих способностей в соответствии с воспитательной и образовательной направленностью скаутизма, стремящегося к полному раскрытию человеческих индивидуальностей.

Методы скаутизма как педагогической системы в общем виде представляют собой систему самовоспитания посредством клятвы и закона, обучения делом, работы в малых группах, прогрессивных и стимулирующих программ.

На международном уровне скауты объединены во всемирную организацию неправительственного характера, состоящую из национальных организаций. Руководящий орган – всемирная конференция. Штаб-квартира всемирного бюро скаутов находится в Женеве. Финансируется скаутизм из Всемирного фонда скаутов (президент – король Швеции), а также из частных пожертвований и вкладов организаций.

Трактовка основных законов и принципов скаутов дается национальными организациями, исходя из специфики своей страны.

Скауты вовлечены в спасение людей с риском для своей собственной жизни, работы при наводнениях, оказание помощи в борьбе с летними пожарами, работу в патруле по охране окружающей среды.

Скаутское воспитание – это неформальное воспитание, организованная воспитательная деятельность вне установленной формальной воспитательной системы.

С первых лет своего существования скаутские организации начали свою работу в социуме, провозгласив в качестве основополагающих опору на личность, ее индивидуальные, половозрастные, национальные особенности, прикладную направленность деятельности, воспроизводство кадров из недр самой организации. Выделяют в качестве главных достоинств скаутизма следующие:

- отказ от прямой политизации движения;
- многоуровневая дифференциация (по полу, возрасту, национально-культурной, социально-экономической и т.п.) как в содержательном, так и в организационном плане;
- полная добровольность вступления в организацию, отсутствие каких-либо преимуществ, связанных членством в ней;
- конкретность и деятельный характер скаутских программ, гармоничное сочетание их интеллектуального, нравственного, трудового и физического насыщения;
- четко разработанная система поощрений и награждений (более 150 знаков отличия),
- романтическое, праздничное обрамление традиций и ритуалов;
- особый акцент на приобщение детей и подростков к природе.

«Жас Улан»

Детско-юношеская организация «Жас Улан», созданная по поручению Президента Казахстана Н. Назарбаева, лидерами МК «Жас Отан», молодежных и детских НПО, студентами «Назарбаев университета» сегодня является не только структурой, но и особой педагогически образованной средой жизнедеятельности ребенка; педагогически преобразованным социумом.

Новая система детского движения «Жас Улан» расширяет зону формирования общей культуры, способствует становлению внутреннего мира детей, формированию новых ценностных ориентаций, стимулирует социальное развитие ребенка.

Ценности являются смыслами воспитания и социализации детей в детско-юношеской организации. Они существуют именно для того, чтобы научить ребенка принимать их через деятельность и оценивать деятельность, инициировать и поддерживать ее с нравственных, общественно одобряемых позиций. При этом воспитание как межличностная самоценная деятельность обеспечивает поддержку ценностного развития ребенка, социализация содействует приобретению им первоначального социально-нравственного опыта посредством включения его в решение общественных, культурных, экологических, производственных и иных задач.

«Единая детско-юношеская организация «Жас Улан» является единой общественной организацией детей и подростков Республики Казахстан, формирующей подрастающее поколение в духе казахстанского патриотизма на основе высоких духовно-нравственных ценностей, принципов гуманизма, толерантности и демократизма.

«Жас Ұлан» осуществляет свою деятельность совместно с творческими, спортивными, общественными, неправительственными организациями и государственными учреждениями. В своей деятельности «Жас Ұлан» руководствуется Конституцией Республики Казахстан, законодательством и иными нормативно-правовыми актами и международными актами, ратифицированными Республикой Казахстан [30] (Приложения А; В).

Союз «Жұлдыз»

Союз детских общественных объединений «Жұлдыз» – это общественная неправительственная организация, объединяющая на добровольной основе самые различные детские и молодёжные формирования, признающие устав и программные документы Союза. Союз имеет свои символы: знамя, эмблему, девиз, галстуки, флаги, ленты, значки, различные знаки отличия и пр. атрибутику (Приложение С).

В основу устава и программных документов положено уважение к личности ребенка, признание за ним права на индивидуальность, неповторимость и значимость для семьи, общества, государства.

Программа деятельности строится на основе возрастного подхода, игровых технологий с широким применением культуuroобразующих принципов и механизмов творческой самореализации личности. Логика программы Жұлдыз построена по принципу гармонии – цветовой гаммы радуги в виде семи лучей звезды.

Высшим органом Союза является Слет, созываемый не реже одного раза в 2 года. В перерывах между Слетами решения по всем текущим вопросам принимает Совет, состоящий из 2-х палат: детской и взрослой. Совет возглавляет председатель, избираемый на Слете. Союз возглавляет президент, избираемый на слёте. Текущее руководство возлагается на исполнительного директора Союза. Основной объём работы по реализации творческих проектов выполняют координаторы, вожатые и лидеры детских организаций.

Союз тесно сотрудничает с Министерством образования и науки РК, исполнительными органами власти, общественными организациями, учебными заведениями, коллегами из других областей, специалистами детского движения, учеными и общественными деятелями Республики Казахстан, стран СНГ и др.[31].

На 2018 год Союз запланировал ряд интересных проектов.

План мероприятий Союза «Жұлдыз»

Событие	Время проведения	Место проведения
Работа пресс-центра «Жұлдыз ИНФОРМ»	01.01.2018 - 31.12.2018	Республика Казахстан
Республиканский заочный конкурс «Юнкор - 2018 года: Руханижаңғыру - наши ценности и ориентиры!»	15.01.2018 - 10.03.2018	Республика Казахстан

Курсы по детской хореографии и вокальному мастерству	22.01.2018 - 25.01.2018	по согласованию
Профильная школа юных эрудитов «Школьная Одиссея» по предметам гуманитарного и естественно-математического цикла Малая Академия Наук школьников (МАН Ш)	01.02.2018 - 10.12.2018	По согласованию
Конкурс детских санитарных и нарко-постов ЗОЖ: «Здоровые дети - успешный Казахстан!»	10.02.2018 - 20.02.2018	Акмолинская область, г. Кокшетау
КВН - фестиваль «Руханижаңғыру: молодежь - энергия будущего!» на кубок ОО СДОО «Жұлдыз» Республики Казахстан среди детей и молодежи Акмолинской области по программе «РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ»	10.02.2018 - 12.05.2018	по согласованию
«Салем, Наурыз!» - республиканский заочный конкурс детского изобразительного, поэтического и прикладного творчества	15.02.2018 - 27.03.2018	Республика Казахстан
«ЖасӨнер: гармония музыки и движения»: республиканский фестиваль грации и хореографии детей и молодежи» в рамках программы ООН ЮНЕСКО Десятилетия сближения культур	13.03.2018 - 15.03.2018	г. Кокшетау
Республиканский медиафестиваль детских и юношеских СМИ «Под счастливой звездой: Нам жить в новом мире!»	27.03.2018 - 30.03.2018	г. Астана
Республиканский заочный конкурс видео презентаций детского технического творчества «Технолэнд: юные изобретатели - любимой Родине!»	02.04.2018 - 15.05.2018	Республика Казахстан
Республиканский заочный конкурс «Моя школа в историях и успехах»	05.04.2018 - 20.05.2018	Республика Казахстан
Конкурс вожатского мастерства «Штурман детства: РуханиЖаңғыру – главные ориентиры воспитания»	09.04.2018 - 12.04.2018	Акмолинская область
«ЖасӨнер: на пути к культуре мира» Международный конкурс юных хореографов, вокалистов и исполнителей-инструменталистов в рамках празднования Десятилетия сближения культур по программе ООН ЮНЕСКО	23.04.2018 - 25.04.2018	г. Астана
Республиканский Саммит лидеров детского и молодежного общественного движения «Дети XXI: Руханижаңғыру - наш путь к успеху!»	10.05.2018 - 13.05.2018	Бурабайский район, п. Катарколь, ДОЦ "Звездный"
«Ура! Каникулы!» Проект «Корпуса международной детской дипломатии, участие в международных проектах, «Мы – дети мира!», «Дружба без границ» и др.	01.06.2018 - 31.08.2018	По согласованию
Республиканский форум юных правоведов «Жасзаңгер», посвященный Международному	05.06.2018 - 15.06.2018	Акмолинская область, Бурабайский район, п.

Дню защиты детей «Дети XXI века: наши права и возможности!»		Катарколь, ДООЦ «Звездный».
Конкурс молодых модельеров, стилистов, визажистов, парикмахеров, дизайнеров, швей «Твой стиль-2018»	01.09.2018 - 22.09.2018	Акмолинская область г. Кокшетау, Сервисно-технический колледж №1
Республиканский заочный конкурс детского творчества «Золотая осень»	10.09.2018 - 20.11.2018	Республика Казахстан
Республиканский заочный конкурс детского творчества «Ата мен Әже - золотой возраст, гордость моего рода!»	01.10.2018 - 01.11.2018	Республика Казахстан
«Агрофорум молодых: достижения юных аграриев - любимой Родине!»	24.10.2018 - 26.10.2018	Акмолинская область (по согласованию)
Республиканский Форум консолидации детского общественного движения Республики Казахстан «Мы - дети твои, Казахстан! Нам жить в новом мире!»	07.11.2018 - 10.11.2018	Акмолинская область, Бурабайский район, ДООЦ "Звездный".
Наши достижения и успехи "ЖУЛДЫЗ ВСЕГДА -ПУТЕВОДНАЯ ЗВЕЗДА МЫ - ВМЕСТЕ!" Проектная деятельность (подведение итогов года)	10.11.2018 - 20.12.2018	Акмолинская область г. Кокшетау
Республиканский конкурс ПРОФИ.KZ -юных кулинаров, кондитеров, барменов, официантов «Гурман: ас дәмдіболсын!»	15.11.2018 - 16.11.2018	Акмолинская область (по согласованию)
Республиканский конкурс «ЖасӨнер» - юных вокалистов и исполнителей - инструменталистов «Жулдыз приглашает друзей: пусть миром правит музыка!»	28.11.2018 - 30.11.2018	Акмолинская область г. Кокшетау, музыкальный колледж им. Биржан сал
Республиканский Фестиваль детских и молодёжных театральных коллективов «Мельпомена: дети XXI века - на пути к культуре мира!»	03.12.2018 - 05.12.2018	Акмолинская область г. Кокшетау
Новогодний бал лидеров детского общественного движения «Зимняя сказка»	20.12.2018 - 26.12.2018	Акмолинская область (по согласованию)
Благотворительный бал для детей с ограниченными возможностями	22.12.2018 - 23.12.2018	по согласованию

«Скауты Великой степи»

В рамках I Евразийского скаутского образовательного форума «Неформальное образование молодого поколения» Скауты Казахстана презентовали свою Молодежную программу «Формирование характера молодого гражданина Республики Казахстан». Программа основана на национальных ценностях Казахстана, сформулированных Президентом Н.А. Назарбаевым. Она рассчитана на детей и молодежь от 11 до 17 лет (Приложение D).

«Академия юных патриотов»

Задачами «Академии юных патриотов» являются:

- обучение детей осознанному отношению к своей Родине, ее прошлому, настоящему и будущему;
- создание условий для реализации каждым ребенком собственной гражданской позиции; развитие чувства долга и ответственности;
- формирование эффективной системы патриотического воспитания, обеспечивающую оптимальные условия развития у каждого ребенка верности Отечеству, готовности приносить пользу обществу и Казахстану.

Члены конкурсной комиссии рассматривают документы, связанные с подготовкой и проведением различных мероприятий, конкурсов, рассматривают поступившие документы (документы подают классные руководители и педагоги-организаторы). Комиссия по итогам формирует предложения по определению стратегии дальнейшей работы. Формой работы комиссии является заседание. Решения конкурсной комиссии оформляются протоколом и подписываются председателем и секретарем комиссии. 787 детей (участники 3-12 смен) удостоены почетного звания стать членами Академии.

В последние годы идет переосмысление сущности патриотического воспитания. Проблемы развития воспитания, несомненно, заслуживают самого пристального внимания, так как речь идет о завтрашнем дне Казахстана. Об этом много говорит наш Президент Н.А.Назарбаев.

В своем выступлении на двенадцатой сессии Ассамблеи народа Казахстана, на республиканском молодежном форуме «Менің Қазақстаным» партии «Нур Отан» Президент РК Н.А.Назарбаев особо отметил, что казахстанцы нового поколения должны быть не только образованными и квалифицированными специалистами, но и истинными патриотами Казахстана. Без глубокого чувства любви к своей стране, подлинного патриотизма нет настоящего гражданина, настоящего человека.

В Послании Президента народу Казахстана от 14 декабря 2016 года говорится: «Надо воспитывать в себе и наших детях новый казахстанский патриотизм. Это, прежде всего, гордость за страну и ее достижения»

В выступлении Президента Н. Назарбаева на XVI съезде партии «Нур Отан» «Современное государство для всех: Пять институциональных реформ» говорится: «Системой общегражданских ценностей должна выступать идея Мәңгілік Ел, оформленная в важнейший документ государства. В школах необходимо ввести в программу обучения преподавание ценностей всеказахстанской идеи «Мәңгілік Ел».

На отдых в «Балдаурен» приезжают дети со всех уголков Казахстана. Создание в РУОЦ «Балдаурен» «Академии юных патриотов» играет важную роль в формировании эффективной системы патриотического воспитания подрастающего поколения.

Представляет интерес план работы РУОЦ «Балдаурен» на 2018 год.

**План-график смен
Республиканского учебно-оздоровительного центра
"Балдаурен" на 2018 год**

	Тематика	Сроки	Кол. дней/ участников	Участники смены
1	Республиканский слет юных патриотов-казахстанцев «Отаным-тағдырым»	01.02 - 20.02	20 дней/ 288 участников	Дети-участники патриотических мероприятий и дети-герои, активисты, лидеры детских и юношеских объединений, организаций, движений
2	Республиканский детский медиа-форум «В эфире: «Балдаурен!»	24.02 - 15.03	20 дней/ 288 участников	Лидеры детских СМИ, юные корреспонденты областных, районных и городских изданий РК, участники кружков, победители олимпиад и научных соревнований по каз., рус. и англ. языкам и каз., рус. литературе
3	Этнокультурный проект «Орнамент народных традиций»	19.03 - 07.04	20 дней/ 288 участников	Участники этнографических клубов, кружков, студий, ансамблей народных инструментов, юные домбристы, куйши, победители Абаевских и Махамбетовских чтений
4	Академия детских открытий «IT-CLUB»	11.04 - 30.04	20 дней/ 288 участников	Юные техники – рационализаторы, изобретатели, победители творческих олимпиад, конкурсов научных проектов, юные

			программисты.	
5	Республиканский конкурс военно-патриотических клубов «Служу Отечеству!»	04.05 - 23.05	20 дней/ 288 участников	Призеры и победители зональных, областных, городских и районных слетов юнармейских отрядов. Участники военно – патриотических клубов, союзов, поисковых групп
6	Республиканская Юниор-Лига КВН «Лето. Детство. Балдаурен»	06.06 - 20.06	15 дней/ 288 участников	Участники зональных, областных, городских и районных встреч в КВН; представители детских театров, юные актеры кино, телевизионных проектах , сценаристы, режиссеры
7	Республиканская встреча творческих инициатив «С днем рождения, Астана!»	23.06 - 07.07	15 дней/ 288 участников	Дети - участники областных, республиканских шоу проектов, активные участники общественной и исследовательской деятельности, творчески одаренные дети.
8	Республиканская спортивная эстафета «Планета сильных, ловких, смелых»	10.07 - 24.07	15 дней/ 288 участников	Победители и призеры «Летнего Президентского многоборья», призеры и победители международных, республиканских, областных спортивных соревнований
9	Международный детский курылтай «Мекенім - Қазақстан»	27.07 - 10.08	15 дней/ 288 участников	Представители казахских диаспор из стран ближнего и дальнего зарубежья, национальных культурных

			центров, народные творческие коллективы	
10	Сбор юных спасателей «Маршрутами безопасности выживания»	13.08 - 27.08	15 дней/ 288 участников	Дети - участники районных, областных, республиканских соревнований, юные спасатели.
11	Детский экологический форум юных исследователей «Туған жер. Туған ел. Туған глобал»	07.09 - 26.09	20 дней/ 288 участников	Участники республиканских, международных детских экологических организаций, движений, научно – практических объединений, победители творческих конкурсов, олимпиад, смотров по экологии
12	Историко-краеведческая экспедиция «Времен связующая нить»	30.09 - 19.10	20 дней/ 288 участников	Участники республиканских, международных олимпиад по истории, юные историки, археологи, географы

Активизировалась деятельность детской общественной организации **«Жас Оркен»** (ЗКО) при поддержке акима Западно-Казахстанской области. Участники организации активно пропагандируют свою деятельность, через детскую газету, имеют собственное время эфира на областном телевидении при поддержке канала «Казахстан-1». Являются участниками международного детского фестиваля под патронатом СПО-ФДО «Детство без границ», активизируют развитие детских социальных проектов, например в разное время были реализованы: проект «Біз – біргеміз! – Мы – вместе!» для детей с ограниченными возможностями, проект телепередачи для детей «Большая перемена»; проект детской учебно-методической познавательной газеты «Жас АРТ»; проект «Школа лидеров».

Детско-юношеское объединение **«Тулга»** (Карагандинская область) реализует следующие инициативы: «Нажми на мусор», «Разложи мусор по контейнерам», «Стоянке нет, площадке – да!», «Дети должны жить с мамой и папой», «Теплые подъезды – теплый дом», «Экскурсия по городу».

Детско-юношеское общественное объединение «*Жас урпак*» (г.Кызылорда) работает по реализации следующих проектов: создание отрядов милосердия среди старшеклассников для помощи одиноким пенсионерам; организация дворовых клубов, создание общественного центра милосердия.

Детское объединение «*Жандостар*» активно развивает экологическое направление деятельности, через детский социальный проект «Очистим берега Ишима» при поддержке акима Северо-Казахстанской области. МИО было выделено 500 тысяч тенге для реализации данной детской инициативы.

Детское общественное объединение «*Мурагер*» активизирует деятельность участников организаций, через участие в детской международной акции «Мой вербальный мир», в которой активное участие принимают дети Республики Казахстан и стран СНГ.

Таким образом, детско-юношеские объединения и организации являются социальным институтом по воспитанию и развитию навыков участия в демократическом обществе подрастающего поколения, которые направлены на поддержку и развитие социальной адаптации молодежи к вхождению и участию в общественно-гражданских, социальных институтах государства.

3. Методические рекомендации по актуализации формирования нравственных ориентиров программы «Рухани жангыру»

3.1 Методическое сопровождение деятельности детско-юношеских организаций

Анализ теоретических и методических основ воспитания ценностей в условиях детско-юношеской организации показывает, что издавна существовала и существует идея о том, что детское движение, объединяющее детей (по Конвенции о правах ребенка ООН это возраст от 7 до 18 лет) – важный фактор развития личности, ее социализации, так как оно, будучи реальной разновидностью движений современности, является во всем мире начальной ступенью демократии, истоком гражданственности, развития творческого потенциала в обществе [31].

По Е.Е. Чепурных детским объединениям присущи три основные функции: развивающая (обеспечивает гражданское, нравственное становление личности, развитие ее социального творчества, умения взаимодействовать с людьми, выдвигать и достигать общественно – и лично значимые цели), ориентационная (обеспечение условий для ориентации детей в системе нравственных, социальных, политических, культурных ценностей), компенсаторная (создание условий для реализации потребностей, интересов, возможностей ребенка, не востребованных в других общностях, для устранения дефицита общения и соучастия) [32].

Существенным в развитии умения детей и, особенно подростков и юношества, взаимодействовать, является общество сверстников. Ребенок по натуре своей существо социальное в высоком смысле этого слова: в общении со сверстниками он получает дополнительные знания (научные и житейско-обыденные), обогащает свой жизненный опыт, усваивает социальные нормы и ценностные ориентации, вырабатывает критерии оценки, приобретает опыт взаимоотношений со сверстниками, испытывает чувства дружбы и товарищества, находит возможности самореализации и самоутверждения, ощущает эмоционально-положительное состояние единения со сверстниками.

О.В. Якубенко идентифицирование в условиях детского объединения связывает с приобретением опыта культуросообразного общения с представителями различных поколений [33]. Автор считает, что включение младших школьников в детское объединение способствует созданию воспитывающей среды, направленной на коррекцию различных форм дезадаптации детей [34].

Среди функций детских объединений П.И. Фролова выделяет такие как: социальная защита, формирование социальной грамотности, коррекция социального поведения и социальных связей, профилактика асоциального поведения, социальная реабилитация детей [35].

А.Н. Тесленко, Е.А. Дмитриенко акцентируют внимание на ведущей роли детско-юношеской организации в привитии чувства Родины, патриотического

отношения к ее достижениям, уважения к истории своей страны и к народам, проживающим на ее территории [36].

Воспитание базовых ценностей начинается, по мнению, Е.В. Чердынцевой с реализации таких подходов, как культурологический, деятельностный и личностно-ориентированный [37].

Ценностный (аксиологический) подход – опора на диалектическое единство общечеловеческих и национальных ценностей, определяющихся сознанием человечества и духовно-нравственными смыслами отношений человека к миру, людям, самому себе.

Антропологический подход – системное использование данных всех наук о человеке как предмете воспитания и их учет при построении и осуществлении целостного педагогического процесса.

Личностно-ориентированный подход – опора на систему взаимосвязанных понятий, идей и способов действий, поддержка процессов самопознания, самосовершенствования и самореализации личности, развития его индивидуальности.

Деятельностный подход – требует специальной работы по формированию деятельности ребенка, переводу его в позицию субъекта познания, труда и общения, с тем, чтобы педагог обучал воспитанников целеполаганию и планированию деятельности, ее организации и регулированию, контролю, самоанализу и оценке результатов деятельности.

Компетентностный подход – учет совокупности общих принципов определения целей воспитания, организации воспитательного процесса и оценки его результатов, формирования компетенций, обеспечивающих успешную социализацию личности.

Социальный подход – учет влияния социальной реальности на цели и задачи личности, педагогические последствия этого влияния для человека и общества.

Системный подход – предполагает рассматривать объект как сложное образование, не сводимое к сумме составляющих его частей и имеющее иерархическую структуру. Системное рассмотрение предполагает выделение структурных компонентов, их функций, установление функционально-иерархических связей, определение системообразующего фактора, анализ внешних связей.

Целостный подход – отражает суть педагогического процесса, определяющегося единством интеллектуального и духовно-нравственного развития личности обучающегося.

Синергетический подход позволяет рассматривать воспитание как процесс, в значительной степени самоорганизующийся, не основанный на прямых причинно-следственных зависимостях, а протекающий неоднозначно; процесс, обусловленный множеством внутренних и внешних влияний: закономерных и случайных, предсказуемых и стихийных, упорядоченных и хаотичных.

Работа с детьми и подростками предполагает реализацию следующих принципов воспитательного процесса:

Принцип гуманистической направленности – последовательное отношение педагога к воспитаннику как к ответственному и самостоятельному субъекту собственного развития, стратегия его взаимодействия с личностью и коллективом в воспитательном процессе на основе гуманных отношений.

Принцип общечеловеческих ценностей утверждает, что воспитание должно основываться на духовно-нравственных традициях и нормах национальной и мировой культуры.

Принцип культуросообразности – воспитание должно основываться на общечеловеческих ценностях культуры и строиться в соответствии с общечеловеческими ценностями и нормами национальных культур.

Принцип непрерывности– всестороннее развитие личности на всех этапах ее жизнедеятельности, обогащение ее творческого потенциала и возможностей во все более полной реализации ее сил и способностей, профессионального и общекультурного роста.

Принцип природосообразности–приоритет общих законов развития природы; взаимосвязь естественных и социальных процессов; учет половозрастных особенностей в воспитательной работе.

Принцип целостности обеспечивается интеграцией учебной и внеучебной деятельности: учебная деятельность формирует когнитивный компонент; во внеучебной деятельности развивается эмоционально-ценностный поведенческий компонент.

Принцип этничности – наполнение воспитания национальным содержанием, направленным на формирование национального сознания, создание условий для всех граждан учиться и общаться на родном языке, изучать традиции, обычаи, обряды своего народа.

В нашей стране проводится большая работа по реализации ценностей идеи «Мәңгілік Ел» всеми возможными средствами в учебной, внеклассной, воспитательной деятельности [38].

Одним из последних стратегических программных документов является статья Президента Республики Казахстан Н.А.Назарбаева «**Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания**», в которой Глава государства концентрируя внимание на том, что сведение модернизации к экономическому росту или технологическому усовершенствованию – это лишь часть общего проекта изменений, преподносит концептуальное видение духовного возрождения в стране в рамках модернизационных процессов [39].

Третью модернизацию Президент Республики Казахстан Н.А.Назарбаев назвал надежным мостом в будущее, навстречу целям Стратегии-2050. И отметил, что она будет проводиться на базе Плана нации «100 конкретных шагов».

В результате Первой модернизации Казахстана был осуществлен переход от плановой экономики к рыночной. Это началось в сложный период развала Советского Союза, период потрясений, гражданских войн и экономической

разрухи. Но именно тогда и родилось новое государство, которого не было на карте мира и которое вышло из того периода с минимальными потерями и наибольшими приобретениями.

Результаты Второй модернизации, которая началась с принятия Стратегии-2030 – это рождение новой столицы Астаны и вхождение Казахстана в число 50-ти конкурентоспособных экономик мира.

Если первые две модернизации Казахстана были связаны с политическим и экономическим обустройством молодого государства, то третья по своему замыслу и по своим масштабам представляет собой наиболее сложный вектор развития казахстанского общества. Она непосредственно касается каждого казахстанца, включая самых юных граждан страны. Речь идет о духовном возрождении нации.

Основные направления программы «**Рухани жаңғыру**»:

1. Конкурентоспособность.

25 лет назад Казахстан объявил мировому сообществу о своей независимости. За 25 лет независимого развития Казахстан вошел в число 50-ти самых развитых стран мира, досрочно реализовал Стратегию-2030, начал реализацию Стратегии-2050, План Нации «100 конкретных шагов: современное государство для всех».

Сегодня, перед Казахстаном стоит уже новая задача – войти в 30-ку конкурентоспособных стран мира. Для этого у Казахстана есть все возможности: большая территория, ресурсы, полезные ископаемые, которые привлекают инвесторов, законодательство, обеспечивающее защиту прав и свобод субъектов бизнеса Казахстана, и интересы иностранного капитала.

Впервые подобный целевой индикатор Глава государства применил в Послании, озвученном в 2006 году «Стратегия вхождения Казахстана в число 50-ти самых конкурентоспособных стран мира. Казахстан на пороге нового рывка вперед в своем развитии».

Оценкой конкурентоспособности разных стран мира на протяжении многих лет занимаются такие организации, как Всемирный экономический форум (WEF/ВЭФ), Международный институт развития менеджмента (IMD), Всемирный банк (World Bank).

Ведущим мировым рейтингом конкурентоспособности стран мира является ежегодный доклад ВЭФ «Индекс глобальной конкурентоспособности» (GCI/ГИК).

На протяжении более 35 лет Всемирный экономический форум составляет ежегодный рейтинг конкурентоспособности стран, который публикуется в ежегодном Отчете о глобальной конкурентоспособности.

Глобальный индекс конкурентоспособности Всемирного экономического форума (ГИК ВЭФ) является одним из авторитетных международных рейтингов и участие в нем является весьма важным, так как он представляет собой независимую оценку экономического развития государств мира.

Следует отметить, что количество стран из года в год варьируется. Так, в ГИК 2016-2017 количество оцениваемых стран составило 138 (в рейтинге

прошлого года 140 стран) [40]. При этом критериями участия в рейтинге являются наличие результатов опросных данных и их репрезентативность, а также немаловажным фактором является участие респондентов, представляющих частный сектор.

ТОП – 10 стран с конкурентоспособной экономикой[40].

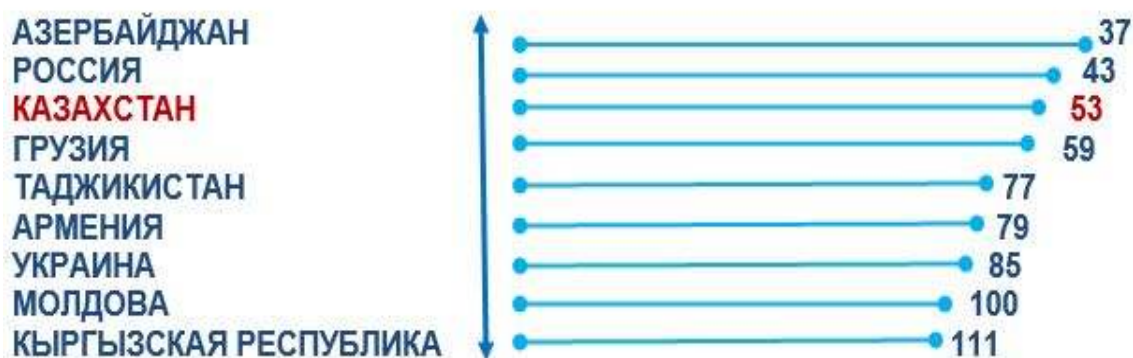
ГИК 2016-2017	Страны/экономики	ГИК 2015-2016	Значение
1	Швейцария	1	→
2	Сингапур	2	→
3	США	3	→
4	Нидерланды	5	→
5	Германия	4	↓
6	Швеция	9	↑
7	Великобритания	10	↑
8	Япония	6	↓
9	Гонконг	7	↓
10	Финляндия	8	↓

Казахстан участвует в рейтинге ГИК ВЭФ с 2006 года. За последние пять лет наиболее слабые позиции страны наблюдались в рейтинге ВЭФ 2010, 2011 годов – 72 место. В последующие три года позиции Казахстана улучшились и оставались относительно стабильными – на уровне 50 места. По результатам рейтинга 2015 года Казахстан совершил рывок и занял высокое 42 место, повысив свой рейтинг на 8 пунктов по сравнению с 2014 годом.

Однако, 28 сентября 2016 года был опубликован очередной ежегодный отчет о глобальной конкурентоспособности на 2016-2017 годы, согласно которому Казахстан по результатам рейтинга ГИК ВЭФ 2016-2017 занял 53 место, опустившись в рейтинге на 11 пунктов [40].

При этом в рейтинге среди стран СНГ Казахстан пропустив Азербайджан (37-ое место) и Россию (43-е место) оказался на третьем месте. Остальные страны расположились в следующем порядке:

Рейтинг ГИК среди стран Евразии

Так, за последние 3 года позиция Казахстана в рейтинге ГИК ВЭФ не была статична:

- в 2014 году – 50 место;
- в 2015 году – 42 место (улучшение на 8 мест);
- в 2016 году – 53 место (ухудшение на 11 мест) [38].

Таким образом, в 2016 году из 12 факторов конкурентоспособности по 5 факторам наблюдается улучшение позиций Казахстана, по 7 - ухудшение.

При этом, лидирующую позицию в рейтинге 2016 года вновь заняла Швейцария, которая удерживает стабильные позиции на протяжении последних 8 лет. В тройке лидеров также находятся Сингапур и США.

ГИК рассчитывается из 114 показателей, из которых 34 (1/3) рассчитываются на основе статистических данных, а остальные (2/3) – по оценкам руководителей средних и крупных предприятий [38].

Анализ Отчетов о глобальной конкурентоспособности ВЭФ по Казахстану показал, что в целом, проводимые меры положительно оцениваются Всемирным экономическим форумом.

Так, в настоящее время продолжается работа по реализации «Плана нации – 100 шагов по реализации пяти институциональных реформ» и Государственной программы инфраструктурного развития «Нұрлы Жол» на 2015 – 2020. Кроме того, для развития экономики уделяется внимание обеспечению благоприятными условиями для развития бизнеса и предпринимательских инициатив. Правительством принимаются все возможные меры, направленные на развитие современной инфраструктуры, снижение уровня коррупции в стране, совершенствованию судебной и правовой системы, обновлению содержания образования, а также на повышение эффективности государственного управления.

В результате Казахстан позиционируется в мире как страна с динамичной экономикой, где создаются самые благоприятные условия деятельности для инвесторов и привлечения инвестиций.

В то же время необходимо отметить, что дальнейшее продвижение Казахстана в рейтинге ГИК ВЭФ будет менее динамичным в связи с усилением конкуренции с развитыми странами, поскольку, чем выше мы в рейтинге, тем серьезней наши конкуренты.

Все эти цифры могут казаться чем-то далеким, непонятным. Но зависят они от каждого из нас, от образованности и конкурентоспособности каждого казахстанца. Это и есть фактор успеха нации.

Любому казахстанцу, как и нации в целом, необходимо обладать набором качеств, достойных XXI века. Поэтому и программа «Цифровой Казахстан», и программа трехязычия, и программа культурного и конфессионального согласия – это часть подготовки нации (всех казахстанцев) к жизни в XXI веке. Это часть нашей конкурентоспособности.

2. Прагматизм

В современном обществе проблема самоопределения и самоутверждения личности молодого человека является сверхактуальной и приоритетной задачей государства. Молодежи Казахстана необходимо помочь четко обозначить пространство для приложения своего интеллектуального и инновационного потенциала. В Послании Президента Казахстана Н.А. Назарбаева **«Новое десятилетие – новый экономический подъем – новые возможности Казахстана»** определено, **«молодежь – основа будущего, получит новые возможности строить свое будущее»**.

В настоящее время происходит расширение инвестиций в собственный человеческий капитал, вложение капитала в самого человека. Человеческий капитал определяется как образовательный, социальный ресурс человека, его культурный потенциал. В быстро меняющемся мире стратегические преимущества будут у тех обществ, которые смогут эффективно накапливать и продуктивно использовать человеческий капитал, а также инновационный потенциал развития, основным носителем которого является молодежь. Молодежь выступает как совокупность воплощенных в нем ценных ресурсов - знаний, способностей, мотиваций, навыков к восприятию и продуцированию информации, полученных в процессе образования, самообразования, практической деятельности.

Особую роль в социализации и воспитании учащихся в детско-юношеской организации играет *технология «личностного роста»*, целью которой является содействие в процессе осознания ребенком задач своего вхождения в детскую общественную организацию, своего места, роли и образа жизни в нем. Основой технологии являются «модели изменений» позиции подростка в организации, например: участник - активный участник - инструктор - лидер; юнга - матрос - капитан; «искорка» - пионер - старший пионер - инструктор и др. Освоение каждой ступени связано с расширением прав, усложнением обязанностей, углублением компетенций, повышением уровня знаний и умений участников объединения. Часто переход подростка на новую ступень личностного роста сопровождается вручением ему новых знаков отличия, удостоверения, более сложного задания и т.п.

Технология организации преемственности в деятельности современных детских организаций направлена на развитие вертикальных межвозрастных связей, которые сегодня отличаются слабостью или полным отсутствием. Основное противоречие в установлении преемственности заложено в сфере возрастных проблем и различиях социальных потребностей подростков и молодежи: если подросткам для успешной социализации и развития необходимо общение со старшими по возрасту ребятами (с молодежью), то молодым людям наиболее важно внимание взрослых. Преемственность здесь выступает как комплекс связей мировоззренческих, ценностно-деятельностных, процессуальных, информационных, компенсаторных, межпоколенческих и др., которые необходимы для успешной социализации и воспитания личности. Положительное влияние на установление связей между подростковыми и

молодежными организациями окажут следующие условия: принятие отношений сотрудничества с подростками «на равных» со стороны молодежи; и принятие подростками позиции молодежи как «старшего товарища», эксперта, советника. В таком случае технология организации преемственности будет включать следующие этапы:

- актуализация потребности у старших и младших в межвозрастном взаимодействии (анализ деятельности, изучение опыта других объединений, сопоставление современных традиций и исторических фактов);

- мотивирование старших на сохранение продукта своей работы, на непрерывность деятельности объединения (выступления перед младшими, выставки, письмо в будущее, ситуации планирования, перспективы «завтрашней радости»);

- поиск социального партнера (переписка, участие в форумах, фестивалях и конференциях, творческие встречи);

- установление комплекса связей между старшими и младшими (диалог, обучение в деятельности, ритуал посвящения);

- создание правовых актов, закрепляющих установленные связи (внесение изменений в Устав, Положение, создание общей программы или инновационного проекта, установление традиций).

Технология социального проектирования обеспечивает активное включение детей всех возрастов в общественную жизнь своего города, области, района. В этом случае учащиеся более осознанно начинают ощущать себя гражданами, имеющими как определенные права, так и обязанности. *А социальный проект становится для них событием.* Школьники и участники детско-юношеской организации получают возможность познакомиться, например, с реальным функционированием различных властных структур, средств массовой информации, социологических служб, различных общественных институтов. Наиболее актуален социальный проект для старших подростков и старшеклассников. Проектная деятельность способствует реализации их социальных потребностей в осознании себя как личности, самоидентификации, самоутверждению и самореализации, потребности в принадлежности, достижении и успехе, в лидерстве, в благополучии и престиже. Технология социального проектирования достаточно известна. Особенности ее применения в детско-юношеской организации - ориентация на социально-преобразующие цели. При этом при разработке и реализации проектов учитываются традиции, возраст детей, создаются разновозрастные проектные группы; включаются вопросы ресурсного обеспечения вплоть до поиска источников финансирования и включения участников в деятельность по оценке результатов и эффектов.

Программы (долгосрочные и краткосрочные, общие и местные) стали комплексным методом включения самого ребенка в целеполагание, отбор и организацию деятельности, определение ролей членов и участников, оценку реализации целей, задач коллективом и каждым подростком. Формы, методы, средства, приемы включения подростков в разработку и реализацию

программы и становятся естественной системой диагностирования освоения ребенком новой позиции; выявления динамики личностного роста (развития субъектности).

Программы детских общественных организаций, объединений - комплексный метод реализации целей, задач, основного содержания деятельности объединения, организации активного включения каждого члена в жизнедеятельность коллектива.

Особую роль играют культурно-досуговые программы, которые, как правило, направлены на удовлетворение потребностей детей, подростков и юношества в образовании, отдыхе, релаксации, общении путем организации их содержательного досуга с учетом их интересов, индивидуальных и возрастных особенностей развития через различные направления культурно-досуговой деятельности.

Обязательное условие досуговой программы – наличие образовательного аспекта, т.е. в результате ее освоения ребенок должен овладеть определенными знаниями, умениями и навыками, а также приобрести социальный опыт.

Фундаментом миропорядка современного бытия в глобализирующемся мире является гуманистически-ориентированная культура. В современных условиях молодежь Казахстана отличается большей мобильностью и избирательностью в своем отношении к миру ценностей, поиском себя, своей индивидуальности. Современная шкала ценностей осложняется избытком выбора, в системе ценностных ориентаций проявляются ситуативные и долговременные представления молодежи. Молодежь восприняла ценности рынка, поставив популярность жизненных стратегий социального успеха на первые места: среди целеполагающих ценностей молодежи доминирует образование, которое оказывается на самых верхних ступенях иерархии, а также принцип индивидуального планирования собственной жизни самим человеком, личная инициатива, ценность свободы личности, ее суверенитет, свободная конкуренция, плюрализм, важность влиятельных друзей и знакомых, помощь «нужных» людей, гедонистические ценности, прагматизм. Экономический, духовный кризис породил ситуацию глубокой мировоззренческой дезориентации среди молодых людей, и не следует думать, что ситуация разрешится сама по себе, в этих реалиях необходимо вовлекать молодежь Казахстана в общественную жизнь социума, общество нуждается в жизненных силах, свежих идеях. В лице современной молодежи в казахстанском обществе сформировался абсолютно новый культурный тип, существенно отличающийся от прежних поколений: сформировался слой молодежи с новыми ориентирами, ценностными установками на достижение успеха, рациональным экономическим поведением. В этом плане, на своих многочисленных встречах с молодежью Казахстана Н.А. Назарбаев подчеркивает: «Каждому человеку надо привить умение делать, умение учиться, умение жить, умение жить вместе в современном мире [41].

Образ культуры и мышления современной казахстанской молодежи станет типичным для нашей социокультурной действительности уже через несколько лет. По природе своей молодежь значима для общества, это тот чело-

веческий капитал, инновационный, стратегический ресурс общества. Молодежь в настоящее время воспринимается как субъект истории, в которой общество воспроизводит себя на каждом следующем этапе собственного развития, ей не отводится второстепенная роль, напротив, возросла ее статусная позиция. Отводя ей позитивную роль, связывая с ней прогрессивные перемены, нельзя не обращать внимания на то, что она является носителем социальной нестабильности, ее потенциал может иметь разную направленность: от позитивно-созидательной, конструктивной до экстремистско-революционной. В этом ключе необходимо помочь молодому поколению усвоить мировоззренческие представления о том, что полезно освоить, важно выработать, разрешено осуществлять в практической деятельности, показать негативные стороны жизни, что является вредным для здоровья, жизни в целом, запрещено претворять в личностных поступках.

Высокий динамизм общества, большой поток информации, сложные отношения между людьми требуют постановки вопроса о компетенции в образовательном процессе, которой должна овладеть современная молодежь.

Молодой человек XXI в. должен четко определить для себя приоритетные ценностные установки, тренды, которые помогут ему реализоваться в жизни, выстроить собственную ценностную планку, иерархическую лестницу предпочтений. Каждому необходимо реализовать личностный потенциал, имеющиеся способности, стать полноправным членом общества, здесь, не последнюю роль играет фактор, что, молодой человек ощущает себя частью социума.

Первыми социальными трендами, проникнувшими с Запада, были институты субкультур, в основном определявшимися многочисленными музыкальными стилями и направлениями.

В дальнейшем появилось новое модное понятие в молодежной среде, которое обозначалось «кулхантингом» – выявление новых, оригинальных, креативных трендов и стилей, соответствующих вкусам и предпочтениям молодежи. Современные кулхантеры выявляют, анализируют ростки новых явлений, течений, которые зарождаются в массах.

С началом социально-экономических преобразований перед казахстанской молодежью встали новые задачи, решение которых требует от каждого молодого человека личностного миропонимания и следование им в своей жизни.

1. Тренд **«Блестящее, качественное образование»** – национальный проект казахстанского общества. Образование – высшая ценность, приоритет мировоззренческих установок молодого поколения, это и мотивационная и культурная составляющая социума, человеческий капитал, путь преодоления финансового и духовного кризиса.

2. Тренд **«Креативная, мобильная личность»** – успешная, динамичная, инновационная экономика Казахстана будет создана на основе воспитания креативных, мобильных личностей, способных генерировать и реализовывать

новые компетентностные идеи, умеющих находить и принимать нестандартные решения, имеющих желание к творческой самореализации внутренних ресурсов человека, воплощение их в жизнедеятельности.

3. Тренд **«Конкурентоспособная, профессиональная личность»** – стратегическая задача государства. Данный тренд предполагает воспитание людей новой формации нацеленных на достижение успеха. В условиях рыночных отношений – профессионал в определенной области, высококонкурентоспособная личность, четко определяющая цель деятельности, умеющая прогнозировать варианты, умеющая выбирать наиболее рациональный и нравственно оправданный путь, способствующий развитию профессиональной и жизненной карьеры.

4. Тренд **«Высокая информационная культура»** – современный уровень овладения новыми информационными технологиями, умение человека систематизировать, анализировать, перерабатывать колоссальную информационную базу, доступную человеку XXI века, использование ее данных в морально-этическом аспекте для личностного и профессионального роста.

5. Тренд **«Четкая жизненная стратегия»** – целостное и многоаспектное образование необходимых компонентов в выстраивании мировоззренческих ориентиров индивида, включающей в себя: жизненное целеполагание основных ориентиров, выстраивание определенной жизненной концепции человека, наличие конкретных ценностных ориентаций, готовность к преодолению жизненных коллизий и трудностей, желание извлекать уроки из временных неудач и проявлять инициативу, адекватно оценивать результаты и т.д.

6. Тренд **«Высокая компетентность»**: в содержание данного тренда включены следующие аспекты:

- проблемно-практический – адекватное понимание ситуации каждым человеком, постановка и выполнение целей, задач, норм в определенной профессиональной области;

- смыслодержательный – способность индивида содержательно реализовать жизненную стратегию, желание к непрерывному выявлению своих неограниченных возможностей для личностного роста;

- аксиологический – способность личности адекватно оценивать жизненные ситуации с точки зрения собственных и общезначимых ценностей.

7. Тренд **«Личностный рост»** – процесс внутренних изменений, самосовершенствования, преодоления конфликтов (внешних, внутренних), выявление личностного потенциала, не имеющего логического завершения, реализация обозначенных задач.

Конкурентоспособность государства в значительной степени определяется его возможностью и способностью по сравнению с другими государствами: формировать у молодежи прогрессивные, общественно значимые ценности и доминирующие ценностные ориентации на самоконструирование жизненной стратегии жизни, самосовершенствование и самоменеджмент.

В связи с этим представляется, что главной задачей современной молодежной политики должно стать создание условий для расширения возможностей молодого поколения в участии жизни общества и направления молодежного потенциала на развитие Казахстана, обеспечения должного уровня ее конкурентоспособности. Прагматичность современной молодежи требует инновационных подходов к молодежной работе. Существует необходимость разработать методы, предполагающие переориентацию ценностных установок молодежи с карьерно-потребительского на творческо-созидательное отношение к самому себе и обществу.

Молодежь, как поколение, вступающее в жизнь, проявляет особый интерес к собственному будущему. Молодое поколение верит в свои возможности, четко знает, какие знания и умения могут стать ему полезными в будущем.

Современная молодежь Казахстана является субъектом истории, казахстанское общество открыло его для себя как социальную ценность особого рода. Нынешняя молодежь исключительный и важный фактор перемен, носитель новых идей. В связи с этим и необходима современная государственная молодежная политика, отвечающая запросам XXI века.

Новая философия формирования молодежной государственной политики Казахстана исходит из современных реалий. Приоритетными для молодежной государственной политики Казахстана должны стать: раскрытие индивидуальных способностей молодежи к выполнению общественно значимых социальных ролей; выработка позитивного отношения молодежи к браку, подготовке молодежи к семейной жизни, материнству; развитие новых досуговых практик, влияющих на интеллектуальное, нравственное самочувствие современной молодежи.

Прагматизм в настоящее время означает точное знание своих национальных и личных ресурсов, их экономное расходование, умение планировать свое будущее.

На протяжении столетий наши предки сохранили *экологические традиции Великой Степи*, прагматично и экономно расходуя ее ресурсы.

И всего за несколько лет в середине прошлого века нерациональное использование ресурсов привело к исчезновению Аральского моря, превращению тысяч гектаров плодородных земель в зоны экологического бедствия.

Прежний национальный прагматизм обратился в расточительность.

Прагматизм есть противоположность расточительности, кичливости, жизни напоказ. Культура современного общества – это культура умеренности, культура достатка, а не роскоши, это культура рациональности. И это единственно успешная модель *устойчивого развития* в современном мире.

Здесь очень важны изменения ряда привычек и стереотипов. Прежде всего, тех, которые влияют на бюджет и экологию семьи.

3. Сохранение национальной идентичности.

Глобализация является общемировым процессом самым мощным и значительным на сегодня. Республика Казахстан по мере вхождения в мировое сообщество и обретения в нем своего места, во все большем объеме и глубине испытывает на себе воздействие глобализации по направлениям, в том числе национальной идентичности [42].

Национальная идентичность любого национального сообщества определяется множеством факторов - исторических, политических, культурных, языковых, территориальных, цивилизационных и иных. Сложным и актуальным в развитии общества является вопрос идентификации и самоидентификации его членов. Поскольку он означает, насколько человек себя отождествляет или не отождествляет с обществом. Это чувство принадлежности, отождествления индивида с кем-либо или чем либо (группой, коллективом), помогающее ему успешно усваивать свои нормы и ценности, перенесения индивидом на самого себя качеств и особенностей его внешнего окружения. Идентичность служит основой процесса подражания, т.е. не насильственного, а свободного выбора тех качеств, умений и ценностей, какими он хотел бы обладать. Общеизвестно, что каждый человек принадлежит к той или этнической группе. Этническая идентичность выступает психологической основой этнополитической мобилизации, которую следует рассматривать как готовность людей, объединенных по этническому признаку, к групповым действиям по реализации этнических интересов [43].

Идентичность формируется на основе соответствующей национальной парадигмы, на пересечении национально-исторической, социально-психологической, социокультурной, политико-культурной и др. сфер. В ее содержание входят установившиеся особенности национальной культуры, этнические характеристики, обычаи, верования, мифы, нравственные императивы и т.д. Она теснейшим образом связана с понятием «национальный характер». Здесь речь идет о представлениях людей о себе, о своем месте в мире. Национальная идентичность интегрирует в себя внутренние и внешние составляющие. Для нее особенно важно соответствие внешнего и внутреннего, формы и содержания, проявления и сущности. Внутреннее ощущение идентичности подразумевает сущностную тождественность, родственность, общую основу, единое начало [44].

Этническая самоидентификация – сознательный акт этнического самоопределения человека, отнесения самого себя к определенной этнической общности. Немаловажен тот факт, что национальная идентичность является условием внутренней интегрированности любого общества. Национальная идентичность является опорой национального государства, его отличительным признаком в числе других [45].

По мнению Томаса Магстада, существует четыре важных элемента политического устройства в любой стране: история, язык, культура и религия, которые вызывают сильные чувства и являются символами идентичности страны или нации [46].

В Республике Казахстан в последние годы обозначились две основные стратегии национально – государственного строительства и соответственно им доминирующие модели национальной идентичности. Первая стратегия направлена на формирование единой казахстанской нации из полиэтнического по своему составу общества на основе общности гражданства, вторая стратегия должна быть связана с национальной идентичностью самих казахов [47].

В данном случае в современном обществе ряда стран идут поиски национальной идентичности, куда входили бы новые консолидирующие ценности. Что можно отнести к данным качествам патриотизм, народность, мораль (традиционная)? Удобно ли то время что бы искать идентичность? Главным вызовом здесь выступает глобализация, которая стирает традиционные формы идентичности, ставят под сомнение субъективные ощущения самоидентичности человека и этносов, сформированные в рамках прежних традиций, структурных элементов идентичности т.к. ментальность, историческая коллективная память, духовное наследие, язык и др. Идентичность следует рассматривать не как свойство, изначально присущее индивиду, а как отношение, формирующееся в процессе социального взаимодействия. Как считают многие исследователи, идентичность в строгом смысле слова может быть атрибутирована только индивидами, поскольку только индивиды и обладают качеством субъектности и, соответственно, способны относить или не относить к себе определенные характеристики [48].

Проблемы государственной, национальной, гражданской идентичности, ее сохранения и дальнейшее развитие, не разрушая ее целостность - один из основных вопросов, анализ которых необходим для выработки наиболее эффективного вхождения Казахстана в мировое сообщество и на вызовы глобализации.

Национальная идентичность имеет много различных аспектов – политический, государственно-правовой, социально-экономический, идейно-идеологический, культурно-цивилизационный, исторический и т.д. где можно и нужно найти место и для философии. Она, эта идентичность, предполагает собственно казахстанское содержание, базирующееся на истории и культуре казахского народа, на его неотъемлемых правах на создание на своей земле национальной, собственно казахской по сути и по содержанию, государственности со своими вытекающими отсюда последствиями. В этом утверждении нет ничего националистического в негативном смысле этого словоупотребления. Больше того оно лишь выражает действительное положение вещей, т.е. должное, закономерное.

Национальная идентичность хорошо прослеживается в трудные минуты для этноса, где дается импульс к поиску оснований и способов укрепления или восстановлению национальной идентичности, найти то, что нас объединяет, сформулировать те ценности, ради которых стоит жить или умирать. Очевидно, национальная идентичность является питательной средой, формирующей сознание народа, осознание же собственного «Я» каждого народа невозможно

вне и независимо от собственной истории, его героических или трагических событий, на основе и понимании опыта прошлого и интересов будущего.

Как показывает практика национального строительства, в различных государствах в решении этого противоречия доминирует принцип «и-и», а не «или-или». В разработке общенациональной идеи необходимо использовать обе концепции нации - гражданскую и этнокультурную, а не опираться только на одну из них, отбрасывая другую. Энтони Смит называет этот способ построения нации одним из самых распространенных в мире моделью «доминирующего этноса» [49].

Сегодняшние процессы глобализации и трансформации, наблюдающиеся в мире, нарушают традиционные формы идентичности, ставят под сомнение субъективные ощущения самоидентичности человека и этносов, сформированные в рамках прежних традиций.

Целый ряд процессов глобализации непосредственно влияют на обострение кризиса идентичности.

Эти процессы - демократизация, экономизация, информатизация, культурная стандартизация, ценностная универсализация и др. - неизбежно наталкиваются на национальную идентичность как на препятствие своему естественному развитию, как на центральное ядро, хранящее наиболее устойчивые, накапливающиеся порой тысячелетия, и потому наиболее прочные представления различных этнонациональных общностей о себе самих [50].

Наступление информационного общества меняет не только привычные ориентиры, но и социальные и культурные механизмы поддержания идентичности. Границы для формирования социальной и личностной идентичности расширяются. Глобальная экономика, развитие и расширение коммуникаций, власть массовой культуры приводят к тому, что западный человек впитывает в себя множество моделей поведения, расширяя тем самым диапазон оценок и идей, и создавая почву для вариативности идентификаций. Отсюда, отличительными чертами индивидуальной идентичности эпохи глобализации становятся динамизм, аморфность и неустойчивость.

Как еще одно явление эпохи глобализации, угрожающее этнической идентичности, можно назвать проблему массовой миграции. Еще в конце истекшего столетия широко бытовала уверенность в грядущем качественном изменении политической реальности и в возможности эффективно использовать для преодоления ксенофобии, расизма и сепаратизма политический, экономический и культурный потенциал глобализирующегося мира. Но нелимитированная миграция в страны запада породила во многом непредсказуемые по своим масштабам вызовы. Эти вызовы встали как перед мигрантами, так и перед принимающими их обществами. Вопрос о перспективах интеграции в западные общества людей, принадлежащих иной цивилизационной традиции, превратился сегодня в один из ключевых в политической повестке дня [51].

С одной стороны в настоящее время отмечается бурное возрождение этнических движений и настроений. Глобализация, как оказывается, не только унифицирует и гомогенизирует культуры, сколько пробуждает и стимулирует локальное и этническое самосознание людей.

С другой же стороны целый ряд процессов глобализации как внутренних, так и внешних непосредственно влияют на обострение кризиса идентичности. В конечном итоге — разрушение идентичности народа оборачивается истощением его «личностного» начала, утратой им своей исторической экзистенции как самоосуществления и созидания народом своей исторической судьбы, жизни, опирающейся на собственные глубинные основания: культурно-исторические, геополитические и духовно-религиозные [52].

Таким образом, национальная идентичность есть необходимое условие достойного существования нации в целом и каждого ее представителя в целом. Прочность идентичности в условиях глобализации зависит от объективной (национальный характер) и субъективной (менталитет) компонентов. Наиболее действенным способом упрочнения национальной идентичности следует считать прояснение национального сознания, самоопределения и самоориентации индивида [53].

Сегодня в мире есть угроза двух сценариев культурной глобализации:

- первый из них разыгрывает образ глобального слияния культур;
- второй предсказывает миру глобальное противостояние культур.

Но есть и третий сценарий – глобальный диалог культур, построенный на собственных моделях развития каждой страны и региона.

Концепция диалога культур может помочь отдельному человеку выйти за рамки своей культуры, не чувствовать себя чужим в новых культурных условиях, найти новую самооценку во взаимодействии с другими культурными группами. Но при этом право на культурные различия должно быть сохранено.

Это означает, что наш национальный дух, наша самобытная культура должны оставаться с нами вечно.

Но модернизация состоит и в том, что ряд архаических и не вписывающихся в глобальный мир привычек и пристрастий нужно оставить в прошлом.

Задача в том, чтобы понять два непреложных правила.

Первое. Никакая модернизация не может иметь место без сохранения национальной культуры.

Второе. Чтобы двигаться вперед, нужно отказаться от тех элементов прошлого, которые не дают развиваться нации.

4. Культ знания.

Наша образовательная система пока все еще ориентирована на знания, умения и навыки как конечную цель, как результат. Уровень знаний служит основным критерием при выпуске из школы, при поступлении в вуз и другие учебные заведения. «Культ знаний» нередко остается тем идеалом, к которому стремится школа. Это, однако, не совсем верно. Еще древние утверждали:

много-знание уму не научает. Наши школьники, о чем говорят последние данные ЮНЕСКО, занимают по предметным знаниям и умениям места где-то во в конце второго десятка. Мы отстаем в этом отношении от Южной Кореи, Тайваня, Швейцарии, Венгрии, ряда других стран, но заметно опережаем США, Англию, Францию, Германию и другие развитые страны. Казалось бы, не так уж плохо. Однако по развитию творческого интеллекта эксперты отводят нам куда более скромное место. Вроде бы парадокс. Но на деле все объяснимо. Знания сами по себе еще не обеспечивают развития, даже интеллектуального. А ведь современные цели обучения охватывают не только развитие интеллекта, но и развитие эмоций, воли, формирование потребностей, интересов, становление идеалов, черт характера. Знания — основа, плацдарм развивающего обучения, промежуточный, но не его итоговый результат. Все обучение должно быть ориентировано на развитие личности и индивидуальности растущего человека, на реализацию заложенных в нем возможностей. От знаниецентризма наше образование должно прийти к человекоцентризму, к приоритету развития, к «культу личности» каждого воспитанника [54].

Формирование личности, способной к реализации своих возможностей, здоровой, социально устойчивой и одновременно мобильной, адаптирующейся, способной вырабатывать и изменять собственную стратегию в меняющихся обстоятельствах жизни и быть счастливой — такова подлинная цель и критерии успешности современного образования, отвечающие его гуманно-личностной направленности и современным социальным ориентирам. В этом плане стратегические цели образования вернее определить как социально-личностные, ориентированные на гармоническое сочетание социальных (общественных, государственных, общечеловеческих) ценностей с одной стороны, и ценностей личностно-индивидуальных — с другой. Что же касается непосредственно педагогического процесса, учителей, содержания и способов общения педагога и учащихся, детей в коллективе, то тут приоритет отдается личностной ориентации, развивающему обучению, в котором особую роль играют психологические знания и подходы.

Изменяется содержание образования, его культурологическая база, причем это изменение происходит по нескольким направлениям:

- значительное увеличение культуроемкости образования, базой которого становится вся мировая и отечественная культура, а не идеологически профильтрованная, «одобренная» ее часть, иными словами, содержанием образования становится не только полученное знание, но и сферы достижений человечества, далеко выходящие за рамки науки: искусство, традиции, опыт творческой деятельности, религия, достижения здравого смысла;

- повышение роли гуманитарного знания как основы развития, как содержательного «ядра» личности;

- движение от обязательного, одинакового для всех содержания к вариативному и дифференцированному, а в предельном случае — индивидуализированному; от единого государственного, официально

утверждаемого содержания к оригинальным авторским программам, курсам и учебникам (с обязательным сохранением единого образовательного ядра, определяемого обязательным минимумом и государственными стандартами).

Утверждается подход к отбору и оценке содержания с точки зрения его образовательного и развивающего потенциала, способного обеспечить формирование у обучающихся адекватной научной картины мира, гражданского сознания, интеграцию личности в систему мировой и национальной культур, содействие взаимопониманию и сотрудничеству между людьми. Ставится задача сформировать у ученика целостную картину мира, помочь ему на основе общечеловеческих и национальных ценностей выявить личностные смыслы в изучаемом материале, передать молодому поколению лучшие традиции, творческие способности, чтобы эти традиции развивать [54].

Совершенно ясно обозначилось также движение от унифицированных форм организации образования (средняя общеобразовательная школа, училище) к разнообразию форм образования и типов образовательных учреждений: гимназии, лицеи, колледжи, частные школы, высшие колледжи, комплексные образовательные учреждения типа сад—школа, лицей—колледж-вуз и т. д. Особенно актуальными становятся поиски в области модернизации и обновления массовой школы с тем, чтобы она была адаптирована к возможностям развития и потребностям разных категорий учащихся, а также проблемы, связанные с развитием реабилитационных, образовательно-оздоровительных и специализированных учреждений разного профиля.

Начинает, хотя и очень робко, преодолеться абсолютизация урока как формы организации обучения в школе. Наряду с уроками проводятся семинары, лекции, практикумы, диспуты, обучающие игры.

Постепенно осознается необходимость перехода от массового обучения к дифференцированному — не в смысле отказа от коллективных форм работы, а в смысле индивидуализации и уровневой дифференциации программ и методик, учета потребностей и возможностей каждого обучаемого. Осознается также необходимость перехода от запаздывающего образования к опережающему, хотя эту проблему решить в рамках отдельной школы невозможно. Она связана с возрастающей многофункциональностью образования в целом как социальной сферы и каждой его ячейки — организации образования. Наряду с ведущими традиционными функциями — образовательной, воспитывающей и развивающей — образованию и его институтам приходится все более полно брать на себя функции культуропреимственности и культуротворчества, социальной защиты педагогов и воспитанников, выполнять роль социального стабилизатора и катализатора социально-экономического развития. Наконец (о чем уже шла речь), все большую роль играет в последние годы поисково-исследовательская функция.

Начинается постепенный переход образования и воспитания на диагностическую основу, чему способствует становление психологической службы в организациях образования. Утверждается новое понимание стандарта в образовании не как обязательной унификации требований, а как единого

базиса, обязательного минимума знаний, уровня минимальных требований и ограничителя учебной нагрузки.

Пробивает дорогу тенденция повышения роли регионального и местного факторов в образовании. Как показывает опыт многих цивилизованных стран, да и отечественные традиции, община — объединение людей по месту жительства (по принципу соседства) — является самым заинтересованным и заботливым хозяином дошкольной организации образования, школы, социального центра микрорайона. Конечно, всегда необходим баланс общечеловеческих, казахстанских (государственных), региональных и местных ценностей и установок и интересов региона при условии приоритета ценностей государственных и общечеловеческих.

Интенсивно происходит переход от разрушенного жизнью регламентированного, авторитарного воспитания к гуманистическому, ненасильственному, свободному воспитанию, основанному на добровольном выборе форм деятельности, инициативе и взаимном доверии воспитателей и воспитанников. Воспитание переориентируется на общечеловеческие ценности, на идеи и идеалы гуманизма и милосердия. Эти идеи вовсе не обязательно должны выражаться в религиозной форме. Ребенок должен быть огражден от навязывания любой идеологии, как коммунистической, так и религиозной. В современной образовательной системе все более пробиваются и прорастают идеи не замкнутой в себе, а открытой в социальную среду школы, активно участвующей в жизни микрорайона и использующей его педагогические и материальные ресурсы. Школьная образовательная и воспитательная система активно взаимодействует с дополнительным (внешкольным) образованием, ориентированным на семью, на человека, на гуманитарные ценности.

Ключевые компетенции современной молодежи: способность учиться всю жизнь:

- «непрерывная модель образования», «образование всю жизнь»;
- личностный рост: самообразование, активизация внутренних ресурсов, выстраивание жизненной стратегии;
- развивать в себе высокий коммуникативный уровень: партнерские отношения в команде, уважение к представителям различных культур, религий, профессий и т.д.;
- овладеть в совершенстве родным и иностранными языками;
- владеть навыками информационной технологии: уметь использовать новые технологии информации, работать с документацией, упорядочивать и классифицировать их, пользоваться моделирующими и вычислительными приборами.

Культ знания, стремление к знанию - верхняя ступень в иерархии ценностей современного молодого человека. Образование выступает в современном обществе как одна из главных ценностей, эталон времени - высокообразованная, конкурентоспособная личность. Здесь налицо совпадение интересов молодежи и государства, ведь только образованная нация в дальнейшем успешно будет решать задачи социума. Об этом концептуально

изложено в актовой лекции, прочитанной Президентом Республики Казахстан Н.А. Назарбаевым в Казахском национальном университете им. аль-Фараби «Казахстан в постиндустриальном мире: интеллектуальный прорыв в будущее»: «Первостепенная задача современной системы образования - это подготовка людей, обладающих критическим мышлением и способных ориентироваться в информационных потоках» [55]. Особый приоритет в сфере образования в Казахстане в настоящее время отводится проектам «Интеллектуальные школы», программе «Балапан», «Ауыл жастары». Реализация инновационного проекта «Новый Международный университет имени Н.А. Назарбаева» будет способствовать формированию в стране современной модели интеграции образования, науки и производства, в создании эффективной академической среды.

5. Эволюционное, а не революционное развитие Казахстана.

Почему в одних обществах прогрессивные изменения нарастают быстрыми темпами, а другие застыли на том же экономическом, политическом и духовном уровне? Человечеству всегда хотелось ускорить развитие экономики и общества в целом.

Но в разных странах добивались этого разными путями – одни путем ведения захватнических войн, другие путем проведения прогрессивных реформ, нацеленных на преобразование общества и хозяйства. В ходе истории развития человечества определились два пути развития общества – революционный и эволюционный.

Эволюционный путь (слово «эволюция» происходит от латинского слова, означающего «развертывание») – путь мирного ненасильственного преобразования общества состоял в том, чтобы спокойно, без рывков и попыток «перепрыгнуть через время», помогать прогрессу, т. е. улавливать его основные направления и всемерно их поддерживать, быстро перенимать передовой опыт других государств.

Сторонники революционного пути считали, что ради благой цели, «светлого будущего» (рая на земле) хороши все средства, включая и насилие. При этом, по их мнению и убеждению, все, что стоит на пути прогресса, должно быть немедленно отброшено, уничтожено. Под революцией вообще понимают любое (как правило, насильственное) изменение характера правления обществом. Революция – это происходящее в течение определенного периода времени (обычно короткого) тотальное изменение всех сторон жизнедеятельности, коренной перелом в характере социальных отношений.

Революция (от позднелатинского термина, означающего «поворот», «переворот», «прорыв постепенности») – это изменение во внутренней структуре системы, которое становится связующим звеном между двумя эволюционными стадиями в развитии системы, это коренное качественное изменение, т. е. скачок. В то же время реформа является частью эволюции, ее разовым единовременным актом. А значит, эволюция и революция становятся необходимыми компонентами общественно—исторического развития, образуя

противоречивое единство. Обычно эволюция понимается как количественные изменения, а революция – как качественные.

Мы помним революционные уроки истории! В начале XX в. территория Казахстана была одной из колоний России, в конце же XX в. Казахстан обретает независимость.

История этого столетия насыщена трагическими событиями, тягот пережитого хватило бы на несколько веков. На этом мрачном фоне, круто замешанном на людской крови, слезах и страданиях, независимость Казахстана (с 1991 г.) подарок судьбы народу, пережившему тяжкое иго колониализма и большевизма. Как известно, естественное течение этнического развития в колониальный период было прервано. Политическое устройство казахов было уничтожено, территориальное единство нарушено, формирование нации и развитие культуры затруднено. Стало невозможным создание общей экономики, ее инфраструктура складывалась в угоду интересам метрополии. Колониальное господство, приостановило общественное развитие этноса, были деградированы традиционные социальные институты.

Антиколониальное движение конца XIX-начала XX вв., которое возглавили небольшие кружки интеллигентов, стало величайшим стимулом национального развития, оно охватило все социальные группы казахского этноса. Необходимость национального возрождения связывалась с возрождением культуры и свободы вероисповедания. Ожесточилась борьба против произвола колониальных чиновников и ущемления в общественной службе.

Ростки этого движения связаны с новыми социальными отношениями, ростом городов как центров политической и культурной жизни, увеличением численности национальной интеллигенции и формированием самосознания. Национальное пробуждение казахского народа в зародышевом состоянии было прервано Октябрьской революцией, ввергнувшей Казахстан в состояние хаоса.

А затем наступили десятилетия террора и геноцида, приведшие к страшным трагедиям казахский этнос. Более того, Казахстан был превращен в огромный концентрационный лагерь, куда направляли провинившиеся народы, социально неугодных людей из разных уголков империи.

Территория Казахстана за годы Советской власти становится ядерным полигоном, практически нет свободного уголка, не затронутого чудовищной системой. Основные вехи истории Казахстана XX в, не отличаются от таковых у других народов, вошедших в тоталитарную империю СССР, (само понятие союз — чистая фиксация, не подкрепленная даже малейшими признаками самостоятельности): восстание 1916 года, Февральская, а затем и Октябрьская революции, коллективизация и индустриализация, Великая Отечественная война, целина, десятилетия «волюнтаризма», брежневский «застой», перестройка, декабрьские события 1986 года, а затем и обретение независимости.

Как пишет Н.Назарбаев: «В этом году исполнится 100 лет со дня тех радикальных перемен на огромной части Евразии, что произошли в октябре

1917 года. Весь XX век прошел под знаком революционных потрясений. Каждый народ извлекает свои уроки из истории. Это его право, и нельзя навязывать другим свою точку зрения. Но также никто не вправе навязывать нам свое субъективное видение истории»

В настоящее время в Казахстане на паритетных условиях проживает более 130 наций и народностей, поэтому в республике отсутствуют межнациональные конфликты и напряжение, которые, к сожалению, имеют место в соседних государствах и в ряде стран СНГ. В начале 90-х годов в Казахстане были созданы и гармонично действуют национальные культурные центры, которые не только возрождают свои обычаи и традиции, но и вносят свой весомый вклад в дело интернационального единства и согласия, укрепления мира и взаимной интеграции в республике. Ярким примером этого является работа Национальной Ассамблеи народов Казахстана, которую возглавляет Президент Казахстана Н.А. Назарбаев. Идея создания ее впервые была высказана Н.А. Назарбаевым в декабре 1992 года на Форуме народов Казахстана. Созданная в марте 1995 года Ассамблея включала в себя 320 человек, представляющих 33 национальности. Ассамблея была образована как консультативно-совещательный орган при главе государства. Республиканские и местные национально-культурные центры руководствуются провозглашенными в Указе «О стратегии Ассамблеи народов Казахстана» идеями национального согласия, безопасности и гражданского мира.

У казахстанцев — общая история, где немало страниц, пронизанных болью и благодарной памятью. Здесь вместе отмечают Наурыз, Рождество и Хануку и понимают, что самое важное — это сохранить и укрепить золотое достояние государства — единство его народов. И для этого делается все. Например, осуществлена одна из последних идей Президента страны — строительство в Астане Дворца наций и Дворца культур и религий — «своеобразного символа единства народа нашей страны». Уникальное сооружение включает в себя мечеть, церковь, синагогу и буддистский храм, а также здания для размещения каждого национально-культурного центра. Другая инициатива — избрание депутатов Мажилиса Парламента от Ассамблеи — также послужит еще одной гарантией того, что казахстанцы будут и дальше жить в единой семье на бескрайних просторах своей Родины.

На сегодняшний день в республике действует более 350 республиканских и местных национально-культурных центров: республиканское общество «Қазақ тілі», Всемирная ассоциация казахов, Русская община, Русский союз, русский национально-культурный центр «Согласие», славянское культурно-просветительское общество «Истоки», Республиканский татарский культурный центр, Совет немцев Казахстана, Ассоциация развития культуры чеченского и ингушского народов «Вайнах», Ассоциация румын и молдаван и др. 25 августа 1994 года в Алматы был открыт Немецкий дом. Издаются журналы «Простор», «Нива», «Мысль», «Жулдыз», «Акикат», «Тамыр», «Евразия», «Нурбах», альманахи «Дидар», «Литературная Азия», книжное обозрение «Книголюб», республиканский бюллетень «Фикер» на татарском и

русском языке, альманах «Феникс», газеты «Дойче альгемайне цайтунг», «Уйгур авази», «Коре ильбо» и другие.

Главными явлениями, которые определяют ценностные направления в общенациональном масштабе, стали культура, историческая память и духовность. Именно они формируют национальные и государственные ценности, направляют и определяют дальнейшую интеграцию общества. В ходе реализации программы «Возрождение исторических центров Шелкового пути» основное внимание уделяется сохранению и преемственности развития культурного наследия тюркоязычных государств, созданию инфраструктуры туризма, анализу и расчетам перспективных направлений социально-экономического развития исторических городов и других поселений казахстанского участка Шелкового пути.

Перенос столицы в Астану в 1998 году явился крупным политико-экономическим шагом, позволившим создать в географическом сердце страны предпосылки для более глубокого управления государством и сглаживания перекосов в региональном развитии. Регион Центрального Казахстана и севера республики с переносом столицы переживает как бы второе рождение: изменились областные центры, идет интенсивное строительство в них, создаются тысячи новых рабочих мест, развиваются смежные производства. Таким образом, можно отметить, что Республика Казахстан, обретая свою независимость, качественно перерождаясь, не стала изолироваться от внешнего мира, а, наоборот, начала активно интегрироваться в общемировой социально-культурный процесс.

Конечно, в истории не бывает только черного и белого цвета. XX век принес немало позитивного Казахстану. Мы обрели свою Независимость. Символом процветания Казахстана стала Астана. Нам удастся сохранять единство, мир и согласие в нашем обществе. Наши достижения в начале 21 века - это индустриализация, создание социальной и производственной инфраструктуры, формирование новой интеллигенции. Мы вошли в число 50-ти развитых стран мира, а наши экономические, политические и социальные программы нацелены на дальнейшее продвижение Казахстана в число 30-ти наиболее успешных стран.

Шанс на процветание нации дает эволюционное развитие. Это не означает вечной консервации, важно понять и уроки истории, и примеры современности, и сигналы будущего. Эволюционное развитие должно быть одним из ориентиров для каждого казахстанца [56].

6. Открытость сознания

Когда говорят об открытости, чаще всего имеют в виду организационную открытость, т.е. право свободно высказываться. Причина – в распространении идеологии участия в управлении, привлечения людей к принятию решений.

Открытость сознания требует не только благих намерений, но и определенных умений. Нужны умения размышлять и исследовать. Нужно

умение вести диалог и бороться с защитными реакциями. Нужно уметь отличать факты от обобщений, выводимых из прямых наблюдений.

Открытость сознания предполагает овладение многими умениями, но это нечто большее, чем набор рациональных умений, таких как размышлять, исследовать и пр. Открытость – это наши отношения с другими людьми, в которых помимо приемов и навыков участвует изменение духа. Это свойство взаимоотношений, а не особенность личности.

Современное казахстанское общество стоит перед выбором ценностных и политико-стратегических альтернатив своего дальнейшего развития. Государство нуждается в модернизации, о чем постоянно заявляют высшие руководители страны. В связи с этим повышается роль политического сознания в политической жизни общества. В период социальных изменений политическое сознание становится важной частью процесса трансформации, а его изменение обуславливает перемены во всех сферах социального бытия. Особенно данная проблема приобретает огромное значение в кризисных ситуациях, что мы сейчас и можем наблюдать.

Казахстанское общество подвергается все большему воздействию модернизационных тенденций, которые охватывают все сферы его жизни. В результате большую нагрузку испытывают фундаментальные, цивилизационные основы общества. В условиях модернизации в обществе, наряду со следованием в своем развитии историческим традициям, заявляют о себе противоположные ориентации на заимствование модернизационных практик извне.

Это обстоятельство актуализирует проблему содержания политического сознания молодежи, от которого будет зависеть стратегический вектор будущего развития Казахстана и выработка курса ее дальнейшего реформирования. На данном этапе наше общество переживает сложный период с характерными для него противоречивыми процессами социальных изменений, специфическим образом отражающимися в общественном сознании и, прежде всего, в политическом сознании молодых людей.

Характер и содержание политических процессов, происходящих в нашей стране, свидетельствуют о качественном изменении роли и значения молодежи как наиболее перспективной социальной группы и активного компонента формирующегося гражданского общества. Молодежь должна стать локомотивом процесса модернизации казахстанского общества, на пороге которого стоит сегодня Казахстан. В этой связи принципиально важным является целенаправленное государственное воздействие на процесс формирования политического сознания молодых людей как основы восприятия ими политических процессов.

Процесс формирования политического сознания молодежи – это одна из важнейших закономерностей реформирования и модернизации современного казахстанского общества. Формирование политического сознания молодых людей зависит во многом от зрелости его объективных и субъективных предпосылок, а также от степени активности субъективного фактора в

реализации научно обоснованных планов развития и совершенствования демократического общества. Политическое сознание является стержнем духовной жизни всего общества, фундаментом нравственности каждого человека. Оно дает возможность познавать мир политический во всем его многообразии, во всей сложности и противоречивости, а также помогает правильно понять тенденции социально-политического развития, придает целеустремленность человеческой деятельности.

Формирование политического сознания является объективным процессом исторического развития общества. Сегодня построение демократического, цивилизованного и открытого общества создает серьезные предпосылки для развития нового политического мышления. Дальнейшее решение насущных социально-экономических и идейно-политических проблем будет во многом способствовать повышению эффективности и качества процесса формирования политического сознания молодежи. Создание здоровой морально-психологической атмосферы в обществе является основополагающим фактором дальнейшего формирования политического сознания молодых людей.

На каждом этапе развития нашего общества жизнь выдвигает все новые и более сложные задачи, решение которых во многом зависит от активизации социального творчества людей, особенно молодежи, их высокой сознательности и твердых убеждений. Строительство демократического общества объективно создает условия для обогащения сознания и психологии молодых людей, развивает у них потребности разобраться в сути происходящих перемен, выдвигает задачи коренного изменения сознания, психологии и мировоззрения. В этих условиях политическое сознание молодежи формируется в процессе борьбы с негативными явлениями, с тем, что называется антиподами демократического общества. Формирование политических ориентаций непосредственно связано с устойчивостью или слабостью политических стереотипов, которые являются важнейшей составной частью политического сознания. Кризисное состояние стереотипов мышления влечет за собой потерю политических ориентиров. При этом возрастает требовательность политического сознания к обоснованности идеологических положений и их соответствию уровню и содержанию общественных ожиданий. В этих условиях субъектам политики, прежде всего, политическим лидерам и политической элите, необходимо учесть, что содействовать развитию нового в политическом сознании молодежи может только убедительная и соответствующая имеющемуся уровню общественных потребностей, интеллектуальному и политическому развитию общества, политическая альтернатива.

Таким образом, социально-экономические и политические преобразования, происходящие в нашей стране, кардинальным образом влияют на формирование политического сознания молодежи.

В данное время стремления среди молодежи позволяют сказать о том, что в процессе формирования политического сознания есть куда стремиться, необходимо только задействовать для этого все возможные ресурсы.

Комплексный анализ содержания политического сознания современной молодежи позволяет определить эффективные пути его дальнейшего формирования, консолидирующие его ценностную структуру:

во-первых, с целью эффективности дальнейшего процесса формирования политического сознания казахстанской молодежи, необходимо усилить практическую деятельность духовно-идеологических институтов (средства массовой информации, культурно-просветительские и организации образования, а также общественно-политические организации);

во-вторых, процесс формирования политического сознания молодых людей происходит в упорной борьбе с негативными явлениями. Поэтому педагогам в своих докладах и выступлениях на теоретических и практических конференциях, форумах, в беседах на уровне молодежных и других общественных организаций следует убедительно и наглядно показывать несостоятельность и вредность данных негативных явлений (бюрократизма, догматизма, реакционизма, экстремизма, взяточничества, коррупции и других антиподов общечеловеческой морали);

в-третьих, процесс формирования политического сознания молодых людей – во многом целостный процесс, предполагающий взаимодействие всех факторов, прежде всего, взаимосвязь воспитания, обучения и труда. Они должны быть направлены на осуществление их в семье, учебных заведениях и трудовых коллективах.

Здесь, на наш взгляд, следует учесть то обстоятельство, что в процессе формирования политического сознания молодежи надо нацеливать внимание молодых людей на взаимосвязь целей и задач каждого человека с целями и задачами всего общества в целом;

в-четвертых, при осуществлении комплексного подхода к формированию политического сознания молодежи целесообразно уделить внимание следующим предложениям:

- учесть потребности подростков и молодых людей в изучении политико-теоретических и политико-практических вопросов;
- разнообразить и целенаправленно организовать систему удовлетворения культурно-просветительских потребностей молодежи;
- постоянно совершенствовать формы и средства обучения в организациях образования;
- совершенствовать пути, средства и формы воспитания молодежи в духе патриотизма, дружбы народов и веры в будущее.

в-пятых, в целях повышения эффективности процесса формирования политического сознания молодых людей, в первую очередь необходимо преодолеть застой в теории и практике идеологической работы, пересмотреть отношения к духовной жизни всего общества, решительно отказаться от догматического подхода к объяснению явлений политической действительности и сосредоточить всю прогрессивную силу на формировании в политическом сознании каждой личности чувства остроты переживаемого момента, его переломного характера;

в-шестых, в области духовно-нравственного развития необходимо возрождение гуманистических традиций и критериев духовной жизни, творческое использование и развитие основных принципов политического мышления, нетерпимое отношение к проявлениям догматизма, мещанской морали, социального иждивенчества и служебных злоупотреблений.

Намеченные здесь рекомендации и предложения, разумеется, не могут исчерпать всего многообразия средств эффективного формирования политического сознания молодых людей. Оно утверждается у них не непосредственно, а складывается под воздействием общих социальных и конкретных условий жизни, труда и быта каждого молодого человека, зависит от его образования, профессиональной подготовки, ценностных ориентаций нравственности и т.д. Важно, чтобы все компоненты политического сознания формировались как прогнозируемый закономерный и естественный процесс, а не стихийно. Все это предоставляет эффективные возможности для дальнейшего решения задач по формированию политического сознания молодежи в условиях модернизации казахстанского общества.

Многие проблемы возникают из-за того, что большой, глобальный мир стремительно меняется, а массовое сознание остается в «домашних рамках».

Что же такое «открытое сознание»? Открытость сознания:

- это понимание того, что творится в большом мире, что происходит вокруг твоей страны, что происходит в твоей части планеты;
- это готовность к переменам, способность принимать нечто новое, непривычное, нестандартное;
- это любознательность и стремление к обучению;
- это то, что выше профессионального опыта и знаний;
- это умение отказываться от привычных стереотипов и категорий, традиционно считающихся «правильными»;
- это способность учиться у других, перенимать лучший опыт.

Конечно же, заимствование должно быть осмысленным, оно не должно превращаться в слепое подражание, но и не должно строиться на предубеждениях.

Открытость сознания всегда сопряжена с духовностью – высшей ступенью развития человека. Духовность выражается в интеллектуальных, этических, эстетических ценностях, которые превращаются в определенные цели. И здесь не должно быть застоев.

Только так можно познать высокие чувства любви к своей земле, на которой родился. Только соблюдая эти принципы, мы сможем принять программу «Туған жер», которая легко перейдет в более широкую установку – «Туған ел» [56].

3.2. Организационное сопровождение деятельности детско-юношеских организаций в рамках программы «Рухани Жаңғыру»

Соединяясь с ценностями и нравственными ориентирами, патриотизм приобретает национальную идею. В этой связи патриотизм рассматривается

как часть национальной стратегии государства, и одна из его основ закладывается в любви к своей малой родине, родной земле.

Целью детско-юношеских организаций должно стать формирование у подрастающего поколения чувства патриотизма, стремления к знаниям и самосовершенствованию; ответственного отношения к делу; сопричастности к истории страны, к настоящему и будущему Независимого Казахстана.

Меры по реализации программы «Рухани Жаңғыру» пронизывают все направления воспитательной работы:

- 1) воспитание казахстанского патриотизма и гражданственности, правовое воспитание;
- 2) духовно-нравственное воспитание;
- 3) национальное воспитание;
- 4) семейное воспитание;
- 5) трудовое, экономическое и экологическое воспитание;
- 6) поликультурное и художественно-эстетическое воспитание;
- 7) интеллектуальное воспитание, воспитание информационной культуры;
- 8) физическое воспитание, здоровый образ жизни.

При планировании деятельности детско-юношеских организаций рекомендуется обратить внимание на основные направления реализации Программы «Туған жер», которая является одной из составляющей Программы «Рухани Жаңғыру».

Главной целью Программы «Туған жер» является воспитание у казахстанцев чувства истинного патриотизма, который выражается в любви, гордости и преданности своему аулу, городу, краю, его истории, культуре, традициям и быту, нравственном долге перед Родиной.

Программа «Туған жер» состоит из четырех Подпрограмм, каждая из которых направлена на достижение указанной цели:

- 1) «Тәрбие және білім» – воспитание всесторонне и гармонично развитой личности в духе казахстанского патриотизма;
- 2) «Атамекен» – укрепление у казахстанцев гражданской активности и чувства ответственности за судьбу малой родины;
- 3) «Рухани Қазына» – возрождение интереса и уважения к традициям, истории и культуре родного края;
- 4) «Ақпарат толқыны» – информирование населения о ходе реализации Программы, создание информационной инфраструктуры для участия граждан в общественном мониторинге реализуемых проектов.

Сутью подпрограммы «Тәрбие және білім» является развитие политической, социальной и экономической сфер жизни, которое сопровождается опережающим преобразованием общественного сознания.

Преобразование общественного сознания требует реализации проектов, позволяющих ответить на глобальные вызовы без утраты традиций и обычаев народа Казахстана. Одно из главных условий при этом – сохранение своей культуры и собственного национального культурно-генетического кода. Национальный код народа формируется, через особое отношение к родной

земле, ее культуре, обычаям, традициям. Патриотизм начинается именно с любви к своей земле, малой родине. От малой родины начинается любовь к большой родине – своей родной стране.

Целью подпрограммы является конкурентоспособная, прагматичная, сильная, ответственная, творческая Личность Единой нации, фундаментом успеха будущего которой является культ знаний, а также развитие национальной системы воспитания и обучения путем консолидации усилий организаций образования, семьи и других институтов.

Для достижения конечных результатов Подпрограммы будут реализованы следующие Базовые проекты:

- 1) «Өлкетану»;
- 2) «Отаным – тағдырым»;
- 3) «Саналы Азамат».

1. Базовый проект «Өлкетану».

Краеведческое образование способствует духовно-ценностной и практической ориентации обучающихся и реализуется через учебные предметы, дисциплины, также различные внеурочные факультативные занятия и кружковую работу.

Краеведческая работа в системе задач по программе «Рухани жаңғыру» в школах может осуществляться по ряду направлений:

- Историческое краеведение (военно-историческое, историко-культурное, историко-архивное, археологическое и др.);
- Естественно-научное краеведение (географическое, экологическое, биологическое, геологическое и др.);
- Этнокультурное и социолого-демографическое краеведение (фольклорное, художественное, литературное и др.);
- Туристско-краеведческая деятельность (краеведческие исследования во время туристических походов);
- Спортивный туризм (совершение спортивных туристических походов в сочетании с проведением краеведческих наблюдений и разносторонним изучением района похода);
- Оздоровительный туризм (совершение некатегорийных походов по родному краю в сочетании с проведением краеведческих наблюдений, исследований и изучением отдельных особенностей района похода);
- Музейное краеведение (изучение родного края на базе школьного краеведческого музея);
- Экскурсионное краеведение (изучение родного края во время подготовки и проведения самостоятельных, или участия в плановых экскурсиях);
- Семейное краеведение.

Таким образом, поставленные задачи и многообразие направлений деятельности нацеливают педагогов на организацию системной, разнообразной по выбору средств, форм, способов разноплановой деятельности учащихся,

формирующей у них ценностное отношение к своей «малой родине», реализующей дидактические принципы «от близкого - к далекому», «от известного- к неизвестному», «от простого- к сложному» как в урочное, так и во внеурочное время.

Реализация программы «Рухани жаңғыру» способствует приумножению ценностей казахстанской культуры, сохранению ее самобытности, приобретению развитого самосознания каждого ребенка с детства через знание и погружение в культуру своего народа, гордость за его духовный потенциал. Только став патриотом своей малой родины, своего края, можно стать гражданином Казахстана, освоить национальную культуру и культуру народов, проживающих на его территории, постичь выдающиеся ценности мировой цивилизации.

Программа «Рухани жаңғыру» ориентирует на особый подход к методическому обеспечению краеведческой деятельности учащихся в организациях образования каждого региона, направленный на повышение образовательно-воспитательной роли регионально-краеведческого компонента в усвоении новых ценностей, норм, образцов поведения и деятельности, связанных с новыми экономическими отношениями в Республике Казахстан.

2. Базовый проект «Отаным – тағдырым».

Базовый проект «Отаным – тағдырым» способствует развитию у молодежи гражданственности, патриотизма как важнейших духовно-нравственных и социальных ценностей, формирование профессионально значимых качеств и умений к их активному проявлению в различных сферах жизни общества.

3. Базовый проект «Саналы Азамат».

Базовый проект «Саналы Азамат» направлен на профориентационную поддержку, выработку у школьников профессионального самоопределения в условиях свободы выбора сферы деятельности, в соответствии с их возможностями, способностями и с учетом требований и перспектив развития рынка труда.

Приоритетными задачами детско-юношеских организаций в данном случае будут:

- формирование духовно-нравственного потенциала подрастающего поколения на основе знания истории, культуры, языка народа Казахстана;
- повышение гражданской активности и сознательности детей и подростков;
- стимулирование познавательной деятельности;
- создание позитивных условий для интеллектуального, творческого и социального развития детей и подростков;
- развитие личностных качеств ребенка, направленных на формирование его ответственности и трудолюбия, раскрытие лидерского потенциала и организаторских способностей.

Ведущими принципами деятельности таких организаций будут:

- приоритетность общечеловеческих ценностей и гражданского самосознания;
- добровольность и доступность;
- преемственность поколений, соблюдение традиций;
- единство взрослых и детей в реализации основных целей и задач организации;
- патриотичность, толерантность и духовно-нравственная направленность деятельности.

Обладая мощнейшим воспитательным потенциалом, детско-юношеская организация каждую из функций должна ориентировать на привитие ценностей «Рухани Жаңғыру»:

- воспитательная функция - передачу образцов жизни, примеров поведения, пропаганду ценностей, отношение к миру, к людям, к самому себе и т.д.;
- познавательная функция – знаниевые ценности (богатейшие знания о мире) и трансляцию их в социальном опыте множества поколений;
- коммуникативная функция – социальные нормы общения, ценностные эталоны культуры речи и трансляцию их через оптимальный коммуникативный процесс (эффективный обмен информацией, коммуникативное поведение);
- социальная функция – общечеловеческие ценности, национальную систему и ценностей, позволяющих организации детей и подростков включиться в широкие социальные связи и определить свое место в социальной среде;
- информационная – ценности собранной, обработанной и выявленной информации (актуальной, объективной, насыщенной), обеспечивающей образовательные, духовные и культурные потребности, а также моделирование информационного поведения и личностные ценностные интересы;
- творческая – творческий личностный потенциал ребенка, его природные задатки, ценность творческого созидательного труда.

Направления программы «Рухани Жаңғыру» создают смысловую основу пространства воспитания и социализации личности. В этом пространстве снимаются барьеры между отдельными учебными предметами, между школой и семьей, школой и обществом, школой и жизнью. Программа «Рухани Жаңғыру» также направлена на консолидацию детей и юношества.

Ключевая роль в привитии основных направлений «Рухани Жаңғыру» отводится организаторам и руководителям общественной организации. Именно они призваны осуществить обновление:

- содержания деятельности, - форм самореализации детей и подростков,
- методов творческого развития способностей и потребностей детей и подростков,
- построить новую систему межличностных взаимоотношений и взаимодействий между учениками и учителем, учениками в объединении, учителем и родителями, детьми и социальной средой. Педагогическое взаимодействие должно быть основано на безоговорочном признании права

ребенка на добровольный выбор уровня, темпа, объема, результата своего познания и развития.

Все эти позиции должны найти отражение в программах, планах работы, Положениях, Уставах детских коллективов, что позволит освоить, развить и закрепить нравственные ориентиры программы «Рухани Жаңғыру».

Важно также педагогам уяснить, что нравственные ценности и нормы передать на уровне формальных призывов к ученику нельзя. Недоусвоение какой-то нравственной нормы может привести к деформации всей личностной сферы человека. Личность - продукт собственного труда и исканий. Поэтому задача педагогов в условиях детско-юношеской организации помочь детям обрести свое дело, роль, место, цель, интерес, окружение, статус, перспективу. Только в активной практической деятельности формируется личностный опыт и присваиваются духовные ценности.

Ориентиры программы «Рухани Жаңғыру» должны стать базовыми в деятельности в детско-юношеской организации и реализоваться по следующим направлениям развития членов объединения: патриотическое, интеллектуальное; творческое; общественная деятельность, информационно-правовое.

Общественная деятельность - это целенаправленная деятельность, призванная сформировать у детей систему качеств личности, взглядов и убеждений. Задача данного направления - создание условий для демонстрации в детской, подростковой среде различных видов социальной активности участников общественного объединения.

Требования, предъявляемые к принципам развития общественных начал у детей:

- Обязательность. Принципы деятельности - воспитывать у детей конкретность и своевременное выполнение задач;
- Комплексность. Принципы несут в себе требование комплексности, предполагающее их одновременное и поочередное применение. Происходит обучение проведения и организаций мероприятий разных сложностей.
- Равнозначность. Принцип - воспитывать в детях помощь ближнему и любовь к труду.

Чтобы общественно значимые цели различных видов деятельности были приняты учащимися и стали их собственными целями, для этого необходимо:

- обеспечивать принятие каждым учеником общественно значимых и предметных целей деятельности;
- побуждать у учащихся желание включаться в ту или иную деятельность, в процессе которой ставятся и реализуются общественно значимые цели; обеспечивать успех каждого ученика в деятельности, в которую он включается;
- обеспечивать общественное признание и оценку результатов деятельности учащихся; побуждать у них потребность самостоятельно расширять сферу «добрых дел», направленных на реализацию новых общественно значимых целей.

Ведущими формами направления становятся проектная деятельность, волонтерская деятельность, социальное проектирование. Ценностные ориентиры программы «Рухани Жаңғыру» глубоко осваиваются в данном направлении, т.к. школьники имеют возможность разработки и внедрения в жизнь собственных социальных проектов, инициатив, получают незаменимый опыт общественного участия, который является важным условием для их самореализации и успешного будущего.

Актуальность детской организации в общественной деятельности заключается именно в этой специфической социально-педагогической функции - приобретения социального опыта. Социальный опыт как совокупность ценностей и установок личности, складывается в результате взаимодействия человека с другими людьми, с окружающим миром в экономической, политической и духовной сферах его жизнедеятельности. Социальные пробы являются основой формирования социального опыта. Это те ситуации, в процессе которых ребенку необходимо решить какую-либо проблему: нравственного выбора, выбора способа организации деятельности, социальной роли и др. Когда в ситуации возникает проблема для ребенка, и существуют условия для самостоятельного ее решения, создается возможность социальной пробы (испытания), как метода самовоспитания [57].

Социальные пробы охватывают все сферы жизни человека и большинство его социальных связей. В процессе включения в эти ситуации у детей формируется определенная социальная позиция и социальная ответственность, которые и являются основой для их дальнейшего вхождения в социальную среду.

Социальный опыт реализуется через принцип социального закаливания, то есть включения детей в реальные и имитируемые ситуации, где требуются:

- волевые усилия для преодоления негативного воздействия социума;
- социальный иммунитет;
- стрессоустойчивость рефлексивной позиции;
- вариативное проектирование своего поведения в сложных жизненных ситуациях.

Условия для социально значимой деятельности в детской организации могут создаваться посредством развивающегося детского самоуправления. Именно тогда, когда дети сами определяют содержание своей деятельности, сами планируют эту деятельность, принимают и реализуют решения, создаются условия для раскрытия их возможностей, развития их потенциалов. Самоуправление интегрирует потребности детей в самореализации через организацию разнообразных социально полезных и творческих дел.

Развитие самоуправления в детской организации во многом зависит от способа организации общественно значимой деятельности детей [57]. Между способом организации жизнедеятельности членов детской организации и удовлетворенностью ее результатами существует прямая связь и зависимость. Правомерно поэтому говорить о зависимости результатов самореализации от способа организации той деятельности в процессе которой она осуществлялась.

Практика свидетельствует, чем лучше организована разнообразная деятельность детей, тем выше ее эффективность тем больше у них возможностей реализовать себя.

Информационно-правовое развитие – одно из важнейших направлений в обеспечении жизнедеятельности общественного объединения.

Большое внимание в данном направлении необходимо уделять обучению школьников основам журналистики, теории журналистики, теории жанров, основам редактирования, работе с интернет-сайтом детской организации.

Информационная деятельность создает возможности для участия молодых людей в актуальных мероприятиях (конкурсах, фестивалях разных уровней, где могут проверить свою компетентность), повышения уровня информированности об их роли в качестве проводников перемен. Это своеобразная палитра навыков, без которой человеку XXI века трудно понять окружающий мир. Но опыт свидетельствует о том, что еще многое предстоит сделать для того, чтобы взрослые изменили свое мнение и относились к детям как к партнерам в деле решения общих задач.

Основываясь на предположении о том, что изучаемое детьми сегодня будет формировать мир завтра, можно сказать, что повышение уровня информированности в юном возрасте является эффективным способом решения государственных задач в будущем.

Однако повышения уровня информированности детей и подростков недостаточно. Для того, чтобы они могли стать эффективными проводниками перемен в жизни общества, необходимо обеспечить пути превращения их знаний в действия и информационно-пропагандистскую работу в детском объединении, предоставить возможность выражать свое мнение в рамках местных, национальных и глобальных процессов развития, открыть пути реализации потенциала детей в отношении формирования своего собственного мира.

Особую актуальность приобретает формирование информационной культуры личности, перед которой открываются широкие перспективы эффективного использования накопленных человечеством информационных ресурсов.

Информационная культура - это систематизированная совокупность знаний, умений, навыков, обеспечивающих оптимальное осуществление индивидуальной информационной деятельности, направленной на удовлетворение информационных потребностей учащихся, возникающих в ходе учебной, научно-познавательной и иных видов деятельности.

Отсутствие целостной концепции формирования информационной культуры индивида, а также глобальность задачи подготовки молодого поколения к жизни в информационном обществе придают этой проблеме общегосударственное значение. И в ее решении особое место, безусловно, должна занять детско-юношеская организация.

Информационное развитие детей проходит в несколько этапов.

Активное формирование познания учащихся начинается в начальной школе, продолжается на всех этапах взросления школьника.

В младшем школьном возрасте идет процесс впитывания и накопления знаний, период усвоения этих знаний по их преимущественному признаку: чем знания интересней, необычней, образней, тем больше у детей желания и интереса ими обладать.

На среднем этапе обучения формируется привычка добывать информацию, постоянно ею пользоваться, появляется стойкая потребность владения информацией. Именно на среднем этапе обучения необходимо создать для учащихся такие условия, чтобы максимально развить их информационное поле, способствовать формированию информационной культуры [58].

Построение правового государства немыслимо без воспитания у подрастающего поколения гражданских качеств личности. Поэтому *воспитание правосознания у школьников становится одной из важных задач детско-юношеских организаций.*

Только в условиях сочетания правовых и нравственных норм и правил поведения народ становится законопослушным, дисциплинированным и исполнительным.

Важнейшими задачами организации являются:

- Ознакомление учащихся с правовыми актами государства;
- Ознакомление с основными направлениями программы «Рухани Жаңғыру»;
- Воспитание уважительного отношения к законам страны и убеждение в необходимости их выполнения;
- Привитие навыков законопослушного поведения, умения защищать свои права и свободы в установленном порядке;
- Усвоение основных норм, касающихся прав ребенка, формирование умения применять в конкретных ситуациях полученные знания.

В содержание правового воспитания и выполнения гражданских обязанностей входит правовое отношение к государству, к труду, к семье, к общественности. Каждый выпускник школы должен усвоить нормы и правила поведения в обществе, свои права и обязанности, основные положения о труде, регулирующие отношения родителей к детям и детей к родителям.

Необходимость работы по правовому воспитанию вызвана слабым знанием прав и обязанностей граждан Казахстана. Структурными компонентами гражданственности подростков - участников детских общественных объединений - определяют гражданские качества, объединенные в группы: гражданско-патриотические, духовно-нравственные, морально-волевые и деловые, правовые и когнитивно-ценностные качества [59]. Мониторинг сформированности гражданственности определяется по критериям:

- когнитивный критерий, предполагающий наличие знаний об обществе и государстве, о гражданских правах и обязанностях, об общественных нормах, гражданственности и патриотизме, их полноте и глубине и др.;

- мотивационно-ценностный критерий, включающий наличие интереса и осознанных мотивов к социально значимой деятельности; сформированность гражданских качеств, понимание цели деятельности гражданской направленности и др.;

- когнативный критерий, включающий умение применять имеющиеся знания на практике, наличие опыта гражданского поведения, коммуникативные навыки, степень развития социальной активности, инициативности в деятельности гражданской направленности и др.;

- эмоциональный критерий, его показатели — любовь к Родине, заинтересованное отношение к проблемам гражданственности, понимание цели деятельности гражданской направленности, адекватная оценка деятельности.

При планировании деятельности детско-юношеских организаций, в рамках Программы «Рухани Жаңғыру», в том числе при определении целей, задач и составлении планов, рекомендуется включение следующих компонентов:

1. Патриотическое воспитание, изучение краеведения, истории и обычаи родного края

2. Приобщение обучающихся к музыкальному искусству путем увеличения количества участников региональных (школьный, районный/городской) этапов фестиваля-конкурса за счет средств местных бюджетов.

3. Приобщение обучающихся к театральному искусству через увеличение количества участников региональных (школьный, районный/городской) этапов фестиваля-конкурса за счет средств местных бюджетов.

4. Развитие детского технического творчества и изобретательства через увеличение количества участников региональных этапов соревнований

5. Развитие интереса обучающихся к хореографическому искусству

6. Приобщение обучающихся к художественному и декоративно-прикладному творчеству

7. Популяризация среди обучающихся различных видов ремесел, профессий

8. Популяризация изучения краеведения и истории родного края среди учащихся, духовно-ценностная и практическая ориентация обучающихся

9. Развитие детско-юношеского туризма и краеведения

10. Приобщение школьников к экологическому образованию

11. Приобщение школьников к историческому и краеведческому образованию

12. Развитие у учащихся гражданской ответственности, патриотизма как важнейших духовно-нравственных и социальных ценностей, формирование профессионально значимых качеств и умений к их активному проявлению в различных сферах жизни общества

13. Развитие детских инициатив.
14. Развитие интереса молодежи к службе в армии.
15. Популяризация военно-прикладных видов спорта.
16. Повышение уровня музыкальной культуры детей и молодежи, формирование чувства гордости и принадлежности к своей организации образования, подъем престижа организаций образования республики
17. Повышение уровня знания государственного языка
18. Приобщение обучающихся к чтению как необходимому инструменту духовного и интеллектуального развития; пропаганда чтения.

Важным вопросом является создание воспитательно-образовательной среды в условиях детского центра. Повышение результативности деятельности детского центра достигается путем создания эмоционально нравственной атмосферы официальных и неофициальных отношений педагогического и детских коллективов, организации образовательных занятий, творческого расцвета способностей и дарований педагогов, создания условий для проявления творческого потенциала педагогического и детского коллективов. Так, например, педагогический коллектив РУОЦ «Балдаурен» в своей деятельности работает по следующим направлениям: 1. разработка и реализация педагогических программ, направленных на развитие интересов и способностей, обогащение духовного мира ребенка, укрепление здоровья, удовлетворение познавательных интересов; 2. социализация подростка с учётом современных реалий жизни общества, создание условий для социального взаимодействия в детском центре; 3. моделирование и апробация наиболее продуктивных инновационных педагогических технологий, направленных на развитие интеллектуального, психофизиологического, эмоционально-нравственного мира ребенка; 4. поиск и отработка педагогических методик по индивидуализации и дифференциации в деятельности детского центра с целью повышения результативности педагогической работы; 5. оздоровление подростков в широком смысле слова физическом, нравственном с использованием природноклиматических условий и реализации оптимальных методик взаимодействия с детьми; 6. подготовка и переподготовка педагогических кадров для работы в детском центре; 7. обобщение: научное, методическое, практическое осмысление и распространение собственной педагогической практики и передового опыта [64, с. 53-54].

Заключение

Детское движение – реальность общественной системы. Позитивное развитие детских общественных объединений как субъектов социализации, воспитания подрастающего поколения, находится в прямой зависимости от состояния и роли общественных структур, их взаимоотношений с государством

Президент Республики Казахстан Н.А.Назарбаев в своем выступлении на 13 съезде НДП "Нур Отан" 11 февраля 2011 года подчеркнул: «Воспитание «казахстанца будущего» как самодостаточной личности – это цель молодежной политики государства, и одновременно забота родителей. Он должен иметь четкую гражданскую позицию, быть социально активным, высокообразованным специалистом, владеющим казахским, русским и английским языками. Новое поколение не должно бояться перемен, а наоборот, предлагать амбициозные, прорывные проекты.

Партии надо развернуть работу среди юных казахстанцев. Надо объединить молодежь страны, создать единое движение «Жас Ұлан». Поручаю партии проработать также вопрос о создании новой системы детских организаций, назвав её, например, «Жас кыран».

Я хочу, чтобы Казахстан славился не только богатыми недрами, но и своим благородным духом, культурой, амбициями, нацеленными на благо Родины и всего мира.

Молодые казахстанцы должны жить, учиться и трудиться ради этой высокой цели!

Мы создали все условия, чтобы вы осуществили свои мечты, реализовали свои планы и построили свое будущее» [65].

История развития международного детского движения и накопленный опыт показывают, что часто встречаемая на практике недооценка деятельности детских объединений связана с утратой традиций воспитания. Учеными социокинетиками доказано, что стремление к объединению – естественная потребность детства. В совместной деятельности добровольного объединения при грамотном педагогическом управлении, реализуются важнейшие в детском возрасте потребности принадлежности к группе сверстников, совместной деятельности, потребности самоопределения и самоорганизации.

Главной ценностью педагогического организуемого детского движения является ребенок - член детского общественного объединения, которое представляет среду жизнедеятельности - пространство формирования субъектности ребенка.

Детское общественное объединение в многообразии форм, способов самоорганизации, видов, направлений деятельности - субъект воспитательного пространства конкретного социума, окружающего ребенка. Специфичность субъектности детского общественного объединения определяется позициями взрослого и ребёнка; их особыми отношениями в реальной природосообразной социально и лично значимой деятельности.

Взаимодействие школ, учреждений дополнительного образования и детских общественных организаций, объединений на основах партнерства, добровольности, взаимообогащения - важное условие создания воспитательного пространства, интегрирующего специфические возможности, ценности каждого субъекта, усиливая позитивное воздействие на ребенка.

Сотрудничество государственных образовательных структур и общественных детских объединений, как позитивных воспитательных субъектов, приобретает особое значение в современных условиях [66].

Устойчивость любого детского общественного объединения, организации, союза, ассоциации и т.д. во многом определяется наличием в ней воспитательной системы, которая выстроена на основе национальных культурных традиций, актуализации формирования нравственных ориентиров программы «Рухани жаңғыру».

Стремление включиться в общественную практику, принять участие в ее преобразовании, отстаивать свои права на это и интересы различных групп детей, молодежи стали фактором казахстанской общественной жизни.

Используемая литература

1. Послание Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева народу Казахстана от 10 января 2018 года «Новые возможности развития в условиях четвертой промышленной революции» . – akorda.kz
2. О государственной поддержке детских организаций: Сборник / Под ред. Э. Соколовой. - М., 1991. - С. 9.
3. Основы духовной культуры. Энциклопедический словарь педагога. Составитель: В.С. Безрукова, Екатеринбург-2000, 937 с.
4. Данилин И.А. Детское общественное объединение - среда социализации подростка / un-museum.ru/peacelib/internet/articles/danilin.doc
5. Құрсабаев М.Қ. Республикалық «Атамекен» балалар ұйымының тарихы / *Жасstar*. - №3(29). - 2011.
6. Курсабаев М.К. Детская организация «Жас Ұлан»: возрождение казахской пионерии / <https://yvision.kz/post/261119>
7. Республиканская «Единая детско-юношеская организация «Жас Ұлан» / <http://www.zhasulan.kz/ru/page/view?id=2>
8. Курсабаев М.К. История детского движения как объект научно-педагогического исследования / <https://yvision.kz/post/219316>
9. <http://scouts.kz/>
10. Никитина Е. I евразийский скаутский образовательный форум / <http://belscout.by/news.html?id=196>
11. 28-29 апреля 2017 года в Астане состоится I Евразийский Скаутский Образовательный Форум на тему: «Неформальное образование молодого поколения» / http://edurk.kz/ru/news/5881-28_29_aprela_2017_goda_v_astane_sostoitsa_i_jevrazijskij_skauskij_obrazovatelnyj_forum
12. <http://baldauren.kz/akademiya-yunyh-patriotov/>
13. <http://zhuldyz.kz/>
14. Лихачев Б.Т. Философия воспитания — М., 1995. – 184 с. *Кривина Л.А.* Воспитательная система разновозрастного объединения как условие стабильного взаимодействия детско-молодежной организации с органами государственной власти и СМИ. *Там же.* С.25.
15. Волохов А.В. Поле самореализации как движущая сила самореализации ребенка в детской организации. *Там же.* С. 30.
16. Детское движение: Цели, ценности, проблемы становления. Сборник статей /Сост. Э.А. Мальцева, Н.М. Костина. – Ижевск: Изд. дом «Удмуртский университет», 2004. – 217 с.
17. Мальцева Э.А., Костина Н.М. Педагогика детского движения. – Ижевск: Изд. дом «Удмуртский университет», 2000, - 516 с.
18. Бедерханова В.П. Наша задача – научить ребенка делать свой выбор! *Там же.* С. 34.
19. Коваль М.Б. Становление и развитие системы воспитательной деятельности внешкольных объединений: Автореф. дисс. ... докт. пед. наук — М., 1991. – 42 с.

20. Волохов А.В. Поле самореализации как движущая сила самореализации ребенка в детской организации. Там же. С. 47
21. Сорочинская Е.Н. Детское движение в современном обществе: учебное пособие. – Ростов н/Д.: РГПУ, 1993. – 118 с.
22. Кудинов В.А. Детское и молодежное движение в России в XX веке. – Кострома, 2000. – 145 с.
23. Жуков И.Н. Русский скаутизм. – Ереван: Нанэ.1991.
24. Лебединский В.В. Теоретические основы воспитательной деятельности пионерской организации. Дисс. ... докт. пед. наук — М., 1976. – 276 с.
25. Сорочинская Е.Н. Детское движение в современном обществе: учебное пособие. – Ростов н/Д.: РГПУ, 1993. – 118 с.
26. Кочергин В.Н. Педагогические условия формирования коммуникативной культуры подростков в деятельности детских организаций. Автореф. дисс. ... канд. пед. наук. Казань, 1993. — 18 с.
27. Иванов И.П. Творческое сотрудничество поколений юных общественников. Автореф. дисс. ... докт. пед. наук. — Л., 1972. — 35 с.
28. Титов Б.А. Социализация детей, подростков и юношества в сфере досуга — СПб., 1997.
29. Бондаревская Е.В. Воспитание как возрождение гражданина, человека культуры и нравственности. (Основные положения концепции воспитания в изменяющихся социальных условиях): науч. – метод. пособие. — Ростов н/Д.: РГПУ, 1995. – 32 с.
30. Иванов И.П. Воспитывать коллективистов. В кн.: Педагогический поиск / Сост. Л.И. Бажкова — М.: Педагогика, 1987. – С. 363-441.
31. Конвенция о правах ребенка ООН
32. Чепурных Е.Е. Детские общественные организации в новом веке// Воспитание школьников. - 2004. - N 3. - С. 2-9.
33. Якубенко О.В. Технологии развития межличностных отношений у детей младшего школьного возраста во внеурочной деятельности// NovaInfo.Ru. 2016. – Т. 4. – № 56. – С. 365-368.
34. Якубенко О.В. Профилактика психодезадаптивных расстройств учащихся//Наука и образование: вектор трансграничного развития. Материалы международного форума. – Омск: ОмГПУ, 2015. – С. 108 – 113.
35. Фролова П.И., Горина А.В., Дубынина М.Г. Психология и педагогика: учебное пособие.– Омск, Изд-во СибАДИ, 2015. – 429 с.
36. Тесленко А.Н., Дмитриенко Е.А. Педагогика детского движения: теория и практика воспитательной работы. – Астана-Кокшетау: НИИ СПИ КУАМ, ОФ «Центр ювенологических исследований», 2014. – 272 с.
37. Чердынцева Е.В. Воспитание ценностного отношения к малой родине у младших школьников в детском объединении// Педагогические науки.- 2017.- № 58. -С. 5.
38. <http://ulttykmuragat.kz>(внешняя ссылка)

39. Назарбаев Н.А. Статья «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания»/ <http://www.akorda.kz/ru/>

40. www.weforum.org(внешняя ссылка) - к 12 факторам конкурентоспособности относятся следующие: институты, инфраструктура, макроэкономическая среда, здоровье и начальное образование, высшее образование и профессиональная подготовка, эффективность рынка товаров и услуг, эффективность рынка труда, развитость финансового рынка, технологический уровень, размер рынка, конкурентоспособность компаний и инновации.

41. Назарбаев Н.А. Актовая лекция Президента РК. Казахстан в посткризисном мире: интеллектуальный прорыв в будущее. - Алматы: Қазақ университеті, 2009. - С. 20.

42. Казахстан в глобальном мире: вызовы и сохранение идентичности. Институт философии и политологии КН МОН РК. Алматы, 2011.

43. Кортунов С.В. Глобализация и национальная идентичность. М., 2009.

44. Бадмаев В.Н. Феномен национальной идентичности: социально-философский анализ. Автореферат. дисс. д. ф. н. Волгоград 2011.

45. Семенов И.С. Глобальный кризис идентичности: личность, общество, культура /Глобализация и Россия. М., 2004.

46. Хелд Д., Гольдблатт Д., Макгрю Э, Перратон Д. Глобальные трансформации: Политика, экономика, культура /Пер. с англ. В. В. Сапова и др. Москва, 2004.

47. Нысанбаев А., Малинин Г. Нурсултан Назарбаев: Казахстан - территория мира и согласия. Алматы, 2005.

48. Гаджиев К.С. Национальная идентичность: концептуальный аспект//Вопросы философии 2011№°10

49. Т.Т. Оспанов. Вестник КазНПУ, 2013 г., Алматы

50. Казахстан в глобальном мире: вызовы и сохранение идентичности. Институт философии и политологии КН МОН РК. Алматы, 2011.

51. Загвязинский В. И., Атаханов Р.. Методология и методы психолого-педагогического исследования: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. -2-е изд., стер. — М.: Издательский центр «Академия».. 2005

52. Бадмаев В.Н. Феномен национальной идентичности: социально-философский анализ. Автореферат. дисс. д. ф. н. Волгоград 2011.

53. Яновская М.Г. Теория и методика эмоционального стимулирования в нравственном воспитании подростков: Автореф. дисс. ...докт. пед. наук – Ленинград, 1991. – 46 с.

54. Назарбаев Н.А. Статья «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания» / <http://www.akorda.kz/ru/>

55. Нысанбаев А., Малинин Г. Нурсултан Назарбаев: Казахстан - территория мира и согласия. Алматы, 2005.

56. Алиева Л.В. Детские общественные объединения в воспитательном пространстве социума // Педагогика. -2000. - №7. - С.50.

57. Информационная культура учащихся. Формирование информационной культуры у учащихся / <http://ped-kopilka.ru>
58. Петрич О. И. Роль современных детских общественных объединений и организаций в воспитании гражданственности у подростков // Известия 160 Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. -2011.- № 129. – С. 208-215.
59. Алиева Л. В. Детское общественное объединение в системе социального воспитания детей и юношества. Учебно-методическое пособие. М., 2007. 72 с. 20. Назначение, функции плана. Требования к планированию.
60. <http://www.eduneeed.ru/ededs-842-1.html>
61. Лепешев Д.В., Жумашев А.К. Организационно-методическое сопровождение деятельности «Единой детско-юношеской организации «Жас Ұлан». – Костанай, 2012. – 108 с.
62. Назначение, функции плана. Требования к планированию. <http://www.eduneeed.ru/ededs-842-1.html>
63. Байбородова Л.В., Кириченко Е.Б., Паладьев С.Л., Харисова И.Г. Технологии педагогической деятельности. 2 часть: Организация деятельности: учебное пособие / под ред. Л.В. Байбородовой. - Ярославль: Изд-во ЯГПУ, 2012. – 316 с.
64. Тесленко А.Н., Лепешев Д.В. Социализация личности подростка в условиях детского центра: Монография. Астана: Институт управления, ЦЮИ, РУОЦ «Балдаурен». – 2009.
65. Выступление Президента Республики Казахстан Н.А.Назарбаева на 13 съезде НДП "Нур Отан" 11 февраля 2011. – akorda.kz
66. Алиева Л.В. Становление и развитие отечественного детского движения как субъекта воспитательного пространства. — дисс... доктора педагогических наук. — М., 2002 / <http://www.dissercat.com/content/stanovlenie-i-razvitie-otechestvennogo-detskogo-dvizheniya-kak-subekta-vospitatelnogo-prostr#ixzz58ZEX1C7i>

ПРОГРАММА «ЖАС ҰЛАН»

Дорогой друг!

Ты — юный гражданин суверенного Казахстана!

Большое счастье быть сопричастным к истории, богатейшей культуре, славным традициям древней казахской земли, нравственно-духовному наследию дружной семьи народа Казахстана!

Быть счастливым и признанным своими друзьями, радовать семью, друзей, взрослых своими достижениями, успехами, быть полезным Родине просто, но ответственно!

Главное, всегда стремиться ежедневно делать открытия в окружающей жизни, познавать мир и удивляться его нескончаемым тайнам, стремиться максимально реализовать свои способности в добрых делах и красивых поступках, стремиться к лучшему, развивать все свои задатки, творческие способности, быть здоровым и выносливым, любознательным, внимательным и заботливым!

Право на участие в умной, здоровой, инициативной и творческой жизни общества и государства на благо Родины, Добра и Справедливости дано тебе Конвенцией ООН «О правах ребенка» и гарантировано Конституцией Республики Казахстан!

Для более успешного участия детей Казахстана в общественной жизни любимой Родины по поручению Президента страны Нурсултана Абишевича Назарбаева создано общественное объединение «Республиканская единая детско-юношеская организация «Жас Ұлан».

«Жас Ұлан» — это добровольное сообщество юных граждан Республики Казахстан, устремленных к главной цели – быть полезными своей Родине, верными самым лучшим идеалам человечества, традициям своего народа и семьи, дружбы, чести, добра и справедливости!

Если ты стремишься к высокой цели, успеху, признанию и не боишься трудностей на пути к взрослой самостоятельной и достойной жизни – будь настоящим жасулановцем, верным сыном или дочерью Родины, гордостью своей семьи, рода, друзей, педагогов, всех соотечественников!

Это высокий нравственный долг каждого члена организации «Жас Ұлан»!

- Долг перед Родиной!

- Долг перед родными и близкими!

- Долг перед собой!

Для твоих братишек и сестреночек, т.е. для детей младшего школьного возраста 6-10 лет создаются специальные общественные объединения «Жас Қыран», в которых жасулановцы ведут активную и интересную работу, помогая младшим в раскрытии их потенциала уже на раннем этапе, а также по подготовке детей к вступлению в «Жас Ұлан».

Быть настоящим жасулановцем тебе помогут Программа деятельности организации «Жас Ұлан» и множество социально значимых проектов,

рожденных детскими инициативами многоликого детского общественного движения Казахстана за всю славную многолетнюю историю его становления и развития. У тебя также есть возможность предложить свои новые проекты или общественно полезные инициативы по улучшению окружающей жизни!

Чтобы стать хорошим жасулановцем, необходимо владеть историей организации, знать ее традиции и внутреннюю корпоративную культуру.

Девиз: «Все наши мысли, знания, дела – для Родины, Добра и Справедливости!»

Этот девиз детское движение Казахстана, зародившееся на заре независимости и суверенитета, с честью и гордостью несет более 20 лет и признает его в качестве своего главного компаса жизни всегда, во всем и везде!

Знак приветствия: ладонь правой руки, приложенная к сердцу с наклоном головы в знак приветствия (в знак признания и уважения древних казахских традиций).

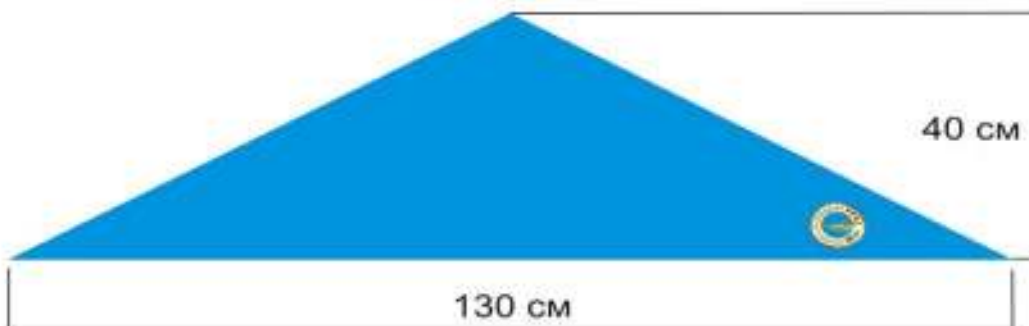
ЛОГОТИП

ЗНАЧОК

ГАЛСТУК

Знаки отличия:

- нагрудный знак «Жас Қыран» для младших членов организации;
- нагрудный знак «Жас Ұлан» для членов организации
- галстук голубого цвета «Жас Ұлан», как частичка Государственного Флага РК;
- шевроны установленного образца для лидеров организации;
- нагрудный знак 3 степени (бронзовый значок) для отличившихся лидеров организации «Ұланбасы»;
- нагрудный знак 2 степени (серебряный значок) для особо отличившихся жасулановцев, лидеров организаций районного, областного или регионального масштаба;
- нагрудный знак 1 степени (золотой значок) для лидеров детских объединений, вожатых, педагогов, внесших весомый вклад в развитие детского движения страны.

Как стать «жасулановцем»:

«Жасулановцем» может стать любой учащийся в средних организациях образования, мальчик или девочка, юноша или девушка, желающий внести вклад в развитие общества, принимающий правила и положения организации, уважающий ее и действующий в соответствии с ее требованиями.

Организация состоит из двух звеньев:

- Младшее звено «Жас Қыран» — дети 6-10 лет;
- Старшее звено «Жас Ұлан» — дети 11-16 лет;

Для того, чтобы стать «жасулановцем» необходимо:

- заполнить заявление о вступлении в организацию с личной разборчивой подписью вступающего, заверенное родителями о том, что они дают согласие на вступление сына или дочери в организацию «Жас Ұлан»;
- произнести торжественное обещание «жасулановца»;
- знать, цели, задачи, символику организации «Жас Ұлан»;
- понимать, следовать во всех своих делах и поступках данному Торжественному обещанию, девизу организации, правилам поведения члена организации «Жас Ұлан».

Торжественное обещание:

Біз «Жас Ұлан» ұйымына кіре отырып Қазақстан Республикасының патриоты болуға;

Мемлекеттік рәміздерді құрметтеуге, дәріптеуге;

Туған еліміз, жеріміз, Отанымызды мақтаныш етуге уәде береміз.

Ата-анамызды қадірлеп;

Үлкенге — құрмет, кішіге ізет көрсетеміз.

Оқуда озат, еңбекте адал болып;

Салауатты өмір салтын ұстанамыз.

Тәуелсіз еліміздің білімді, жігерлі, парасатты, отансүйгіш азаматы боламыз деп сендіреміз!

Основные направления деятельности «Жас Ұлан»:

1. «Зерде» – способствует формированию и развитию компетентности, интеллекта и творческих способностей обучающихся, умения разрешать проблемы, привлечению детей к участию в интеллектуальных играх, дебатах, олимпиадах, конференциях, проектах и исследованиях.

Жасулановец постоянно развивает свою познавательную активность, интеллект, культуру умственного труда, личностный потенциал, стремится к различным творческим инициативам и ответственно проявляет свои творческие способности по улучшению окружающей жизни.

2. «Руханият» - способствует развитию и формированию нравственных, морально-этических, художественно-эстетических основ жизнедеятельности членов организации, освоению и преумножению культурного наследия своей семьи, детского сообщества, своего и других народов, умению соотносить свои устремления с интересами других людей и социальных групп, способности понимать современное устройство общества и самостоятельно действовать в нем на основе духовно-нравственных ценностей и социальных ориентиров.

Жасулановец должен быть честным и искренним по отношению к самому себе, стараться действовать в соответствии с общечеловеческими нормами морали, уважать старших, заботиться о младших, уважать мнения близких, друзей.

3. «Отан» — способствует формированию у членов организации казахстанского самосознания и культурной идентичности, гражданской ответственности, толерантности и патриотизма, гордости за свой народ, чувства уважения к государственным символам и государственному языку, стремления максимально реализовать себя на благо Родины, добра и справедливости.

Жасулановец должен любить Родину, уважать государственные символы, знать историю государства, родного края, жизнь и подвиги почетных граждан и героев родной местности, вести активную туристическую, поисково-экспедиционную и краеведческую работу, достойно представлять свою страну за рубежом.

4. «Жеті жарғы» формирует правовую культуру юных граждан Казахстана, личностные, социальные, правовые компетенции, политическую грамотность посредством знания Конвенции ООН «О правах ребенка», своих гражданских прав, обязанностей, чувство ответственности перед Законом.

Жасулановец должен быть достойным гражданином Республики Казахстан, уважать и соблюдать Конституцию Республики Казахстан, действующее законодательство, Торжественное обещание жасулановца, следовать общепринятым правилам и нормам поведения, жить по долгу, чести и совести.

5. «Салауат» — способствует формированию здорового образа жизни членов организации и окружающего социума, развитию массовой физической культуры и спорта через различные берегающие здоровье инициативы, организацию спортивных, туристических, поисково-экспедиционных и краеведческих программ.

Жасулановец активно ведет и пропагандирует здоровый образ жизни, заботится о своем здоровье, поддерживает хорошую физическую форму, участвует на различных спортивно-массовых мероприятиях.

6. «Еңбек» — способствует ранней профессиональной ориентации и выбору профессии членов организации, развитию компетентности и функциональной грамотности путем создания клубов юных техников, изобретателей и рационализаторов, бизнес-школ, холдингов, общественных академий, конкурсов, форумов профессионального мастерства и т.д.,

Жасулановец уважает, ценит труд и людей труда, сам любит трудиться, помогает семье в домашнем хозяйстве, занимается прикладным искусством, моделирует конструкции, ответственно относится к осознанному выбору профессии, участвует в трудовых и профессиональных акциях, выставках технических, сельскохозяйственных, творческих достижений детей и молодежи страны, преумножает трудовые традиции семьи, своего аула, города, области, организации, страны.

7. «Экоэлем» - формирует у детей экологическую культуру, сознательное заботливое отношение к окружающей среде, направленное на охрану материальных ценностей, рациональное использование природных ресурсов и бережное отношение к природе

Жасулановец живет в гармонии с природой, окружающей действительностью, с самим собой, любит и бережет природу, сохраняет и рационально использует природные ресурсы.

Юный друг! Ты выбрал свой путь! Будь настоящим жасулановцем: целеустремленным, ответственным за свои слова, дела и поступки, верным идеалам древней казахской земли, дружбы и толерантности всего народа Казахстана, всего Мира, нашей великой Родины, идеалам Добра и Справедливости!

В добрый путь, Жас Ұлан!

ПОЛОЖЕНИЕ

О ДЕЯТЕЛЬНОСТИ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ ЕДИНОЙ ДЕТСКО-ЮНОШЕСКОЙ ОРГАНИЗАЦИИ «ЖАС ҰЛАН», «ЖАС ҚЫРАН»

1. ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

1.1. Республиканское общественное объединение «Единая детско-юношеская организация «Жас Ұлан» (именуемое дальше по тексту «Жас Ұлан») - единая общественная организация детей и подростков Республики Казахстан, созданная по инициативе Главы государства Н.А. Назарбаева.

1.2. «Жас Ұлан» — организация, формирующая подрастающее поколение в духе казахстанского патриотизма на основе высоких духовно-нравственных ценностей, принципов гуманизма, толерантности и демократизма.

1.3. «Жас Ұлан» осуществляет свою деятельность совместно с творческими, спортивными, общественными, неправительственными организациями и государственными учреждениями.

1.4. В своей деятельности «Жас Ұлан» руководствуется Конституцией Республики Казахстан, законодательством и иными нормативно-правовыми актами и международными актами, ратифицированными Республикой Казахстан.

2. ЦЕЛЬ, ЗАДАЧИ

2.1. Цель «Жас Ұлан»:

- формирование у подрастающего поколения чувства патриотизма, стремления к знаниям и самосовершенствованию; ответственного отношения к делу; сопричастности к истории страны, к настоящему и будущему Независимого Казахстана.

2.2. Задачи «Жас Ұлан»:

- формирование духовно-нравственного потенциала подрастающего поколения на основе знания истории, культуры, языка народа Казахстана;

- повышение гражданской активности и сознательности детей и подростков;

- стимулирование познавательной деятельности;

- создание позитивных условий для интеллектуального, творческого и социального развития детей и подростков;

- развитие личностных качеств ребенка, направленных на формирование его ответственности и трудолюбия, раскрытие лидерского потенциала и организаторских способностей.

3. Функции и принципы

3.1. «Жас Ұлан» выполняет следующие функции:

- воспитательную;

- познавательную;

- коммуникативную;

- социальную;

- информационную;

- творческую.

3.2. Принципы деятельности «Жас Ұлан»:

- приоритетность общечеловеческих ценностей и гражданского самосознания;

- добровольность и доступность;

- преемственность поколений, соблюдение традиций «Жас Ұлан»;

- единство взрослых и детей в реализации основных целей и задач организации;

- патриотичность, толерантность и духовно-нравственная направленность деятельности.

4. Членство, условия и порядок приобретения (утраты) членства

4.1. В «Жас Ұлан» действует двухуровневая система членства. Членами старшего звена - «Жас Ұлан» являются учащиеся 5-10 класса, членами младшего звена - «Жас Қыран», являются учащиеся 1-4 класса, изъявившие добровольное желание стать ее членами, желающие внести свой вклад в развитие «Жас Ұлан».

4.2. Прием осуществляется решением общего собрания первичной организации «Жас Ұлан». Массовый прием проводится 3 раза в год (кроме того, можно в знаменательные даты своего региона): 1 мая – День единства народа Казахстана, 6 июля – день создания «Жас Ұлан», 16 декабря – День Независимости.

4.3. Для добровольного выхода из «Жас Ұлан» член организации подает письменное заявление на имя руководителя первичной организации «Жас Ұлан».

4.4. К членам организации, нарушившим Положение «Жас Ұлан», применяются следующие меры порицания: обсуждение на общем собрании организации, вынесение замечания, выговор, предупреждение об исключении. Крайняя мера - исключение из организации.

4.5. Вопрос об исключении из организации решается на общем собрании первичной организации. Решение об исключении считается принятым, если за него проголосовало не менее 2/3 членов Школьного комитета, и приобретает силу после утверждения.

5. права и обязанности членов «Жас Ұлан»

5.1. Члены «Жас Ұлан» имеют право:

- принимать активное участие в деятельности «Жас Ұлан»;

- избирать и быть избранным в состав органов управления «Жас Ұлан»;

- получать поощрения, награды за успехи и достижения в реализации программы «Жас Ұлан» и за особые личные достижения (грамоты; дипломы; путевки в оздоровительные, летние лагеря; «Золотая Книга «Жас Ұлан» и т.д.);

- обращаться в органы «Жас Ұлан» с заявлениями, просьбами, вопросами, предложениями, инициативами;

- иметь доступ к информации о деятельности организации на всех её уровнях;

5.2. Обязанности членов «Жас Ұлан»:

- уважать государственные символы Республики Казахстан (Флаг, Герб, Гимн), быть патриотом своей страны;
- выполнять основные Положения и решения руководящих органов «Жас Ұлан»;
- признавать и уважать права и интересы других членов «Жас Ұлан»;
- быть примером в учёбе, общественных делах, труде; беречь общественную собственность, быть образцом культурного поведения;
- вести здоровый образ жизни и пропагандировать его среди своих сверстников;
- уважать старшее поколение и заботиться о младших.

6. СИМВОЛЫ И АТРИБУТЫ

6.1. К символам относятся: девиз, торжественная песня (гимн), знамя, галстук, значок, эмблема, вымпел.

6.2. Знамя символизирует объединение детей и подростков. Знамя должно быть у республиканской организации и во всех её филиалах (школьных, районных/городских, областных).

Знамя представляет собой прямоугольное полотнище белого цвета размером 200 x 100 см с изображением в центре эмблемы организации. Эмблема наносится вышивкой, красками или матерчатой аппликацией. У древка – вертикальная полоса с национальным орнаментом. Знамя обшивается по краям поля полотнища бахромой золотого цвета - каймой.

Знамя закрепляется на древке с помощью трубки (втулки) и служит его украшением. Оно имеет вид копья, выполненное в стиле национального орнамента. Высота древка знамени с металлической (пластмассовой) втулкой (цвет золота) составляет 2 м 20 см. К нему завязываются шнуры с кистями (золотого цвета).

Знамя выносится на торжественных церемониях, парадах, государственных праздниках. Оно хранится в специальной стойке в зачехленном виде или под прозрачным покрытием у ритуальной стены организации в центре стены комнаты.

В особых случаях у знамени может устанавливаться почетный караул из знаменосца и двух ассистентов. Смена караула производится через каждые 10-15 минут. В дальних переходах знамя переносят на плече в зачехленном виде. Форма знаменной группы соответствует элементам формы организации. Обязательными атрибутами являются – ленты (аксельбанты), пилотки, белые перчатки. Цвет лент, пилоток – одного цвета (голубого).

6.3. Галстук– это символ принадлежности к детской организации. Цвет – голубой. Размер галстука 40 x 130 см. На правом краю галстука расположен логотип «Жас Ұлан». Логотип «Жас Ұлан» выполнен в виде круга диаметром 4 см.

6.4. Девиз– символ организации. Он выражает самую главную идею организации.

6.5. Атрибутами «Жас Ұлан» считаются определенные предметы и знаки, которые в яркой и выразительной форме выражают идеи организации, такие

как: нагрудные знаки, барабан, знаки различия, нагрудные знаки отличия (шевроны).

7. Структура

7.1. Основой «Жас Ұлан» является первичная организация «Жас Ұлан».

7.2. Первичные объединения создаются по принципу добровольности в структуре школ.

7.3. Первичной организацией «Жас Ұлан» является Школьный комитет «Жас Ұлан».

7.4. Первичные организации «Жас Ұлан» (далее - Школьный комитет) создаются и действуют по решению Общего собрания Школьного комитета. Решение Общего собрания Школьного комитета считается действительным, если на нем присутствуют лидеры каждого класса, руководители всех направлений деятельности организации.

7.5. Лидер «Жас Ұлан» на всех уровнях называется – «Ұлан басшысы», который избирается из числа школьников 9-10 классов на Общем собрании путем открытого голосования сроком на один учебный год.

7.6. Исполнительный орган – Школьный комитет возглавляет исполнительный секретарь (из числа педагогов, вожатых, методистов-организаторов), которого утверждает Общее собрание Школьного комитета по согласованию с администрацией школы и районного совета.

7.7. Исполнительный секретарь районного/городского Совета утверждается решением районного/городского Совета по согласованию с районным/городским управлением образования и областным Советом.

7.8. Исполнительный секретарь областного Совета утверждается решением областного Совета по согласованию с областным управлением образования и республиканским Советом.

7.9. В состав районного/городского Совета входят исполнительные директора и «Ұлан басшысы» Школьных комитетов.

7.10. В состав областного Совета входят исполнительные секретари и «Ұлан басшысы» районных/городских Советов.

8. РУКОВОДЯЩИЕ ОРГАНЫ

8.1. Высшим совещательным органом является Республиканский Курылтай «Жас Ұлан», который проводится один раз в год.

8.1.1. Созыв, повестка дня, регламент, нормы представительства и порядок избрания делегатов Курылтая устанавливается и объявляется Республиканским Советом не позже, чем за два месяца до ее проведения, кроме чрезвычайных и внеочередных созывов Курылтая.

8.1.2. Чрезвычайный и внеочередной Курылтай созывается по решению Совета по инициативе Председателя Совета или не менее одной трети от общего количества членов Совета.

8.2. Руководящий орган – Республиканский Совет.

8.2.1. Республиканский Совет созывается не реже трех раз в год, в том числе в конце календарного года проводится отчетное заседание Совета. Председатель Совета может созывать внеочередное заседание Совета по своей

инициативе или по инициативе не менее 1/3 членов Совета. Решение Совета принимается большинством от общего числа его членов. Порядок проведения Совета и норма голосования определяется членами Совета в начале его работы.

8.2.2. К компетенции Совета относятся:

- утверждение Положения о Совете «Жас Ұлан»;
- утверждение бюджета и годовых финансовых отчетов;
- инициатива внесения изменений и дополнений в Устав организации;
- определение основных направлений и программ деятельности организации и представление их Курылтаю «Жас Ұлан»;
- утверждение повестки дня заседания Курылтая «Жас Ұлан»;
- принятие решения о проведении чрезвычайных и внеочередных Курылтаев;
- избрание Председателя Совета сроком на 2 года;
- прием в почетные члены «Жас Ұлан»;
- принятие решения об образовании и упразднении филиалов Объединения, утверждение Положений о филиалах Объединения;
- иные вопросы, связанные с деятельностью «Жас Ұлан».

8.2.3. Состав Совета определяется и избирается из числа делегатов (по 2 с каждой области, г.Астана и Алматы, включая «Ұлан басшысы»).

8.2.4. Срок полномочий Совета – два года.

8.3. Общее руководство деятельностью Совета осуществляет Председатель Совета.

8.3.1. Полномочия Председателя Совета прекращаются досрочно в случае принятия соответствующего решения Курылтая;

8.3.2. Председатель Совета выполняет следующие функции:

- выступает с отчетами на Курылтае;
- выступает с инициативой о проведении чрезвычайного или внеочередного Совета;
- возглавляет заседания и координирует деятельность Совета;
- управляет процессом долгосрочного планирования деятельности «Жас Ұлан»;
- является полномочным представителем «Жас Ұлан» в отношениях с государственными и иными органами и организациями;
- утверждение структуры управления деятельностью организации, штатного расписания и должностных обязанностей по представлению исполнительного директора;
- без доверенности действует от имени Объединения;

8.3.3. Председатель Совета имеет заместителей. Заместители избираются Советом «Жас Ұлан».

8.4. Исполнительным органом является Исполнительный директорат. Возглавляет Исполнительный директорат Исполнительный директор.

8.4.1. Исполнительный директор избирается Республиканским Советом по представлению Председателя.

8.4.2. Исполнительный директор осуществляет оперативное управление деятельностью организации, подотчетен Курылтаю, Совету, Председателю Совета, организует выполнение их решений. Исполнительный директор несет ответственность перед организацией за результаты и законность деятельности.

8.4.3. В компетенцию Исполнительного директора входит:

- материально-техническое обеспечение деятельности организации в пределах ее собственных средств;
- привлечение для осуществления уставной деятельности дополнительных источников финансовых и материальных средств;
- организация проведения очередных и внеочередных заседаний Совета и Курылтая;
- распоряжение имуществом и денежными средствами, согласно утвержденному бюджету;
- решение кадровых вопросов, при этом назначение заместителей и руководителей структур аппарата согласуется с Председателем Совета.
- в отношении работников Объединения издает приказы о назначении их на должность, об их переводе и увольнении; указания, обязательные для исполнения всеми сотрудниками исполнительного директората по вопросам, относящимся к его компетенции; а также нанимать работников на договорной основе;
- определяет систему оплаты труда, решает вопросы премирования, принимает меры поощрения и налагает дисциплинарные взыскания;
- заключает от имени Объединения договоры;
- осуществляет иные полномочия, не отнесенные к исключительной компетенции Курултая делегатов и Совета;
- без доверенности действует от имени организации и представляет ее интересы.

8.4.4. Исполнительный директор имеет право передавать свои полномочия, либо их часть своему заместителю.

8.4.5. В случае невозможности исполнения Исполнительным директором своих обязанностей, его функции временно, до избрания нового директора, переходят к заместителю.

8.4.6. Полномочия Исполнительного директора прекращаются досрочно в случае принятия соответствующего решения Совета.

9. МЕЖДУНАРОДНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

9.1. «Жас Ұлан» взаимодействует с международными неправительственными организациями, деятельность которых не противоречит Конвенции о правах ребенка и законодательству Республики Казахстан в сфере воспитания подрастающего поколения.

9.2. «Жас Ұлан» участвует в проектах международных неправительственных организациях, направленных на повышение гражданской активности; создание позитивных условий для интеллектуального, творческого и социального развития детей и подростков.

Приложение С

Символика, атрибуты Союза «Жулдыз» активно внедряются в жизнь детских общественных формирований: знамя, эмблема, девиз, флаги, галстуки, шевроны, вымпелы, ленты (преимущественно цвета государственного Флага), нагрудные знаки.

Союз детских организаций «Жулдыз» учреждает следующие награды:

7. За особые достижения в развитии детского движения члены Союза (дети, взрослые, ветераны) награждаются отличительными знаками по степеням:

1-я степень (высшая) — “Золотая звезда” (“Алтын жұлдыз”);

2-я степень — “Серебряная звезда” (“Күміс жұлдыз”);

3-я степень — “Бронзовая звезда” (“Жез жұлдыз”).

2. Знак «Жулдыз» — за активное участие в работе детского объединения, говорит о принадлежности к Союзу детских организаций.

3. Почетная лента — награждаются отдельные лидеры и лучшие детские общественные объединения, организации.

4. Дипломы, грамоты — за победу в различных конкурсах, смотрах, соревнованиях, за вклад в развитие детского движения.

5. Благодарственные письма — за активное участие в областных слетах, конкурсах, соревнованиях, за поддержку детских общественных объединений, спонсорскую помощь.

6. Знак «Вожатый» — за добросовестный труд, профессионализм в работе с детьми и активное участие в детском движении.

7. Знак «Старший вожатый» — за особые достижения в работе детского общественного объединения, высокий профессионализм и педагогическое мастерство (Знак вручается вожатому, проработавшему более 3-х лет).

Программа «Жулдыз» является основным документом наряду с Уставом Союза детских общественных организаций «Жулдыз».

Символика, атрибуты Союза активно внедряются в жизнь детских общественных формирований: знамя, эмблема, девиз, флаги, галстуки, шевроны, вымпелы, ленты (преимущественно цвета государственного Флага), нагрудные знаки.

Союз «Жулдыз» учреждает следующие награды:

7. За особые достижения в развитии детского движения члены Союза (дети, взрослые, ветераны) награждаются отличительными знаками по степеням:

1-я степень (высшая) — «Золотая звезда» («Алтын жұлдыз»);

2-я степень — «Серебряная звезда» («Күміс жұлдыз»);

3-я степень — «Бронзовая звезда» («Қола жұлдыз»).

2. **Знак «Жулдыз»** — за активное участие в работе детского объединения, говорит о принадлежности к Союзу детских организаций.

3. **Почетная лента** — награждаются отдельные лидеры и лучшие детские общественные объединения, организации.

4. **Дипломы, грамоты** — за победу в различных конкурсах, смотрах, соревнованиях, за вклад в развитие детского движения.

5. **Благодарственные письма** — за активное участие в областных слетах, конкурсах, соревнованиях, за поддержку детских общественных объединений, спонсорскую помощь.

6. **Знак «Вожатый»** — за добросовестный труд, профессионализм в работе с детьми и активное участие в детском движении.

7. **Знак «Старший вожатый»** — за особые достижения в работе общественного объединения, высокий профессионализм и педагогическое мастерство (проработавшему более 3-х лет).

СКАУТЫ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

«СКАУТЫ ВЕЛИКОЙ СЕПИ»
НАЦИОНАЛЬНАЯ ПРОГРАММА
МОДЕРНИЗАЦИИ СОЗНАНИЯ ДЕТЕЙ И МОЛОДЕЖИ
НА ОСНОВЕ ЦЕЛЕЙ «РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ»

ДОСТИЖЕНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ЦЕЛЕЙ, НАПРАВЛЕННЫХ НА ФОРМИРОВАНИЕ
ХАРАКТЕРА МОЛОДОГО ГРАЖДАНИНА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ МАТРИЦА

ТОЧКА ВХОДА В ПРОГРАММУ	СФЕРЫ РАЗВИТИЯ	ТРАУТАН СКАУТ ВОЗРАСТОМ 11 – 13 ЛЕТ	НОМАД СКАУТ ВОЗРАСТОМ 13 – 15 ЛЕТ	ТАРЛАН СКАУТ ВОЗРАСТОМ 15 – 17 ЛЕТ	КОНЕЧНЫЕ ЦЕЛИ ЧЕРТЫ ХАРАКТЕРА	ТОЧКА ВЫХОДА ИЗ ПРОГРАММЫ
ИЗ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПРОГРАММЫ	ФИЗИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ	ПРОСКОУТЕРИЯ ЦЕЛИ	ПРОСКОУТЕРИЯ ЦЕЛИ	ПРОСКОУТЕРИЯ ЦЕЛИ	ВОЛЕВОЙ ЗДОРОВЫЙ	До окончания этой программы Получил удостоверение «Ауыл Адам»
	ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЕ ТАЛАНТЫ	ПРОСКОУТЕРИЯ ЦЕЛИ	ПРОСКОУТЕРИЯ ЦЕЛИ	ПРОСКОУТЕРИЯ ЦЕЛИ	СОЦИАЛЬНО СОВЕСТЛИВЫЙ	
	ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ	ПРОСКОУТЕРИЯ ЦЕЛИ	ПРОСКОУТЕРИЯ ЦЕЛИ	ПРОСКОУТЕРИЯ ЦЕЛИ	ОТЗЫВЧИВЫЙ ОТВЕТСТВЕННЫЙ	
	СОЦИАЛЬНЫЕ НАВЫКИ	ПРОСКОУТЕРИЯ ЦЕЛИ	ПРОСКОУТЕРИЯ ЦЕЛИ	ПРОСКОУТЕРИЯ ЦЕЛИ	МИРОВОБОЛЬНЫЙ ВАКЦИНОПОДВИЖНЫЙ	
	ДУХОВНО- НАСЛАЖДАЮЩИЕ	ПРОСКОУТЕРИЯ ЦЕЛИ	ПРОСКОУТЕРИЯ ЦЕЛИ	ПРОСКОУТЕРИЯ ЦЕЛИ	МИЛОСЕРДИВЫЙ ЧЕСТОВЫЙ	
						ИСТОРИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ НАЧАТЬ СФОРМИРОВАТЬ ХАРАКТЕР ГРАЖДАНИНА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

ТЕМЫ ПРОГРАММЫ И УРОВНИ СЛОЖНОСТИ

УРОВЕНЬ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ (ОПРЕДЕЛЯЮЩИЙ ВЫБОР) 15-17 ЛЕТ

ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ

- Купил знания – специально организованная в сотрудничестве со школой мотивация и обучение в течение всей жизни.
- Открытость сознания. Сейчас Скаутские Движения единственное коммерческое международное движение объединяющее Ве-перевы, понимаяте того, что творится в большом мире, что происходит вокруг твоей страны, что происходит в твоей части планеты.
- Второе, открытость сознания – это готовность в переменах, формирующаяся через включенность молодых людей в принятие решений, затрагивающих их жизнь.
- Третье, масштабные возможности развития способности перенять чужой опыт, учиться у других.

УРОВЕНЬ ПРЕОДОЛЕНИЙ (РАЗВИВАЮЩИЙ) 13-15 ЛЕТ

КОЧЕВНИКИ

- духовная модернизация через личную и командную конкурентоспособность в среде приключений и вызовов.
- формирование прагматизма – точного знания своих командных и личных ресурсов, их экономное расходование, умение планировать свое будущее. Умение жить рационально, с акцентом на достижение различных целей, с акцентом на образовании, здоровый образ жизни и успех.

УРОВЕНЬ УМЕНИЙ (ВВОДНЫЙ) 11-13 ЛЕТ

ЗОЛОТАЯ КОЛЫБЕЛЬ

- сохранение своей культуры, собственного национального кода – сохранение национальной идентичности.
- национальные традиции и обряды, язык и музыка, литература и сказочные обряды – национальный дух.

СКАУТСКАЯ ЛЕСТНИЦА

ПРОГРЕССИВНАЯ СИСТЕМА СТИМУЛОВ И МОТИВАЦИЙ
ОСНОВАННАЯ НА СТАТЬЕ ГЛАВЫ ГОСУДАРСТВА
"ВЗГЛЯД В БУДУЩЕЕ: МОДЕРНИЗАЦИЯ
ОБЩЕСТВЕННОГО СОЗНАНИЯ"

За освоение каждой ступени Скаут получает соответствующий Знак/Нашивку. Это является мотивацией для освоения всех программ и получения Высшего Знака Мэтью Адэма.

ЗНАКИ ОТЛИЧИЙ

ВЫСШИЙ ЗНАК МЭТТЬЮ АДАМА (СОВЕРШЕНСТВО)
ОСВОБОДИТЕЛЬ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА ПУТИ

Компетенция: «Глобальное решение»
БАТЪР
ОСВОБОДИТЕЛЬ СОУЩЕСТВЕННО-НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ

Компетенция: «Деловые успехи»
НЕРГИ
ОСВОБОДИТЕЛЬ ЭКОНОМИКИ

Компетенция: «Качество жизни в обществе»
НОБУ
ОСВОБОДИТЕЛЬ СОУЩЕСТВЕННО-НАЦИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ

Компетенция: «Лидерство и личная ответственность»
БАСИМ

Компетенция: «Экономическая грамотность»
УЕГЕР
ФОРМИРУЕТ КУЛЬТ. ЗНАНИЯ

Компетенция: «Знание и понимание»
ТАМЭ
ОСВОБОДИТЕЛЬ СОУЩЕСТВЕННО-НАЦИОНАЛЬНОГО КОДА

СПЕЦИАЛЬНОСТИ
Получившая доступ при освоении определенной специализации

УРОВЕНЬ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ (ОПРЕДЕЛЯЮЩИЙ ВЫБОР) 15-17 лет

На данном уровне Скаут способен самостоятельно разрабатывать и реализовывать проект.

УРОВЕНЬ ПРЕОДОЛЕНИЙ (РАЗВИВАЮЩИЙ) 13-15 лет

Скаут активно применяет полученные навыки проектная работой, самостоятельные в образовательной программе.

УРОВЕНЬ УМЕНИЙ (ВВОДНЫЙ) 11-13 лет

На этом уровне Скаут изучает окружающий мир через освоение ремесел и навыков. За освоение каждой специальности Скауту вручается нашивка.

ТЕРМИНОЛОГИЯ СКАУТОВ ВЕЛИКОЙ СТЕПИ

СХЕМА УЛУСА

Содержание

Введение.....	97
1. Функционирование и развитие детско-юношеского движения в Казахстане.....	99
2. Опыт, инициативы, социализация детско-юношеских организаций «Жас Ұлан», «Скауты Великой степи», Академия юных патриотов и т.д	106
3. Методические рекомендации по актуализации формирования нравственных ориентиров программы «Рухани жаңғыру».....	130
Заключение.....	167
Список используемой литературы.....	169
Приложение.....	172

**«Қазақстандағы балалар мен жасөспірімдер қозғалысы: тәжірибе,
бастамалар, әлеуметтендіру» («Жас Ұлан», «Ұлы Дала скауттары», жас
патриоттар академиясы және т.б.)
әдістемелік ұсынымдамалары**

**Методические рекомендации
«Детско-юношеское движение в Казахстане: опыт, инициативы,
социализация» («ЖасҰлан», «Скауты Великой Степи», Академия юных
патриотов и др.)»**

Басуға 12.03.2018 ж. қол қойылды. Пішімі 60×84 1/16.
Қағазы офсеттік. Офсеттік басылыс.
Қаріп түрі «Times New Roman». Шартты баспа табағы 12.

Подписано в печать 12.03.2017 г. Формат 60×84 1/16.
Бумага офсетная. Печать офсетная.
Шрифт Times New Roman. Усл. п.л. 12.